

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000331729

№ 638

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΝΑΥΠΑΦΟΝΤΟΣ Ν΄.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ ΤΟΥ Β',

Ι 6 α 5

Έρανισθεισα και έκπονηθεισα

Υπό Ν. Μ. Σ.

• Πολέμιος πάσης απόλυτου θεωρίας και ήθι-
• κης εξαρτήσεως δέν έχω υποχρέωτιν πρός ού-
• δέν κόμμα, πρός ούδεμίαν φατριαν, πρός ούδε-
• μίαν κυβέρνησιν, ή φωνή μου είνε έλευθέρα ώς
• ή διάνοιιά μου . . . και αγαπώ την έλευθερίαν.»
(Ναπολεόνειοι ιδέαι).

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.
(Όδός Περμπτοπαζάρου, αριθ. 3).

1870.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ὡς ἐν τῇ ἀγγελίᾳ ἡμῶν ἐλέγομεν ὠρμήθημεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῆς Βιογραφίας ἀνδρὸς μεγάλου, ὅστις ἐμπειρότατα διοικῶν λαὸν εὐφυᾶ καὶ γενναῖον κατέστησε τὴν Γαλλίαν μεγάλην καὶ ἐνδοξον, ἐκ τῆς ἐννοίας ὅτι ἡ ἱστορία ἀνδρῶν μεγάλων γνωστὴ γινομένη ἐμποιεῖ παντὶ τῷ ἀναγινώσκοντι θαυμασμὸν μὲν καὶ ἔρωτα πρὸς τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ, ἀποστροφὴν δὲ καὶ ἀπόκλισιν ἀπὸ τῆς κακίας. Ἐποιησάμεθα δὲ ἀκροθιγῶς καὶ διὰ βραχέων καὶ λόγον περὶ τῶν ἀποκυημάτων τῆς φαντασίας, ἐννοοῦντες ὅτι συνήθως ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν ἐβλάψε μᾶλλον ἢ ὠφέλησε.

Ταῦτα καὶ ἤδη ἐπαναλαμβάνοντες προτιθέμεθα νὰ ἐκθέσωμεν ἐν συντόμῳ τὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱστοριῶν τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων ἀνδρῶν μεγάλων προσγινομένην ὠφέλειαν καὶ τὴν ἐκ τῶν πλείστων τῶν μυθιστοριῶν, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν ἀπασῶν βλάβην. Ἡ καθολικὴ ἱστορία γέμει παραδειγμάτων μαρτυρούντων, ὅτι ἄνδρες μεγάλοι ἐμορφώθησαν καὶ ἐγένοντο τοιοῦτοι, διὰ τῶν ὑποδειγμάτων καὶ τῆς μιμήσεως ἀνδρῶν ὡσαύτως μεγάλων. Οὐδεὶς ἀφ' ἑαυτοῦ ἀνευ τινὸς ἐλατηρίου ἐξῶθεν, ἀνευ ζήλου καὶ σπουδῆς πρὸς μίμησιν καὶ ἀνευ ἐξεγέρσεως, ἐφθασέ ποτε ὕψος μέγα καὶ περιφανές. Ἐξετάζων τις τὸν βίον τῶν ἐνδόξων τῆς ἀρχαιότητος ἀνδρῶν ἀνευρίσκει ὅτι τρόπαιον καὶ κλέος προγενεστέρου τινὸς ἢ συγχρόνου παρώτρυνε τοῦτον εἰς ὑπερφυᾶ καὶ παντὸς ἐπαίνου χρεῖττονα κατορθώματα. « Οὐκ ἔαμε καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον, » ἔλεγεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις διὰ τοῦτο ἐνδόξως

τοὺς ἐχθροὺς κατεναυμάχησεν ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Σαλαμίνοσ. Ὁ μέγασ Ἀλέξανδρος ἀντλήσασ τὰσ πολεμικὰσ καὶ πολιτικὰσ αὐτοῦ θεωρίας ἐκ τῶν ἠρωϊκῶν εἰκόνων τῶν ἐν τοῖσ ἀθανάτοισ ἔπεσι τοῦ Ὀμήρου ἀναγεγραμμένων, ἐφήρμοσεν αὐτὰσ κατὰ τρόπον θαυμάσιον. Οἱ ὑπὸ τοῦ τῆσ Χαιρωνείασ φιλοσόφου γεγραμμένοι παράλληλοι βίοι ἐνδόξων ἀνδρῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, οἵτινεσ ἐγένοντο αἴτιοι πλείστων ἀγαθῶν τῆ ἰδίᾳ πατρίδι καὶ τοῖσ ἄλλοισ, χρησιμεύουσι πάντοτε ὡσ μάθημα καὶ μελέτη πρωτίστη τῶν μεγάλων τῆσ γῆσ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι ἱστορούμενοσ πόθεν ἄλλοθεν ἦντλησε τὰσ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τοσοῦτον εὐρείασ καὶ παντοίασ γνώσεισ του ἧ ἐκ ἐκ τῆσ ἐνδελεχοῦσ μελέτησ καὶ ἀναγνώσεισ τῶν ἱστοριῶν ἀνδρῶν μεγάλων, τιθέμενοσ ἅμα ὑπογραμμὸν τὸν θεῖον αὐτοῦ μέγαν Ναπολέοντα, τοῦ ὁποίου τὰ τεράστια κατορθώματα ἐξέπληξαν τὸν κόσμον σύμπαντα. Ἀλλὰ περιττὸν νὰ μακρηγορῶμεν, ὑποδεικνύοντεσ διὰ πλειόνων παραδειγμάτων καὶ λόγων πόσοι ἄλλοι καὶ πῶσ ἐμορφώθησαν καὶ ἐκλείσθησαν. Λέγομεν δὲ μόνον ὅτι καὶ ἐκ τῆσ ἀναγνώσεισ τῆσ βιογραφίασ ἀνδρὸσ ἔτι ζῶντοσ, ὅστισ τὴν μὲν Γαλλίαν εὐδαίμονα κατέστησε, μετέβαλε δὲ ἐξ εὐγενῶν ὀρμώμενοσ ἀρχῶν τὸν τῆσ Εὐρώπησ χάρτην καὶ ἐχορήγησεν εἰσ τὰ ἔθνη πᾶσαν συνδρομὴν συνδουαζομένην μετὰ τοῦ ἐφικτοῦ καὶ λογικοῦ, πᾶσ τισ δύναται ν' ἀρυσθῆ μαθήματα καὶ διδασκαλίασ παντοίασ περί τε τῶν οἰκογενειακῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρετῶν, ἧτοι τοῦ φιλοστόργου, τοῦ φιλάνθρωπου, τοῦ φιλοπάτριδοσ, τοῦ εὐθέοσ, τοῦ φιλοτίμου, τοῦ ὑψηλοῦ, τοῦ γενναίου, τοῦ ἀτρομήτου, τοῦ μεγαλεπηβούλου καὶ συλλήβδην πάσῆσ ἀρετῆσ πανταχοῦ καὶ περιφανῶσ ἐκδηλουμένησ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὑπερφουοῦσ τούτου ἀνδρὸσ.

Καὶ ταῦτα μὲν περί τῆσ ὠφελείασ τῆσ ἐκ τῆσ ἀναγνώσεισ τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων ἀνδρῶν μεγάλων, ἐν οἷσ τάσσεται εὐλογώτατα καὶ ὁ Ναπολέων Γοσ. Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περί τῶν μυθιστοριῶν; Ἀληθῶσ τῶν πλείστων ὁ σκοπὸσ ἠθικώτατοσ, ἀλλὰ μὰ τὴν ἀλήθειαν δι' ὁποίασ μολυσματικῆσ ἀτμοσφαιράσ

διέρχεται ὁ ἀναγνώστης, πόσα κακουργήματα καὶ δόλους καὶ πάθη βδελυκτὰ, πόσας τερατείας, ἀσχημίας καὶ μοχθηρίας βλέπει καὶ γνωρίζει, ἐν ᾧ ἐξάπαντος οὐδ' ἐλάχιστον τούτων πολλοστὸν κατεῖχε πρὸ τῆς ἀναγνώσεως. Μόνος ὁ τυχὼν βασίμου καὶ ὀρθῆς ἀγωγῆς διερχόμενος ἀχροποδητὶ τὴν δυσειδῆ ἐκείνην σωρείαν τῶν παντοειδῶν κακιῶν καὶ φαυλοτήτων δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ· μόνον ὁ θεμελιωθεὶς δι' ὑγειῶν ἀρχῶν αἰσθάνεται ἐν ταῖς μυθιστορίαις τὴν ἐλεεινὴν τοῦ ἀνθρώπου κατάπτωσιν, τὸν μιαρὸν αὐτοῦ βίον καὶ τὸν πρὸς μυρίας ὄσας βδελυρίας καὶ ἀχολασίας ἐτραχηλισμὸν του καὶ οἰκτεῖρει τὴν ἀντὶ τελειότητος αὐτοῦ ἐξαχρείωσιν. Ἄλλ' ὁ ἀμοιρήσας τοιούτων ἀρχῶν, ὁ μὴ περιφρουρημένος τὴν διάνοιαν καὶ μὴ τεθωρακισμένος τὴν καρδίαν διὰ τῶν ἀειθαλῶν καρπῶν τῆς σώφρονος ἀγωγῆς διατρέβων περὶ τὴν ἀνάγνωσιν φαύλων διηγήσεων, ἀποπλανᾶται ἐν τῷ ἀπεράντῳ λαβυρίνθῳ τῆς καχίας ἄνευ μίτου πρὸς ἐξοδον, καὶ πρόδηλον ὅτι διαφθείρεται καὶ διατρέχει τὸν κίνδυνον τῆς ἀπωλείας, ὁμοιάζων πρὸς πλέοντας ἐν θαλάσῃ παραχῶδει ἄνευ κυβερνήτου καὶ πηδαλίου καὶ ἐξοκέλλοντας λεληθότως εἰς ὑφάλους, ἢ εἰς ἐρήμους καὶ βραχῶδεις ἀκτὰς, ἐνθα οἰκτρῶς ναυαγοῦσι.

Τοιοῦτον ἠθικὸν ναυάγιον μετὰ θλίψεως αἰσθάνομαι ἐπαπειλοῦν τὴν καθ' ἡμᾶς κοινωνίαν, ἥτις πρὶν φυσικῶς καὶ τακτικῶς διέλθῃ τὰς βαθμίδας τῆς ἡλικίας οὕτως εἰπεῖν τῆς ἀνατροφῆς, καὶ πρὶν κατὰ μικρὸν προσκτήσῃται τὸ ἀναγκαῖον ἐφόδιον τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς διαπλάσεως, πρὶν ἔτι σερευθῆ ἀσφαλῶς καὶ ἀπταιστικῶς κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν, ὁρμᾷ κατὰ τινα ἐλεεινὸν πιθηκισμὸν ἄωρος καὶ ἐπισηφαλῶς ἐπὶ πᾶσαν ἀλλοτρίαν καινοτομίαν, ἐπιδιώκει πᾶσαν ὀθνεϊάν παιδαγωγίαν, καὶ ἀντέχεται ἀσχόπως παντὸς ξένου καὶ ἐπεισάχτου.

Πόσοι σήμερον νέοι καὶ νεάνιδες οὐδὲ τὴν ἐλάχιστην γνῶσιν ἔχοντες τῶν ὄντως ἡρώων προγόνων ἡμῶν οὐδ' εὐτυχῆσαντες ποτὲ νὰ αἰσθανθῶσι καὶ νοήσωσι τὴν προγονικὴν ἡμῶν

ἀρετὴν καὶ εὐκλειαν, δαπανῶσι χρόνον πολύτιμον περὶ τὴν γνῶσιν τῶν Ἡρώων καὶ Ἡρωίδων τῶν μυθιστοριῶν, καὶ παραγνωρίζοντες τὸν τελικὸν σκοπὸν τῶν, διαστρέφονται καὶ διαφθείρονται τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ προβαίνουν εἰς ἠθικὸν μαρασμὸν, ὅστις βαθμηδὸν ἐπιφέρει τὴν παντελεῆ ἀπώλειαν, καὶ ἀποκαθίστανται οὕτως προϊόντος τοῦ χρόνου τὸ μόλυσμα καὶ ἡ λύπη ὡς μὴ ὄφειλε τῆς κοινωνίας!

Τὴν δὲ ἀλήθειαν τῆς ἐκ τῶν μυθιστοριῶν προσγιγνομένης βλάβης ἐπισήμως κατεκύρωσεν ἤδη ἡ ὁμολογία τοῦ κακούργου Τρόπμιαν ὅτι συνέλαβε καὶ ἐκαλλιέργησεν οὕτως εἰπεῖν τὸ σχέδιον τῆς οἰκογενειακῆς ἐκείνης πανωλεθρίας ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς μυθιστορίας τοῦ περιπλανωμένου Ἰουδαίου τῆς ἄλλως σκοπὸν ἠθικώτατον καὶ διδακτικώτατον ἐχούσης.

Ὁ ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ἱστορούμενος Ναπολέων Γοσ παρώτρυνε τοὺς Βρετανοὺς κατὰ τὴν εἰς Βρετανίαν τῆς Γαλλίας περιόδον του νὰ ἐπιδιώκωσι τὸν πολιτισμὸν ἐμμένοντες ἀσαλεύτως πιστοὶ εἰς τὰ πάτρια. Διατί λοιπὸν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν ὑψηλὴν καὶ σκοπιμωτάτην ταύτην παραίνεσιν νὰ μὴν ἐπιζητῶμεν τὸν ἀληθῆ πολιτισμὸν ἐκλέγοντες ὡς αἱ μέλισσαι πᾶν τὸ παρὰ τοῖς Εὐρωπαϊοῖς καλὸν καὶ εὐγενὲς καὶ ἀρμόττοντες αὐτὸ πρὸς τὰ πάτρια νὰ ἀποτελέσωμεν οὕτω ἴδιον καὶ οἰκεῖον πολιτισμὸν, ἀντὶ γελοίως νὰ εὐρωπαϊζόμεν ἀποδεχόμενοι τυφλῶς πᾶν ὅ,τι παρὰ τοῖς Εὐρωπαϊοῖς ὑπάρχει καλὸν εἴτε κακὸν, καὶ καθιστῶντες οὕτω τὸν βίον ἡμῶν ἀληθῆ τραγέλαφον;

Ἀλλὰ περὶ τούτου ἡμεῖς μὲν αἰσθήματα μόνον καὶ παρατηρήσεις τινὰς ἐξενεγκόντες, νομίζομεν ὅτι ἐκπληροῦμεν καθῆκον πατριωτικὸν ἐὰν μὴ παρέλθωμεν ἄνευ διαμαρτυρήσεως κατὰ τοῦ πλεονάσαντος τούτου κακοῦ, ἐὰν καὶ μικρὰν τινα βάτον εἰσενέγκωμεν πρὸς ἀπόφραξιν τοῦ πλημμυρήσαντος τούτου τῆς διαφθορᾶς χειμάρρου. Πεποιθότες δὲ εἰς τὸ ἐξεγυριζόμενον ἤδη ἐθνικὸν φρόνημα τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς, κλείομεν τὸν λόγον ἐνταῦθα μετὰ φαιδρῶν ἐλπίδων ὅτι οὐκ ἐς μακρὰν οἱ ὅμοια πρὸς ἡμᾶς ἐργαζόμενοι δὲν θὰ ἔχωσιν ἀφορμὴν τοιούτων Ἰερεμιάδων.

Ἦδη δέον νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ πρῶτον συλλαβόντες τὴν ἰδέαν νὰ ποιήσωμεν μετάφρασιν τινὰ τῆς γνωστῆς βιογραφίας τοῦ Ναπολέοντος κατὰ ταῦτα καὶ τὴν ἀγγελίαν ἐξεδώκαμεν, ἀλλ' ἄμα ἐγχειρίσαντες τὸ ἔργον εἶδομεν ὅτι ἡ βιογραφία ἐκείνη δὲν ἀντεπεκρίνετο καθ' ὅλοκληρίαν εἰς τὰς προθέσεις ἡμῶν ἐν τε τοῖς καθ' ἑκάστα, καὶ τῇ καθ' ὅλου αὐτῆς ἐκτάσει, διὸ πολλὰ πολλαχόθεν προσλαβόντες καὶ παρενεύσαντες προσεπαθήσαμεν νὰ συμπληρώσωμεν αὐτὴν οὕτω ὥστε νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ὅρον τοῦ σκοποῦ ἡμῶν, καθ' ὃν καὶ ἐν τέλει αὐτῆς ὅλον κεφάλαιον ἐδέησε νὰ προσάψωμεν ὅπως δι' αὐτοῦ συμπληρώσωμεν τὸν ἀπὸ τοῦ 1867 μέχρι σήμερον βίον τοῦ ἡμετέρου ἀνδρός.

Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι δὲν ἀξιοῦμεν ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν τοῦτο τὸ ἄπταιστον ἐκεῖνο καὶ ἀκριβὲς περὶ τὴν γλῶσσαν, ἐφ' ᾧ δύνανται νὰ σεμνύνωνται οἱ ἐλεύθεροι τοῦ πολυπράγμονος βίου τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας, καὶ τὸν βίον αὐτῶν ἐν τοῖς γράμμασι ἀνέτως καὶ ἀδιαλείπτως διάγοντες.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 18 Ἰουλίου 1870.

Ὁ ποιητής

N. M. ΣΚΑΛΙΕΡΗΣ.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ Γ'. Αυτοκράτωρ τῶν Γάλλων.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΑΥΟΔΕΟΝΤΟΣ ΤΟΥ Γ',

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Παιδική Ἡλικία.

Τὴν 20 Ἀπριλίου 1808 τὸ τηλεβόλον τῶν Ἀπομάχων ἐκρότει ἐν Παρισίοις ἀναγγέλλον τὴν γέννησιν παιδίου ἐν τῷ Κεραμεικῷ, διὰ τὸ ὅποιον ἡ Τύχη παρεσκεύαζε μέλλον ὄλως τεράστιον, καθότι τῷ ἐπε-
πρωτο νὰ ἀνεγείρῃ μίαν ἡμέραν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τριῶν ἀλληλοδιαδό-
χων Κυβερνήσεων τὴν ἐνδοξὸν Αὐτοκρατορίαν, τῆς ὁποίας ἡ αἴγλη ἔ-
στιλβεν ἐπὶ τῆς κοιτίδος του.

Πατήρ τοῦ παιδίου τούτου ἦτο ὁ Λουδοβίκος Βοναπάρτης Βασιλεὺς τῆς Ὀλλανδίας, μήτηρ του δὲ ἡ Βασίλισσα Ὀρτανσία, ὁ μὲν ἀδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορος, ἡ δὲ σχεδὸν θυγάτηρ του, οὕσα θυγάτηρ τῆς Αὐτοκρατείας Ἰωσηφίνης. Οὐδεὶς ὄθεν ἦτο ἐγγύτερος τοῦ Μεγάλου Αὐτοκράτορος, ἢ τὸ παιδίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον τρίτον τῶν γονέων του τέκνον ἐκαλέσθη κατὰ τὸ βάπτισμά του, Κάρολος Λουδοβίκος Ναπολέων Βοναπάρτης.

Ὁ ἀνεψιὸς οὗτος Ναπολέοντος τοῦ Αὐτοκράτορος, διήλθε τὰ πρῶτα ἐξ τῆς ἡλικίας του ἔτη ἐν τῷ Κεραμεικῷ, ἀνατρεφόμενος παρὰ τῆς μητρὸς του γυναικὸς χαριστάτης καὶ εὐφροσύνης, ἐνδιατριβούσης περὶ τὴν ποίησιν καὶ τὰς ὠραίας τέχνας, ὡς καὶ παρὰ τοῦ ἰδίου Αὐτοκράτορος, ὅστις τῷ ἐδίδασκε τοὺς μύθους τοῦ Λαφονταίνου.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς διὰ τὴν νῆσον Ἐλβαν, ἡ Κ. Στάελ, ἐπανακάμψασα μετὰ τῶν Βουρβόνων εἰς Γαλλίαν, ἐπηρώτα μίαν ἡμέραν τὸν μικρὸν Λουδοβίκον Ναπολέοντα ἂν εἶχετο ἀληθείας ὅτι ὁ θεὸς του συνεχῶς τὸν ἠνάγκαζε νὰ ἀπαγγέλλῃ τὸν μῦθον, οὕτινος τὸ ἐπιμύθιον ἦτο. *Τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου εἶναι κρείσσον τὸ κράτιστον.* — «Αὐτὸν σπανιώτερον τῶν ἄλλων ἀπήγγελλον ἀπεκρίνατο τὸ παιδίον, ταῦτοχρόνως δὲ ἀποτεινόμενον πρὸς τὴν παιδαγωγὸν του, ἀνυπόφορος, τῇ λέγει σιγανῇ τῇ φωνῇ, εἶναι ἡ πολὺπευστος καὶ πολυπράγμων αὕτη Κυρία καὶ ἐπεθύμουν νὰ μάθω ἂν τοῦτο δηλοῖ ἡ λέξις *εὐφροσύνη*.

Πραγματικῶς ἡ θυγάτηρ τοῦ Νεκέρου ἦτο εἰς ἄκρον πολυπράγμων. Εἶχεν ἄλλοτε ἐπερωτήσει τὸν ἰδίον Αὐτοκράτορα, ὅτε ἦτο εἰσέτι Ἄος Ἰπάτος ὁποῖαν γυναῖκα ἠγάπα περισσότερον.

— Τὴν ἰδικήν μου ἀπεκρίθη ὁ Ἄος Ἰπάτος:

— Καὶ μετὰ τὴν ἰδικήν σου ἐπρόσθεσεν ἡ συγγραφεὺς τῆς Κορίνας.

— Τὴν ἔχουσαν πλείοτερα τέκνα, εἶπεν ὁ νικητὴς τοῦ Μαρέγγου καὶ τῇ ἔστρεψε τὰ νῶτα.

Ὁ Αὐτοκράτωρ εἶχεν ἰδιάζουσαν συμπάθειαν πρὸς τὸν μικρὸν Λουδοβίκον Ναπολέοντα, ὅστις τῷ εὐηρέσκει διὰ τε τὸ περισκεμμένον καὶ τὸ ἤδη ἐμβριθὲς τοῦ πνεύματός του, καὶ διὰ τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας του, τῆς ὁποίας ὁσημέραι παρεῖχε θελξικάρδια τεκμήρια. Ἐπιπληχθεὶς ποτε ἠπίως παρὰ τῆς μητρὸς του διότι ἔδωκε πρὸς ἄλλον τινα δῶρόν τι, τὸ ὁποῖον αὐτῇ τῷ εἶχε δωρήσει. — Ἀγαπητῇ μοι μῆτερ, τῇ λέγει, σὺ μὲν ἠθέλησας ἀναμφιβόλως νὰ μὲ εὐχαριστήσῃς προσφέρουσά μοι τὸ δῶρον ἐκεῖνο, ἐγὼ δὲ λογίζομαι διττῶς εὐτυχῆς,

τὸ μὲν διότι τὸ ἔλαβον παρὰ σοῦ, τὸ δὲ διότι ἠδυνήθην νὰ τὸ προσφέρω εἰς ἄλλον. »

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἴσως ἐκ προαισθήσεως συνήθους εἰς τὰς μεγάλας διανοίας, προεμάντευεν ἀορίστως πως τὸν προορισμὸν τοῦ υἱοῦ τῆς βαλίσσης Ὀρτανσίας, καὶ ἰδοὺ ἐπὶ τούτου ἀνέκδοτόν τι ἀναφερόμενον ὑπὸ αὐτόπτου μάρτυρος.

» Μετὰ τὸ εἰς Λειψίαν ἀτύχημα, διηγεῖται ὁ μάρτυς, παρεισῆχθη εἰς τὸν Αὐτοκράτορα· ὁ Αὐτοκράτωρ ἐφαίνετο μελαγχολικὸς καὶ σύννομος, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις του ἦτο βραχεῖα καὶ ἔντονος, ἡ δὲ διάνοιά του καθαρὰ καὶ ἐναργής. Ἰκροαζόμενῃ μετὰ μεγίστης προσοχῆς αὐτοῦ, ὅτε τυχαίως στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς μου πρὸς τὴν θύραν δι' ἧς εἰσῆλθεν ὁ Αὐτοκράτωρ, παρετήρησα ὅτι ἦτο ἡμίκλειστος. Προεχώρουν διὰ νὰ τὴν κλείσω, ὅτε αἴφνης εἶδον μικρὸν παιδίον εἰσδύον εἰς τὸν θάλαμον καὶ προσερχόμενον τῷ Αὐτοκράτορι.—Ἦτο παιδίον ἄρρην, ἡλικίας περὶπου ἐπτὰ ἢ ὀκτῶ ἐτῶν, μὲ μορφὴν χαριστάτην, ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς καὶ ἐκφραστικούς, καὶ κόμην ξανθὴν καὶ οὐλῆν, ἐν τῷ προσώπῳ του ἦτο ἐγκεχαραγμένον ἀλγεινὸν τι αἶσθημα, καὶ ἅπασα ἡ συμπεριφορὰ του ἐξεδήλου τὴν ἐν αὐτῷ βαθεῖαν συγκίνησιν, ἣν ἠγωνίζετο νὰ καταστείλῃ.

« Τὸ παιδίον πλησιάσας ἐγονυπέτησε πρὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ θέσας τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων του, ἔκλαιε πικρῶς.

«—Τί ἔχεις Λουδοβίκε, διακοπεῖς ὁ Αὐτοκράτωρ ἀνεφώνησε μὲ ὕφος ἐμφαίνον δυσανασχέτησιν, πρὸς τί τὰ δάκρυα ταῦτα;

«—Μεγαλειότατε! Ἡ παιδαγωγὸς μου μὲ εἶπεν, ὅτι ἀπέρχεσθε » πρὸς πόλεμον. Μὴ ἀπέλθετε, μὴ . . .

«—Καὶ διατί δὲν θέλεις ν' ἀναχωρήσω; ἠρώτησεν ὁ Αὐτοκράτωρ διὰ φωνῆς, τὴν ὁποῖαν ἐμάλαξεν ἀμέσως ἡ εὐγενὴς ὑπὲρ αὐτοῦ μέριμνα τοῦ νέου ἀνεψιοῦ του, καθότι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος παιδίον ἦτο ὁ ἴδιος Λουδοβίκος Ναπολέων ὁ εὐνοούμενος τοῦ Αὐτοκράτορος. « Διατί δὲν θέλεις τέκνον μου; » τῷ ἔλεγεν ἀνεγείρων τὴν κεφαλὴν του καὶ παρεισάγων τὴν χεῖρά του εἰς τὴν ξανθὴν κόμην του. « Δὲν εἶνε ἤδη » πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἀπέρχομαι πρὸς πόλεμον, διὰ τί λυπεῖσαι; Μὴ » φοβοῦ τίποτε, θὰ ἐπανέλθω ταχέως. »

«—Ἢ ἀγαπητέ μοι θεῖε, ἐπανελάθεν ὁ νεαρὸς Πρίγκιψ κλαίων, « διότι οἱ κακοὶ σύμμαχοι θέλουν νὰ σὲ φονεύσουν! ὦ! ἄφες με, ἄφες με νὰ ἔλθω μετὰ σοῦ. »

« Ὁ Αὐτοκράτωρ ἔλαβε τὸ παιδίον ἐπὶ τῶν γονάτων του, καὶ πε-

ριέπτυξεν αὐτὸ ἐν ταῖς ἀγκάλαις του. Ἀπέναντι δὲ τῆς παθητικωτάτης ἐκείνης σκηνῆς ἐκ συγκινήσεως ἀγνοῶ ποῖα ἰδέα διελθοῦσα διὰ τῆς διανοίας μου, μὲ ὤθησε μέχρι τῆς ἀνοησίας νὰ κάμω μνεῖαν τοῦ βασιλέως τῆς Ῥώμης, αἰχμαλώτου τότε τῆς Αὐστρίας.

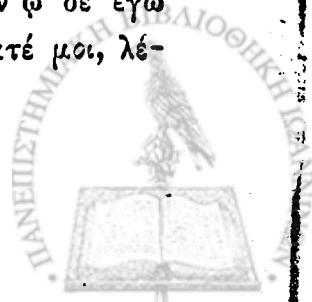
« Ἀλλοίμονον! ἀνεφώνησεν ὁ Αὐτοκράτωρ, τίς οἶδε πότε θὰ τὸν ἐπανίδω. »

Ὁ Ναπολέων Ἄος καὶ ὁ νεαρὸς Πρίγκιψ.

« Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐφαίνετο βαθέως συγκινημένος, ἀλλ' αἴφνης ἀναλαβὼν πᾶσαν τὴν σταθερότητα τῆς φωνῆς του· « Ὅρτανσία, Ὅρτανσία » ἔκραξε, καὶ εἰσελθοῦσαν ἐν σπουδῇ· « λάβε, εἶπε πρὸς αὐτήν, » ἀπάγαγε τὸν ἀνεψιόν μου καὶ ἐπίπληξον αὐστηρῶς τὴν παιδαγωγόν » του, ἥτις διὰ λόγων ἀπερισκέπτων ἐρεθίζει τὴν εὐαισθησίαν αὐτοῦ. »

» Ἀκολούθως μετὰ τινὰς εὐμενεῖς καὶ παρηγορητικούς λόγους πρὸς τὸν νεαρὸν Πρίγκιπα ἐν τῷ παραδίδειν αὐτὸν τῇ μητρὶ κατανοήσας ἀναμφιβόλως τὴν κατάνυξίν μου. « Ἴδου, μοὶ λέγει ἐκθύμως, ἐναγκαλί- » σου τον, θὰ ἔχη καρδίαν ἀγαθὴν καὶ ψυχὴν ὡραίαν. Ἐν ᾧ δὲ ἐγὼ » μετὰ δακρύων κατησπαζόμεν τὸν Πρίγκιπα. Αἰ! φίλτατέ μοι, λέ- » γει, εἶνε αὐτὸς ἴσως ἡ ἐλπίς τῆς γενεᾶς μου. »

» Η βασίλισσα Ορτανσία είχε πλειοτέραν πεποιθήσιν τῆς τοῦ Αυτοκράτορος διὰ τὸ μέλλον τοῦ υἱοῦ τῆς, καὶ καταβάλλουσα πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ τὰς πλέον ἐπιμόνους μερίμνας, σπανίως ἄφινε τὸν Πρίγκιπα μακρὰν αὐτῆς. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἔσχε καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ διασώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ. Ἰδοὺ τὸ γεγονός, ὡς τὸ ἀναφέρει ἡ δεσποσύνη Κοσελέτη θαλαμηπόλος τῆς βασίλισσας Ορτανσίας.

» Ὁ Πρίγκιψ πάσχων μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἀπὸ σφοδρὰν ὀδονταλγίαν, α—Κάλετον, μοὶ λέγει, τὸν ὀδοντοῖατρον νὰ ἐκριζώσῃ τὸν μέγαν τοῦ—
» τον ὀδόντα, ὅστις μοὶ προξενεὶ τοσαύτας ὀδύνας, ἀλλὰ μὴ τὸ εἶπῃς
» εἰς τὴν μητέρα μου διὰ νὰ μὴ ἀνησυχῆσῃ.

» — Καὶ πῶς θέλεις νὰ τὸ κρύψω ἀπὸ τὴν μητέρα σου, ἀπεκρίθη,
» θὰ σὲ ἀκούσῃ κραυγάζοντα, καὶ θ' ἀνησυχῆσῃ περισσότερον παρ' ἂν
» ἐγνώριζε περὶ τίνος πρόκειται.

» — Δὲν θὰ φωνάξω, σοὶ τὸ ὑπόσχομαι.

» Τῷ ὑπεσχέθη μυστικότητα, τὴν ὁποίαν ὁμοῦ δὲν ἐτήρησα. Ἡ δὲ βασίλισσα διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν υἱὸν τῆς προσεποιήθη ὅτι οὐδὲν ἐγνώριζε.

» Προσεκλήθη ὁ Βοσκὲ καὶ ἀπέσπασε τὸν ὀδόντα χωρὶς ὁ Πρίγκιψ νὰ ἐκβάλλῃ οὔτε μίαν κραυγὴν, ἀλλ' ἔδραμε θριαμβευτικῶς ὅπως δεῖξῃ τὸν ὀδόντα πρὸς τὴν μητέρα τοῦ ἀναμένουσαν μετ' ἀνησυχίας καὶ ὑποκριθεῖσαν αὐθις τὴν ἐκπληκτον.

» Μετὰ δύο ἡμέρας μὲ ἀναγγέλλουν, ὅτι ὁ νέος Πρίγκιψ εἶχεν αἰμορραγίαν. Ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ τὸ κρύψω ἀπὸ τὴν μητέρα τοῦ, ἥτις νομίζουσα τὰ δύο τέκνα τῆς κοιμώμενα, καὶ βλέπουσα ἐμὲ καὶ τὴν Κ. Βουρβένην εἰσερχομένας εἰς τὸν κοιτῶνα τῶν παιδῶν καθ' ὄραν ὅλως ἀσυνείθιστον, ἤθελεν ὑποπτευθῆ κίνδυνον ἔτι μεγαλύτερον. Ἐν τούτοις κίνδυνος πραγματικὸς ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ· καθότι ἦτο τρομερὸν νὰ βλέπῃ τις τὸ αἷμα βέον ἀπὸ τὴν πληγὴν τοῦ πρὸ δύο ἡμερῶν ἐκριζωθέντος ὀδόντος, τὸ δὲ δυστυχὲς παιδίον ὠχρὸν καὶ ἡμίλειποθυμημένον. Ἡ βασίλισσα Ορτανσία δὲν ἐπρόφερε οὐδὲ λέξιν κατὰ τοιαύτας ἐπικινδύνους περιστάσεις τῶν τέκνων τῆς, ἀλλ' ἄφινε μετ' ἀπαθείας νὰ γίνῃται ἀπόπειρα ὅλων τῶν προτεινομένων φαρμάκων, εὐκόλως ὁμοῦ ἠδύνατό τι νὰ κατανοήσῃ τὸν τρόμον τῆς ἀπὸ τὴν ὠχρότητα καὶ ἀκίνησίαν τοῦ προσώπου τῆς. Μετὰ παντοίας τέλος ἀποπείρας ἀνωφελεῖς ἐπέσχον τὸ αἷμα διὰ στορέως (ίσκας) τεθέντος ἐπὶ τῶν ὀσίων. Τὸ δυστυχὲς παιδίον ἀϋπνον, καὶ ἐξηντλημένον κατέπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρὸς τοῦ, ἥτις ἤρξατο τὸ μετέθεσεν ἐπὶ τῆς

κλίνης του. Ἡ τροφός του ἐκοιμάτο πλησίον του. Ἐκαστος δὲ θαρρά-
λέως μετέβη εἰς τὰ ἴδια. Ἦτο δὲ τότε πρώτη ὥρα τῆς πρωίας.

» Ἡ βασίλισσα ἐπίσης μεταβάσα εἰς τὸν κοιτῶνά της καθ' ὀλοκλη-
ρίαν ἤσυχος, κατεκλίθη, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς,
ἔβλεπε πρὸ αὐτῆς τὸ τέκνον της ὠχρὸν καὶ καθημαγμένον. « Γνωρίζω
» τὴν ἀδυναμίαν μου, μοὶ ἔλεγε τὴν ἐπιούσαν· κατέκρινα αὐτὴ ἔμην·
» τὴν διὰ τὴν ἀνησυχίαν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν παράλογον,
» προσεπάθουν νὰ διαλογίζωμαι πᾶν ὅ,τι ἄλλο, ὅπως δυνηθῶ ν' ἀπο-
» κοιμηθῶ, ἀλλὰ ματαίως. Ἡ μορφή τοῦ υἱοῦ μου παρίστατο ἔμπροσθέν
» μου ψυχρὰ καὶ αἱματόφυρτος, ἐπὶ δὲ μίαν στιγμὴν ἡ ἀγωνία μου
» ἐκορυφώθη ἐπὶ τοσοῦτον, μέχρι τοῦ νὰ πιστεύσω εἰς προαίσθημά τι.
» Κατὰ πρῶτον ἠσχύνθη ἐν ἑμαυτῇ ὡς παρασυρομένη ὑπὸ τοιαύτης
» ἰδέας, ἀλλ' ἔπειτα εἶπον αὐτῆς ἐν ἑμαυτῇ, τί πρὸς ἐμέ, ἂν ἡ ἰδέα
» αὐτὴ εἶναι παράλογος; θὰ διέλθω τὴν νύκτα ἐν ἀνησυχίᾳ, προτιμῶ
» νὰ βεβαιωθῶ βλέπουσα τὸν νήδυμον ὕπνον τοῦ υἱοῦ μου.» Ἐξηγέρ-
θη, χωρὶς οὐδένα νὰ κράξῃ, περιεδύθη ἐπενδύτην τινα, ἔλαβεν ἀνά χεῖ-
ρας τὸν λύχνον, καὶ εἰσήλθεν ἡρέμα παρὰ τῷ υἱῷ της, ὅπου ἐπεκράτει
σιγὴ καὶ ἤσυχία. Ἡ τροφός ὡς καὶ τὸ παιδίον ἐκοιμῶντο βαθέως.
Πλησιάζει χωρὶς νὰ ἀφυπνίσῃ τὴν κεκοπιακυῖαν ἐκείνην γυναῖκα ἀπὸ
τὴν διακονίαν τῆς ἐσπέρας. Βλέπει τὸ τέκνον της καὶ τὸ βλέπει ἀ-
πολύτως ὡς οἱ τρόμοι της τὸ παρίστανον, ὠχρὸν καὶ αἱματόφυρτον.
Τὸ λαμβάνει εἰς τὰς ἀγκάλας της, καὶ τὰ μέλη του καταπίπτουν κα-
ταβεβλημένα ἐκ τῆς ἀτονίας. Δὲν ἐξυπνᾷ καὶ κύμα αἵματος ἐξέρχεται
τοῦ σώματός του· τότε διὰ μηχανικοῦ τινος κινήματος, θέτει τὸν δά-
κτυλόν της ἐπὶ τῆς πληγῆς τῆς μὴ κλειομένης, καὶ αἰσθάνεται ὅτι
ὁ δάκτυλός της πιέζων τὴν οὐλὴν ἐπέχει τὸ αἷμα. Μόλις ἡ τάλαινα
αὕτη μήτηρ ἀνέπνεεν, ἀλλ' εἶχεν ἤδη ἐπιτύχει καὶ εὐχαρίσκει τὸν
Θεόν, διότι τῇ ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν νὰ ἔλθῃ παρὰ τῷ υἱῷ της, ὅστις
κεκμηκῶς καὶ ἐξησθενημένος ἐξηκολούθει νὰ κοιμᾶται. Μόνη δὲ ἡ ἀ-
ναπνοή του τὴν ἔπειθεν ὅτι ἔζη. Διῆλθεν οὕτως ὀλόκληρον τὴν νύκτα,
πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ στενοχωρίαν, χωρὶς
νὰ προσκαλέσῃ τινὰ, χωρὶς οὐδόλως νὰ κινηθῇ. Τὴν δ' ἐπιούσαν οὐδὲν
ἴχνος ἐφαίνετο τοῦ συμβεβηκότος τούτου, ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὀλέ-
θρια ἀποτελέσματα. »

Μετὰ τὸ ἐν Λειψία ἀτύχημα, ἡ βασίλισσα Ὁρτανσία διέμεινεν εἰς
Μαλμεζὸν μετὰ τῶν τέκνων της, ἅτινα φανταζόμενα ὅτι ὁ βασιλεὺς
τῆς Πρωσίας καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσίας ἦσαν ἐκ τῆς οἰκογενείας

των, ήρώτησαν μίαν ήμέραν άν πρέπει νά τούς αποκαλώσι θείους. « Πρέπει νά τούς προσαγορεύητε Μεγαλειοτάτους τοίς απήντησαν. — Λοιπόν! δέν είνε θείοί μας, παρετήρησεν ό πρεσβύτερος. — Βεβαίως όχι, τοίς επανέλαβον. — Ό βασιλεύς και ό αυτοκράτωρ, τούς όποιους ήδη βλέπετε, εισήλθον εις τήν Γαλλίαν νικηταί. — Άλλ' εάν ήσαν έχθροί του θείου μάς διατι μάς περιπτύσσονται; — Διότι αυτός ό ίδιος αυτοκράτωρ Άλέξανδρος ό καθημέραν έρχόμενος ένταυθα είνε έχθρός μεγαθύμος. όστις θέλει τήν εύτυχίαν τής οίκογενείας σας. — Λοιπόν πρέπει νά τόν αγαπώμεν; επρόσθεσε τό παιδίον. — Βεβαίως, τώ απεκριθήσαν, διότι τώ χρεωστείτε εύγνωμοσύνας. » Ό Πρίγκιψ Λουδοβίκος Ναπολέων, όστις συνήθως ώμίλει όλίγα, ήκροάσατο μετά προσοχής τόν άνωτέρω διάλογον. Τήν δ' έπιούσαν έπλησίασεν έν σιγή τόν Άλέξανδρον, τώ έθεσεν έν δακτύλιον εις τήν χείρα και έφυγε δρομαίος.

Η μήτηρ του τόν κράζει και τόν έρωτά, τί έπραξεν.

« Έδωσα απεκριθή τό δωρηθέν μοι δακτύλιον παρά του θείου μου Ευγένιου πρds τόν αυτοκράτορα, διότι είναι αγαθός πρds τήν μητέρα μου. »

Ένα μήνα μετά τήν μάχην του Βατερλώ, ή βασίλισσα Όρτανσία υπεχρεώθη νά λάβη τήν πρds τήν έξορίαν άγουσιν. Διηυθύνθη δέ έν μέσω μυρίων κινδύνων πρds τήν Έλβετίαν. Αφιχθείσα εις Διζόν πόλιν ασήμαντον, απήντησε συμμορίαν τινά μανιώδη συνισταμένην εκ στρατιωτών τής βασιλικής φρουράς, και εκ γυναικων άνηκουσων εις τας πλουσιωτέρας τάξεις τής κοινωνίας, ήτις περικυκλώσασα τας αποσκευάς της εκραζεν, « έξω ή Βοναπάρτις. »

— Ιδού εγώ αυτή, ειπεν ή Βασίλισσα παρουσιαζομένη άτρομήτως πρds τήν εύήθη εκείνην συμμορίαν. Είμαι αιχμάλωτός σας, αλλά δέν πτοείται τις όταν φέρη όνομα οίον τό ιδιόν μου.

Μη τυχοῦσα φιλοξενίας εις Γενεύην, απεσύρθη εις Λιζ της Σαβοτας όθεν άνεχώρησε ταχέως δια νά κατοικήση εις Κωνσταντίαν. Ό νέος Πρίγκιψ συνώδευε τήν μητέρα του εις εκείνο τό καταφύγιον, διότι, άν δυστυχήματα και κίνδυνοι κατεβάρυνον τούς οίκειους, δι' αυτόν όμως ειχεν επέλθει ή στιγμή, καθ' ήν, άντι τών άθυρμάτων τής παιδικής ήλικίας, επρεπε νά επιδοθη σπουδαίως εις τά γράμματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἡ ἀνατροφή αὐτοῦ καὶ τὰ πρῶτά του ἔτη.

Πρῶτος παιδαγωγός, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ βασίλισσα Ὄρτανσία ἐνεπιστεύθη τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ της, ἦτο ὁ ἀββᾶς Βερτράνδος ἱερεὺς γλυκὺς καὶ ἥσυχος τοῦ ὁποῖου τὴν ἐπιτήρησιν πολλάκις ὁ μαθητὴς του διέφευγεν ὅπως τρέξῃ καὶ παίξῃ εἰς τὴν ἐξοχὴν.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐπιστρέφει εἰς τὴν οἰκίαν σχεδὸν γυμνός καὶ ἀνυπόδητος, ῥιγῶν ὑπὸ τοῦ ψύχους. Εἶχεν ἀπαντήσῃ οἰκογένειάν τινα ἐστερημένην παντὸς, καὶ μὴ ἔχων ἄλλο τι νὰ τῇ δώσῃ τῇ προσέφερε τὰ ἐνδύματά του.

Τὸν ἀββᾶν Βερτράνδον ἀντεκατέστησε βραδύτερον ὁ Λεβᾶς υἱὸς τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ πρὸς μὀρφωσιν διδασκάλων φροντιστηρίου *Ecole Normale* καὶ μέλους τῆς Ἐθνικῆς τῶν 1789 τῶν Γάλλων Συνελεύσεως *Conventionnel*.

Ἡ βασίλισσα Ὄρτανσία προσκληθεῖσα παρὰ τοῦ Πρίγκιπος Μαξιμιλιανοῦ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Βαυαρίαν, διέμεινεν ἐπὶ τινα καιρὸν εἰς Ἀσβούργην, ὅπου ὁ περίφημος Ἑλληνιστὴς Χάγης ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν εἰς τὸν υἱὸν της. Ἀλλὰ μετὰ τέσσαρα ἔτη, πολιτικαὶ περιπλοκαὶ τὴν ἠνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν ἐκείνην. Ἀπεφάσισε τότε ν' ἀγοράσῃ ἐν κτῆμα κείμενον πλησίον τῆς λίμνης Κωναταντίας, τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς δύο τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκογενειῶν τοῦ τόπου. Ἡ παλαιὰ ἔπαυλις τῆς Ἀρενενβέργης μετεσχηματίσθη ἐντὸς ὀλίγου εἰς τερπνὴν κατοικίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ υἱὸς της ἐξηκολούθησε τὰς ἐν Ἀσβούργῃ σπουδὰς του.

Αἱ καθομιλούμεναι γλῶσσαι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πρὸ πάντων δὲ τὰ μαθηματικά μὲ τὰς πρὸς τὴν στρατηγικὴν σχέσεις των ἦσαν τὸ κύριον ἀντικείμενον τῶν ἐνασχολήσεων τοῦ νεαροῦ Πρίγκιπος.

Κατηγόρησαν τὴν βασίλισσαν Ὁρτανσίαν ὡς ἀναθρέψασαν τὸν υἱὸν της ἐν μαλθακότητι. Οὐδὲν τούτου ψευδέστερον. Ἔσχε τὴν μέριμναν νὰ καταστήσῃ τὸν νεαρὸν Πρίγκιπα οὐ μόνον εὐπαίδευτον, ἀλλὰ καὶ ἐπιτήδειον πρὸς ἀπάσας τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, ὡς τὴν ὄπλασκιαν τὴν ἵππασιαν καὶ τὴν κολύμβησιν. Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἦτο ὁ εὐστοχώτερος ἐν τῇ χώρᾳ σκοποβόλος, ὡς ἵππεὺς ἐθαυμάσθη καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ἀγγλίαν, ὡς κολυμβητὴς εἶχε τόλμην μέχρι θρασύτητος. Κολυμβῶν ἐν τῇ ὠραίᾳ λίμνῃ ἣτις καταβρέχει τοὺς τοίχους τῆς ἐπαύλεως τῆς Ἀρενεβέργης, ἐπροχώρει πολλάκις εἰς ἀποστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας οἱ τολμηρότεροι καὶ ἐπιτηδειότεροι τῶν κολυμβητῶν ἠδυνάτουον νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι.

Μίαν ἡμέραν περιπατοῦντος αὐτοῦ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ῥήνου μετὰ τῆς θείας του τῆς μεγάλης Δουκίσσης Στεφανίας τῆς Βάδης καὶ τῶν δύο ἐξαδέλφων του τῶν Πριγκιπίσσων Ἰωσηφίνης καὶ Μαρίας, λόγος ἐγένετο περὶ τῆς παλαιᾶς τῶν Γάλλων ἱπποτικότητος. Ἡ Πριγκίπισσα Μαρία ἐξύμνησε τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπερυψοῦσα τὸν χαρακτῆρα τῶν γενναίων ἐκείνων τῶν ἐχόντων σύμβολον, *Ὁ Θεός, ὁ βασιλεὺς μου, καὶ ἡ Δέσποινά μου*, καὶ θεωρούντων τιμὴν των νὰ θυσιάσωσι τὴν ζωὴν των πρὸς χάριν μιᾶς κυρίας, ἐπέκρινε δὲ εὐφυῶς τὸ ἀγροϊκὸν καὶ ἐγωϊστικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας, τὸ καλυπτόμενον ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων κατεπολέμησε τὴν γνώμην ταύτην μεθ' ὅλης τῆς ζέσεως τῆς ἡλικίας του, καὶ ὑπεστήριξεν ὅτι οἱ Γάλλοι οὐδέποτε ἐξεφυλίσθησαν. *« Καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς ἔλεγεν ὑπάρχουν ἀφοσιώσεις πρὸς ὅσας τῶν γυναικῶν γνωρίζουν νὰ τὰς ἐμπνεύσωσιν. »*

Ἡ συζήτησις ἀπέβη τοσοῦτον ζωηρὰ καὶ παθητικὴ ἑκατέρωθεν, ὥστε ἀπροσδοκῆτως ἐφθασαν μέχρι τῶν συμβολῶν τοῦ Νέκαρος καὶ τοῦ Ῥήνου. Ὁ Νέκερ καταρρέει ὀρμητικῶς εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπως εὕρη δίοδον ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ. Ἡ σύγκρουσις αὕτη τῶν δύο ποταμῶν παράγει ἀναθρασμὸν ὅμοιον πρὸς κύματα μαινομένης θαλάσσης. Ἐβάδιζον βραδέως, ἢ συνομιλία εἶχε παύσει, αἱ κυριαὶ ἐνησυχολοῦντο πρὸς τὴν προφύλαξιν τῶν κοσμημάτων των ἀπὸ τὴν λαίλαπα, ὅτε ὁ ἄνεμος ἀναρπάσας ἐν ἄνθος ἀπὸ τὴν κόμην τῆς Πριγκίπισσης Μαρίας τὸ ἐξεσφενδόνισε πρὸς τὸ βάραθρον.

« Ἴδου, λέγει ἡ ἄφρων νέα γελῶσσα διὰ τὸ ἀτύχημά της· «ἰδὸν ὁποία εὐκαιρία ἐξαίσιος δι' ἓνα ἀρχαῖον ἵππότην. »

— Αἴ! ἐξαδέλφη μου, ἀνεφώνησεν ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων, μὲ προκαλεῖς λοιπόν; ἄριστα! δέχομαι τὴν πρόκλησιν.

Καὶ ταῦτα λέγων ἐβυθίσθη ὡς ἦτο εἰς τὴν ἄβυσσον. Οἱ παρεσῶτες ἐξέβαλον κραυγὰς τρόμου. Ὁ Πρίγκιψ ὅστις κατ' ἀρχὰς κατεκλύσθη ὑπὸ τὰ κύματα, ἀνεφάνη παραχρῆμα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ παλαίων ῥωμυκλέως κατὰ τοῦ ρεύματος δὲν ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ ἄνευ τοῦ ἄνθους, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τέλους μετὰ προσπαθείας ἀνηκούστους καταφθάσας καὶ ἀναρπάσας ἐπανήλθεν ἐπὶ τῆς ὄχθης.

« Λάβε, λέγει, θέτων τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ χεῖλους τοῦ ποταμοῦ, ἰδὸν τὸ ἄνθος σου, ὠραία μου ἐξαδέλφη, ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ ἐπρόσθεσε γελῶν, λησμόνησον πλέον, παρκαλῶ, τοὺς ἀρχαίους ἵππώτας σου. »

Ἴδου πῶς ἐκολύμβη ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων, ὅστις ἐπίσης ἔππευε κάλλιστα.

Μίαν ἡμέραν ἐλαύνων τὸν ἵππον του καλπάζοντα ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν ἐπικειμένων τῇ λίμνῃ Κωνσταντίας, ἤκουσε μακρόθεν φωνὰς φρικώδεις. Τρέχει πρὸς τὸ μέρος ὅθεν ἤκούοντο αἱ φωναὶ καὶ βλέπει ἄμαξαν ἐν ἣ εὐρίσκετο κυρία τις μετὰ δύο παιδίων ἐλκομένην ὑπὸ δύο ἵππων μανιωδῶν πρὸς τὴν ἄβυσσον. Ὁ ἠνίοχος εἶχε πέσει ἀπὸ τὸ θρανίον του, καὶ οὐδεμία πλέον ἐλπίς σωτηρίας ἔμενε διὰ τὴν δυστυχῆ οἰκογένειαν. Ὁ νέος Πρίγκιψ προσελαύνει τὸν ἵππον του, καταφθάνει τοὺς ἀφηνιάσαντας ἵππους, ἀρπάζει τὰς ἡνίας καὶ ἐπέχει τὴν ἄμαξαν ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς ἄβυσσου, ἐν ἣ μικροῦ δεῖν ἐκρημνίζετο.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ τερπναὶ ψυχαγωγίαι τοῦ Πρίγκιπος εἰς Ἄρενεν-θέρην, τὰς ὁποίας πολλοὶ ἤθελον ἐκλάβει ὡς ἐνασχόλησιν του, ἀλλ' ἡ κυρία του ἐνασχόλησις ἦτο ἡ μελέτη. Ἐπρογυμνάζετο μαθητευόμενος καὶ τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ κατὰ τὸν στρατιώτην τῆς πολεμικῆς τέχνης ἀρμοζούσης ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην, ἂν ὄχι πρὸς τὸν χακτῆρά του τοῦλάχιστον πρὸς τὸ ὄνομά του.

Ὁ Αὐτοκράτωρ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ κυρίως εἶχε κερδίσει τὰς μεγάλας μάχας, διὸ καὶ ὁ ἀνεψιός του ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδοθῇ εἰδικῶς εἰς τὴν ἄσκησιν τούτου τοῦ ὄπλου. Θέλων νὰ ἐνώσῃ τὴν πρᾶξιν μετὰ τῆς θεωρίας, κατετάχθη ὡς ἐθελοντῆς εἰς τὰ γυμνάσια τοῦ στρατοπέδου τοῦ ἰδρυομένου κατ' ἔτος εἰς Τὸν πρὸς διδασκαλίαν ἀξιωματικῶν τε καὶ στρατιωτῶν, ἔσχε δὲ διδασκάλους τοὺς ἀντισυνταγματάρχας Δουφουρ καὶ Φουρνιέ, ἀμφοτέρους ὑπηρετήσαντας ὑπὸ τὸν Αὐτὸν Ναπολέοντα.

Οὐδεις ἐξετέλει τὴν ὑπηρεσίαν μετὰ τοσούτου ζήλου ὡς ὁ Πρίγκιψ Λουδοβίκος ὅστις οὐδέποτε παρεπονεῖτο διὰ τὰς ταλαιπωρίας καὶ γερήσεις τὰς ἀχωρίστους ἀπὸ τὴν ἐν τοῖς στρατοπέδοις διαβίωσιν. Εἶχεν ἐνοικιάσει εἰς Τὸν δωματίον, τὸ ὁποῖον ὁ ἰδιοκτῆτης ἀφῆκεν ἄχρι σήμερον εἰς τὴν εὐρίσκετο κατάστασιν, ὅτε ὁ Πρίγκιψ τὸ ἐγκατέλιπεν. Ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἄνθρωπος, ὅστις ἀκόμη ζῆ, ἦτο πεπεισμένος ὅτι ὁ ἐκμισθωτῆς του, τοῦ ὁποῖου ἐθαύμαζε τὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐφυΐαν, ἤθελε μίαν ἡμέραν καθέξει μεγίστην ἐν τῇ ἰστορίᾳ θέσιν.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον εὐρισκόμενος ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Τὸν ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 καὶ ἐχάρη ὑπερβαλλόντως ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ, ἐλπίζων ὅτι ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἰουλίου ἤθελεν ἀνοίξει τὰς πύλας τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν οἰκογένειάν του, ἀλλ' ἐψεύσθη τῶν ἐλπίδων του. Τὸ ψήρισμα τῆς ὑπερορίας διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ναπολέοντος διετηρήθη.

» Εἶναι ἤδη ἱκανῶς ἀλγεινὴ ἔγραφεν ἡ βασίλισσα Ὁρτανσία πρὸς φίλον τινα τῆς δυναστείας της, ἡ ἐν χαλεποῖς καιροῖς ψηφισθεῖσα προγραφή ἧτις τοῦλάχιστον ἐγένετο παρὰ πολεμίων, ὅταν ὅμως βλέπη τις τὴν προγραφὴν ταύτην ἀνακαινιζομένην παρ' ἀνθρώπων τοὺς ὁποῖους ἐξελάμβανε φίλους, αἰσθάνεται βαθέως πληγεῖσαν τὴν καρδίαν του. »

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὑπῆρχε τὸ ἐπόμενον ὑστερόγραφον.

« Ὁ υἱός μου εὐρίσκεται ἀκόμη μὲ τοὺς μαθητὰς εἰς Τὸν. Ἐπιχειρεῖ προσκοπὰς ἐπὶ τῶν ὁρέων. Οἱ νέοι οὗτοι διανύουν καθημέραν μὲ τὴν πῆραν ἐπ' ὤμων δέκα ἕως δώδεκα λεύγας. Κατεσκήνωσαν τὴν τελευταίαν νύκτα ἐπὶ τοῦ χείλους πηγετώδους χαράδρας. Τὸν ἀναμένω δὲ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν. »

Μετὰ παρέλευσιν δέκα ἡμερῶν ὁ νέος Πρίγκιψ πραγματικῶς ἐπηνήθη εἰς Ἀρενενβέργην, ὅθεν ἀνεχώρησεν ἀμέσως μετὰ τῆς μητρὸς του διὰ τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἡ ἀντανάκλασις τῆς ἐπαραστάσεως τοῦ Ἰουλίου δὲν ἐβράδυνε τὰ ἐπιδράση. Ἡ Ῥωμανία ἀνυπόμονος ν' ἀποσεισῇ τὸν ζυγὸν τῆς Ποντιφικῆς κυβερνήσεως ἐπανεῖη. Ἐντὸς δὲ τριῶν ἐβδομάδων δὲν ἔμενεν εἰς τὸν Ἅγιον Πατέρα, εἰμὴ ἡ πρωτεύουσά του σφοδρῶς τεταραγμένη καὶ ὀλιγάριθμοι τινὲς πόλεις.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον ἄγων τότε τὸ εἰκοστὸν δεύτερον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἦτο εἰς Ῥώμην μετὰ τῆς μητρὸς του. Ἡ αὐτόσε παρουσία του προὔξενε μετ' οὐ πολὺ φόβους πρὸς τὴν Ποντιφικὴν κυβέρνησιν.

Πρώταν τινά ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως πορεύεται πρὸς τὸν Καρδινάλιον Φῆς καὶ τῷ ἀναγγέλλει ὅτι ἡ Ἁγία Ἴδρα ἐπιθυμεῖ τὴν ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἀποχώρησιν τοῦ Πρίγκιπος, καθότι νέος φέρων ὄνομα Βοναπάρτου καὶ ἐπιβαίνων ἵππου κεκοσμημένου μ' ἐφίππια καὶ φάλαρα τρίχρωα ἐφείλκυε προσοχὴν ἐπικίνδυνον πιθανῶς διὰ τὴν κυβέρνησιν ἐν περιπτώσει ταραχῆς τινος. Ὁ Καρδινάλιος ἀπεδέχθη δυσμενῶς τὴν πρότασιν ταύτην ἢν ἐξελάμβανε συμβουλὴν, καὶ ἀπεφάνθη ὅτι ὁ ἀνεψιὸς του οὐδὲν ἐπιλήψιμον διαπραξάμενος δὲν ὄφειλε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ρώμην..

Ἡ βασίλισσα Ὁρτανσία μαθοῦσα τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην ἔσπευσε πρὸς τὸν Καρδινάλιον. Τὸν εὔρε λίαν τεταραγμένον διὰ τὴν διαγωγὴν τῆς κυβερνήσεως, καὶ μολονότι καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια τῷ ὑπεδείκνυεν, ὅτι ἐθεώρει ἀναγκαίαν τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Πρίγκιπος ἀπὸ τὴν Ρώμην, ἀφοῦ ἅπαξ παρείχεν ὑποψίας πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ὁ Καρδινάλιος ἠρνήθη ἀπολύτως νὰ συνταχθῇ εἰς τὴν γνώμην της.

Ἡ βασίλισσα ἐπιστρέψασα εἰς τὰ ἴδια ἐκοινοποίει τῷ υἱῷ της τοὺς ἐνδοιασμούς της, ὅτε ἀναγγέλλουν τὴν ἔλευσιν ἀντισυνταγματάρχου τινος τῆς Ρωμαϊκῆς φρουρᾶς, καὶ ὅτι τὸ ἀνάκτορον ἐκυκλοῦτο ὑπὸ πενήκοντα ἀνδρῶν ἐχόντων διαταγὴν νὰ ἀπαγάγῃσι τὸν νεαρὸν Πρίγκιπα εἰς τὰ μεθόρια.

Ὁ Δουδοβίκος Ναπολέον ἀνεχώρησεν ἀμέσως διὰ Φλωρεντίαν, ὅπου ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του τὸν ἀνέμενε παρὰ τῷ πατρὶ αὐτῶν τῷ πρώην βασιλεῖ τῆς Ὁλλανδίας.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας οἱ δύο νέοι Πρίγκιπες ἔλαβον ἀπὸ τὴν μητέρα των ἐπιστολὴν πλήρη συνετῶν συμβουλῶν, τῆς ὁποίας ἰδοὺ ἐν χωρίον:

» Πρέπει ἕκαστος νὰ προφυλάττηται ἀπὸ τὰς ἐπαγωγούς προθέσεις τῶν ἥκιστα διορατικῶν ἀνθρώπων, οἵτινες δὲν ἠξεύρουν οὔτε νὰ κρίνωσιν οὔτε νὰ προῖδῶσι διότι μὴ ἔχοντες τί νὰ ἀπολέσωσιν, ἢ τίνοσ νὰ φεισθῶσι, βλέπουν τὰ πάντα διὰ τῆς φαντασίας των. Ὁ ἄνθρωπος ὅστις διατίθεται ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ τυχόντος, καὶ ὅστις δὲν ὀδηγεῖται ἀπὸ τὴν ἰδίαν του κρίσιν, θὰ διαμένῃ καθ' ἅπαντα τὸν βίον του ἄνθρωπος μέσος καὶ ἄσημος. Ὑπάρχουν ὀνόματα μαγικὰ δυνάμενα νὰ ἔχωσιν ἐπιρροὴν μεγίστην ἐπὶ τῶν συμβαινόντων, ἀλλὰ τὰ ὀνόματα ταῦτα κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις χρεωστοῦν νὰ ἀποκαθιστῶσι τὴν τάξιν, νὰ ἐξασφαλίσωσι τοὺς λαοὺς, ἀντισταθμίζοντα οὕτως τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως. Τὸ ἔργον των εἶνε νὰ ἀναμένωσιν ἐν ὑπομονῇ. Ἡ Ἰταλία οὐδὲν δύναται ἄνευ τῆς Γαλλίας. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀναμεί-

νη ἐν ὑπομονῇ, μέχρις οὗτο ἡ Γαλλία κανονίσῃ τὰς ἰδίας αὐτῆς ὑποθέσεις. Πᾶσα ἀπερισκεψία εἶναι ἐπιζήμιος πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς σκοποὺς, καθότι μία στάσις ἄνευ ἐκβάσεως ἐκμηδενίζει διὰ πολὺν καιρὸν τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς μιᾶς μερίδος πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς ἑτέρας. Συνήθως δὲ ὁ ὑποκύπτων αἰείποτε ἐκφραυλίζεται.

Ἄπαντες οἱ λόγοι οὗτοι ἦσαν συνετώτατοι, ἀλλ' ὁ Μενότης εἰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἰταλικῆς στάσεως εὐρῶν τοὺς δύο νέους Πρίγκιπας εἰς Φλωρεντίαν, τοῖς ἀπηύθυνε λόγους ἐπαγωγότερους πρὸς τὴν καρδίαν των τοὺς ἐξώρπισεν ἐν τῷ ἐνδόξῳ ὀνόματι ὅπερ ἔφερον νὰ τεθῶσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς στάσεως, τοῖς ἀνέμνησε τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας τὸ ἴδιον αὐτὸ ὄνομα τοῖς ἐπέβαλλε καὶ ἐξελάμπρυνε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των τὸ ἴνδαλμα τῆς ἀναγεννωμένης Ἰταλίας.

Οἱ δύο Πρίγκιπες ὑποχωρήσαντες εἰς τὸ ἐπαγωγὸν τῶν λόγων του, μετέσχον τῆς συνωμοσίας, ἣτις ἤδη ἐξηπλοῦτο δικτύου δίκην καθ' ἅπασαν τὴν χερσόνησον.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἔγραφε πρὸς τὴν περιδεῆ μητέρα του.

» Ἡ στοργή σου θὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀπόφασίν μας, συνήψαμεν ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἐκπληρώσωμεν. Καὶ ἡδυνάμεθα νὰ κωφεύσωμεν εἰς τὴν φωνὴν τοσοῦτων δυσυχῶν προσκαλούντων μας, ἀφοῦ φέρομεν ὄνομα ὅπερ μᾶς ὑποχρεώνει; »

Οἱ δύο Πρίγκιπες ἐξώπλισαν μικρὰν τινα ἴλην, καὶ κατὰ τὴν βραχείαν στρατείαν τῆς ἐπαναστάσεως, προσηνήχθησαν ὧς ἀληθεῖς ἱππῶται.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἐπὶ κεφαλῆς δρακὸς ἐθελοντῶν τινῶν σύρων τηλεβόλον ὅπερ ὁ ἴδιος ἐκυβέρνα προὔχωρσε μέχρι τῆς Σιβιτὰ Βέκκια.

Ἀξιωματικὸς τις Ῥωμαῖος ἀνὴρ διακεκριμένος, ὅστις εἶχε δώσει μαθήματα τακτικῆς εἰς τὸν νεαρὸν Πρίγκιπα ἐν Ῥώμῃ, παρατηρῶν ἀπὸ τῆς ὕψης τῶν τειχῶν τῆς Ἀκροπόλεως τὰς παρασκευὰς τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος, εἶπεν εἰς τοὺς στρατιώτας τῆς ἀκολουθίας του. « Βλέπετε μετὰ πόσης εὐστοχίας ὁ νέος οὗτος λαμβάνει τὰ μέτρα του, καὶ πῶς δεικνύει τελείαν φρόνησιν στρατηγοῦ ἐμπειροπολέμου; Καὶ ἤδη ἀναμνησχομαι ὅτι ἐγὼ τῷ ἐδίδαξα τὴν τακτικὴν! »

Ἡ ἐκστρατεία δὲν ἐτελεσφόρησε τῆς μικρᾶς ἴλης μὴ λαβούσης ἐπιχειρήσαν ἀλλαχούθεν, διότι ἐβάδισεν ἄνευ τῆς διαταγῆς τοῦ στρατηγοῦ Ἀρμάνδη, ὑπουργοῦ τοῦ πολέμου τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἀποθαῖρβυθηὶς ὠπισθοχώρησε κατὰ πρῶτον εἰς Φόρλι, ὅπου ἀ-

πώλεσε τὸν ἀδελφόν του προσβληθέντα αἰφνης ὑπὸ φλεγμονῆς τοῦ στήθους, προελθούσης ἀπὸ τοὺς πρώτους τραχεῖς στρατιωτικούς καμάτους, κατόπιν δὲ εἰς Ἀγκῶνα ὅπου καὶ ὁ ἴδιος κατεκλίθη βαρέως ἀσθενῶν.

Ἡ μήτηρ του ἐν μέσῳ μυρίων κινδύνων καὶ διὰ παντοίων μηχανουργιῶν, ὅσας δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ ἢ γενναιοτέρα τῶν σοργῶν, ἦλθεν εἰς συνάντησίν του φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς διαβατήριον Ἀγγλικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐχαρακτηρίζετο ὡς κυρία περιηγουμένη μετὰ τῶν δύο υἱῶν της. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πρεσβύτερος εἶχεν ἤδη ἀποθάνει, ὁ νέος Μαρκήσιος Ζάππης ἐπροθυμοποιήθη ν' ἀναπληρώσῃ τὸν ἀποθανόντα, ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀναχωρήσωσιν. Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον βαρέως ἠσθένει. Ἐν τούτοις ὁ κρότος τῶν τηλεβόλων ἀνήγγελλε τὴν προσέγγισιν τῶν Αὐστριακῶν, οἵτινες ἐντὸς ὀλίγου ἐκυρίευσαν τὸν Ἀγκῶνα. Ἡ τάλαινα μήτηρ καταβάλλει τότε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως κρύψῃ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς πάντων, τὸν μόνον υἱὸν, ὅστις τῇ μένει, καὶ ὅστις ἀπώλλυτο ἂν ἀνεκαλύπτετο.

Ἡ Μήτηρ ἔχει πάντοτε ἀγχίνοιαν κατὰ τοιαύτας περιστάσεις.

Ἡ βασίλισσα Ὄρτανσία ἐπινοεῖ πλασὴν ἐπίδασιν ἐπὶ μικροῦ σκάφους καὶ διαδίδει τὴν εἶδησιν, ὅτι ὁ υἱὸς της εἶχεν ἤδη πελαγίσει ἀπερχόμενος εἰς Ἑλλάδα, ὅπως ἐκεῖ εὔρῃ ἄσυλον. Ἐπωφελεῖται ἀκόμη πρὸς σωτηρίαν του τῆς ἀνησυχίας, ἣν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος περὶ τῆς τύχης τοῦ υἱοῦ του καὶ πεπεισμένη ὅτι ὁ ταχυδρόμος τὸν ὁποῖον ἀποστέλλει πρὸς τὸν πρῶτον βασιλέα τῆς Ὀλλανδίας ἤθελε περιπέσει εἰς χεῖρας τῶν Αὐστριακῶν, τῷ μνηύει ὅτι ὁ υἱὸς των ἦτο ἐκτὸς παντὸς κινδύνου, τοῦ σκάφους (ἐφ' οὗ ὑπετίθετο ὅτι ὁ Πρίγκιψ ἐπέβη) διαφυγόντος τὴν Αὐστριακὴν ἐπιτήρησιν ἕνεκα τῆς κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἐκραγείσης τρικυμίας καὶ ἀπαγαγόντος τὸν Πρίγκιπα εἰς Κέρκυραν. Ἐὰν ὁ ἐχθρὸς κατελάμβανε τὸ κενὸν ἐκεῖνο σκάφος, ἡ μηχανορραφία ἠθελεν ἀνακαλυφθῆ, καὶ κατὰ συνέπειαν ἀνεκαλύπτετο καὶ τὸ καταφύγιον, ἐν ᾧ ὁ Πρίγκιψ ἦτο κεκρυμμένος.

Οἱ ἀγαθοὶ οὗτοι Αὐστριακοὶ ζητοῦν πολὺ μακρὰν, ὅπερ ἔπρεπε νὰ ζητῶσι πλησίον των.

Ὁ στρατηγὸς διοικητὴς τοῦ Ἀγκῶνος κατῶκει ἐν τῷ αὐτῷ μεγάρῳ εἰς τὸ ὁποῖον κατῶκει καὶ ἡ βασίλισσα. Τὸν θάλαμον τοῦ νεαροῦ Πρίγκιπος ἐχώριζεν ἀπλοῦν διάφραγμα ἀπὸ τὰ δωμάτια τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἐκ τοῦ ἐλαχίστου σημείου ἠδύνατο νὰ τὸν ἀπολέσῃ. Ὁ Πρίγκιψ ὅθεν ἦτο ἀναγκασμένος εἰς ἀπόλυτον σιωπὴν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὅταν ἔ-

βηχεν, ἡ μήτηρ του ἔθετε τὴν χεῖρά της ἐπὶ τοῦ στόματός του, ὅπως καταπνίξῃ τὸν ἦχον τῆς βηχός.

Ἐν τούτοις μετὰ ὀκταήμερον ἀγωνιώδη ἀνησυχίαν ἡ ὑγεία τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος ἦτο εἰς ἀνάρρωσιν, οὐδὲν λοιπὸν ἐμπόδιον ἔμενε διὰ τὴν ἀναχώρησίν των ὀρισθεῖσαν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Ἡ βασίλισσα συνοδευομένη ἀπὸ τὸν υἱὸν της μετεμφιεσμένον, καὶ ἀπὸ τὸν νέον Ζάππην τὸν ἀναπληρώσαντα τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν, διήλθεν ἀπὸ τὰς φρουρὰς τῆς πόλεως χωρὶς νὰ διεγείρῃ οὐδεμίαν ὑπόνοιαν.

Εἰς Μασαράτην ἀνθρωπὸς τις ἀναγνωρίσας τὸν υἱὸν της ἐσιώπησεν. Εἰς Τολεντίνον Ἰταλὸς τις καταμηνύει τὸν Πρίγκιπα, ἀλλ' ὁ Αὐστριακὸς διοικητὴς μετὰ μεγαλοψυχίας ἀφίνει τὴν γενναίαν ταύτην γυναῖκα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὁδοιπορίαν της.

Ἄνὰ πᾶν βῆμα ἀπαντοῦν παντοειδεῖς κινδύνους.

Ἡ βασίλισσα Ὀρτανσία ταξειδεύουσα μὲ Ἀγγλικὸν διαβατήριον, ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ συνοικειώται μὲ Ἄγγλους, ἐκ δὲ τῶν τριῶν φυγάδων μόνος ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ὠμίλει τὴν γλῶσσάν των. Ὅποια ἄλλη δυσχέρεια.

Εἰς Μάσσαν ὁ στρατὸς ἦτο ὑπὸ τὰ ὄπλα ἀναμένων τὸν διοικητὴν, ἀναχωρήσαντα ἀπὸ Μοδένην ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἐγένετο ἡ διαδικασία τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες εἶχον τὸ δυστύχημα νὰ ἐμπέσωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν του.

» Ὁ υἱός μου, ἔγραφεν ἡ βασίλισσα, μετὰ θλίψεως ἀνεμνήσκετο τοῦ Μενότου τοῦ εὐθαρσοῦς ἐκείνου πατριώτου, τοῦ τοσοῦτον μεγαλοψύχως σώσαντος τὴν ζωὴν τοῦ Δουκὸς, ὅστις πρὸς ἀντάλλαγμα τῆς εὐεργεσίας κατεδίκαζεν ἤδη εἰς θάνατον τὸν Μενότην. Διερχόμεθα τὴν πόλιν ὅπως τὴν ἐγκαταλείψωμεν, ὅσον δυνατὸν τάχις, καὶ ἡ θεία Πρόνοια ἐπέτρεψεν, ἵνα ἀποφύγωμεν τὴν συνάντησιν τοῦ Δουκὸς, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία ἤθελε γεννήσει ἐν ἡμῖν, τοσοῦτους θλιβεροὺς διαλογισμούς».

Μήτηρ καὶ υἱὸς ἐξελθόντες οὕτως τῆς Ἰταλίας διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Γαλλίαν ἐναντίον τοῦ νόμου τῆς προγραφῆς, ὅστις εἰσέτι ἐξωστράκιζεν ἀπὸ τὸ Γαλλικὸν ἔδαφος, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Δοκιμασίαι καὶ ἐργασίαι.

 βασιλίσα Ὀρτανσία μετὰ τοῦ Πρίγκιπος ἀφιχθέντες εἰς Παρισίους κατέλυσαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον « Ὀλλανδίας » παρὰ τὴν ὁδὸν *Εἰρήνης*, ὀλίγα βήματα ἀπέχον ἀπὸ τὴν στήλην τῆς Βυνδώμης. Ἡ ἀναγνώστρια τῆς Βασιλίσσης ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Κύριον Οὐδετώτον, ὑπασπιστὴν τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου Φιλίππου, ὅτι ἐπεθύμει νὰ τῷ διακοινώσῃ τι, ἐκ μέρους τῆς βασιλίσσης Ὀρτανσίας, τὴν ὁποίαν ἅπαντες ἐνόμιζον εὕρισκομένην εἰς Μελίτην.

Μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς τοῦ Οὐδετώτου παρουσιασθέντος αὐτοπροσώπως εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ὅτε εὗρεν ὑποδεχομένην αὐτὸν τὴν ἰδίαν βασιλίσσαν.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Καζιμίρ Περιέρος, Πρόεδρος τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου μετέβη εἰς τὸ ξενοδοχεῖον « Ὀλλανδίας. » Κύριε τῷ λέγει ἡ βασιλίσα τὸ μόνον μέσον, ὅπερ μοὶ ἔμενον ὅπως σώσω τὸν υἱόν μου ἦτο ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἔλευσίς μου. Ἐλθοῦσα εἰς Γαλλίαν δὲν ἀγνοῶ τὸν κίνδυνον τὸν ὁποῖον διατρέχομεν, ἡ ζωὴ μου ὡς καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ μου εἶνε εἰς χεῖράς σας. Λάβετε τας ἂν θέλητε. »

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου τῇ ἀπεκρίθη, ὅτι ἂν διέμενεν ἀπολύτως ἀφανῆς *incognito*, ὁ βασιλεὺς τῇ ἐπέτρεπε νὰ διαμείνῃ ἑκτὼ ἡμέρας εἰς Παρισίους, ὅπως ὁ υἱὸς τῆς ἔχῃ τὸν ὑλικὸν καιρὸν πρὸς ἐντελῆ του ἀνάρρωσιν. Μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἡ βασιλίσσα Ὀρτανσία παρεισήχθη παρὰ τοῦ Κ. Οὐδετώτου εἰς τὸν Κεραμεικόν, ὅπου ἔτυχεν εἰλικρινεστάτης ὑποδεξιώσεως παρὰ τοῦ βασιλικῷ ζεύγους καὶ τῆς Πριγκιπίσσης Ἀδελαΐδος.

Κατὰ τὴν συνδιάλεξιν, ὁ Βασιλεὺς Φίλιππος ἠρώτησε τὴν Βασίλισσαν Ὁρτανσίαν, διατί ἤθελε ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἀγγλίαν.

» Διατί δὲν μένεις εἰς Γαλλίαν τῇ λέγει;

» Ἀπέροχομαι εἰς Ἀγγλίαν ἀπεκρίθη ἡ Βασίλισσα Ὁρτανσία, διότι τὸ ἀπεφάσισα ἄπαξ, καὶ διότι δὲν γνωρίζω ἂν δύνωμαι νὰ ἀπέλθω ἀλλοχοῦ. Προτίθεμαι ὅμως νὰ διαμείνω ὀλίγον κχιρὸν ἐκεῖ, καὶ καθικετεύω σε, Μεγαλειότατε, ὅπως διέλθω αὐθις τῆς Γαλλίας ἐπανακάμπουσα εἰς Ἑλβετίαν. Ἐπιθυμῶ προσέτι νὰ διαμείνωμεν ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κυβερνήσεως τῆς πατρίδος μας, καθότι ἐπὶ τέλους εἴμεθα Γάλλοι, καὶ δὲν ἄρμόζει εἰς τὴν πατρίδα νὰ μᾶς ἐγκαταλείπη ἀπαύτως εἰς τὰς κακώσεις τῶν ξένων Κυβερνήσεων. Ὁ υἱός μου ἀναμιχθεὶς εἰς τὰ τελευταῖα γασιασικὰ κινήματα τῆς Ἰταλίας, δὲν ἐλπίζει ἀντίληψιν εἰμὴ παρὰ μόνης τῆς Γαλλίας. Πρὸ πολλοῦ ἤδη κατέστημεν τὸ παίγνιον τῶν ξένων. »

Ὁ Λουδοβικὸς Φίλιππος ὑπεσχέθη, πᾶν ὅ,τι ἡ Βασίλισσα Ὁρτανσία ἐπεθύμει, καὶ ἐφάνη διατεθειμένος νὰ πράξῃ καὶ περισσότερα ἀπὸ τὰ ζητούμενα. Ἄλλ' ὅλα αὐτὰ αἰ ὠραῖαι ὑποσχέσεις ἀπέβησαν φρούδι.

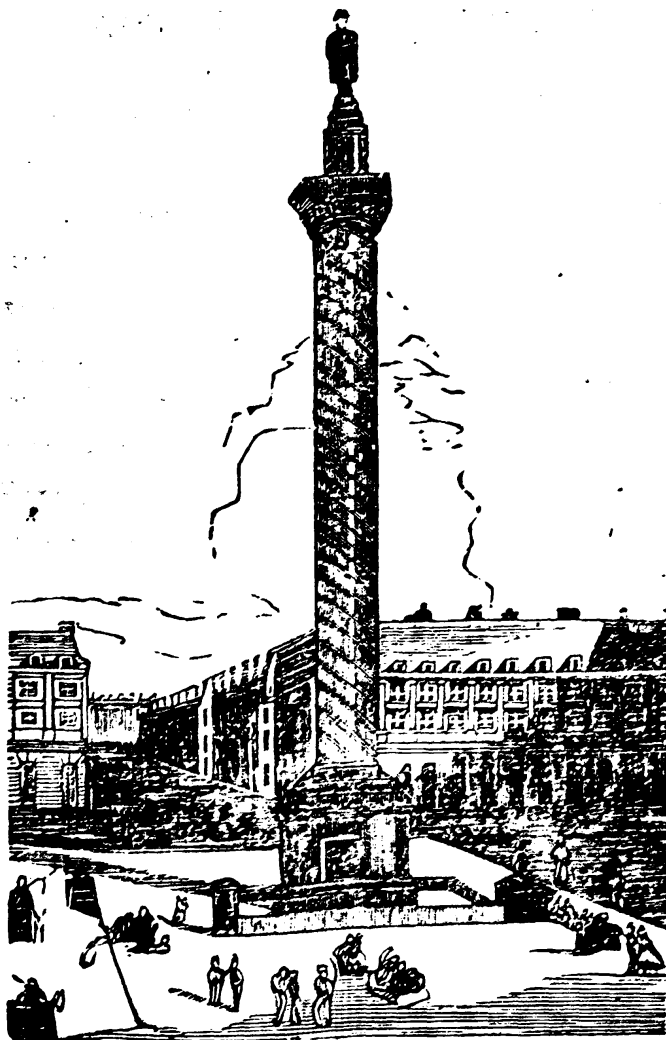
Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς ἐπετίθετο ὁ ἀνδριάς τοῦ Ναπολέοντος ἐπὶ τῆς στήλης τῆς Βανδώμης, καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐπληροῦτο ἀπὸ Ναπολεονεῖους ὄργασμους, ἀφ' ἑτέρου ἀπεστέλλετο ὁ Καζιμίρ Περιέρος νὰ προτείνῃ εἰς τὸν υἱὸν τῆς Ὁρτανσίας νὰ παραιτηθῇ τοῦ θνόματός του.

» Πῶς! ἀνακράζει ἡ Βασίλισσα, εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά της, ἔπρεπε νὰ κρύψῃ, ἔπρεπε ν' ἀρνηθῇ, ὡς ἐπονείδιστον, τὸ ὠραῖον ὄνομα διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Γαλλία ὤφειλε νὰ κοσμηθῆται; Καὶ διατί; διότι ἀνεμίμησε τὴν δόξαν τῆς Γαλλίας, καὶ τὴν ταπείνωσιν τῶν ξένων! »

» Ἐγὼ νὰ παραιτηθῶ τοῦ θνόματός μου! ἀναβοᾷ ὁ Λουδοβικὸς Ναπολέων, ὅτε ἡ μήτηρ του τῷ ἐκοινοποίησε τὴν συνδιάλεξιν τῆς μετὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου. Καὶ τίς ἤθελε τολμήσει τοιαύτην νὰ μὲ κάμῃ πρότασιν; ἄς λησμονήσωμεν ταῦτα πάντα καὶ ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ἄσυλόν μας! Αἱ! εἶχες δίκαιον, Μήτηρ μου! »

Ἐν τούτοις ἔφθασεν ἡ πέμπτη Ματοῦ ἐπέτειος τοῦ θανάτου τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἡ ἔνδοξος στήλη κατεκαλύφθη ἀπὸ ἄνθη καὶ στεφάνους, ὁ δὲ Λουδοβικὸς Ναπολέων ἐθεᾶτο ἐκ τοῦ ξενοδοχείου τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ λαοῦ, τοῦ ὁποίου αἱ ἀνευφημίαι ἔφθνον μέχρι τῶν ἀκοῶν του. Καὶ τίς οἶδε, λέγει ἱστοριογράφος τις, ἐὰν βραδύτερον ἢ ἀνάμνησις τῶν δημοτικῶν τούτων σκηνῶν δὲν ἐπῆρέασε τὰς ἀποφάσεις του, καὶ δὲν προῦκάλεσε τὰς τολμηρὰς ἀποπειράς του;

Ἡ Στήλη τῆς Βαρδώμης.

Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἰουλίου, πτοηθεῖσα ἀπὸ τὰς Βοναπαρτιστικὰς ταύτας ἐπιδείξεις, ἐπανεπέμψε τὸν Καζιμίρον Περιέρον πρὸς τὴν Βασίλισσαν Ὁρτανσίαν, ὅπως τὴν παρακαλέσει, ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως, νὰ ἐγκαταλείψῃ ἀμέσως τοὺς Παρισίους. Κατὰ συνέπειαν ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἀσθενῶν διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ἀλλὰ συνεπήγαγεν ἐν τῇ καρδίᾳ του ἀναμνήσεις καὶ ἐλπίδας.

Οἱ ἀναγνώσται, μετ' ἐνδιαφέροντος βεβαίως θὰ ἀναγνώσουν, πῶς ὁ Σιατοβριὰν ἐξετίμα τὰ τότε ληφθέντα μέτρα ἐναντίον τῆς οἰκογενείας τοῦ Ναπολέοντος.

» Οἱ Ξένιοι, λέγει, προὐκάλεσαν τὴν ἐξορίαν τῶν μελῶν τῆς Αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Συμβάσεις διπλωματικαὶ καὶ συνθήκαι ἐπίσημοι

ψηφίζουν τὴν ἐξορίαν τῶν Βοναπάρτων, ὀρίζοντες ἀκόμη καὶ τὸν τόπον τῆς διαμονῆς των, δὲν ἐπιτρέπουν ποτὲ, εἰς οὐδένα Ὑπουργόν, εἰς οὐδένα Πρέσβυν τῶν πέντε Δυνάμεων, νὰ ἐκδώσῃ μόνος διαβατήριον πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Ναπολέοντος, ἄνευ τοῦ τύπου τῆς ἐπιθεωρήσεως (Visiu) τῶν ἄλλων συναλλαττομένων τεσσάρων Δυνάμεων, τοσοῦτον τὸ αἷμα τοῦ Ναπολέοντος κατεπτέει τοὺς συμμάχους, ὅτε πλέον δὲν ἐκυκλοφορεῖ εἰς τὰς ἰδίας του φλέβας. Χάρις τῷ Θεῷ, ποτὲ δὲν καθυπετάχθη εἰς ταῦτα τὰ μέτρα. Ποῖν, ἢ εἰς ὕπουργὸς τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου πορευθῆ πρὸς ἐπίσκεψιν μιᾶς γυναικὸς καὶ ἑνὸς παιδίου, εἶγον ἤδη ἐκδόσει, παρὰ τὰς συνθήκας καὶ ὑπὸ τὴν ἰδίαν μου εὐθύνην ὡς Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, διαβατήριον πρὸς τὴν Κόμησσαν Σερβιλιέ, διατρίβουσαν τότε εἰς Βρυξέλλας, ὅπως ἔλθῃ εἰς Παρισίους πρὸς ἐπίσκεψιν ἀσθενοῦς τινὸς συγγενοῦς τῆς. Εἰκοσάκις ἐζήτησα τὴν ἀνάκλησιν τῶν νόμων τούτων τῆς καταδιώξεως, εἰκοσάκις εἶπον πρὸς τὸν Λουδοβικὸν ΙΙον, ὅτι ἐπεθύμουν νὰ ἴδω τὸν Δοῦκα Ρεησάλδ στρατηγὸν τῆς φρουρᾶς του, καὶ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ναπολέοντος ἀνατιθέμενον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς στήλης του. Πρέσβυς ὢν ἐν Ρώμῃ, παρεχώρουν εἰς τοὺς μυσικοσυμβούλους μου καὶ τοὺς ἀκολούθους τῆς Πρεσβείας, νὰ συγναῶσιν εἰς τὸ Παλάτιον τῆς Δουκίσσης Σαιν-Λώ, καὶ οὕτως κατέπαυσα τὴν ἐνυπάρχουσαν διάστασιν μεταξὺ Γάλλων, οἵτινες ἐπίσης ἐγνώρισαν τὰς δυσπραγίας. Ἐγράψα πρὸς τὸν Καρδινάλιον Φῆς, μετὰ τὴν ἐξοδὸν του ἀπὸ τὴν Σύνοδον (CONCLAVE), ὅπως τὸν προσκαλέσω νὰ ἔλθῃ μετὰ τῶν Καρδινάλιων οἵτινες ἐμελλον νὰ συνέλθουν ἐν τῇ οἰκίᾳ μου. Τῷ προσημαρτύρουν τὴν θλίψιν μου διὰ τὰ ληφθέντα πολιτικὰ μέτρα. Τῷ ἀνεμίμνησκον τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἤμην μέλος τῆς Πρεσβείας του παρὰ τῇ Ἀγίᾳ Ἐδρᾷ, καὶ παρεκάλουν τὸν πάλαι ἀρχηγόν μου νὰ τιμῆσῃ διὰ τῆς παρουσίας του, τὸ συμπόσιον τοῦ ἀρχαίου μυσικοσυμβούλου του.»

Ὁ Πρίγκιψ Ναπολέων ὀλίγον καιρὸν διέμεινεν ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ἐπιωφελούμενος τῆς εὐκαιρίας, ἐπεσκέφθη τὰ Καταστήματα, πρὸς τὰ ὁποῖα ὁ τόπος ἐκεῖνος χρεωστῆται τὸ κλέος καὶ τὴν εὐημερίαν του.

• Ὁ ἄνθρωπος λέγει ἡ Βασίλισσα Ὁρτανσία εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά της διάγει ἐν Ἀγγλίᾳ βίον αὐτεξούσιον. Δύναται νὰ ἐγκαυχᾶται καὶ ἐπεριδέχεται, διότι οὐδεμίαν ἰδιωτικὴν παρατήρησιν παρεμποδίζει τὴν ἔφεσιν τῆς καρδίας του, φαίνεται ὅτι εἰς τοῦτον τὸν τύπον, ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει αὐλικούς, καὶ ὁ λαὸς Δεσπότην. Καὶ ἐν τούτοις, τ' ἀριστοκρατικὰ ἔθνη ὑπέρκεινται ἐκεῖ περισσότερον ἢ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἕκαστος εἶναι πεποιθὼς ἐν τῇ ἰσχύϊ του, καὶ ἐλεύθερος εἰς τὴν θέλησίν του.

» Ἐξηρχόμην καθημέραν μετὰ τοῦ υἱοῦ μου. Μόνοι, πεζῇ περιδιε-
βάζομεν, ἐφ' ὅσον ἡ ἀδύνατος ὑγεία ἀμφοτέρων μᾶς τὸ ἐπέτρεπε. Τὰ
ῥωαῖα πεζοδρόμια, ὁ μεγαλοπρεπῆς φωτισμὸς, οἱ τοσοῦτον περιποιημέ-
νοι κῆποι τῆς ἀχανοῦς ταύτης πόλεως, παριστάνουν πολυτέλειαν, ἣτις
εἶναι ἰδιοκτησία ἀπάντων, καθότι δὲν βλέπει τίς ἐκεῖ, οὔτε μνημεῖα
οὔτε παλάτια, ἀλλὰ τὸ πᾶν ὑποδεικνύει εὐπορίαν καὶ ἰσότητα.

« Εἰσηρχόμην κάποτε πρὸς ἀνάπαυσιν ἐντὸς ἐργαστηρίου τινός. Ἄν
ἀνεγνωρίζομην, ἐφείλκυον ἐνδιαφέρον μᾶλλον, ἢ περιέργειαν. Συνεχῶς
ἀπλοῦς τις χειρῶναξ ἐδεξιοῦτο διὰ τῆς χειρὸς τὸν υἱόν μου, λέγων αὐτῷ,
« Εἴμεθα ἤδη φίλοι σας » Ἔτερος δὲ, δὲν ἐδέχετο παρ' αὐτοῦ ἀντιμισθίαν
δι' ὑπηρεσίαν του τινά, λέγων, εἶμαι εὐτυχῆς διότι ἠδυνήθην νὰ πράξω
τί, διὰ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Ἐφαίνετο, ὡς ἂν οἱ Ἄγγλοι
ἤθελον δι' αὐτῶν τῶν φιλοφροσυνῶν ν' ἀνταλλάξουν τὴν αἰσχρὰν δια-
γωγὴν, ἣν ἐτήρησεν ἡ Κυβέρνησις των πρὸς τὸν αἰχμαλώτον τῆς Ἁγίας
Ἐλένης, ἢ ἐστοχάζοντο ἐπὶ τέλους ὅτι τὸ σταθερὸν τοῦτο ἀντικείμε-
νον τῆς ἀποστροφῆς τῆς Ἀριστοκρατίας, ἦτον ὁ ἀληθὴς ἐντολοδόχος τῶν
λαῶν ».

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων, συνοδευόμενος ἀπὸ τὴν Μητέρα του, ἐπα-
νῆλθεν εἰς τὴν ἑπαυλίαν τῆς Ἀρενενδέργης διελθὼν αὐθις διὰ τῆς Γαλ-
λίας. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὸ ἤρεμον καταφύγιόν του, λαμβάνει
ἐπιστολὴν ἀπὸ τὴν ἐπαναστατήσασαν Πολωνίαν, ἧς ἰδοὺ ἐν ἀπόσπασμα.

» Πρὸς τίνα προσφορότερον δύναται νὰ διαπιστευθῆ ἡ διεύθυνσις τῆς
ἐπιχειρήσεώς μας, ἢ πρὸς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Μεγίστου Στρατηγοῦ ἀπάν-
των τῶν αἰώνων; Εἰς νέος Βοναπάρτης ἐμφανιζόμενος εἰς τὰς χώρας
μας μὲ τὴν τρίχρωον σημαίαν ἀνὰ χεῖρας, θὰ συντλέσῃ ἠθικῶς πρὸς
συνεπειᾶς ἀκαταλογίστους. Ἐλθὲ λοιπὸν, νέε ἦρωε, ἐλπίς τῆς πατρίδος
μας, ἐλθὲ ἐν μέσῳ ἡμῶν, ἐμπιστευόμενος εἰς τοὺς λαοὺς μας, τὴν τύ-
χην τοῦ Καίσαρος, καὶ τὸ μέλλον τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἐφελκῶν οὕτως
τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν συναγωνιστῶν σου, καὶ τὸν θαυμασμὸν τῆς Οἰ-
κουμένης ».

Πρὸς τοιαύτην προφανεστάτην προσφορὰν στέμματος, ὁ νέος Πρίγ-
γιψ ἀπήντησε. « Πρὶν πάντων ἀνήκω εἰς τὴν Γαλλίαν, οὐχ' ἦττον ὁ-
μως θὰ ὑπηρετήσω ἀποτελεσματικώτερον τὸν ἱερόν ἀγῶνα τῆς Πολω-
νίας μαχόμενος μεθ' ἡμῶν ὡς ἐθελοντής.

Μετὰ τινὰς ἐβδομάδας ἐγκατέλειπε πραγματικῶς τὴν Ἀρενενδέργην,
σπεύδων πρὸς βοήθειαν τῆς δυστήνου Πολωνίας, ἀλλ' ἀφίχθεις εἰς τὰ
μεθόρια, καὶ μαθὼν τὴν καταστροφὴν τῆς Βαρσοβίας, ἐπανέστρεψεν εἰς

τὸ ἔρημητήριόν του, παρασκευαζόμενος διὰ τῆς μελέτης πρὸς τὸ μέγα μέλλον, ὅπερ ἤρξατο νὰ διαλογίζηται.

Κατὰ Μάιον 1832 ἐδημοσίευσε τὰς *Πολιτικὰς δοξασίας του*, τῶν ὁποίων χειρόγραφον εἶχε πέμψει πρὸς τὸν Σιατωβριάν.

Ὁ μέγας συγγραφεὺς τῷ ἔγραφε τ' ἀκόλουθα·

« Πρίγκιψ, ἀνέγνωσα μετὰ προσοχῆς τὸ συγγραμμάτιον, ὅπερ εὐ-
ρεστήθης νὰ μοι πέμψης, καὶ ἐστειμείωσα ἐγγράφως κατὰ τὴν ἐπιθυ-
μίαν σου, σκέψεις τινὰς, τὰς ὁποίας ἠρύσθην φυσικῶς ἀπὸ τὰς ἰδικὰς
σου, καὶ τὰς ὁποίας εἶχον ἤδη καθυποβάλει εἰς τὴν κρίσιν σου.

« Γνωρίζεις Πρίγκιψ, ὅτι ὁ νεαρός μου Βασιλεὺς διαμένει ἐν Σκω-
τία, καὶ ὅτι ἐφόσον ζῆ δὲν δύναται δι' ἐμὲ νὰ ὑπάρξῃ ἕτερος Βασιλεὺς
τῆς Γαλλίας. Ἄλλ' ἂν ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἀνεξιχνιάστοις Αὐτοῦ Βουλαῖς πα-
ρηγκώνιζε τὴν γενεάν τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου, καὶ ἡ Πατρίς σου ὑπε-
χρεοῦτο νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς ἐκλογὴν, τὴν ὁποίαν εἰσέτι δὲν κατεκύρωσε,
καὶ ἂν τὰ ἔθνη τῆς δὲν τῇ ἐπέτρεπον πολίτευμα ὅσον ἔνεστι δημοκρα-
τικόν, τότε Πρίγκιψ δὲν ὑπάρχει ἀρμοδιώτερον ὄνομα πρὸς δόξαν τῆς
Γαλλίας, ἢ τὸ ἰδικόν σου.

« Θὰ διατηρήσω ζωηρὰν ἀνάμνησιν τῆς φιλοξενίας σου, καὶ τῆς φι-
λοφρόνου δεξιώσεως, ἣν περιποιήσατό μοι ἡ Δούκισσα Σαιν-Λώ, πρὸς
τὴν ὁποίαν πρόσφερε παρακαλῶ τὰς εὐχαριστίας καὶ τὰ σεβάσματά μου».

Ἰδοὺ καὶ ἀπόσπασμα τῶν *Ἑπερταφίωρ Ἀπομνημονευμάτων*, ἐν ᾧ
ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ* διηγεῖται τὴν πρὸς
τοὺς ἐξορίστους τῆς Ἀρενενβέργης ἐπίσκεψίν του, πρὸ τῆς δημοσιεύσεως
τῶν *Πολιτικῶν Δοξασιῶν*.

« Τὴν 29 Αὐγούστου προσεκλήθην νὰ γευματίσω εἰς Ἀρενενβέργην.
Ἡ Ἀρενενβέργη κεῖται ἐπὶ τινος εἴδους ἀκρωτηρίου κυκλουμένου ἀπὸ
ἀποτόμους λοφίσκους. Ἡ Βασίλισσα Ὀλλανδίας τὴν ὁποίαν τὸ ξίφος
ὑψωσε, καὶ τὸ ξίφος ἐταπείνωσεν, ὠκοδόμησε τὴν ἔπαυλιν ἢ μάλλον
τὴν σκιάδα τῆς Ἀρενενβέργης, ἔχουσιν ἀποψιν ἐκτεινομένην καθ' ὅλον
τὸ μῆκος τῆς λίμνης Κωνσταντίας, ἣτις σχηματίζεται ἀπὸ τὴν εἰσβο-
λὴν τῶν ὑδάτων τοῦ Ῥήνου ἐπὶ τῶν λειμῶνων τῶν πεδιάδων. Ἀπέ-
ναντι τῆς λίμνης διακρίνονται σκιῶδη δάση, λείψανα τοῦ περιφήμου
Μέλανος Δάσους, καὶ λευκὰ τινὰ πτηνὰ περιπτάμενα ὑπὸ οὐρανὸν λευ-
κόφαιον, καὶ ὠθούμενα ἀπὸ παγετώδη ἄνεμον. Ἐνταῦθα ἦλθε νὰ κα-
θεσθῆ ἐπὶ βράχου, ἢ ἐπὶ θρόνου καθεσθείσα, καὶ ἀδίκως συκοφαντη-
θεῖσα Βασίλισσα Ὁρτανσία.

« Ὁ Πρίγκιψ Ναπολέον κατοικεῖ ἰδιαιτέραν τινὰ σκιάδα, ἐν ᾗ εἶδον

ὄπλα διάφορα, τοπογραφικούς και στρατηγικούς Χάρτας, και ἄλλα φιλοτεχνήματα ἀναπολοῦντα εἰς τὴν μνήμην τὸν μέγαν κατακτητὴν χωρὶς νὰ τὸν ὀνομάζουν. Ὁ Πρίγκιψ Λουδοβίκος Ναπολέων εἶναι νέος φιλομαθής, εὐπαιδευτος, ἀξιοτίμος, και φύσει περισκευμένον και σοβαροῦ χαρακτῆρος.

Μετὰ τὰς Πολιτικὰς Δοξασίας, ἐδημοσιεύθησαν ἀλληλοδιαδόχως, αἱ ἐπὶ τῆς Ἑλβετίας πολιτικαὶ και Στρατιωτικαὶ Μελέται και τὸ Ἐγχειρίδιον τοῦ Πυροβολικοῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἅπαντες οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἀρμόδιοι ἐξέφρασαν γνώμην εὐνοϊκωτάτην.

Τὰ συγγράμματα ταῦτα ἤξιωσαν πρὸς τὸν Συγγραφέα τὸν τίτλον πολίτου τῆς Ἑλβετίας, και βραδύτερον δίπλωμα Στρατηγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ Τάγματος τῆς Βέρνης.

Ἰδοῦ ἐπιστολὴ ἐν ἧ ἀπόσρατός τις τοῦ Ἑλβετικοῦ στρατοῦ διηγεῖται πῶς ὁ στρατηγὸς Βοναπάρτης, διότι οὕτως ἀπλῶς τὸν ἀπεκάλουν, ἐξεπλήρου τὰ χρέη του.

« Κατὰ τὰ θερινὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια τῶν 1834, ὁ Πρίγκιψ Ναπολέων, ὅστις παρευρίσκετο ὡς στρατηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ τῆς Βέρνης, κατώκει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Ἰωάννου Κουεστενχόφερ, ἔχων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του γέροντα τινα, ἄλλοτε ὑπηρετὴν τοῦ πατρός του. Συνεχῶς ἐξετέλει ὁ ἴδιος μόνος, τὰ περὶ τὴν ἀτομικὴν ὑπηρεσίαν του, ὡς και τὰ περὶ τὸν ὄπλισμόν του, ἅτινα ἄλλοι στρατηγοὶ ἤθελον ἀναθέσει εἰς τὴν φροντίδα τῶν ὑποδεεσέρων των, τοιαύτη ὅθεν διαγωγὴ ἐξεδήλου κάλλιστα, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ οὔτε σκιά ἀξιώσεως ἢ ὑπεροψίας. Προσεφέρετο δὲ οὐχὶ μόνον μετ' ἀγαθότητος και ἀγάπης πρὸς τοὺς νέους υἱοὺς τοῦ ξενίζοντος αὐτὸν, ἀλλὰ και ἐνδιεφέρετο ὑπὲρ αὐτῶν τοσοῦτον οἰκείως, ὡς ἂν και ὁ ἴδιος ν' ἀπετέλει μέλος τῆς οἰκογενείας. Ἄπαντες ἠγάπων τὸν Πρίγκιπα και ἅπαντες διετήρησαν δι' αὐτὸν περιπαθῆ ἀνάμνησιν. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Κουεσενχόφερ, ἀναμφιβόλως ἀπὸ προκίσθημά τι ἀόριστον ὠθούμενος περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ξενιζομένου του, τοῦ τοσοῦτον ἀπλοῖκου και τοσοῦτον ταπεινόφρονος, καθιέρωσε πρὸς τιμὴν του ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του σταθερὸν ἐνθύμιον, μὴ ἐπιτρέψκας πλέον εἰς οὐδένα νὰ κατοικήσῃ τὸν θάλαμον, ἐν ᾧ ὁ Πρίγκιψ κατώκησεν, και ὁ ὁποῖος ἔκτοτε εὐρίσκεται εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν. Αἱ γρῆφιδες και ἕτερα ἀντικείμενα, τῶν ὁποίων ὁ Πρίγκιψ ἔκαμε χρῆσιν, εὐρίσκονται εἰσέτι εἰς τὴν θέσιν των. Ὁ Πρίγκιψ ἀποχαιρετῶν τὸν ξενίσαντα αὐτὸν φίλον του, τῷ ἔδωκε τὴν εἰκονογραφίαν του ἐν στολῇ στρατηγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ. »

Βεβαιούται, ὅτι μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦ Συνταγματικοῦ ἀγῶνος εἰς Πορτογαλίαν, προκειμένου περὶ ἐκλογῆς συζύγου διὰ τὴν Βασίλισσαν Δόναν Μαρίαν, οἱ Πορτογάλλοι διελογίσθησαν κατάλληλον, τὸν Πρίγκιπα Λουδοβικὸν Ναπολέοντα. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐφημερίδες ἔκαμον μνείαν περὶ τούτου, ὁ Πρίγκιψ ἐδημοσίευσε τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν.

« Μολονότι ζωρῶς ἐνδιαφέρομαι ὑπὲρ τῆς τύχης λαοῦ τοσοῦτον γενναίως κατακτήσαντος τὴν ἐλευθερίαν του, ἤθελον ὅμως ἐκκλίνει τῆς τιμῆς τοῦ νὰ συμμερισθῶ τὸν θρόνον τῆς Πορτογαλλίας, καὶ ἂν ἀκόμη πρὸς ἐμὲ ἐνητένιζον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοιαύτῃ ἰδέᾳ.

» Ἡ εὐγενὴς διαγωγὴ τοῦ πατρός μου, παραιτηθέντος τοῦ θρόνου κατὰ τὰ 1810, ἅμα δὲν ἠδυνήθη νὰ συμβιβάσῃ τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας μὲ τὰ τῆς Ὀλλανδίας, δὲν ἐξαλείφεται ποτὲ τῆς μνήμης μου.

» Ὁ πατήρ μου δι' ὑψηλοῦ παραδείγματος μὲ ὑπέδειξε, πῶς κατὰ πᾶσαν περίστασιν, χρεωστῆ τις νὰ προτιμᾷ τὴν πατρίδα του ἀπὸ θρόνον ξένον, καὶ ὁμολογῶ ἐλευθέρως ὅτι δι' ἐμὲ τὸν συνεθισθέντα ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων νὰ ἀγαπῶ τὴν πατρίδα μου ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, δὲν ὑπάρχει οὐδὲν ἀνώτερον τῶν συμφερόντων τῆς Γαλλίας.

» Πεποισθῶς, ὅτι τὸ μέγα ὄνομά μου δὲν θὰ ἦναι διὰ παντὸς τίτλος ἐξορίας πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν συμπολιτῶν μου, ὡς ἀναμιμνήσκον αὐτοῖς δεκαπενταετῆ εὐκλειαν, ἀναμένω ἡσύχως ἐν φιλοξένῳ καὶ ἐλευθέρῳ τόπῳ, ν' ἀκούσω τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ ἀνακαλοῦντος ἐν μέσῳ του, τοὺς ἐξορισθέντας τῆς πατρίδος τῶν παρ' ἑνὸς ἑκατομμυρίου καὶ διακοσίων χιλιάδων ξένων. Ἡ ἐλπίς τοῦ νὰ ὑπηρετήσω εἰσέτι μίαν ἡμέραν τὴν Γαλίαν ὡς πολίτης καὶ ὡς στρατιώτης, ἐνισχύει τὴν καρδίαν μου καὶ ἰσοσταθεῖ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τοὺς θρόνους ἀπάσης τῆς Οἰκουμένης ».

Ὁ Δουξ Ρεηστάλδ, ἀπέθχεν ἐν Βιέννῃ τὴν 22 Ἰουλίου 1832. Ὁ Λουδοβικὸς Ναπολέων ὄθεν, ἔμενε μόνος κληρονόμος τῶν ἐλπίδων τῆς Ναπολεονείου γεννεᾶς.

Ἐν τῷ ἡμερητηρίῳ Ἀρενενβέργης, ὁ Πρίγκιψ ἀνεμιμνήσκετο, τοῦ κατὰ τὴν ἐκ Παρισίων διάβχσιν του ἐνθουσιασμοῦ τοῦ λαοῦ πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Ναπολέοντος.

Ἡ ἐπομένη ἐπιστολὴ ἐναργῶς ἀποδεικνύει, τὴν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν νοητικὴν του κατάστασιν.

» Ὁ βίος μου ἄχρι τοῦδε δὲν ἐσημάνθη, ἢ διὰ βαθέων θλίψεων, καὶ δυσκατασχέτων πόθων. Τὸ Ναπολεόνειον αἷμα, σφαδάζει ἐντὸς τῶν φλεβῶν μου, μὴ δυνάμενον νὰ ρεύσῃ ὑπὲρ τῆς ἔθνικῆς δόξης. Κατὰ τὸν

βίον μου οὐδὲν ἕτερον ἀξιοσημείωτον, ἢ ἡ γέννησίς μου, ὅτε ὁ ἥλιος τῆς δόξης ἠκτινοβόλει ἐπὶ τῆς κοιτίδος μου. Καὶ ἰδοὺ φεῦ! τὸ πᾶν! Ἀλλὰ πρὸς τί δυσανασχετῶ, ἀφοῦ ὁ ἴδιος Αὐτοκράτωρ, τοσαῦτα ὑπέστη; Ἡ πρὸς τὴν Τύχην ἐμπιστοσύνη μου, ἰδοὺ ἡ μόνη ἐλπίς μου, τὸ ξίφος τοῦ Αὐτοκράτορος, ἰδοὺ τὸ μόνον ἔρεισμά μου, ἐνδοξοῖ δὲ θάνατος ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, ἰδοὺ ἡ μόνη φιλοδοξία μου. Ἰγναίνοιτε! ἀναμνησκόμενοι τῶν δυστήνων ἐξορίστων, τῶν ἐχόντων ἀείποτε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστραμμένους πρὸς τὴν Γαλίαν, καὶ πιστεύσατε, ὅτι ἡ καρδία μου ἀείποτε θὰ πάλῃ, προκειμένου ὑπὲρ δόξης, ὑπὲρ πατρίδος, ὑπὲρ τιμῆς καὶ ἀφοσιώσεως.»

Ἰδοὺ, τίνες ἦσαν οἱ ὄργανοι τοῦ νέου Πρίγκιπος, οὔτινος τὸ ἐπιχειρηματικὸν καὶ τολμηρὸν πνεῦμα ἐξήφθη πλείωτερον ἀπὸ τὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διαδραματιζόμενα.

Ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος κατέβαλλεν ἀφ' ἐνὸς πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως φρουρήσει τὴν δυναστείαν του ὑπὸ τὴν δόξαν τῆς ἀρχαίας Αὐτοκρατορίας. Πολλοὶ δὲ δημοκράται ἀφ' ἑτέρου, ἐφάνησαν συμπαθεῖς πρὸς τὰς προκαταρκτικὰς εἰσηγήσεις τοῦ Πρίγκιπος.

Ὁ Ἀρμὰν Καρὲλ ἔγραφεν ἐν τῇ *Ἐθρικῇ*: Τὸ ὄνομα τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος εἶναι τὸ μείζον τῶν νεωτάτων χρόνων, καὶ τὸ μόνον δυνάμενον νὰ προσελκύσῃ ἰσχυρῶς, τὴν συμπάθειαν τοῦ Γαλλικοῦ Λαοῦ. Ἄν ὁ Πρίγκιψ κατανοήσῃ τὰ νέα ἀληθῆ συμφέροντα τῆς Γαλλίας, ἂν λησμονήσῃ τὰ νόμιμα κληρονομικὰ δίκαιά του ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ λάβῃ ὑπ' ὄψιν μόνην τὴν Παμβασιλείαν τοῦ Λαοῦ, βεβαίως θὰ κληθῇ μίαν ἡμέραν πρὸς διακπεραίωσιν ἔργου μεγίστου. Καὶ ὁ Πρίγκιψ ἐν τούτοις, πραγματικῶς εἶχε παρασκευασθῆ πρὸς τοῦτο.

Ἡ διαγωγὴ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἰουλίου ἀφ' ἐνὸς, καὶ αἱ ὑποκινήσεις τῆς δημοκρατικῆς μερίδος ἀφ' ἑτέρου, ἐνσφύτευσαν ἐν τῇ ὅλῃς Ναπολεονείῳ ταύτῃ κερφαλῇ σπόρους, οἵτινες κατὰ πρῶτην εὐκαιρίαν ἐμελλον νὰ βλαστήσουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

Στρασβούργον.

Πρὸ δύο περίπου ἐτῶν, ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων εἶχε συνάψει σχέσεις μετὰ πλείστων ἀξιωματικῶν τῆς νέας καὶ ἀρχαίας στρατιᾶς, διότι διὰ τοῦ στρατοῦ ἠλπίζεν ἐπιτυχίαν τῶν σχεδίων του, πολλοὶ δὲ ἀξιωματικοὶ μετὰ προθυμίας ἀπεδέχθησαν τὰς διακοινώσεις του.

Ὁ Πρίγκιψ εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς εἶχεν ἀτενίσει τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ Στρασβούργον.

Ἀπῆλθεν εἰς Βάδην πρὸς συνάντησιν πολλῶν ὑποκειμένων, ἐπὶ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁποίων ἠλπίζεν· Εὐρην ἐκεῖ τὸν Ταγματάρχην Βοδρένν διοικητὴν τοῦ 4ου τάγματος τοῦ πυροβολικοῦ, ὅστις προθύμως διετέθη πρὸς τὸν σκοπὸν του, καὶ τοῦτο ἦτο πολύτιμον βοήθημα, καθότι τὸ 4ον τάγμα τοῦ πυροβολικοῦ ἀπετέλει τὴν φρουρὰν τοῦ Στρασβούργου.

« Ἐάν ἐπιτύχω, ἔλεγεν ὁ νέος Πρίγκιψ πρὸς τὸν Ταγματάρχην Βοδρένν, ἂν ἐπιτύχω νὰ ἐφελκύσω ἓν μόνον τάγμα, ἂν ὁ στρατὸς ὅστις δὲν μὲ γνωρίζει, ἀναφλεχθῇ πρὸς τὴν θέαν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἄστου, τότε δύναμαι νὰ ἐλπίσω πάσας τὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας, καὶ ἂν ἀκόμη δευτερεύοντα προσκόμματα ματαιώσωσι τὸ σχέδιόν μου, τοῦλάχιστον μέγα ἠθικὸν κέρδος προσγίνεται εἰς τὸν σκοπὸν μου Μία ἐπανάστασις δὲν εἶναι συγγνωστέα, δὲν εἶναι νόμιμος, εἰμὴ δταν ἐνεργῆται πρὸς τὸ συμφέρον τῆς μείζονος μερίδος ἑνὸς ἔθνους, καὶ πᾶς τις εἶναι βέβαιος, ὅτι ἐνεργεῖ ἐν τοιοῦτῳ πνεύματι, δταν ἐνεργῆ δι' ἠθικῆς ἐπιβρόχης. Ἐάν ἡ Κυβέρνησις δὲν διεπράξατο ἀμαρτήματα τοιαῦτα, κατασταίνοντα πρὸς τὸν λαὸν ἐπιθυμητὴν τὴν ἀνατροπὴν, ἔάν ὁ Ναπολεόνειος ἀγὼν ἀφήκε βαθεῖας ἀναμνήσεις ἐν ταῖς καρδίαις τῶν Γάλλ-

λων, μὲ ἀρκεῖ νὰ ἐμφανισθῶ μόνος πρὸς τὸν στρατὸν καὶ πρὸς τὸν λαόν, νὰ τοῖς παραστήσω τὰ ἐνεστῶτα δεινὰ, καὶ τὴν προλαβοῦσαν δόξαν καὶ εὐκλειαν, ὅπως τοὺς ἐφελκύσω ὑπὸ τὴν σημαίαν μου. Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἀποστρέφομαι πλειότερον τὸν Βροῦτον, ὄχι μόνον διότι διέπραξεν αἰσχρὰν δολοφονίαν, ὄχι διότι ἐφόρευσε τὸν μόνον ἄνδρα, ὅστις ἠδύνατο νὰ ἀναγεννήσῃ τὴν Ῥώμην, ἀλλὰ διότι ἀνέλαβεν εὐθύνην, ἥτις πρὸς οὐδένα δέδοται, τὴν εὐθύνην τοῦ ν' ἀνατρέψῃ τὴν Κυβέρνησιν τῆς πατρίδος του διὰ φαύλης πράξεως, ἀνεξαρτήτου τῆς βουλήσεως τοῦ λαοῦ. »

Περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν 1836, ἡ ἐπιχείρησις ἀπεφασίσθη, ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν, κατὰ τὰς συνδιαλέξεις τοῦ Πρίγκιπος μετὰ τοῦ Ταγματάρχου Βωδρέη, καὶ τοῦ Κ. Περσινῆ. Ἡ δὲ ἡμέρα τῆς ἐκτελέσεως ἐμελλε νὰ ὀρισθῇ βραδύτερον.

Κατὰ μῆνα Ἰούλιον 1835, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Αὐτοκράτορος, εἶχε συναντήσῃ τὸν διακαῆ καὶ ἠρωϊκὸν φίλον, ὅστις ἐμελλε νὰ τῷ μένη πιστός, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων καὶ τῶν δοκιμασιῶν. Πρὶν ἢ ὁ Κ. Περσινῆ γνωρίσει προσωπικῶς τὸν Πρίγκιπα, εἶχε μορφώσῃ ἐν ἑαυτῷ λατρείαν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν πρὸς τὸν Ναπολεόνειον ἀγῶνα. Ἐν τῇ « *Ἐπιθεωρήσει τῆς Ἑσπερίου Γαλλίας* », τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ἐξέδιδεν, ἔγραφεν. » Ἐν τῇ Ναπολεονείῳ ιδέᾳ ἐγκριταί, ἡ ἐπιζήτητος παράδοσις τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος, ὁ ἀληθὴς νόμος τῆς νέας κοινωνίας, καὶ τὸ σύμβολον τῶν Δυτικῶν ἔθνοτήτων. » Καὶ κατὰ τὰ 1834 ἔλεγε· « Δὲν εἶμαι ὀπαδὸς τοῦ Βοναπαρτικοῦ κόμματος, ἀλλὰ τοῦ Ναπολεονείου θρησκευματος. » Ἡ πρὸς τὸν Πρίγκιπα Βοναπάρτην ἀφοσίωσις μου γεννᾶται ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς πίστεώς μου. Εἶμαι μὲν Ἀπόστολος θρησκευματος, τὸ ὅποιον μόνος ὁ Θεὸς μοι ἐνέπνευσεν ἴσως, ἀλλὰ δὲν εἶμαι μαθητὴς οὐδενός. Πρὸς δικαιολόγησιν δὲ τῆς πρὸς τὸ φαινόμενον ἀγερῶχου ταύτης ἐκφράσεως, ὁμολογῶ ὅτι οὐδόλως ἔχω ἐγωῖστικὴν τινὰ ἀξίωσιν νὰ ἦμαι πρῶτος τῶν Ἀποστόλων. Πᾶς ἄνθρωπος τῆς ἡλικίας μου, εἶναι ὀργανισμένος μᾶλλον διὰ τὸ ὑπακούειν, ἢ διὰ τὸ ἀρχειν, καὶ ἐγὼ κατὰ συνέπειαν συναισθάνομαι, ὅτι ἔχω πᾶσαν τὴν ἀπαιτουμένην ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ ὑποτάσσεσθαι εἰς πᾶσαν ἐνὸς ἀρχηγοῦ ἀπαίτησιν, ἀλλ' ἐπὶ συνθήκῃ, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς οὗτος θὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν πίστιν, τὴν αὐτὴν δόξασίαν καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν μὲ ἐμέ. Καὶ ἐὰν ἀπαντήσω τοιοῦτον ἀρχηγόν, προθύμως θὰ τεθῶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του. »

Συμφώνως μετὰ τοῦ ἀφοσιωμένου τούτου δορυφόρου, ἐγένετο ἡ ἀπόφασις καὶ προπαρασκευὴ τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ Στρασβούργου. Ὁ

Λουδοβίκος Ναπολέων λαβὼν συνέντευξιν μετὰ τοῦ ταγματάρχου Βοδρέν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἑπαυλιν τῆς Ἀρενενβέργης, καὶ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ καὶ ἀπομονώσει συνέταξεν ὄλα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τὰ προορισμένα νὰ τῷ ἐφελκύσουν τὰς συμπαθείας τοῦ Λαοῦ κατὰ τὴν κρίσιμον ἡμέραν. Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τούτων εὐρίσκοντο δύο προκηρύξεις μία πρὸς τὸν Λαὸν καὶ μία πρὸς τὸν Στρατόν. Ἡ πρώτη εἶχεν οὕτως.

» Γάλλοι! προδίδοσθε! τὰ πολιτικὰ καὶ ἐμπορικὰ συμφέροντά τῶν, ἡ τιμὴ σας, ἡ δόξα σας, ἐπωλήθησαν πρὸς τοὺς ξένους. Καὶ παρὰ τίνων; Παρ' ἀνθρώπων ἐπωφεληθέντων τῆς ὠραίας ἐπαναστάσεώς σας, καὶ ἤδη ἀπαρνούμενων τὰς ἀρχάς της. Ἐπολεμήσαμεν λοιπὸν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη, ὅπως ἔχομεν Κυβέρνησιν ἄνευ λόγου, ἄνευ τιμῆς, ἄνευ μεγαλείου, θεσμοθεσίας ἄνευ ἰσχύος, νόμους ἄνευ ἐλευθερίας, εἰρήνην ἄνευ εὐημερίας, ἄνευ γαλήνης, ἐπὶ τέλους ἐνεσὸς χωρὶς μέλλον; Κατὰ τὰ 1830 ἐπέβαλον εἰς τὴν Γαλλίαν, Κυβέρνησιν χωρὶς νὰ λάβουν τὴν γνώμην οὔτε τοῦ λαοῦ τῶν Παρισίων, οὔτε τοῦ λαοῦ τῶν Ἐπαρχιῶν, οὔτε τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ, ὅ,τι ἄνευ ὑμῶν ἐγένετο, εἶναι παράνομον. Συνέλευσις ἐθνικὴ ἐκλεγομένη παρ' ἀπάντων τῶν πολιτῶν, δικαιούται μόνη ν' ἀποφασίσῃ τὸ συμφερότερον διὰ τὴν Γαλλίαν. Ὑπερήφανος διὰ τὴν δημῶδη καταγωγὴν μου, ἰσχυρὸς ὑπὸ τεσσάρων ἑκατομμυρίων ψήφων, αἵτινες μοὶ προώριζον τὸν θρόνον, παρίσταμαι ἔμπροσθέν σας, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Κυριαρχίας τοῦ Λαοῦ. Ἐπέστη ὁ καιρὸς, νὰ ἀκουσθῇ ἡ ἐθνικὴ φωνὴ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χάους τῶν κομμάτων, ἐπέστη ὁ καιρὸς, νὰ ἀνατρέψῃτε ἐν ὀνόματι τῆς προδοθείσης ἐλευθερίας ζυγὸν ἐπονείδιστον, ὅστις καταπιέζει τὴν ὠραίαν μας Γαλλίαν. Δὲν βλέπετε, ὅτι οἱ διέποντες τὰς τύχας μας εἶναι οἱ προδόται τῶν 1814 καὶ 1815; οἱ δῆμιοι τοῦ Στρατάρχου Νέη; Δύνασθε νὰ ἔχητε ἐμπιστοσύνην πρὸς αὐτοὺς τοὺς τὰ πάντα διαπραττομένους, ὅπως εὐχαριστήσωσι τὴν ἀγίαν Συμμαχίαν, χάριν τῆς ὁποίας ἐγκατέλειψαν τοὺς συμμάχους ἡμῶν λαοὺς; Ὅπως ὑποστηριχθῶσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν, ὥπλισαν τὸν ἀδελφὸν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ, ἐπλήρωσαν αἵματος τὰς πόλεις μας, κατεπάτησαν τὰς συμπαθείας μας, τὰς θελήσεις μας, τὰ δίκαιά μας! Οἱ ἀγνώμονες! Δὲν ἐνθυμοῦνται τῶν ὀδοφραγμάτων μας, ἡ διὰ νὰ ἐνσπείρουν διάστασιν μεταξὺ τῶν πολιτῶν. Παραγνωρίζοντες τὸ μέγα ἔθνος, ἔρπουσιν πρὸ τῶν ἰσχυρῶν, καὶ ἐξυβρίζουσιν τὸν ἀσθενῆ. Ἡ ἀρχαία τρίχρωος σημαία μας ἀγανακτεῖ εὐρισκομένη εἰσέτι εἰς χειράς των. Γάλλοι! ἐμψυχώθητε ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς ὅστις τοσαῦτα ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ εὐη-

μερίας τῆς πατρίδος! Πλήρης πίστεως πρὸς τὴν ἀγνότητα τοῦ ἀγῶ-
νός μου, παρρησιάζομαι ἔμπροσθέν σας, μὲ τὴν διαθήκην τοῦ Αὐτο-
κράτορος Ναπολέοντος ἐκ τῆς μιᾶς χειρὸς, καὶ μὲ τὸ ξίφος τῆς Αὐο-
στερλίτσης ἐκ τῆς ἐτέρας. Ὅτε ὁ λαὸς τῆς Ῥώμης εἶδε τὰ καθημαγμένα
λείψανα τοῦ Καίσαρος, κατεσύντριψε τοὺς ὑποκριτὰς δυνάστας του.
Γάλλοι! ὁ Ναπολέον εἶναι μείζων τοῦ Καίσαρος! εἶναι τὸ ἔμβλημα
τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Πιστὸς εἰς τὰ ἀξιώματα τοῦ Αὐτο-
κράτορος, δὲν γνωρίζω ἄλλα συμφέροντα εἰμὴ τὰ ἰδικά σας, ἄλλην
δόξαν εἰμὴ τοῦ νὰ γείνω ὠφέλιμος εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν ἀν-
θρωπότητα. Ἄνευ ἐμπαθείας, ἄνευ μνησικαχίας, μακρὰν κομματικοῦ
πνεύματος, προσκαλῶ ὑπὸ τὸν Ἄετὸν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἅπαντας τοὺς
αἰσθανομένους, ὅτι πάλλει ἐν τῷ στήθει των, καρδία Γαλλικὴ. Ὅσον τὸ
κατ' ἐμὲ ἀφιερῶθην ὅλος πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν μεγίστης ἐντολῆς, διό-
τι ἐκ τοῦ βράχου τῆς Ἀγίας Ἐλένης, ἀκτὶς τοῦ θνήσκοντος ἡλίου με-
ταβάσα εἰσέδυσεν ἐν τῇ καρδίᾳ μου. Θὰ φανῶ ὅθεν ἰκανὸς νὰ διατη-
ρήσω τὸ ἱερόν ἐκεῖνο πῦρ, θὰ φανῶ ἰκανὸς νὰ νικήσω, ἢ ν' ἀποθάνω
διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ λαοῦ. Ἄνδρες τῶν 1789, ἄνδρες τῆς 20 Μαρτίου
1815, ἄνδρες τῶν 1830. θαρρῆετε. Ἴδετε τὶς σᾶς διοικεῖ, ἴδετε τὸν Ἄε-
τὸν τὸ ἔμβλημα τῆς δόξης, τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἐκλέξαται
« Ζήτω ἡ Γαλλία! Ζήτω ἡ ἐλευθερία! »

Ἡ πρὸς τὸν στρατὸν προκήρυξις ἦτο συντεταγμένη ὡς ἔπεται.

» Στρατιῶται! ἐπέστη ἡ στιγμή ἡ ἀνακτῆση τὴν ἀρχαίαν σας
εὐκλειαν. Γεννημένοι διὰ τὴν δόξαν, ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου δύ-
νασθε νὰ ὑποφέρητε ἐπὶ πολὺ πλεόν, τὴν ἐπονείδιστον πορείαν, ἣν σᾶς
διαγράφουν. Ἡ Κυβέρνησις προδίδουσα τὰ πολιτικά μας συμφέροντα,
θέλει ὡσαύτως νὰ ἀμαυρώσῃ καὶ τὴν στρατιωτικὴν τιμὴν μας. Ἡ ἀ-
ναίσθητος! νομίζει ὅτι ἡ γεννεὰ τῶν Ἡρώων, τῆς Ἀρκόλης, τῆς Αὐο-
στερλίτσης, τῆς Βαγγράμης ἀπεσβέσθη; Ἴδετε τὸν λέοντα τοῦ Βατερ-
λῶ εἰσέτι ὄρθιον εἰς τὰ σύνορά μας. Ἴδετε τὴν Οὐνίγγην σερμημένην τῶν
ὀχυρωμάτων τῆς. Ἴδετε τὰ παράσημα καὶ τοὺς βαθμοὺς τῶν 1815
παραγνωριζομένων. Ἴδετε τὴν λεγεῶνα τῆς τιμῆς ἐπιδαψιλευομένην
εἰς τοὺς ραδιούργους καὶ ἀπαρνούμενην πρὸς τοὺς γενναίους. Ἴδετε
τὴν σημαίαν μας . . . δὲν κυματίζει εἰς οὐδὲν τῶν μερῶν ὅπου τὰ
στρατεύματά μας ἐθριάμβευσαν! Ἴδετε τέλος πάντων πανταχοῦ προ-
δοσίαν, φαυλότητα, ἐπιρροὴν ξένην, καὶ ἀνακράξατε μετ' ἐμοῦ. Ἀπο-
διώξωμεν τοὺς βαρβάρους ἀπὸ τὸ Καπιτώλειον! Στρατιῶται! ἀναλά-
βετε τοὺς Ἄετοὺς τούτους, τοὺς ὁποίους εἶχομεν κατὰ τὰς μεγάλας ἡ-

μέρας. Οί έχθροι της Γαλλίας αδυνατούν να τους ατενίσουν! Οί ήδη κυβερνοῦντές μας εἶχον ἤδη φύγει ἀπὸ προσώπου των! Να ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα ἀπὸ τοὺς προδότας καὶ δυνάστας, να προστατεύσωμεν τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ, να ὑπερασπίσωμεν τὴν Γαλλίαν καὶ τοὺς συμμάχους της ἀπὸ ξένην ἐπιδρομὴν, ἰδοὺ ἡ ὁδὸς τὴν ὀπίαν ἡ τιμὴ σὰς διαγράφει, ἰδοὺ ἡ ὑψηλὴ ἐντολὴ σας. Στρατιῶται Γάλλοι! ὅποια καὶ ἂν ᾧσι τὰ προηγούμενά σας, ἅπαντες προσέλθετε καὶ ταχθῆτε ὑπὸ τὴν ἀναγεννωμένην τρίχρωον σημαίαν, ἣτις εἶναι τὸ ἔμβλημα τῶν συμφερόντων καὶ τῆς δόξης σας. Ἡ πατρίς διηρημένη, ἡ ἐλευθερία προδοθεῖσα, ἡ ἀνθρωπότης πάσχουσα, ἡ δόξα ἐν πένθει, ἐλπίζουν ἐφ' ὑμᾶς. Ἰψώθητε μέχρι κατανόησης τῆς τύχης, ἣτις σὰς ἀναμένει. Στρατιῶται τῆς Δημοκρατίας, στρατιῶται τῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ ὄνομά μου ἂς ἀναζωπυρήσῃ ἐν ὑμῖν τὴν ἀρχαίαν σας ζέσιν. Καὶ σεῖς νέοι στρατιῶται οἱ γεννηθέντες, ὡς ἐγὼ, ὑπὸ τὸν κρότον τοῦ τηλεβόλου τῆς Βαγγράμης, ἀναμνήσθητε ὅτι εἰσθε τέκνα τῶν στρατιωτῶν τῆς μεγάλης στρατιᾶς. Ὁ ἥλιος ἑκατοντάδος νικῶν ἐφώτισε τὴν κοιτίδα μας. Τὰ ὑψηλά ἔργα μας ἢ ὁ θάνατός μας, ἔστισαν ἄξια τῆς γεννήσεώς μας. Ἐκ τοῦ ὕψους τῶν Οὐρανῶν, ἡ μεγάλη σκιά τοῦ Ναπολέοντος, θὰ ὀδηγήσῃ τοὺς βραχίονάς μας, καὶ εὐχαριστημένη διὰ τὰς προσπαθείας μας θ' ἀνακράξῃ. Ἦσαν ἄξιοι τῶν πατέρων των! Ζήτω ἡ Γαλλία! Ζήτω ἡ Ἐλευθερία! »

Ἐκτὸς τοῦ Κ. Περσινῆ, τοῦ Ταγματάρχου Βωδρέη, καὶ τοῦ στρατηγοῦ Παρκέν, ἅπαντες ὅσοι ὑπεσχέθησαν τὴν συνδρομὴν των πρὸς τὸν Λουδοβικὸν Ναπολέοντα, ἦσαν ἄσημοι, νέοι, καὶ ἄπειροι. Μόνοι οἱ Κ. Λαίτης, Γρικουρ, Κερέλ, καὶ τινες ἄλλοι εἶχον γνώσεις τινὰς τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Πολλοὶ τῶν στρατηγῶν τῶν ὑπηρετησάντων ὑπὸ τὸν Αὐτοκράτορα, προσεκλήθησαν παρὰ τοῦ νέου Πρίγκιπος εἰς Βάδην, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν εὗρέθη εἰς τὸν τόπον τῆς συνεντεύξεως.

Καὶ μολαταῦτα, ὁ Λουδοβικὸς Ναπολέων οὐδόλως ἀπεθαρρύνθη. Ἦτον ἀνυπόμονος να ἴδῃ, ὅποιαν ἐπιρροὴν ἡ Αὐτοκρατορικὴ ἀνάμνησις ἠδύνατο να ἐξασκήσῃ ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ.

« Ἰσχυρὸς ἐν τῇ πεποιθήσει μου, λέγει που, ἣτις με ὤθει πρὸς τὸ να θεωρῶ τὸν Ναπολέονειον ἀγῶνα, ὡς τὸν μόνον ἐθνικὸν ἀγῶνα ἐν Γαλλίᾳ, ὡς τὴν μόνην πηγὴν τοῦ ἐκπολιτισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ, ὑπερήφανος διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ ἀγνότητα τῶν προθέσεων μου, ἤμην ἀποφασισμένος, ἢ να ἀνυψώσω τὸν Αὐτοκρατορικὸν Ἄετὸν, ἢ να πέσω θύμα τῆς πολιτικῆς δοξασίας μου. »

Τὸ Στρασβούργον, ἀρμοδίως ἐξελέχθη διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Οἱ κάτοικοι γενικῶς εἶχον ὀλίγην συμπάθειαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ἰουλίου, ἡ φρουρὰ ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν συνίστατο ἀπὸ πυροβολιστὰς, ὁ δὲ Πρίγκιψ, ὡς γνωστὸν ἦτο στρατηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ, προσθετέον ὅτι τριάκοντα περίπου ἀξιωματικοί, ἐκ τε τῆς φρουρᾶς τοῦ Στρασβούργου καὶ τῶν πλησιοχώρων πόλεων ὑπεσχέθησαν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Βοναπάρτιον ἀγῶνα. Βεβαιουῦσιν, ὅτι μεταξὺ αὐτῶν, ὑπῆρχον καὶ δύο υἱοὶ τοῦ Στρατάρχου Νέη, ὁ Πρίγκιψ τῆς Μόσχας, καὶ ὁ ἀδελφός του Ἐδγάρ. Πρὸ τινος καιροῦ οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος κρύφα ὑπέθαλπον τὸν στρατὸν, καὶ εὑρέθησαν ἐν τοῖς ἄρτοις τοῦ σιτηρεσίου τῶν στρατιωτῶν γραμμᾶτια, ἅτινα ἀνεπόλουν εἰς τὴν μνήμην των, τὴν δόξαν τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐκ πάντων τούτων ὅθεν προσεδοκᾶτο εὐτυχῆς ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων, ἀνεχώρησεν ἀπὸ Ἄρενενβέργην τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1836. Ἡ Βασίλισσα Ὁρτανσία, ἥτις ὀλοτελῶς ἠγνῶει ποῦ ἀπῆρχετο οὐδὲς τῆς, ὠθουμένη ἀπὸ μυστικὴν τινα προαίσθησιν τῷ ἔθεσεν εἰς τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν ἀναχώρησιν του τὸ δακτύλιον τῶν γάμων τοῦ Ναπολέοντος Α΄. μετὰ τῆς Αὐτοκρατείας Ἰωσηφίνης.

• Ἐὰν κίνδυνός τις σὲ ἐπαπειλήσει, τῷ λέγει, λάβε, ἰδοὺ φυλακτῆριον ».

Ὁ νέος Πρίγκιψ ἀφίχθεις εἰς Στρασβούργον τὴν 28 περὶ τὰς ἑνδεκα ὥρας τῆς ἐσπέρας, τὴν ἐπαύριον ἀπῆλθε πρὸς συνάντησιν τοῦ Ταγματάρχου Βωδρέη, καὶ τῷ ἐξέθεσε τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον συνέλαβε πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του. » Πρίγκιψ, τῷ λέγει ὁ Ταγματάρχης, δὲν πρόκειται ἤδη περὶ συγκρούσεως ὀπλων· ὁ ἀγὼν σου εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον Γαλλικὸς, ὥστε δὲν πρέπει νὰ κηλιδωθῇ διὰ χύσεως Γαλλικοῦ αἵματος. Πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεως δὲν ὑπάρχει, ἢ εἷς μόνος τρόπος ἐνεργείας, ἄξιός σου. Τίθεσαι ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Τάγματός μου, καὶ ἀπερχόμεθα ὁμοῦ πρὸς τὸν στρατηγὸν Βουαρόλ. Ὁ παλαιὸς οὗτος στρατιωτικὸς δὲν θὰ ἀντιτείνῃ βλέπων Σε, καὶ τὸν Αὐτοκρατορικὸν Ἄετὸν, ὅταν πρὸ πάντων μάθῃ ὅτι τὸ Τάγμα σὲ ἀκολουθεῖ ».

Ἀφοῦ τὰ πάντα προδιετέθησαν διὰ τὴν πρῶταν τῆς ἐπιούσης, ὁ Πρίγκιψ λέγει πρὸς τὸν Ταγματάρχην. » Μέλλομεν νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἔργον ὄλως τολμηρὸν καὶ τυχηρὸν, ἀμφοτέροι ἴσως φονευθῶμεν. Δὲν ἦσαι πλοῦσιος, καὶ δὲν θέλω ἂν φονευθῆς, νὰ μὲ αἰτιῶνται μίαν ἡμέραν τὰ τέκνα σου, ὅχι μόνον διὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός των, ἀλλ' ἀκόμη καὶ διὰ τὴν θέσιν τῆς ἐνδείας, εἰς ἣν θὰ περιέλθουν ἕνεκα τῆς ἀπωλείας σου. Ἰ-

δου δύο συμβόλαια δέκα χιλιάδων φράγκων ετησίας προσόδου ἕκαστον, ἅτινα ἀσφαλίζουν τὸ μέλλον τῆς οικογενείας σου. Λάβε τα, ἡ μήτηρ μου θὰ τιμήσῃ ταύτην τὴν συναλλαγματικὴν τὴν ὁποίαν σύρω ἐπ' αὐτῆς. »

Ὁ Ταγματάρχης Βωδρέη, λαβὼν τὰ συμβόλαια, τὰ διέρρηξε μετὰ ψυχρότητος. » Πρίγκιψ λέγει, σοὶ δίδω τὸ αἷμά μου, ἡ ζωὴ μου σὲ ἀνήκει· ἀλλὰ, δὲν πωλῶ οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο. »

Τόπος συνεντεύξεως ὠρίσθη οἰκία τις κειμένη κατὰ τὴν ὁδὸν τῶν Ὀρφανῶν, πλησίον τοῦ στρατῶνος Λουσερλίτσης σταθμοῦ τοῦ τετάρτου τάγματος τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐκεῖ μετέβη ὁ πρίγκιψ τὴν 29 ὀκτωβρίου περὶ τὰς 11 ὥρας τῆς ἑσπέρας. Κατὰ τὴν πορείαν του, θαυμάζων τὴν ἡσυχίαν τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν μεγαλοπρεπῶς ἐφώτιζεν ἡ σελήνη, εἶπεν εἰς τὸν συνοδεύοντα αὐτὸν ἀξιωματικόν.

» Τί αὔριον ἄρα γε, θὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἡρεμίαν ταύτην; ἀλλ' ἂν ἐπιτύχω, ταραχὴ δὲν γίνεται, καθότι πρὸ πάντων ἐπροτίμησα τὴν ἐπανάστασιν διὰ τοῦ στρατοῦ ὅπως ἐμποδίσω τὰς ἐπισυμβαίνουσας ταραχὰς κατὰ τὰς δημοτικὰς στάσεις. Ἀλλ' ὁποίαν ἐμπιστοσύνην, ὁποίαν βαθείαν πεποίθησιν, πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸς τὴν εὐγένειαν τοῦ σκοποῦ μας, ὥστε νὰ περιφρονήσωμεν, ὄχι τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους θὰ διατρέξωμεν, ἀλλὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ἣτις θὰ μᾶς διασύρῃ, καὶ μᾶς ἐκφαυλίσει, ἐν περιστάσει ἀποτυχίας.

Ἀφίχθεις εἰς τὴν οἰκίαν ἐν τῇ ὁδῷ τῶν Ὀρφανῶν. εὔρε τοὺς ὁπαδοὺς του συνηγμένους ἐκεῖ, καὶ ἰδοὺ σχεδὸν αὐτολεξεῖ ἡ πρὸς αὐτοὺς προσλαλιά του κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα τῶν προσδοκιῶν καὶ τῶν βαθυτάτων διαλογισμῶν.

» Κύριοι! ἅπαντες γνωρίζετε τὴν δυσχρέσειαν τοῦ ἔθνους πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῶν 9 αὐγούστου, ἀλλ' ἐπίσης γνωρίζετε, ὅτι οὐδὲν κόμμα ἐκ τῶν σήμερον ὑπαρχόντων, εἶναι τοσοῦτον ἰσχυρὸν ὅπως τὴν ἀνατρέψῃ, τοσοῦτον κρατικὸν ὅπως συνδιαλλάξῃ ἅπαντας τοὺς Γάλλους, ἐὰν κατελάμβανε τὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἀδυναμία αὕτη τῆς Κυβερνήσεως, ὡς καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν κομμάτων προέρχεται, διότι ἕκαστον ἀντιπροσωπεύει συμφέροντα μιᾶς μόνης τάξεως τῆς κοινωνίας. Οἱ μὲν ἐπιστηρίζονται εἰς τὸν κληρὸν καὶ τοὺς εὐγενεῖς, οἱ δὲ εἰς τὴν ἀστυκὴν ἀριστοκρατίαν, καὶ ἄλλοι τέλος εἰς μόνους τοὺς ἀπόρους καὶ ἐνδεεῖς. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πραγμάτων, δὲν ὑπάρχει εἰμὴ μία σημαία, ἣτις νὰ συγκεντρώσῃ τὰ κόμματα, καθότι εἶναι σημαία τῆς Γαλλίας, καὶ ὄχι σημαία τῶν πατριῶν. Καὶ αὕτη εἶναι ὁ Ἄετός τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τὴν σημαίαν ταύτην, ἣτις ἀνακαλεῖ τοσαύτας ἐνδόξους ἀναμνήσεις, οὐδε-

μία μερίς ἀπωθεῖται, διάτι αὕτη ἀντιπροσωπεύει τὰ συμφέροντα καὶ τὰ δίκαια ἀπαξάπαντων. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέον ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν Γαλλικὸν λαὸν. καὶ τετράκις ἡ ἐξουσία αὕτη κατακυρώθη ἀπὸ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον. Κατὰ τὰ 1804 ἡ διαδοχὴ ἐν τῇ οἰκογενεῖα τοῦ Ναπολέοντος, ἀνεγνωρίσθη παρὰ τεσσάρων ἑκατομμυρίων ψήφων, ἔκτοτε δὲ δὲν ἐλήφθη πλέον ἡ γνώμη τοῦ Λαοῦ . . . Εἶμαι ὁ προσβύτερος τῶν ἀνεψιῶν τοῦ Ναπολέοντος, δικαιοῦμαι ὅθεν νὰ ἦμαι ὁ ἀντιπρόσωπος, ὄχι πλέον τῆς Αὐτοκρατορίας, κηθόσον πρὸ εἴκοσιν ἤδη ἐτῶν, αἱ ἰδέαι καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς Γαλλίας μετέβαλλον φάσιν, ἀλλὰ ἀντιπρόσωπος τῆς δημοτικῆς ἐκλογῆς. Πᾶσά τις ἀρχὴ δὲν ἐκμηδενίζεται ἀπὸ γεγανότα, ἀλλ' ἀπὸ ἐτέραν αὔθις ἀρχὴν, ὥστε οὔτε τὸ ἑκατομμύριον καὶ διακοσίων χιλιάδων τῶν ἀλλοτρίων τῶν 1815, οὔτε ἡ Βουλὴ τῶν διακοσίων εἴκοσιν ἐνὸς τῶν 1830 δύνανται νὰ ἐκμηδενίσουν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκλογῆς τῶν 1804. Τὸ ναπολεόνειον σύστημα συγκεφαλαιοῖ τὴν ὥθησιν πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἄνευ διαφωνίας καὶ ἄνευ ὑπερβολῆς, τὴν ἐνάπτυξιν τῶν ἰδεῶν, ἅμα καὶ τῶν ὑλικῶν συμφερόντων, τὴν παγίωσιν τῆς ἐξουσίας καθιστῶν αὐτὴν σεβαστὴν, τὴν χειραγωγίαν τῶν λαῶν ἀναλόγως τῶν νοσητικῶν δυνάμεων τῶν, τέλος τὴν συγκέντρωσιν περὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος τῶν Γάλλων ἀπάντων τῶν κομμμάτων, παρέχον αὐτοῖς, ὡς ἐλατήριον τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν. Ἐπαναφέρωμεν ὅθεν τὸν λαὸν εἰς τὰ οἰκεία δικαιώματά του, τὸν ἄετὸν ἐπὶ τῆς σημαίας μας, καὶ τὴν ἐδραίωσιν εἰς τὰς θεσμοθεσίας μας ».

Ἡ αἴθουσα, ἐν ἣ ὁ Πρίγκιψ συνήθροισε τοὺς ὀπαδοὺς του, ἔκειτο εἰς τὸ ἰσόγειον, καὶ οἱ κατοικοῦντες εἰς τὸν πρῶτον ὀροφὸν, ἀφυπνισθέντες ἀπὸ τὸν θόρυβον ἐξηγέρθησαν καὶ ἤνοιξαν τὰ παράθυρα, ἀλλ' ἐπανελθούσης τῆς σιωπῆς αὔθις ἐκοιμήθησαν. Ἐκτὴ ὥρα ἐσήμαινε, καὶ ἡ στιγμή τῆς ἐνεργείας προσήγγιζε!

» Ποτὲ εἶπεν βραδύτερον ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον, ποτὲ ἤχος κώδωνος δὲν ἀντήχησε τοσοῦτον ὀρμητικῶς ἐν τῇ καρδίᾳ μου, τῆς ὁποίας τοὺς παλμοὺς ἐπετάχυνεν ἡ σάλπιγξ τοῦ σταθμοῦ τῆς Λουσερλίτσης ».

Τὸ μικρὸν στράτευμα ἤδη ἐβάδιζεν. Ὁ Πρίγκιψ ἔφερε στολὴν Ἀξιωματικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ πῖλον Ταξιάρχου, ὁ Παρκὲν σολὴν Ἵποστρατήγου, καὶ ὁ Κέρελ ἱματισμὸν Ταγματάρχου. Εἰσέρχονται εἰς τὸ προαύλιον τοῦ στρατῶνος, ὅπου ὁ Ταγματάρχης Βωδρὲν παρέταξε τοὺς στρατιώτας τοῦ πρὸς μάχην. Κατὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Πρίγκιπος, ὁ ταγματάρχης ἀνασπᾷ τὸ ξίφος του καὶ ἀνακράζει. » Στρατιώται τοῦ 4ου

τοῦ πυροβολικοῦ, ταύτην τὴν στιγμήν μεγίστη μεταπολίτευσις ἐκτελείται. Βλέπετε ἐνταῦθα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σας τὸν ἀνεψιὸν τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος ἐρχόμενον, ὅπως ἀνακτήσεται τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ. Ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς ἐλπιζέτωσαν ἐπ' αὐτόν. Πέριξ αὐτοῦ ἄς ταχθῆ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὴν δόξαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Γαλλίας. Στρατιῶται, θὰ ἐννοήσητε ὡς ἐγὼ, ὅλον τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐπιχειρήσεως ἦν ἀποπειρᾶσθε, ὄλην τὴν ἀγνότητα τοῦ ἀγῶνος τὸν ὅποιον θὰ ὑπερασπισθῆτε. Στρατιῶται, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ αὐτοκράτορος δύναται νὰ ἐλπίζῃ ἐφ' ὑμᾶς; » « Ζήτω ὁ Ναπολέων! Ζήτω ὁ αὐτοκράτωρ! » ἔκραξε μιᾷ φωνῇ τὸ τάγμα.

» Ἀποφασίσας νὰ νικήσω ἢ ν' ἀποθάνω, εἶπεν ὁ Πρίγκιψ, διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ, ἠθέλησα νὰ ἐμφανισθῶ κατὰ πρῶτον πρὸς ὑμᾶς, διότι μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ ὑπάρχουν μεγάλα ἀναμνήσεις. Ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων ὁ θεῖός μου ὑπηρέτησεν ὡς στρατηγὸς εἰς τὸ τάγμα σας, δι' ὑμῶν ἐλαμπρύνθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τουλώνης, τὸ γενναῖον τάγμα σας τῷ ἠνοιξε τὰς πύλας τῆς Γρενόβλης κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἀπὸ τὴν νῆσον Ἰλβαν. Στρατιῶται, νέαι τύχαι σας ἀναμένουν. Εἰς ὑμᾶς ἐναπόκειται ἡ ἀπαρχὴ τῆς μεγίστης ταύτης ἐπιχειρήσεως, εἰς ὑμᾶς ἡ τιμὴ νὰ χαιρετίσητε πρῶτοι τὸν Ἄετὸν τῆς Ἀουστερλίτσης καὶ τῆς Βαγγράμης! »

Λαθῶν δὲ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Καρόλ τὸν Ἄετὸν, ἐξηκολούθησε δεικνύων αὐτὸν πρὸς τοὺς στρατιώτας.

» Ἴδου τὸ σύμβολον τῆς Γαλλικῆς δόξης προωρισμένον νὰ καταστῆ ἐπίσης τὸ ἔμβλημα τῆς Ἐλευθερίας. Ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ὠδήγησε τοὺς πατέρας μας πρὸς τὴν νίκην, ἐξέλαμψεν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, διηλθεν ὅλας τὰς πρωτεύουσας τῆς Εὐρώπης. Στρατιῶται, δὲν θὰ ἐπαναλάβητε τὴν σημαίαν ταύτην τὴν ὅποιαν ἐμπιστεύομαι εἰς τὴν τιμὴν καὶ ἀνδρείαν σας; δὲν θὰ βαδίσητε μετ' ἐμοῦ κατὰ τῶν προδοτῶν καὶ δυναστῶν τῆς πατρίδος, κράζοντες, Ζήτω ἡ Γαλλία! Ζήτω ἡ Ἐλευθερία! »

« Ναί! ναί! » ἀπεκρίθησαν ἐνθουσιωδῶς οἱ στρατιῶται.

Τὰ πάντα ἔβαινον κατ' εὐχὴν τοῦ Πρίγκιπος. Ἐπιφορτίζει ὅθεν τὸν μὲν Λομβάρδον νὰ φροντίσῃ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν προκηρύξεων, τὸν Λαίτην νὰ προκαταλάβῃ τοὺς γεφυροποιούς μετὰ τῶν ὁποίων εἶχε συνεννοήσεις, τὸν Σαλέρ νὰ συλλάβῃ τὸν στρατάρχην καὶ τὸν διοικητὴν τοῦ Γ' οὐ τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ τὸν Φιαλίον Περσινὴν νὰ θέσῃ ὑπὸ κράτησιν τὸν Σοπὲν Ἀρνουβίλλ Νομάρχην τῆς ἐπαρχίας.

Ἐξέρχονται τοῦ στρατῶνος μὲ παιανίζουσιν ἰμουσικὴν ἐπὶ κέφαλῆς καὶ πορεύονται πρὸς τὸν στρατηγὸν Βουαρὸλ, τοῦ ὁποίου ἢ πρὸς τὴν Αὐτοκρατορίαν ἀφοσίωσις ἦτο γνωστὴ. Ὁ λαὸς προσαγορεύει εἰς πολλὰ μέρη τὸν Πρίγκιπα δι' ἀνευφημιῶν, καὶ φρουρὰ τις χωροφυλάκων κρᾶζει « Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ ! »

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων παρουσιάζεται πρὸς τὸν στρατηγὸν Βουαρὸλ, ἀκολουθούμενος παρὰ τοῦ Βωδρέη, τοῦ Παρκὲν καὶ δύο ἄλλων ἀξιωματικῶν.

» Στρατηγὲ, τῷ λέγει ὁ Πρίγκιψ, ἔρχομαι πρὸς σὲ ὡς πρὸς φίλον. Ἦθελον πολὺ λυπηθῆ, ἀνευφόνων ἄνευ ἐνὸς ἀνδρείου στρατιωτικοῦ ὡς σὲ, τὴν ἀρχαίαν τρίχρων σημαίαν μας. Ἡ φρουρὰ εἶνε ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνός μου, ἀποφάσισον καὶ ἀκολούθει μοι. »

— Πρίγκιψ, ἀποκρίνεται ὁ στρατηγὸς, σὲ ἐξηπάτησαν, ὁ στρατὸς γνωρίζει τὰ χρέη του, καὶ ἀμέσως σοὶ τὸ ἀποδεικνύω.

— Ἡ φρουρὰ δὲν εἶνε πλέον ὑπὸ τὰς διαταγὰς σου, διέκοψεν ὁ ταγματάρχης Βωδρέη, εἶσαι αἰχμάλωτός μας. »

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων, ἀφήσας εἰς τὸν Παρκὲν μίαν ἴλην τοῦ πυροβολικοῦ πρὸς φύλαξιν τοῦ στρατηγοῦ, διευθύνεται ἐν μέσῳ νέων ἀνευφημιῶν τοῦ λαοῦ, πρὸς τὸν στρατῶνα Φινκμάτ κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ 4θου τάγματος τοῦ βαρέος πεζικοῦ. Ἀπὸ τὰς δύο ὁδοὺς τὰς ἀγούσας πρὸς τὸν στρατῶνα τῆς μὲν πλατείας τῆς δὲ στενῆς, ἐξελέχθη ἡ τελευταία ὡς ἀμέσως ἀπολήγουσα εἰς τὴν κυρίαν δρόμρακτον τοῦ στρατῶνός.

Ἰσως δὲ αὕτη ἡ ἐκλογή ἔγεινεν αἰτία τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

Οἱ στρατιῶται τοῦ 4θου, εἶδον κατὰ πρῶτον μετ' ἐκπλήξεως τοὺς πυροβολιστὰς εἰσερχομένους ἐν τῷ στρατῶνι καὶ κρᾶζοντας, Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ! ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου συναδελφίζονται μετὰ τῶν πυροβολιστῶν, ὁ Πρίγκιψ τοῖς ἀπευθύνει τὸν λόγον, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι κρᾶζουν, Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ! ἀλλ' ὁ ἀντισυνταγματάρχης Πλενιὲ ὅστις κατῴκει ἐν τῷ στρατῶνι ἔσπευσε πρὸς τὸν θόρυβον.

» Σὰς ἀπατοῦν κρᾶζει πρὸς τοὺς στρατιώτας, δὲν εἶνε αὐτὸς ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀλλὰ τυχοδιώκτης ὅστις σὰς ἐμπαίζει.

— Δὲν εἶναι ποσῶς ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀνακρᾶζει ὁ ταγματάρχης Ταλλιανδιέρος, ὅστις τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπήρχετο, εἶνε ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ταγματάρχου Βωδρέη.

— » Τὸν γνωρίζω κάλλιστα » λέγει ὁ συνοδεύων αὐτὸν λοχαγός.

Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἀντηχεῖ ἀπὸ μυρίας κραυγᾶς, τὰ ξίφη καὶ αἱ λόγχοι ἐξαστράπτουν. Οἱ ἐν τῇ ὁδῷ ἐναπολειφθέντες πυροβολισταὶ προχωροῦν πρὸς τὸν στρατῶνα, ἀλλ' ὁ ταγματάρχης Ταλλιανδιέρος διατάττει νὰ κλείσουν τὰς κιγκλίδας καὶ νὰ σημάνουν τὴν ἐφοδόν. Τὸ πεζικὸν ἀλαλάζει ἐπιθανατίως. Οἱ ὀλίγοι πυροβολισταὶ, οἵτινες ἠδυνήθησαν νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὸ προαύλιον τοῦ στρατῶνος θέτουν τὸν Πρίγκιπα ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἀλλὰ τῆς ἀποχωρήσεως οὔσης ἀδυνάτου, ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων αἰχμαλωτίζεται καὶ ἀπάγεται πρὸς τὸ σῶμα τῆς φρουρᾶς, ὅπου ἦτο ἤδη ἐγκεκλεισμένος ὁ Παρκέν.

— Πρίγκιψ, λέγει ὁ ἀρχαῖος στρατιώτης, θὰ τυφεκισθῶμεν ἀλλὰ θ' ἀποθάνωμεν καλῶς. »

— Ναί· ἀπεκρίθη ὁ Πρίγκιψ, ἀπετύχομεν ὡραίας καὶ εὐγενοῦς ἐπιχειρήσεως. »

Ὁ Ταγματάρχης Βωδρέν διατάξας πρὸς τοὺς στρατιώτας του νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸν σταθμὸν των, ἠκολούθησε τὸν ταγματάρχην Ταλλιανδιέρον, ὅστις τὸν ἀπήγαγεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Πλενιέ· ὁ στρατηγὸς Βουαρὸλ κατορθώσας νὰ φυγαδευθῆ ἀπὸ τὸ μέγαρόν του φθάνει ἐκείνην τὴν στιγμήν, καὶ ἀποσέλλει τὸν Πρίγκιπα καὶ τοὺς ὀπαδοὺς του εἰς τὴν Νέα Φυλακὴν. « Τούλάχιστον, ἀνέκραξεν ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων εἰσπερχόμενος ἐν τῇ φυλακῇ, δὲν θ' ἀποθάνω ἐν τῇ ἐξορίᾳ. »

» Τί σὲ ὤθησεν, τὸν ἐρωτοῦν εἰς τὸ Γραμματεῖον, νὰ προσενεχθῆς οὕτως;

— Αἱ πολιτικαὶ μου δοξασίαι καὶ ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἐπανίδω τὴν πατρίδα μου, τῆς ὁποίας ξένη ἐπιδρομὴ μ' ἐστέρησε. Κατὰ τὰ 1830 ἐξήτησάμην νὰ με θεωρήσουν ὡς ἀπλοῦν πολίτην, μ' ἐθεώρησαν ὡς βασιλειῶντα, προσηνέχθην λοιπὸν ὡς τοιοῦτος!

— Ἐμελλες νὰ ἐγκαταστήσης στρατιωτικὴν Κυβέρνησιν;

— Ἐμελλον νὰ συστήσω Κυβέρνησιν θεμελιωμένην ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ λαοῦ.

— Ἄν ἐνίκας τί ἤθελες πράξει;

— Ἦθελον συγκλέσει Ἐθνικὴν Συνέλευσιν.»

Τὴν ἐνδεκάτην Νοεμβρίου περὶ τὰς δύο ὥρας τῆς πρωίας, ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἀπήχθη εἰς Παρισίους. Ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας Κοκ Δελεσέρ τῷ ἀνήγγειλεν, ὅτι ἡ βασίλισσα Ὁρτανσία ἐπεκαλέσθη τὴν ἐπιείκειαν τοῦ βασιλέως, καὶ ὅτι Γαλλικὴ τις φρεγάτα ἐμελλε νὰ τὸν ἀπαγάγῃ εἰς Ἀμερικὴν. Ὁ Πρίγκιψ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἀπὸ Στρα-

σβοῦργον διεμαρτυρήθη ἐντόνως κατὰ τοῦ ληφθέντος μέτρου τοῦ νὰ τὸν χωρίσωσιν ἀπὸ τοὺς κοινωνοὺς τῶν ἀτυχημάτων του, ἠρώτησε δὲ ἤδη διατὶ δὲν τὸν ἐδίκαζον. Ὁ Κ. Δελεσέρ τῷ ἀπεκρίθη ξηρῶς, ὅτι ἔπραττον δι' αὐτὸν ὡς ἔπραξαν καὶ διὰ τὴν Δούκισσαν Βερρή.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Λουδοβίκον Φίλιππον ἐπιστολὴν δι' ἧς τῷ ἔλεγεν ὅτι, « τὴν ἰδίαν ζωὴν του πρὸς οὐδὲν λογιζόμενος ἤθελε τὰ μέγιστα τῷ εὐγνωμονεῖ ἐὰν ἐχάριζε τὴν ζωὴν πρὸς παλαιοὺς στρατιώτας λείψανα τοῦ ἀρχαίου στρατοῦ μας, τοὺς ὁποίους αὐτὸς παρέσυρε γοητεύσας διὰ τῶν ἐνδόξων ἀναμνήσεων. » Ἐγραψε καὶ πρὸς τὸν Ὀδιδιὸν Βαρῶ, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν ταγματάρχην Βωδρέη. Τὴν δὲ 21ην Νοεμβρίου ἐπεβιβάζετο ἐν Λοριάνη, ἐπὶ τῆς φρεγάτας Ἀνδρομέδης ἀποπλευούσης διὰ νέαν Ἰόρκην.

Ἀμφισβητεῖται ἂν ἡ ἀπόπειρα τοῦ Στρασβούργου ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ ἰδοῦ τί λέγει περὶ τούτου ὁ Κορ Βωμὸν Βασῆς ἐν τῇ *Συγχρόνῳ Ἱστορίᾳ του*.

» Καλῶς τις σκεπτόμενος εὐρίσκει ἀναμφισβήτητον τὴν ἐπιτυχίαν, τὴν ὁποίαν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς κακῆ μοίρα ἐματαίωσε τὸ ἀπροσδόκητον κλείσιμον τοῦ στρατῶνος, διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν, ὅτι τὸ 3ον τάγμα τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τὸ τάγμα τοῦ μηχανικοῦ ἀμφιταλαντευθέντα ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ἦσαν ἔτοιμα νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Πρίγκιπος, ὅτε ἡ εἶδησις τῆς κρατήσεώς του διεδόθη ἐν τῇ πόλει, ἐπίσης καὶ ὅτι κατὰ τὴν σύγκρουσιν τῶν πυροβολιστῶν μετὰ τοῦ πεζικοῦ ὁ λαὸς συνηγμένος ἐπὶ τῶν φρουρίων καὶ θεώμενος τὴν ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ στρατῶνος Φινκμάτ διαδραματιζομένην φρικώδη σκηνὴν ἐνεθάρρυνε τοὺς πυροβολιστὰς ρίπτων χάλαζαν λίθων ἐπὶ τοῦ πεζικοῦ. Ἡ ἐπιτυχία ὅθεν ἐξήρτητο ἀπὸ κλωστής, καὶ τὰ τηλεβόλα διευθυνόμενα πρὸς τὰ κυριώτερα κέντρα τοῦ Στρασβούργου ἤθελον καταβάλλει ἀμέσως τὴν μερικὴν ἀντίστασιν τῆς φρουράς.

» Ἀλλ' ἅπαξ τοῦ Στρασβούργου κυριευομένου, μήπως τὰ πάντα ἔβαινον πλέον κατ' εὐχὴν τοῦ Πρίγκιπος; Οὐχὶ βεβαίως. Ἰπὸ τὸ διέπον τότε τὴν Γαλλίαν συνταγματικὸν πολίτευμα, ὁ στρατὸς συνήθως ἔχει ὀλίγην δύναμιν, ὀλίγην πρωτοβουλίαν καὶ ὀλίγην ἐπιβρόην, ὅπως ἐκτελέσῃ μεταπολίτευσιν, οἷαν ὠνειροπόλει ὁ μνηστὴρ τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ὑλικὴ εὐημερία τοῦ τόπου κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἤθελον καταστήσει τοὺς δῆμους πολεμίους πρὸς στάσιν ἐξεγειρομένην ἐν μιᾷ ἢ δυοὶ πόλεσι τῆς Ἀνατολικῆς Γαλλίας, καὶ ὁ λαὸς ὅστις οὐδόλως ἔπασχεν, ἤθελεν ὀλίγον προσέξει εἰς τὰς ἐκεῖθεν εἰδήσεις

των Ναπολεονείων κατορθωμάτων. Ἀφ' ἑτέρου, αἱ Βουλαὶ ἀπαρτιζόμεναι ἀπὸ ἀνθρώπων μὴ ἔχοντας οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην Ναπολεόνειον ἰδέαν ἐκτάκτως συγκαλούμεναι, ἤθελον κατὰ τοιαύτην περίστασιν παρασχεῖ τὴν συνδρομὴν των πρὸς τὸν Λουδοβίκον Φίλιππον ὡς ἐπαπειλούμενης καὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπάρξεως τῆς ἀπορρέουσας ἢ ἀπὸ τὴν ἀπλῆν θέλησιν τοῦ Μονάρχου, ἢ ἀπὸ ἀσήμαντον ἐκλογικὸν πρόσχημα. Καὶ ἡ συνταγματικὴ Βασιλεία περιφρουρουμένη καὶ βοηθουμένη ἀπὸ τὰς ἄλλας δύο ἐξουσίας τοῦ Κράτους, ἤθελεν εὖρει ἐπίσης στρατὸν νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ. Τὸ πνεῦμα τῆς φιλελευθερίας ἤθελεν ἐξεγερθῆ κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἐπὶ μίαν στιγμὴν κύριος τοῦ Στρασβούργου, δὲν ἔμελλε πιθανὸν νὰ ἴδῃ, ὡς ὁ θεὸς του κατὰ τὰ 1815, τὸν Αὐτοκρατορικὸν Ἄετὸν πετῶντα ἀπὸ κωδωνοστάσιον εἰς κωδωνοστάσιον μέχρι τῶν πύργων τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου. Πρὸς ἐπιτυχίαν πολιτικῆς τινος ἀποπειρας, συντελοῦν μᾶλλον αἱ περιστάσεις καθ' ἃς αὕτη ἐνεργεῖται, ἢ οἱ συνετώτεροι καὶ εὐστοχότεροι ὑπολογισμοί.

» Πρὸ πάντων δὲ ὑπάρχει προορισμὸς τις τὸν ὁποῖον, οὔτε αἱ Δυναστεῖαι, οὔτε οἱ Λαοὶ, οὔτε τα ἄτομα, δύνανται νὰ ἀποφύγουν. Προορισμὸς τῇ οἰκογενεῖᾳ Βοναπάρτου δέδοται, νὰ ἐκθρονίσῃ τὴν ἀναρχίαν. Μέγας ἀληθῶς προορισμὸς! Ὁ Ναπολέων Αὐτὸς, ἂν καθ' ὑπόθεσιν ἐπεθύμει, (ὅπερ βεβαίως δὲν ἐπεθύμει), δὲν ἤθελε ποτὲ στρατηγὸς αὐτὸς ἰσχυρὸς καὶ εὐτυχὴς ν' ἀνατρέψῃ τὸν ἀνίσχυρον θρόνον Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤου. Ἡ ἰσχὺς του ἤθελε μαλαχθῆ ἀπέναντι τῆς ἀδυναμίας, τῷ ἐπέπρωτο ὅμως νὰ καταπατήσῃ τὸν στουγερόν καὶ φοβερόν δράκοντα τῆς ἐπαναστάσεως. Οὕτως, δὲν ἦτο δεδομένον πρὸς τὸν Ναπολέοντα Γον, νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν Λουδοβίκον Φίλιππον, τὸν ὁποῖον ἐπέπρωτο νὰ διαδεχθῆ. Διὰ πάντα ὅθεν ἄνθρωπον, ἢ παρὰ τῆς Προνοίας διαχαραχθεῖνα ὁδὸς ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, διὰ πᾶσαν Δυναστείαν τὸ ἔργον τῆς! »

Κατὰ τὴν γνώμην λοιπὸν τοῦ ῥηθέντος συγγραφέως, ἡ ἀπόπειρα τοῦ Στρασβούργου ἦτον ἀδύνατον νὰ λάβῃ καλὴν ἐκβασιν, τοιαύτη ὅμως δὲν ἦτον ἡ ἰδέα τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος, ὅτε ἀπηγάγετο ἐπὶ τῆς Ἀνδρομέδης πρὸς τὴν ἐξορίαν.

» Ἄν ἐρωτηθῶ, ἔγραφε πρὸς τὴν μητέρα του, τί μὲ ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψω εὐτυχῆ διαβίωσιν καὶ νὰ διατρέξω τοὺς κινδύνους τολμηρᾶς ἐπιχειρήσεως, ὃ ἀπαντήσω ὅτι μυστικὴ τις φωνὴ μὲ ἐφείλκυε καὶ ὅτι δὲν ἤθελον ν' ἀναβάλλω δι' ἄλλην ἐποχὴν ἀπόπειραν, τὴν ὁποῖαν ἐθεώρουν ὑπὸ τοσαύτας πιθανότητας ἐπιτυχίας.

» Τὸ δὲ ἀλγεινότερον δι' ἐμὲ εἶναι, ὅταν ἀναλογίζωμαι, ὅτι ἤδη τοῦ ἀντι τῶν εἰκασιῶν ἐφάνη ἡ ἀλήθεια, καὶ ἀντι τῶν φαντασιῶν εἶδον ἰδίους ὄμμασι τὰ πράγματα, δύναμαι νὰ κρίνω καὶ νὰ ἐμμένω ἐν τῇ πεποιθήσει μου, ὅτι ἂν ἠκολούθουν τὸ σχέδιον, ὅπερ ἀπ' ὀρχῆς διέγραψα, ἀντι ἤδη νὰ ἦμαι ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν ἤθελον εἶσθε ἐν τῇ πατρίδι μου. Τί πρὸς ἐμὲ αἱ κατακραυγαὶ τοῦ ὄχλου τοῦ ἀποκάλεσαντός με ἀνόητον, διότι ἀπέτυχον, καὶ ὅστις ἤθελε ὑπερεκθειάσει τὴν ἀξίαν μου ἂν ἐθριάμβευον; Διακηρύττω ὅθεν ὅτι ἐπεχείρησα τὴν ἀπόπειραν ἐκ πεποιθήσεως καὶ οὐχὶ ἐκ προκαταλήψεως. »

Ἄλλη τις ἐπιστολή, τὴν ὁποίαν ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἔγραψεν ἐκ Νέας Ἰόρκης πρὸς τὸν Κ. Βιελιάρδον, μᾶς διαφωτίζει σαφέστερον περὶ τῶν αἰτίων, ἅτινα ὤθησαν τὸν Πρίγκιπα πρὸς τὴν ἀπόπειραν τοῦ Στρασβούργου.

» Εἶχον δύο σημεῖα ἐνεργείας νὰ ἀκολουθήσω, τὸ μὲν ἀπ' εὐθείας ἐξήρητο ἀπὸ ἐμὲ, τὸ δὲ ἀπὸ τὰς περιστάσεις, ἐξελεξάμην τὸ πρῶτον, διότι ὡς ὀρθῶς τὸ λέγετε ἡμῖν ἡ ἀφειρηρία, ἀναμένων τὸ ἄλλο ἐγίνετο ἀπλουστάτη ἐν ὥρᾳ καταφυγῆς.

Τὸ πρῶτον σχέδιον κατὰ τὴν ἰδέαν μου μοὶ ἐφαίνετο προτιμώτερον, καθόσον ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεώς μου μὲ ὑπέσχετο τὰ ἀκόλουθα ὠφελήματα. Δι' ἑνὸς καὶ μόνου τολμήματος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξετέλουν ἔργον δέκα ἐτῶν. Ἐπιτυχάνων ἀπήλλατον τὴν Γαλλίαν, ἀπὸ διαπληκτισμοῦς, ἀπὸ ταραχᾶς, καὶ ἀπὸ ἀταξίας μιᾶς ἀνατροπῆς, ἥτις ἀργὰ ἢ ὀγλήγορα θὰ γείνη. Τὸ πνεῦμα μιᾶς ἀνατροπῆς, λέγει ὁ Θιέρσος, συγκροτεῖται ἀπὸ ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν σκοπὸν, καὶ ἀπὸ ἀντιζηλίας τῶν παρεμποδιζόντων αὐτήν. Ἐφελκύνοντες τὸν λαὸν διὰ τοῦ στρατοῦ ἠθέλωμεν ἔχει τὴν εὐγενῆ ἀφοσίωσιν ἄνευ τῶν ἀντιζηλιῶν, διότι αἱ ἀντιζηλῖαι γεννῶνται ἐκ τῆς πάλης τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς δυνάμεως. Συνεπῶς δὲ ἡ ἀτομικὴ μου θέσις ἦτον ἀπλή, καθαρὰ, καὶ πρὸ πάντων εὐκόλος. Ἐπιχειρῶν τὴν μεταπολίτευσιν μετὰ δέκα πέντε ἀνθρώπων, ἂν κατέφθανον εἰς Παρισίους ἤθελον χρεωστεῖ τὴν ἐπιτυχίαν πρὸς τὸν λαὸν, καὶ οὐχὶ πρὸς ἕν κόμμα. Καταφθάνων νικητῆς ἤθελον καταθέσει τὸ ξίφος μου αὐθορμήτως καὶ ἐκουσίως ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος, καὶ τότε ἕκαστος ἤθελεν ἔχει ἐμπιστοσύνην πρὸς ἐμὲ θεωρῶν ἀποχρῶσαν ἐγγύησιν, ὅχι πλέον τὸ ὄνομά μου, ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἄτομόν μου. Κατὰ τὴν ἐναντίαν περίπτωσιν ἤθελον προσκληθῆ ἀπὸ φατρίαν τινὰ τοῦ λαοῦ ἔχων πολεμίους, ὅχι πλέον ἀδύνατον Κυβέρνησιν ἀλλὰ πλῆθος ἄλλων φατριῶν ἐπίσης ἴσως φιλοεθνῶν.

» Προσέτι, νὰ ἐμποδίση τις τὴν ἀναρχίαν εἶναι εὐκολώτερον ἢ νὰ τὴν καταπαύσῃ, εὐκολώτερον εἶναι νὰ διευθύνῃ τις τὰ πλήθη ἢ νὰ ἀκολουθῇ τὰ κάθη των. Προσκαλούμενος ὡς καταφυγή, δὲν ἤμην, ἢ σημαία τις ριπτομένη ἐκ περισσοῦ ἐν τῇ συμπλοκῇ, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιβροή μεγίστη κατὰ τὴν ἐπίθεσιν, ἤθελεν ἴσως εἶσθε ἀνίσχυρος πρὸς συνδιάλλαξιν. Τελευταῖον κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἤμην πηδαλιούχος πλοίου ἔχοντος μίαν μόνην ἀντίστασιν νὰ νικήσῃ, κατὰ τὴν δευτέραν ἀπ' ἐναντίας εὐρισκόμην ἐντὸς πλοίου παρ' ὄλων τῶν ἀνέμων σαλευομένου καὶ ἀπορῶντος ἐν μέσῳ τῆς τρικυμίας, ποίαν διεύθυνσιν νὰ λάβῃ. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὅσον ἡ ἐπιτυχία τοῦ πρώτου σχεδίου μὲ ὑπέσχετο ὠφελήματα, τοσοῦτον ἡ ἀποτυχία του μοὶ παρείχε ψόγους, ἀλλ' εἰσερχόμενος ἐν Γαλλίᾳ, δὲν ἐσκέφθην εἰς ποίαν θέσιν ἡ καταστροφή τοῦ σχεδίου μου, ἤθελε μὲ περιάζει, διότι ἤλπιζον ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας ἐπὶ τῶν προκηρύξεών μου ὡς διαθήκης, καὶ ἐπὶ τοῦ θανάτου μου ὡς εὐεργετήματος. »

Τὸ Δικαστήριον τῶν ἐνόρκων ἀπέλυσε τοὺς φίλους τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος τοὺς μετασχόντας εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Στρασβούργου.

Ὁ Πρίγκιψ προὔτιθετο νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὅτε ἐπιστολὴ ἐξ Εὐρώπης τῷ ἀνήγγελλεν, ὅτι ἡ μήτηρ του προσεδβλήθη ἀπὸ ἀσθένειαν, ἣτις ταχέως ἤθελε τὴν ὀδηγήσει πρὸς τὸν τάφον. Ἐσπευσεν ὅθεν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀμερικὴν περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου 1837, τὴν δὲ 3 Ὀκτωβρίου ἡ Βασίλισσα Ὁρτανσία ἐξέπνευεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἐντὶ Στρασβούργου Βουλῶν.

 ἀντιπυργατάρχης τῶν γεφυροποιῶν Ἀρμάνδος Λαίτης, εἰς τῶν πλέον εὐθαρσῶν καὶ εὐφυῶν συμπρακτόρων τοῦ Πρίγκιπος κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Στρασβούργου, μετὰ τὸν θάνατον τῆς Βασιλίσσης Ὁρτανσίας διέμεινεν ἑβδομάδας τινὰς εἰς τὴν ἑπαυλίαν τῆς Ἀρενενβέργης. Μετ' οὐ πολὺ ἐξεδόθη συγγραμμάτιόν τι ἐπιγραφόμενον, *Ἱστορικαὶ περιλήψεις τῶν συμβάντων τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου 1836*. Ὁ Κ. Λαίτης συγγραφεὺς τοῦ πονήματος τούτου ἀνεσκεύαζε τὰς πλάνας, εἰς ἃς αἱ ἡμερίδες περιέπεσαν, κατὰ τὰ δημοσιευθέντα ἄρθρα τῶν περὶ τοῦ γεγονότος τοῦ Στρασβούργου. Τὸ συγγραμμάτιον τοῦτο, κατεμηνύθη εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ὁμοτίμων.

» Μέλλεις λοιπὸν, ἔγραψεν ὁ Πρίγκιψ πρὸς τὸν Κ. Λαίτην, νὰ παρασταθῆς ἔμπροσθεν τῆς Βουλῆς τῶν Ὁμοτίμων, διότι ἔσχεις τὴν γενναίαν ἀφοσίωσιν νὰ ἱστορήσῃς τὰ κατέκασα τῆς ἐπιχειρήσεώς μου, καὶ νὰ δικαιολογήσῃς τὰς προθέσεις μου ἀπῶθ' ἡμῶν τὰς κατ' ἐμοῦ κατηγορίας. Δὲν καταλαμβάνω ποσῶς, διατι ἡ Κυβέρνησις τόσον σπουδαίως προσπαθεῖ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν κυκλοφορίαν αὐτοῦ τοῦ Συγγράμματος. Δώσας σοι τὸ ἐλεύθερον νὰ τὸ δημοσιεύσῃς, δὲν εἶχον ἄλλον σκοπὸν ὡς γνωρίζεις, ἢ νὰ ἀνασκευάσω σκανδαλώδεις συκοφαντίας τὰς ὁποίας τὰ Ἰπουργικὰ ὄργανα ἐξετόξευσαν κατ' ἐμοῦ, κατὰ τοὺς πέντε μῆνας τοὺς ὁποίους διήλθον ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ ἐπὶ θαλάσσης . . . Ἄν ὡς ἐλπίζω πνεῦμα εὐθύτητος διέπει τὴν Βουλὴν τῶν Ὁμοτίμων, ἂν κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Συντάγματος εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐ-

ξουσίας, είναι αδύνατον νὰ σὲ καταδικάσουν, διότι τὸ ἐπαναλαμβάνω, τὸ σύγγραμμά σου δὲν εἶναι νέα τις πρόκλησις πρὸς ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἐξήγησις ἀπλῆ καὶ ἀληθὴς γεγονότος παραμορφωθέντος. Δὲν ἔχω ἄλλο ἐν τῷ κόσμῳ ὑποστήριγμα ἢ τὴν κοινὴν γνώμην, ἄλλο ἐγκαύχημα καὶ ἔρεισμα ἢ τὴν ὑπόληψιν τῶν συμπολιτῶν μου, ὥστε ἂν δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τοὺς φίλους μου ν' ἀνασκευάσωμεν ἀδίκους συκοφαντίας, εὐρίσκω τὴν τύχη μου ἀνιαρωτάτην. Γνωρίζεις τὴν πρὸς σὲ ἀγάπην μου, ὅπως ἐννοήσης κατὰ πόσον θλίβομαι διαλογιζόμενος, ὅτι πιθανὸν νὰ γείνης θῦμα τῆς ἀφοσιώσεώς σου, ἀλλ' ἐπίσης ἠξεύρω ὅτι διὰ τοῦ εὐγενοῦς χαρακτήρός σου θὰ ὑποφέρης καρτερικῶς, χάριν τοῦ δημοτικοῦ ἀγῶνος ».

Ἡ Βουλὴ τῶν Ὁμοτίμων κατεδίκασε τὸν Κ. Λαίτην, εἰς δεκακισχιλίων φράγκων πρόστιμον, καὶ εἰς πενταετῆ κάθειρξιν.

Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἰουλίου, πατάξασα ἓνα τῶν πιστοτέρων φίλων τοῦ Πρίγκιπος δὲν νῦχαραστήθη, ἀλλ' ἔλαβε καὶ μέτρα ὅπως ἐξώσει καὶ τὸν ἴδιον ἀπὸ τὸ Ἐλβετικὸν ἔδαφος. Τὸ μέτρον τοῦτο πρὸ πολλοῦ ἤθελεν ἐνεργηθῆ καὶ ἐκτελεσθῆ, ἄνευ τῆς Βασιλίσσης Ὀρτανσίας, τὴν ὁποίαν ὄχι μόνον εἰλικρινεστάτη φιλία συνέδεε μετὰ τῶν Πριγκιπίσων Ὀρλεάν, ἀλλὰ καὶ ἡ καταδιώξις τῆς ἤθελεν ἐξεγείρει τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Εὐρώπης, καὶ προκαλέσει τὴν ἀποδοκιμασίαν μεγάλης τινὸς Δυνάμεως. Ἀλλ' ὁ θάνατος τῆς μητρὸς τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος ἐκμηδενίζων μητρικὸν φίλτρον, ἐξηφάνιζε ταυτοχρόνως καὶ μητρικὴν προστασίαν.

Ὁ Πρίγκιψ κατενόησε τὴν διττὴν ταύτην ἀπώλειαν, ἀφ' ἧς σιγμῆς ἔκλαιε τὴν γυναῖκα τὴν τοσοῦτον θελκτικὴν καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ τῆς ὁποίας ἡ Γαλλία ἐθρήνησε μετ' αὐτοῦ τὸν θάνατον.

Ὅτε τὸ Ἰπουργεῖον Μολέ, ἀπεφάσισε τὴν ἐξωσιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Βοναπαρτῶν ἀπὸ τὸ Ἐλβετικὸν ἔδαφος, Πρέσβυς τῆς Γαλλίας εἰς Ἐλβετίαν, ἦτον ὁ Κ. Μοντεβέλλος υἱὸς τοῦ Στρατάρχου Λέν. Πρὸς αὐτὸν ἐπεδόθη ἡ ἐντολὴ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐξωσιν ἀπὸ Ἀρενενβέργην τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐπιστηθίου φίλου τοῦ πατρός του. Ἐπρόκειτο ὅθεν νὰ ἐκλέξῃ μετὰξὺ χρέους καὶ οἰκογενειακῶν ἀναμνήσεων. Ἡ παρὰ τῆς του ἦτον ἡ μόνη διέξοδος, ἀλλὰ δὲν τὴν ἔδωκε καὶ κατεδίωξε τὸν Πρίγκιπα εἰς τὸ τελευταῖον τοῦ τοῦτο ἄσυλον. Ἡ ἐπίσημος ἐπιστολὴ, τὴν ὁποίαν ὁ Κ. Μολέ, Πρόεδρος τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀπηύθυνε τὴν 14 Αὐγούστου 1838 πρὸς τὸν Πρέσβυν τῆς Γαλλίας παρὰ τῆ Ἐλβετικῆ Ὁμοσπονδία, ἐτελεύτα οὕτως.

» Η Γαλλία έχει λόγους ισχυρούς, όπως μὴ ὑποφέρει ἐπὶ πολὺ πλέον τὴν Ἑλβετίαν ἐνθαρρύνουσαν διὰ τῆς ἀνοχῆς τῆς τὰς ραδιοῤυγίας τῆς Ἀρενενβέργης. Θέλετε διακοινώσαι εἰς τὸ Βουλευτήριον τῆς Ἑλβετίας ὅτι, ἂν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἡ Ἑλβετία συνηγοροῦσα ὑπὲρ τοῦ διακυβεύοντος τὴν ἡσυχίαν τῆς, ἠναντιῶτο εἰς τὴν ἐξῶσιν τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτου, ἔχετε ἐντολὴν νὰ ζητήσητε τὰ διαβατήριά σας. Ἄμα ἡ παροῦσα σᾶς φθάσει θέλετε τὴν ἀναγνώσαι πρὸς τὸν Πρῶτον Ἄρχοντα τῆς Ἑλβετίας Κ. Κοπέ, διαβεβαιοῦντες αὐτὸν αὖθις ὅτι ἡ Γαλλία ἰσχυρὰ ἐν τῷ δικαίῳ τῆς καὶ ἐν τῇ εὐθύτητι τῆς αἰτήσεώς τῆς, θὰ διαθέσῃ ἅπαντα τὰ μέσα τῆς ὅπως λάβῃ παρὰ τῆς Ἑλβετίας πλήρη ἱκανοποίησιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν οὐδεμία αἰτιολογία θὰ τὴν ἀποτρέψῃ ».

Πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἀπειλητικοῦ τούτου ὕφους εἴκοσι πέντε χιλιάδες ἀνδρῶν ἀπεστάλησαν πρὸς τὰ μεθόρια. Ἄπαντα δὲ ἡ Ἑλβετία συνεταράχθη, πρὸ πάντων ἡ Τοπαρχία Θουργοβίας, ἣτις εἶχε πολιτογραφήσει εἰς τὸν δῆμόν τῆς τὸν Πρίγκιπα, καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγένοντο ἐνθουσιώδεις καὶ ἀρειμάνιοι ἐπιδείξεις, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἄδικον ἐπέμβασιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀγάπην ἣν πάντες γενικῶς ἔτρεφον πρὸς τὸν Πρίγκιπα.

Ἄλλ' ὁ Πρίγκιψ κατανοῶν, ὅτι ἡ Ἑλβετία οὐδὲν ἠδύνατο κατὰ τοῦ ξίφους τῆς Γαλλίας ἔγραψε πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Θουργοβίας.

» Τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως κοινοποιήσασθαι, ὅτι ἡ ἄρνησις τῆς Διαιτήτης πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς αἰτήσεώς τῆς ἤθελε γείνει τὸ σημεῖον γενικῆς συνταράξεως, τῆς ὁποίας ἡ Ἑλβετία πιθανὸν νὰ γείνη θῦμα, δὲν μοὶ ἐναπολείπεται, ἢ νὰ ἐγκαταλείψω τόπον ἐν ᾧ ἡ παρουσία μου γίνεταί ἀντικείμενον τοσούτων ἀδίκων ἀξιώσεων, καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ διαμένων ἤθελον παρέξει ἀφορμὴν μεγίστων δυστυχημάτων.

» Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν Κύριε Πρόεδρε νὰ ἀναγγείλητε εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ὁμοσπονδίας, ὅτι θ' ἀναχωρήσω εὐθὺς ἅμα τὸ συμβούλιον λάβει ἀπὸ τοὺς Πρέσβεις τῶν διαφόρων Δυνάμεων, τὰ ἀναγκασιά μοι διαβατήρια, ὅπως ἀπέλθω εἰς τόπον εἰς ὃν νὰ εὔρω ἀσφαλὲς ἄσυλον».

» Ἐγκαταλείπων σήμερον ἐκουσίως τὸν μόνον τόπον τῆς Εὐρώπης ἐν ᾧ εὔρον ἔρεισμα καὶ προστασίαν, καὶ ἀναχωρῶν ἀπὸ τόπους οἵτινες μοὶ ἔγεινον προσφιλέστατοι διὰ πολλοὺς λόγους, ἐλπίζω ν' ἀποδεικνύω πρὸς τὸν Ἑλβετικὸν λαόν, ὅτι ἤμην ἄξιος τῶν ἐνδείξεων τῆς ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης, τὰς ὁποίας μοὶ ἐπεδαψίλευσε. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν εὐγενῆ διαγωγὴν τῶν δῆμων, οἵτινες συνηγόρησαν τόσον εὐ-

τόλμως ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸ πάντων δὲ ἡ ἀνάμνησις τῆς γενναίας προστασίας τοῦ δήμου Θουργοβίας, θὰ μένη βαθέως ἐγκεχαρχμένη ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

» Ἐλπίζω ὅτι ὁ χωρισμὸς οὗτος δὲν θὰ ἦναι αἰώνιος καὶ ὅτι θὰ ἔλθῃ μία ἡμέρα καθ' ἣν θὰ ἐπανίδω, χωρὶς πλέον νὰ διακυβεύσω συμφέροντα δύο ἐθνῶν ἅτινα πρέπει νὰ διάκεινται ἐν φιλίᾳ, τὸ ἄσυλον ὅπερ θεωρῶ ὡς δευτέραν πατρίδα μου τόσον ἕνεκα τῆς εἰκοσαετοῦς διαμονῆς μου ὅσον καὶ ἕνεκα τῶν προσκτηθέντων δικαιωμάτων μου ». Ὁ Πρίγκιψ ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἰουλίου τὸν ἐπετήρει αὐστηρότατα.

Ἐν τούτοις ἡ δυσἀρέσκεια μερίδος τινος τοῦ Παρισινοῦ λαοῦ ὑπέθαλπε τότε ταραχὰς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ διὰ συναθροίσεων καὶ κάποτε διὰ στάσεων σποραδικῶν, καθ' ἃς ἀντίπαλοί τινες τοῦ Ἰουλίου ἐπροκάλουν τὸν λαὸν εἰς τὰ ὄπλα. Ἡ μικρὰ στάσις τῶν 12 Μαΐου τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα δὲν ἦτο ἄλλο εἰμὴ νὰ καθαιμάξῃ τὰς ὁδοὺς Βοβούργης, Τρανσονὲν καὶ Γρενετάης ἔδωκε τὸ ἐνδόσιμον πρὸς τὸν Πρίγκιπα νὰ καταμετρηθῇ, οὕτως εἶπεν, ἀπέναντι τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου διὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Συντάκτην τοῦ Χρόνου.

» Κύριε, μετὰ λύπης βλέπω ἐν τῇ Παρισινῇ ἀνταποκρίσει σας, ὅτι εἰς ἐμὲ ἀποδίδεται ἡ εὐθύνη τῆς τελευταίας στάσεως, ἐλπίζω ὅτι ἡ εὐμενής σας διάθεσις θέλει ἀνασκευάσει τὴν διαβολὴν ταύτην διὰ τοῦ ἐπισημοτέρου τρόπου. Ἡ εἶδησις τῶν τελευταίων σκηνῶν μὲ ἐξέπληξεν ὡς ταυτόχρονως καὶ μὲ ἐλύπησεν. Ἄν ἤμην ψυχὴ συνωμοσίας τινός, ἤθελον εἶσθε συνεπῶς καὶ ἀρχηγός της κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ κινδύνου, καὶ δὲν ἤθελον τὸ ἀρνηθῆ καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν. »

Ὁ Ναπολέων δὲν ἐβράδυνε ν' ἀποδείξῃ ὅτι εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην φράσιν δὲν ἐνυπήρχεν οὐδεμία κομπορρημοσύνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Βουλῶγη.

Ο Πρίγκιψ κατὰ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ διαμονὴν τοῦ ἐξέδωκε τὰς *Ναπολεονεῖους* ιδέας. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο δημοσιευθὲν κατὰ τὰ 1836 ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν πάντων, διότι ὅταν τις ἐπιδοθῆ πρὸς μίαν ἐντολὴν πᾶσα πράξις καὶ πᾶς διαλογισμὸς τοῦ λαμβάνει χαρακτῆρα ἀποστολῆς. Συνετέλεσε δὲ διὰ τῶν δημοκρατικῶν διδασκαλιῶν, τὰς ὁποίας εὐφυῶς καὶ μετὰ μεγαλείου συνηρομολόγησε μὲ τὰς Αὐτοκρατορικὰς ἀναμνήσεις, νὰ συνδιαλλάξῃ τοὺς ρίζοσπάστας πάσης φαρίας. Τὰ προλεγόμενα τῆς Β΄. ἐκδόσεως κατὰ τὰ 1840, ἔφερον ἐπιγραφὴν « Δὲν ὀφείλομεν νὰ μεταφέρωμεν μόνον τὴν τέφραν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀλλὰ » ταὐτοχρόνως καὶ τὰς ιδέας τοῦ ».

Τοῦ στρατηγοῦ Βερτράνδου ἀπονεύσαντος πρὸς τὸν Λουδοβικὸν Φίλιππον τὸ ξίφος τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος, ὁ Πρίγκιψ διεμαρτυρήθη δι' ἐπιστολῆς του, τῆς ὁποίας ἰδοὺ ἐν χωρίον. « Ὁ στρατηγὸς Βερτράνδος παραδίδων τὰ ὄπλα τῆς οἰκογενείας μου πρὸς τὸν Λουδοβικὸν Φίλιππον, ἐγένετο θῦμα οἰκτρᾶς ἀποπλυνήσεως. Τὸ ξίφος τῆς Αὐσπερλίτζης δὲν πρέπει νὰ εὐρίσκηται ἐν χειρὶ πολεμίας. Ὄφειλει κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ κινδύνου νὰ ἐξασράψῃ διὰ τὴν δόξαν τῆς Γαλλίας! Ἄς μᾶς ἐγκαταλείψουν εἰς τὴν ἐξορίαν, ἄς κατακρατοῦν τὴν περιουσίαν μας, ἄς μὴ δεικνύουν γενναιότητα ἢ πρὸς τὸν τεθνεῶτα Ναπολέοντα, ὑπέικομεν εἰς τὴν τύχην μας ἐφ' ὅσον ἡ τιμὴ μας μένει ἄθικτος. Ἄλλ' ἀφαιροῦντες ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ Ναπολέοντος τὴν μόνην κληρονομίαν τὴν ὁποίαν ἡ τύχη τοῖς ἀφήκεν, καὶ δι-

δοντες πρὸς ἓνα εὐτυχῆ τοῦ Βατερλώ τὰ ὄπλα τοῦ ἠττηθέντος, προ-
δίδουν τὸ ἱερώτερον τῶν καθηκόντων, καὶ ἐπιβάλλουν εἰς τοὺς δυνα-
στευομένους τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἴπωσι μίαν ἡμέραν, « ἀπόδοτέ μας,
ὅπερ μᾶς ἠρπάσατε ».

Ὁ Πρίγκιψ εἶχε προσέτι ἐν Παρισίοις δύο Βοναπαρτιστικὰς ἐφημε-
ρίδας τὸ *Καπιτώλειον* καὶ τὴν *Ἐφημερίδα τοῦ Ἐμπορίου*.

Αἱ παρὰ τοῦ Κ. Μερσινῆ γραφόμεναι ἐπιστολαὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν
τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος ἐπὶ σκοπῶ νὰ διαδώσωσιν εἰς τὸν λαὸν
καὶ εἰς τὸν στρατὸν τὰς Ναπολεονεῖους ἰδέας ἔσχον λαμπρὰ ἀποτελέ-
σματα. Ἐκτὸς τοῦ προφανοῦς τούτου προσηλυτισμοῦ ὑπῆρχε καὶ ἕτε-
ρος μυστικὸς, διότι ὁ Πρίγκιψ ἐκτὸς ἐκείνων οἵτινες ἐντὸς ὀλίγου ἔμελ-
λον νὰ δικασθῶσιν ἔμπροσθεν τῆς Βουλῆς τῶν Ὁμοτίμων εἶχε πολλοὺς
ἄλλους θιασώτας. Εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ στρατηγὸς Δουσάν, διοικητῆς
τότε τῆς Βινσένης, ὑπεσχέθη νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Ναπολεόνειον ἀγῶνα,
παραδίδων τὸ διοικούμενον παρ' αὐτοῦ φρούριον. Ἡλπίζετο καὶ ἡ συν-
δρομὴ τοῦ στρατηγοῦ Μανιάν διοικοῦντος τότε τὴν μεραρχίαν τῆς
Ἄρκτου. Ὁ Κ. Μεζονάν ἐπισκεφθεὶς τὸν διαληφθέντα στρατηγὸν τῷ
ἐγνωστοποίησεν ἐπιστολὴν τινὰ τοῦ Πρίγκιπος ἀρχομένην οὕτω. « Φίλ-
τατέ μοι διοικητὰ, εἶνε κατεπεῖγον νὰ ἴδῃς ἀμέσως τὸν στρατηγὸν
Μανιάν, γνωρίζεις ὅτι εἶναι ἄνθρωπος δραστήριος, τὸν ὁποῖον ἐσημείωσα
ὡς μέλλοντα στρατάρχη τῆς Γαλλίας, πρόσφερε τῷ ἐκ μέρους μου
ἐκ τοῦ παραυτίκα ἑκατὸν χιλιάδας φράγκα, καὶ εἶπέ τῷ ὅτι εἶμαι πρό-
θυμος νὰ καταθέσω ἑτέρας τριακοσίας χιλιάδας φράγκα εἰς τραπεζί-
την τινὰ τῆς ἀρεσκείας του ἐν Παρισίοις, ἅτινα θὰ λαμβάνῃ ἐν περι-
πτώσει καθ' ἣν ἤθελεν ἀπολυθῆ τῆς ὑπηρεσίας του » Ὁ στρατηγὸς ἀ-
πεποιήθη, ἀλλὰ καθ' ἧ ἐπληροφόρησαν τὸν Πρίγκιπα, εἶπε. « Δὲν δύ-
ναμαι νὰ λάβω τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ κινήματος, ἀλλ' ἂν ἐν μόνον
τάγμα ἐφελκύσητε σᾶς φέρω τὴν μεραρχίαν μου ἅπασαν. »

Γνωστὸν εἶνε σήμερον τοῖς πᾶσι, ὅτι ὁ Στρατάρχης Κλάουζεν συ-
νησπίσατο τὸν Ναπολεόνειον ἀγῶνα. Κατὰ σύμπτωσιν δὲ ὅλως εὐνοϊ-
κὴν πρὸς τὰ σχέδια τοῦ Πρίγκιπος, πλεῖστα τάγματα ἅτινα ἐν Στρασ-
βούργῳ δὲν ἐφάνησαν πολέμια, συγκατελέγοντο ἐν τῇ μεραρχίᾳ τῆς
Ἄρκτου. Ὁ Κ. Ἀλαδενίζης ἀντισυνταγματάρχης τοῦ 4ου τοῦ πεζικοῦ,
ἦτο εἰς τῶν μάλα ἀφοσιωμένων ὁπαδῶν τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέον-
τος, καὶ τὸ τάγμα του εὕρισκετο τότε ἐπὶ τῆς παραλίου Βουλώνης. Πολ-
λοὶ δὲ ἄλλοι ὑπεσχέθησαν τὴν σύμπραξίν των, περιστάσεως δοθείσης,

ἀσπασάμενοι τὸν ἀγῶνα, ὅπως ἐν μὲν ἐπιτυχία ἀξιωθῶσιν ἀμοιβῆς, ἐν δὲ ἀποτυχία οὐδὲν ριψοκινδυνεύσωσι.

Προσθετέον εἰς ταῦτα, ὅτι τὸ Ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον ἀναφανδὸν ἐπεδαφίλευσε πολλὰς φιλοφρόνους περιποιήσεις πρὸς τὸν ἐξόριστον Πρίγκιπα, ὅτι ὁ λόρδος Πάλμερστον μυστικῶς τὸν ἐπεσκέφθη, καὶ ὅτι ὁ ἐν Ἀγγλίᾳ πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας τὸν ἐνεθάρρουνεν.

Ἐπὶ τέλους αὐτὴ ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἰουλίου ὤθησε διὰ τῶν ὀργάνων τῆς τὸν Πρίγκιπα πρὸς τολμηρὰν ἐπιχείρησιν ἐπὶ σκοπῷ νὰ κατορθώσῃ τὴν κράτησιν τοῦ ἐπικινδύνου τούτου ἀντιπάλου. Τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου παραπονουμένου πρὸς τὸν Κ. Θιέρσον, διότι δὲν ἐπετῆρει ἀρκούντως τὸν Πρίγκιπα, ὁ Ἰπουργὸς ἀπήντησεν ὅτι δὲν τῷ ἔμενεν εἰμὴ νὰ δώσῃ πλειοτέραν ὤθησιν εἰς τὰ ὑπενεργούμενα, ἅτινα ἀνησυχουν τὸν Λουδοβίκον Φίλιππον πρὸς κατάπαυσιν πασῶν τῶν ὑποψιῶν του. Καὶ ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον διέταξε τοὺς πράκτοράς του νὰ ὠθήσωσι τὸν Πρίγκιπα νὰ ἐνεργήσῃ ἐκ τοῦ παραυτίκα, λέγεται δὲ ὅτι ἕνεκα τούτου ὁ Πρίγκιψ ἐν τῇ πρὸς τὸν λαὸν προκηρύξει του διώριζε τὸν Κ. Θιέρσον πρόεδρον τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου ἦτο ἐν γνώσει παντὸς ἐν Λονδίνῳ διατρέχοντος, καὶ ἐμάνθανε τί ἔπραττεν ὁ Πρίγκιψ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν, αἱ δὲ πληροφορίες ἦσαν τοσοῦτον ἀκριβεῖς, ὥστε ἐφαίνοντο πηγάζουσαι ἐξ εἰλικρινῶν καὶ ἐνδελεχῶν σχέσεων. « Ὁ Πρίγκιψ, ἔλεγον, ἐξηγέρθη κατὰ τοιαύτην ὥραν, ἐξῆλθε κατὰ τοιαύτην ὥραν, ὑπῆγεν εἰς τὴν δεῖνα οἰκίαν, ἐπανῆλθεν, ἐξῆλθεν ἐκ νέου διευθυνόμενος εἰς ἄλλην δεῖνα οἰκίαν, ἔλαβε συνέντευξιν μὲ τὸ δεῖνα ὑποκείμενον »

» Δὲν ἔχω ἀνάγκην χρημάτων, ἔγραφε πρὸς τὸν ὑπουργὸν ὁ ἐν Ἀγγλίᾳ Γάλλος πρέσβυς, αἱ πληροφορίες ἔρχονται μόναι. »

Ἴδου διὰ τίνων ἐρρισμαίων καὶ ἐλπίδων ἀφ' ἐνός, καὶ διὰ τίνων φαντασιοπληξιῶν καὶ ἀφορμῶν ἀποτυχίας ἀφ' ἑτέρου, ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἀπεφάσισε τὴν ἀνακίνησιν τῆς ἀποπέρας τοῦ Στρασβούργου.

Ὁμολογητέον ὅμως, ὅτι ἡ στιγμή ἦτο καταλληλοτάτη. Τὸ φέρετρον τοῦ Αὐτοκράτορος μετεκομίζετο ἀπὸ τὴν νῆσον Ἀγίαν Ἐλένην εἰς Παρισίους, καὶ ἡ εἶδησις αὕτη ἐνέπλησε τὸν λαὸν μεγίστου ἐνθουσιασμοῦ. Ὁ Ῥεμουζάτος ἐν τῇ ἐκθέσει τσου ἔλεγεν· « Ὁ Ναπολέων ἦτο αὐτοκράτωρ καὶ βασιλεὺς, ἦτο ὁ νόμιμος κυριάρχης τοῦ τόπου μας. » Πῶς λοιπὸν συμβιβάζεται ἡ ἀναγνώρισις τῆς νομιμότητος ταύτης μὲ τὴν

διατήρησιν τοῦ νόμου τῆς προγραφῆς κατὰ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Αὐτοκράτορος;

Ἐκτός δὲ τούτου, ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἰουλίου ἐξέθεσε τὴν Γαλλίαν εἰς τὴν αἰσχίστην ταπείνωσιν. Ἡ συνθήκη τῶν 15 Ἰουλίου, τὴν ἀπέκλειεν ἀπὸ τὴν σύνοδον τῶν μεγάλων Δυνάμεων κατατάττουσα αὐτὴν περιφρονητικῶς εἰς δευτέρας τάξεως Δύναμιν. Ὅποιās ὄθεν ἄλλης περιστάσεως ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῆ τις ἐν τόπῳ ὅστις ἐγκαρδίως καὶ χαλεπῶς συναισθάνεται τὸ ὄνειδος!

Ὁ Πρίγκιψ κατὰ μῆνα Ἰούλιον ἐναύλωσεν ἐπ' ὀνόματι ἐμπόρου τινος τῆς πόλεως πάντῃ ἀλλοτρίου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τὸ ἀτμόπλοιον Edin-burgh-Castle.

Τὴν 4ην Αὐγούστου ἐκόμισαν ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ ὄπλα, πολεμεφόδια, στολάς, μίαν ἄμαξαν καὶ ἵππους, καὶ ἐξημερωθέντα τινα ἀετὸν πρὸς τὸν ὅποιον ὁ Πρίγκιψ ἔμελλε νὰ δώσῃ ἐλευθερίαν, ἅμα προσήγγιζον τὴν παραλίαν τῆς Γαλλίας. Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἐπεβιβάσθη τὴν 5ην. Τὸ ἀτμόπλοιον πρὸς ἀποφυγὴν ὑπονοιῶν ἤγγισεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς διάφορα μέρη, ὅπως παραλάβῃ τοὺς ἀποτελοῦντας μέρος τῆς ἐκστρατείας. Ὁ Πρίγκιψ ἅμα ἐπελάγισαν, ἀνέγνωσε τὰς προκηρύξεις του εἰς τὸ μικρὸν στρατεύμα του, ἢ μία ἀπηυθύνετο πρὸς τὸν λαὸν ἢ δ' ἑτέρα πρὸς τὸν στρατὸν, ἦσαν δὲ ὅμοιαι τῶν τοῦ Στρασβούργου καὶ κατὰ τὸν τύπον καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν.

Μεταξὺ τῶν παρασκευασθέντων ψηφισμάτων παρὰ τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος τὸ πλέον ἐνδιαφέρον εἶνε τὸ ἀκόλουθον. « Ὁ Πρίγκιψ Ναπολέων ἐν ὀνόματι τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ ψηφίζει. Ἡ δυναστεία τῶν Βουρβόνων Ὀρλεάν παύει τοῦ βασιλεύειν. Ὁ Γαλλικὸς λαὸς ἀνακτᾶται τὰ δίκαιά του. Τὰ στρατεύματα ἀπολύονται τοῦ ὄρκου τῆς πίστεως. Αἱ βουλαι τῶν Ὀμοτίμων καὶ τῆς Γερουσίας διαλύονται. Συνέλευσις ἐθνικὴ συγκαλεῖται ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ Πρίγκιπος Ναπολέοντος εἰς Παρισίους. Ὁ Κ. Θιέρσος τέως Πρόεδρος τοῦ συμβουλίου, διορίζεται Πρόεδρος τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Στρατάρχης Κλάουζελ γενικὸς Ἀρχιστάτηγος τοῦ ἐν Παρισίοις στρατοῦ. Ὁ στρατηγὸς Παϊδὸλ διατηρεῖ τὴν διοίκησιν τῆς πρώτης μεραρχίας. Ὅσοι τῶν ἀρχηγῶν δὲν συμμορφωθῶσιν ἀμέτῳ εἰς τοῦτο τὸ διάταγμα ἀντικαθίστανται. Ἄπαντες δὲ οἱ ἀξιωματικοὶ ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, οἵτινες δραστηρίως συντελέσωσι πρὸς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα θ' ἀνταμειφθῶσιν ἐν ὀνόματι τῆς πατρίδος διὰ τοῦ ἐπισημοτέρου τρόπου. Ὁ Θεὸς διαφυλάττει τὴν Γαλλίαν! ».

Τὴν 6ην περὶ τὰς 4 ὥρας τῆς πρωίας ἀπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῆς παρα-

λιας Βιμερῶ ἀπεχούσης τρία τέταρτα τῆς λεύγης ἀπὸ τὴν Βουλώνην. Ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Ἀλαδενίζης ἀνέμενεν εἰς τὸ παράλιον μετὰ τριῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ ὁ Πρίγκιψ ἤλπιζε νὰ εὕρῃ τριακοσίους ἄνδρας παρατεταγμένους πρὸς μάχην.

Τὸ μικρὸν στράτευμα συγκείμενον ἀπὸ 28 ἄτομα συνωθείται περὶ τριχρόου σημαίας ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπέκειτο αἰτὸς καὶ οὕτως βαδίζει. Τρεῖς ἢ τέσσαρες ὑπάλληλοι τοῦ τελωνείου ἀναγκάζονται νὰ τοὺς ἀκολουθήσωσι μέχρι τῆς πόλεως. Εἰσερχόμενοι εἰς τὴν πόλιν συναντῶσιν ἀπόσπασμα στρατιωτῶν τοῦ 42ου, τοὺς ὁποίους μάτην ὁ Ἀλαδενίζης παροτρύνει νὰ ἐνωθῶσιν εἰς τὴν συνοδίαν.

Περὶ τὰς 5 ὥρας τῆς πρωίας ἀφικνοῦνται εἰς τὸν στρατῶνα τοῦ 42ου. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἦσαν ἀκόμη ἀπόντες. Ὁ Ἀλαδενίζης διατάττει διατυμπάνισμα ἐγερτήριο. Οἱ στρατιῶται ἐγείρονται, τοὺς παρατάττει εἰς δύο τάξεις πρὸς μάχην, καὶ τοῖς παρρησιάζει τὸν Πρίγκιπα, ὅστις τοῖς ἀπευθύνει ζωηροὺς καὶ ἐνθουσιαστικούς τινας λόγους. Κραυγαὶ « Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ! » ἀκούονται, ἀλλὰ θόρυβός τις γίνεται κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ στρατῶνος. Τρεῖς ἀξιωματικοὶ ἀμέσως εἰδοποιηθέντες περὶ τῶν διατρεχόντων προχωροῦν πρὸς τοὺς στρατιώτας.

« Στρατηγέ, κράζει ὁ Κ. Μεζονάν πρὸς τὸν στρατηγὸν Κολπέην Γελλιέ, ἐλθὲ μεθ' ἡμῶν καὶ ἡ τύχη σου ἐγένετο. »

Ὁ Στρατηγὸς πρὸσπαθεῖ ν' ἀνασπᾶσῃ τὸ ξίφος ὅπως δώσει διαταγὴν, ἀλλ' ἡ φωνὴ του καταπνίγεται ἐν μέσῳ τῶν ζητωκραυγῶν ὑπὲρ τοῦ Πρίγκιπος Λουδοβίκου!

« Ποῦ εἶνε λοιπόν; ἀνακράζει προσπαθῶν ν' ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας αἰτινες τὸν ἐκράτουν. »

— Ἴδου ἐγὼ αὐτὸς λέγει ὁ Πρίγκιψ προχωρῶν, εἴμαι ὁ Πρίγκιψ Λουδοβίκος, ἔσο μεθ' ἡμῶν καὶ θὰ λάβῃς πᾶν ὄπερ ζητήσης.

— Πρίγκιψ Λουδοβίκος ἢ ὄχι, διέκοψεν ὁ στρατηγὸς δὲν βλέπω ἐν σοὶ εἰμὴ συνωμότην. Ἐξέλθετε ἀμέσως τοῦ στρατῶνος! Ταῦτοχρόνως δὲ παρατηρῶν ὅτι ὄπλα διηυθύνοντο ἐναντίον του, δολοφονήσατέ με! κράζει, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἐκπληρῶ τὸ χρέος μου. »

Ὁ Ἀλαδενίζης σπεύδει πρὸς τὸν στρατηγὸν καὶ ἐναγκαλιζόμενος αὐτὸν, κράζει. « Μὴ πυροβολεῖτε, σεβάσθητε τὸν στρατηγὸν, ἢ φονεύσατέ μας ἀμφοτέρους. »

« Σᾶς ἀπατοῦν, Ζήτω ὁ Βασιλεὺς! Ζήτω ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος! κράζει ὁ στρατηγὸς εἰς τοὺς ὑπαξιωματικούς οἵτινες τὸν ἀπήλλαξαν ἀπὸ τὰς ἰσχυρὰς περιπτύξεις τῶν ἐπιτεθέντων, καὶ πλησιάσας τὸν Πρίγκιπα

τόν ἐπιτάττει ἐκ νέου νὰ ἐξέλθῃ τοῦ στρατώνος. Ὁ Λουδοβίκος Νάπο-
λέων μηχανικῶς ὑψώνει τὴν χεῖρά του καὶ ἐν τῇ ταραχῇ του πυροβολεῖ
διὰ πιστολίου χωρὶς νὰ σκοπεύσῃ. Ἡ σφαῖρα πρόσβάλλει εἰς τὸ πρό-
σωπον ἐπίλεκτον τινὰ στρατιώτην.

Ἡ βολὴ αὕτη τοῦ πιστολίου ἐγένετο τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως
τῶν Βοναπαρτιστῶν, οἵτινες ἀπεχώρισαν ἀνενόχλητοι.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἐναντίον τῶν προτροπῶν τῶν ὄπαδῶν του
μὴ θέλων νὰ παραιτηθῇ τῆς ἐπιχειρήσεως, προχωρεῖ μὲ τὸ μικρὸν γρά-
τευμά του πρὸς τὴν ἄνω πόλιν, ἀλλ' εὐρίσκει τὰς πύλας κλεισμένας, τὰς
ὁποίας μάτην προσπαθοῦν νὰ θλάσουν διὰ πελέκεων, καὶ ὁ καιρὸς ἀ-
νωφελῶς παρέρχεται περὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀναγκάζουν τέλος τὸν Πρίγκι-
πα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ἀτμόπλοιον, ἀλλ' αὐτὸς ἀντιτείνει « νεκρὸς ἢ
ζῶν, φωνάζει, θέλω νὰ μείνω ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ ἐδάφους.» καὶ διευθύ-
νεται πρὸς τὴν στήλην τὴν στηθεῖσαν πρὸς μνημόσυνον τῆς μεγάλης
στρατιᾶς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τοποθεσίᾳ τοῦ στρατοπέδου τῆς Βουλῶνης.

Φθάσαντες ἀκωλύτως μέχρι τῆς στήλης, ὄπαδός τις τοῦ Πρίγκιπος
ὁ Κ. Λομβάρδος εἰσδύει μέχρι τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅπως στήσῃ σημαίαν
εἰς τὴν ἀκρόρειαν, ἀλλὰ ταυτόχρονως ἔνοπλος δύναμις ἔθνοφυλάκων
χωροφυλάκων καὶ στρατιωτῶν πανταχόθεν καταφθάνει, καὶ ἐν τούτοις
ὁ Πρίγκιψ ἀρνεῖται νὰ ἀποχωρήσῃ. « Ἐδῶ θέλω νὰ ἀποθάνω! ἀνακράζει,
ἐδῶ θ' ἀναμείνω τὸν θάνατον! » Ἐπὶ τέλους οἱ φίλοι του τὸν σύρουν
καὶ τὸ μικρὸν στράτευμα καταβαίνει κατεπειγόντως τὸν κρημνὸν διευ-
θυόμενον πρὸς τὸ παράλιον.

Ἐν τούτῳ τῷ διαστήματι τὸ ἀτμόπλοιον εἶχεν ἀπομακρυνθῆ, καὶ
εἶχε γείνει ἄφαντον ὅτε ἀφίχθησαν εἰς τὸ παράλιον. Οἱ ὄπαδοὶ τοῦ
Πρίγκιπος εὐρίσκουν λέμβον τινὰ ἐπὶ τῆς παραλίας, τὴν καθέλκουν εἰς
τὴν θάλασσαν καὶ ἐπιβαίνουσιν ἅπαντες· ἀλλ' ἐκ τῶν ἀποκρήμων ὑ-
ψωμάτων οἱ χωροφύλακες πυροβολοῦν κατ' αὐτῶν. Ὁ Ταγματάρχης
Βουαζὲν πληγώνεται, ὁ Κ. Φῶρ ἀρχαῖος στρατιωτικὸς ἐπιμελητὴς φο-
νεύεται καὶ τὸ βᾶρος τοῦ σώματός του ἀνατρέπει τὴν λέμβον, οἱ δὲ
φυγάδες βυθίζονται εἰς τὴν θάλασσαν.

Οἱ χωροφύλακες ἐξηκολούθουν πυροβολοῦντες κατὰ τῶν δυστυχῶν
ἐκείνων οἵτινες ἐβασανίζοντον ἐν τῷ ὕδατι. Ἐπὶ τέλους τὸ πῦρ ἔπαυσε,
καὶ τὰ λείψανα τῶν Βοναπαρτιστῶν συλληφθέντα ἀπήχθησαν αἰχμᾶ-
λωτοι εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Τελωνείου.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων μετὰ τοῦ ταγματάρχου Βωδρέν ἀπήχθη
εἰς τὸ φρούριον τῆς Βουλῶνης, τὸ ὁποῖον ἐγκατέλειψε τῇ 8ῃ αὐγού-

στου από πρώτας. Καταβαίνων την κλίμακα ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ παράθυρα τοῦ οἰκήματος ὅπου ἦσαν οἱ λοιποὶ αἰχμάλωτοι.

« Ὑγειαίνετε φίλοι μου τοῖς λέγει, διαμαρτύρομαι κατὰ τῆς ἀπαγωγῆς μου.

— Ὑγείαινε Πρίγκιψ » ἔκραζαν.

Εἷς δὲ ἐπρόσθεσεν,

« Ἡ σκιά τοῦ Αὐτοκράτορος θὰ σὲ προστατεύσῃ. »

Οἱ καταβράχται τῆς Βουλῶνης.

Ἀπήγαγον τὸν Πρίγκιπα εἰς τὸ φρούριον Χάμ, ἔπειτα μετ' ὀλίγον εἰς Παρισίους ὅπου καθείρχθη ἐν τῷ κελλίωφυλακῆς ἐν ᾧ ἄλλοτε ἐνεκλείσθη ὁ Φιέσκης. Ὁ Κόμης Σέν-Λὼ πατὴρ τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος διεμαρτυρήθη δ' ἐπιστολῆς του δημοσιευθείσης ἐν ταῖς ἐφημερίσι κατὰ τῆς δωρεᾶν προσγινομένης ταύτης ὑβρεως κατὰ τοῦ υἱοῦ του τὸν ὁποῖον διὰ ταύτης τῆς μοχθηρᾶς προφυλάξεως δὲν ἠσχύνοντο νὰ ἐξομοιάζουν μὲ βασιλοκτόνον· ἀλλ' ἡ διαμαρτύρησις αὕτη ἔμεινεν ἀνευ ἀπαντήσεως. Ἡ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε τὴν εἰς δίκην εἰσαγωγὴν ἔμπροσθεν τῆς Βουλῆς τῶν Ὁμοτίμων, τοῦ τε Πρίγκιπος ὡς καὶ τῶν μετασχόντων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῆς Βουλῶνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων, ἔμπροσθεν τῆς Βουλῆς
τῶν Ὁμοτίμων.

Ο Πρίγκιψ Λουδοβίκος ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς κρατήσεώς του καθιρχνεῖς ἐν φυλακῇ ἰδιαιτέρα, δὲν ἐκρινώνει μετ' οὐδενός· ὅτε δ' ἔλαβε τὸ ἐλεύθερον νὰ συνάψῃ αὐτῆς τὰς τοσοῦτον αἰφνιδίως διακοπέσας σχέσεις του, ἔγραψε πρὸς τὸν Κ. Βερίερον παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισίν του. Ὁ ἔξοχος οὗτος νομιμόφρων ῥήτωρ μετὰ τὰς πολιτικὰς ἐπιφυλάξεις του, ἀνεδέχθη τὴν ἐντολὴν συμπαραλαβῶν καὶ τὸν Φερδινάνδον Βαβρῶ.

Τὴν 23 Ἰουλίου 1840 ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων μετὰ τὸ σύνθημα αὐτῷ ἀπαθὲς ἦθος, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ὁμοτίμων μετὰ εἴκοσι συγκατηγορουμένων του. Ἐπὶ τοῦ ἐπενδύτου του ἐξήστραπτεν ἡ πλάξ τοῦ Μεγάλου Λετοῦ τῆς Λεγεώνας τῆς Τιμῆς. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀνακρίσεως, ἐζήτησε τὸν λόγον ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Συγκλήτου, καὶ ἀπήγγειλε τ' ἀκόλουθα.

« Πρώτην ἤδη φοράν ἐπὶ ζωῆς μου μοὶ ἐπετράπη ἐπὶ τέλους νὰ ὑψώσω τὴν φωνὴν ἐντὸς τῆς Γαλλίας καὶ νὰ ἐμιλήσω ἐλευθέρας πρὸς Γάλλους.

» Μολονότι φίλακες μετὰ κυκλόνουν, μολονότι ἠκροάσθητε τῆς κατ' ἐμοῦ κατηγορίας, πλήρης ἀναμνήσεων τῆς παιδικῆς ἡλικίας μου εὐρισκόμενος ἔμπροσθεν τῆς Συγκλήτου, ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν Κύριοι τοὺς ὁποίους γνωρίζω, δὲν φρονῶ ὅτι ἐλπίζετε ν' ἀκούσητε τὴν ἀπολογίαν μου οὔτε ὅτι δύνασθε νὰ ἦσθε δικασταί μου.

» Περίστασις μετὰ παρρησιάζεται ὅπως ἐξηγήσω πρὸς τοὺς συμπολί-

τας μου, τὴν διαγωγὴν μου, τὰς προθέσεις μου, τὰ σχέδιά μου, ὅπερ διαλογίζομαι καὶ ὅπερ βούλομαι.

» Ἄνευ ἀλαζονείας ὡς ἐπίσης ἄνευ ἀδυναμίας ἀνακαλῶν τὰ δικαιώματα ἅτινα τὸ ἔθνος ἐναπέθεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς οἰκογενείας μου, ἀπολύτως ἀφηγοῦμαι τὰ χρέη ἅτινα τὰ δικαιώματα ταῦτα ἐπιβάλλουν πρὸς ἅπαντας ἡμᾶς.

» Ἀπὸ πεντήκοντα ἤδη ἔτη ἀφότου ἡ ἀρχὴ τῆς Κυριαρχίας τοῦ λαοῦ καθιερώθη ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τὴν ἰσχυροτέραν τῶν ἐπαναστάσεων αἵτινες ἐγένοντο ἐν τῷ Κόσμῳ, ποτὲ ἡ ἐθνικὴ θέλησις δὲν ἀνεκηρύχθη τοσοῦτον πανηγυρικῶς καὶ πανδημῶς, ποτὲ δὲν ἐπεκυρώθη ἀπὸ ψηφοφορίαν τοσοῦτον πολυάριθμον καὶ τοσοῦτον ἐλευθέραν, ὅσον κατὰ τὴν παραδοχὴν τῶν θεσμοθεσιῶν τῆς Αὐτοκρατορίας.

» Τὸ ἔθνος ποτὲ δὲν ἀνεκάλεσε τὸ μέγα τοῦτο γεγονός τῆς Κυριαρχίας του, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ εἶπεν « ὅ,τι ἐγένετο ἄνευ τοῦ ἔθνους εἶναι παράνομον. » Μὴ νομίσετε ὅθεν, ὅτι ὠθούμενος ἀπὸ ἀτομικὴν φιλοδοξίαν, ἠθέλησα νὰ ἐπιχειρήσω ἐν Γαλλίᾳ, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ τόπου, Αὐτοκρατορικὴν μεταπολίτευσιν. Ὅχι! Ἐμορφώθη μὲ μαθήματα ὑψηλότετα καὶ διεβίωσα ὑπὸ εὐγενέστατα παραδείγματα.

» Ἐγεννήθη ἀπὸ πατέρα ὅστις κατέβη τοῦ θρόνου ἄνευ θλίψεως, ἅμα εἶδε τὸ ἀδύνατον τοῦ νὰ συμβιβάσῃ τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ ἐν ἐκλήθῃ νὰ κυβερνήσῃ.

» Ὁ Αὐτοκράτωρ ὁ θεῖος μου, ἐπροτίμησε νὰ παραιτηθῇ τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀντὶ νὰ παραδεχθῇ διὰ συνθηκῶν, τὰ στενὰ ὄρια ἅτινα ἠθέλον ἐκθέσει τὴν Γαλλίαν εἰς τὰς περιφρονήσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν ξένων, τῶν ὁποίων σήμερον εἶναι τὸ ἔρμαιον. Οὐτε ἐπὶ ἡμέραν μίαν, ἀνέπνευσα λεληθῶς τρισούτων διδασμάτων. Ἡ ἀπαίσιος καὶ σκληρὰ προγραφή, ἣτις ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἔσυρε τὴν ζωὴν μου ἀπὸ τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγεννήθην' μέχρι τῆς εἰρκτῆς, ἦς ταύτην τὴν στιγμὴν ἐξέρχομαι, ἐστάθη ἀνίσχυρος νὰ ἐξάψῃ ἢ νὰ ἀπαυδέσῃ τὴν καρδίαν μου. Δὲν ἠδυνήθη νὰ ψυχράνῃ οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν τὴν πρὸς τὴν δόξαν, τὰ δίκαια, καὶ τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας ἀφοσιώσιν μου. Ἴδου ἡ ἀφήγησις τῆς διαγωγῆς μου καὶ τῶν πεποιθήσεών μου.

» Ὅτε κατὰ τὰ 1830 ὁ λαὸς ἐπανέκτησε τὴν Κυριαρχίαν του, ἐνόμισα ὅτι ἡ ἐπαύριον τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἠθελεν εἶσθαι τοσοῦτον νόμιμος ὅσον νόμιμος ἦτον αὐτὴ ἡ ἰδία ἀνάκτῃσις, καὶ ὅτι αἱ τύχαι τῆς Γαλλίας διὰ παντὸς ἐστερεοῦντο, ἀλλ' ὁ τόπος ὑπέστη τὴν ἀλγεινὴν δοκιμασίαν τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ἐφαντάσθην, ὅτι ἡ ψῆφος τεσσάρων

ἐκατομμυρίων πολιτῶν, ἧτις ὕψωσε τὴν οἰκογένειάν μου, μᾶς ἐπέβαλλε τοῦλάχιστον τὸ χρέος νὰ κάμωμεν ἔκκλησιν πρὸς τὸ ἔθνος, καὶ νὰ ἐρωτήσωμεν τὴν θέλησίν του. Ἐνόμισα μάλιστα, ὅτι ἂν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει, ἣν ἐμελλον νὰ συγκαλέσω, ἀξιώσεις τινὲς ἀνεφαίνοντο, ἧθελον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπικαλεσθῶ τὰς λαμπρὰς ἀναμνήσεις τῆς Αὐτοκρατορίας, νὰ κάμω λόγον περὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, τοῦ ἐναρέτου ἐκείνου ἀνδρὸς ὅστις πρὸ ἐμοῦ εἶναι ἄξιος διάδοχος, καὶ νὰ θέσω ἀντικρὺ τῆς Γαλλίας τῆς σήμερον ἀνισχύρου, τῆς μὴ μετασχούσης τῆς τελευταίας Συνόδου τῶν Βασιλέων, τὴν τότε Γαλίαν τὴν τοσοῦτον ἰσχυρὰν ἐσωτερικῶς, καὶ τοσοῦτον κραταιὰν καὶ σεβαστὴν ἐξωτερικῶς. Καὶ τὸ ἔθνος τότε ἤθελεν ἀποφανθῆ ὑπὲρ Δημοκρατίας ἢ Μοναρχίας, Αὐτοκρατορίας ἢ Βασιλείας, διότι ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν ἀπόφασίν του, ἐξαρτᾶται τὸ τέλος τῶν δυστυχιῶν μας, τὸ τέρμα τῶν διαφωριῶν μας.

» Ἐπαναλαμβάνω δὲ, ὅτι δὲν ἔχω συνενόχους εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν μου. Μόνος ἀπεφάσισα τὰ πάντα, οὐδεὶς ἐκ τῶν προτέρων ἐγνώρισε τὰ σχέδιά μου τὰ βοηθήματά μου καὶ τὰς ἐλπίδας μου. Ἐὰν ἦμαι ἔνοχος πρὸς τινὰς, εἶμαι μόνον πρὸς τοὺς φίλους μου. Ἐν τούτοις, ἄς μὴ με κατηγοροῦν ὅτι τοσοῦτον ἐλαφρῶς διέθεσα καὶ κατεχράσθην τῆς ἀφοσιώσεως καὶ γενναιότητός τωv. Ἐννοοῦν βεβχίως ὅτι ἡ τιμὴ καὶ ἡ φρόνησις δὲν μ' ἐπιτρέπουν ν' ἀποκαλύψω καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἰδίους, ὀπόσους ἰσχυροὺς καὶ εὐρυτάτους λόγους εἶχον νὰ ἐλπίζω ἐπιτυχίαν.

» Ἐνα τελευταῖον λόγον Κύριοι. Ἀντιπροσωπεύω ἔμπροσθέν σας, μίαν ἀρχὴν, μίαν ἥτταν, καὶ ἓνα σκοπὸν. Ἡ ἀρχὴ εἶναι ἡ κυριαρχία τοῦ λαοῦ, ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ Αὐτοκρατορία, ἡ δὲ ἥττα τὸ Βατερλώ! Τὴν ἀρχὴν τὴν ἀνεγνώρισατε, τὸν σκοπὸν τὸν ὑπηρετήσατε, τὴν ἥτταν ἠθέλησατε νὰ διεκδικήσητε. Οὐχί, δὲν ὑπάρχει διαφωνία μεταξὺ ἐμοῦ καὶ ὑμῶν, καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἐλπίσω ὅτι θὰ θυσιασθῶ ἐπὶ τοσοῦτον ὡς νὰ ὑποστῶ ποινὴν διὰ τὰς ἐλλείψεις ἄλλου.

» Ἀντιπρόσωπος ἀγώνος πολιτικοῦ δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ ὡς Δικαστὰς τῶν θελήσεων καὶ τῶν πράξεων μου πολιτικῶν δικαστήριον· αἱ διατυπώσεις σας οὐδένα ἀπατοῦν ὡς πρὸς τὴν ἐναρχομένην δίκην, διότι πρόκειται περὶ νικητοῦ καὶ ἠττηθέντος· ἂν ἦσθε ἄνθρωποι τοῦ νικητοῦ, δὲν ἀναμένω παρ' ὑμῶν δικαιοσύνην, καὶ δὲν θέλω μεγαλοφυγίαν.»

Ὁ λόγος οὗτος προξένησε ζωηρὸν κλυδωνισμὸν εἰς τοὺς Δικαστάς.

Ὁ περικλεῆς ὑπερασπιστὴς τοῦ Πρίγκιπος ἔμενεν εὐχαριστημένος,

διότι δὲν ἐπρόκειτο πλέον νὰ κολάσῃ δι' ἐπιχειρημάτων ἐγκλημά τι, ἀφοῦ ὁ κατηγορούμενος ἀντὶ ταπεινώσεως, ἐθεώρει δόξαν του τὴν ἐπιχείρησιν. Ὁμίλησεν ὅθεν μετὰ παρρησίας καὶ σταθερότητος ὡς Δικαστῆς μᾶλλον ἢ ὡς Δικηγόρος. Ἴδου δὲ τινὲς τῶν ἐξαισιῶν λόγων, οὓς ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Ὁμοτίμους.

« Κύριοι! Ὑπάρχει κατὰ ταύτην τὴν περίστασιν αἰτία δίκης, ἣ πρόκειται περὶ ἐξαιρετικῆς καὶ μοναδικῆς περιστάσεως ἐν τῷ κόσμῳ, καθ' ἣν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ δίκη, ἀλλὰ πράξις πολιτικῆ; Ὄφείλομεν νὰ ὑπερασπίζωμεν τὴν Ἐξουσίαν, νὰ προφυλάττωμεν τὸ Κράτος ἀπὸ στάσεις καὶ ταραχὰς νέας, γνωρίζω ὅτι τοῦτο ἐστὶ τὸ κυβερνᾶν ἀλλὰ νὰ δικάσωμεν ἐπὶ ζητήματος τοιαύτης φύσεως καὶ νὰ ἐκδώσωμεν ἀποφασίαι εἶναι ἀδύνατον! Ματαίως θὰ εἶπουν τινὲς, ὅτι οἱ λόγοι μου εἶναι ἐκ τῶν συνήθων καὶ τετριμμένων ἐκείνων τῶν πρὸς ὑπεράττις παντὸς στασιαστοῦ ἀγορευομένων. Οὐχὶ Κύριοι, κατὰ τὴν παροῦσαν συζήτησιν πρόκειται περὶ δικαιώματος κληρονομίας ἐπικυρωθείσης παρ' ὑμῶν, κατ' ἀρχὴν, ἣν ὑμεῖς αὐτοὶ ἐθέσατε. Τὸ κληρονομικὸν τοῦτο δικαίωμα ἐπιθρεύεται παρ' ἀδιαφιλονεικῆτου κληρονόμου, τὸν ὁποῖον δὲν δύνασθε νὰ δικάσητε. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ὑμῶν ἐγκείται ἀγὼν νικητῆς καὶ ἀγῶν ἡττηθείς, ἐγκείται ὁ κάτοχος τοῦ στέμματος καὶ ἡ οἰκογένεια παρ' ἧς ἀφῆρέθη, ὅθεν ἐπαναλαμβάνω αὐτὴς, ὅτι Δικασταὶ δὲν ὑπάρχουν διότι δὲν ὑπάρχει διαδικασίμος.

» Νὰ δικάσητε Κύριοι! Ἀλλὰ τότε πρέπει ν' ἀπαρνηθῆτε τὴν Ἐνότητα καὶ τὸ Μεγαλεῖον τῆς δικαιοσύνης. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐπαναστάσεων, αἵτινες τοσοῦτον ἐξήντησαν τὸν τόπον μας, ἄς ἀφήσωμεν τοῦλάχιστον ἀναλλοίωτόν τι, διατηροῦν τὴν ἀγνότητά του ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ λαοῦ. Κύριοι, ἀληθῆς χαρακτῆρ τῆς δικαιοσύνης εἶναι τὸ ἀμερόληπτον. Ἐρχεσθε ἐνταῦθα νὰ δικάσητε, ἀλλ' ὑπάρχει τις μεταξὺ ὑμῶν, ὅστις εἰσερχόμενος εἰς τὸν περίβολον τοῦτον εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, θὰ φανῶ ἀμερόληπτος, θὰ ζυγίσω τὰ δίκαια ἐκάστου, θὰ θέσω ἐν τῇ πλάστιγγι τὴν Βασιλείαν τοῦ Ἰουλίου, καὶ τὴν κατὰ κληρονομίαν θεσπισθεῖσαν παρὰ τοῦ Συντάγματος τῆς Αὐτοκρατορίας Κυριαρχίαν, καὶ θὰ φανῶ ἀμερόληπτος; ἀλλὰ δὲν δύνασθε, καθότι εἴσθε σήμερον Ἐξουσία τῆς Κυβερνήσεως, καὶ μεταπολίτευσις δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἢ συντρίβουσα σὰς καὶ διαλύουσα Βουλὴν καὶ Γερουσίαν.

» Ἐρχεσθε νὰ ὑπερασπίσητε τὴν Κυβέρνησιν καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τῆς ἰσχύος τῆς ἐξουσίας σας, ἀλλ' ἐὰν δὲν δύνασθε νὰ ἦσθε ἀμερόληπτοι ὑπὸ τὸ κράτος δικαιώματος πολιτικοῦ καθιερωθέντος, διατί

θέλετε νὰ ἦσθε Δικασταί; Τί ἐναπομένει εἰς τὴν ἀγνὴν ἐνότητα τῆς δικαιοσύνης ἀφοῦ ὑμεῖς καλύπτετε τὰς ἀνάγκας τῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν μανδύαν τῆς δικαιοσύνης; Σκέφθητε καλῶς καὶ ἀφοῦ τοσαῦτα ἄγρια καὶ πολύτιμα ἀπωλέσθησαν, ἄφετε τοῦλάχιστον τὴν δικαιοσύνην εἰς τὸν λαόν, ὥστε νὰ μὴ συγχέηται μία δικαστικὴ ἀπόφασις μὲ μιαν πρᾶξιν κυβερνητικὴν.

» Θέλετε νὰ δικάσητε, καὶ διὰ νὰ ὀρίσουν τὰς ἀποφάσεις σας, διὰ νὰ δυνηθοῦν εὐκολώτερον νὰ σᾶς καταστήσουν δικαστὰς, σᾶς ὁμιλοῦν περὶ ἀνοήτων σχεδίων, καὶ παραλόγων οἰήσεων . . . Αἱ! Κύριοι! ἡ ἐπιτυχία μόνη λοιπὸν ἤθελεν ἀποτελέσει τὴν βᾶσιν τοῦ ἠθικοῦ νόμου, τὴν βᾶσιν τοῦ δικαίου; ὅποια καὶ ἂν ἦναι ἡ ἀδυναμία τῆς ἀποπλανήσεως, ἡ αὐθάδεια τῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὄπλων καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἀλλὰ τὸ δικαίωμα καὶ τὰς ἀρχὰς ἐν ὀνόματι τῶν ὁποίων ἡ πρᾶξις ἐνηργήθη· ἀλλ' ὑμεῖς δὲν δύνασθε νὰ δικάσητε τὸ δικαίωμα τοῦτο καὶ τὰς ἀρχὰς ταύτας.

» Καὶ δὲν νομίζω ὅτι τὸ δικαίωμα, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐνηργήθη τὸ σχέδιον, δύναται νὰ ἀπολεισθῇ ἀπέναντι τῶν περιφρονητικῶν λόγων τοῦ Εἰσαγγελέως. Ἰπαινίττεσθε τὴν σμικρότητα τῶν μέσων, τὸ εὐτελὲς τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸ γελοῖον ἐλπίδος ἐπιτυχίας· λοιπὸν ἂν ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας κρέματα τὸ πᾶν, θὰ εἶπω πρὸς ὑμᾶς τοὺς ὄντας ἀνθρώπους, τοὺς ὄντας μάλιστα ἐκ τῶν πρωτίτων τοῦ Κράτους, τοὺς ὄντας μέλη πολιτικοῦ σώματος, ὅτι μεταξὺ παντὸς δικαστοῦ καὶ παντὸς κατηγορουμένου ὑπάρχει δικαιοσύνη ἀναπόφευκτος καὶ αἰώνιος. Πρὶν δικάσητε εἶπατε ἔμπροσθεν αὐτοῦ τοῦ διαιτητοῦ, κατὰ πρόσωπον τοῦ τόπου ὅστις θὰ ἀκούσῃ τὴν ἀπόφασίν σας, χωρὶς νὰ λάθητε ὑπ' ὄψιν τὴν σμικρότητα τῶν μέσων, ἀλλὰ μόνον τὸ δίκαιον, τοὺς νόμους, τὸ σύνταγμα, μὲ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς συνειδήσεως, ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔμπροσθεν ἡμῶν οἵτινες σᾶς γνωρίζομεν. Εἶπατε! ἂν ἐπέτύγχανεν, ἂν ἐθριάμβευεν ἤθελον ἀπαρνηθῆ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ ἀπόπειρα τῆς Βουλῶνης, ἤθελον ἀποκρούσει πᾶσαν μέθεξιν εἰς ταύτην τὴν ἐξουσίαν, ἤθελον τὴν παραγνώσει, ἤθελον τὴν ἀπωθήσει . . . καὶ ἐγὼ δέχομαι τὴν ὑπερτάτην Διαιτητείαν, οὔτινος ἔμπροσθεν Θεοῦ καὶ ἔμπροσθεν τοῦ τόπου ἐγερούη καὶ μὲ εἶπει· Ἐὰν ἐπέτύγχανε ἤθελον ἀπαρνηθῆ τὸ δικαίωμα τοῦτο! Τοῦτον τὸν δέχομαι Δικαστὴν ».

Ὁ Κ. Βεριέρος ἔσχε λαμπρὰν ῥητορικὴν ἐπιτυχίαν καὶ οὐδὲν ἕτερον. Ἡ ἀπόφασις τῶν Ὀμοτίμων εὐτρεστήθη νὰ πατάξῃ ἄνευ συζητήσεων

καὶ ὡς ἂν ἐγένετο ἐκ τῶν προτέρων, καὶ ὁ Πρίγκιψ κατεδικάσθη εἰς ἰσόβιον κάθειρξιν ἐντὸς φρουρίου τινὸς ἐπὶ τῆς Ἡπείρου τοῦ Κράτους. Οἱ συγκατηγορούμενοί του ὑπέστησαν διαφόρους ποινὰς, ἀναλόγως τῆς ἀτομικῆς ἀξίας καὶ τῶν πολιτικῶν προηγουμένων ἐκάστου. Οἱ Κ. Περσινὴ καὶ Μεζονὰν κατεδικάσθησαν ὁ μὲν εἰς εἰκοσαετῆ ὁ δὲ εἰς δεκαπενταετῆ κάθειρξιν.

Μεταξὺ τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς μας οἵτινες ἔγραψαν περὶ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Στρασβούργου καὶ Βουλώνης, οὐδεὶς ἐξέφερεν ἴσως κρίσιν τοσοῦτον ἀμερόληπτον, οἶαν ὁ Κ. Γερωνέρος σήμερον Γερουσιαστῆς.

« Στρασβούργον καὶ Βουλώνη! λέγει, ὀνόματα δῦο ἐμποιοῦντα τρόμον εἰς τὴν χεῖρα καὶ φοβίασιν εἰς τὴν συναίσθησιν, γεγονότα δῦο μὴ δυνάμενα νὰ ζυγισθῶσι μετ' εὐθύτητος καὶ κριθῶσι μετ' αὐστηρότητος, ἢ ἀπὸ τὴν ἀλάνθαστον ἱστορίαν! Ἦτο μεγαλεῖον ἢ μανία; ἠρωϊσμός, ἢ ἰδιοτροπία; προορατικόν, ἢ βλακεία; ἀρετὴ, ἢ ἐλάττωμα; αὐταπάρησις, ἢ φιλοδοξία; Ἡ αἰώνιος ἠθικὴ, ἢ κοινὴ γνώμη, ἢ κοινωνία, ὁ νόμος ἀποφαίνονται καθ' ἓνα τρόπον, ἢ τύχη, ἢ εἰμαρμέντι, τὰ πράγματα κατ' ἄλλον. Ἴδου ἄνθρωπος δις συνωμόσας κατὰ καθεστῶστας Κυβερνήσεις καὶ ἀναπετάσας ἐν διαστήματι τεσσάρων ἐτῶν τὴν σημαίαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐπὶ μιᾶς παραλίας καὶ ἐπὶ ἐνὸς μεθορίου τῆς πατρίδος του, θέλων νὰ γείνη Ἀυτοκράτωρ. Ἐρχεται εἰς τὴν Ἡπειρον ἀποβιβάζεται εἰς τὴν παραλίαν ὡς Βασιλεῖων, συνάπτει πάλιν ἀδύνατον, καὶ ὑποκύπτει ἐν ἀκαρεῖ ἐκ τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἰδίου ἀγῶνός του, ἐξυθρίζεται, περιφρονεῖται, δικάζεται, διασύρεται, καταδικάζεται, καὶ σχεδὸν λησμονεῖται ἐν τῷ φρουρίῳ. Χάμ ἢ ἐν Ἀμερικῇ, ἐπὶ δέκα πέντε ἔτη θεωροῦν αὐτὸν μᾶλλον ἐνθουσιῶντα, ἢ ἥρωα. Ἐν τούτοις ὀλίγα ἔτη βραδύτερον, ὁ ἄνθρωπος οὗτος, γίνεται πρῶτον ὁ εὐνοούμενος τῆς δημοτικότητος, ὅπως ἀκολούθως γείνει ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ λαοῦ! Τὸ ὄνομά του μόλις ἀκούεται εἰς τὸ δημόσιον, καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων ἀπάντων περιστρέφεται ψιθυρισμὸς ἀναμνήσεων καὶ ἐλπίδων. Ὁ ψιθυρισμὸς διατρέχει ἐν ταῖς ὁδοῖς, ὑπερπηδᾷ τὰ σύνορα, ἐκτείνεται εἰς τὰς πεδιάδας, ἀντηχεῖ καὶ εἰς τὰ ταπεινότερα χωρία, ὑψοῦται ὡς τὸ κύμα τοῦ Ὠκεανοῦ, μέχρις οὗ μετασχηματιζόμενος εἰς κοινὴν γνώμην ἐκφράζεται πανδήμως παρ' ἐνὸς ἑκατομμυρίου ψήφων ριφθισῶν ἐν τῇ κάλπῃ, ἄνευ αἰτίας, ἄνευ λόγου, καὶ ὡς ἐξ ὠθήσεως αὐθορμητοῦ καὶ ἀκαθέκτου τοῦ ἔθνους. Ναι, τοῦτο εἶναι παράδοξον, ἀλλ' ἐν τούτοις εἶναι ἀληθές. Τὰ δῦο σφάλματα τοῦ Στρασβούργου καὶ Βουλώνης παρήγαγον τὴν ἐκλογὴν τῶν 10 Δεκεμβρίου.

» Ἄν ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον Βοναπάρτης δὲν ἀπεπειράτο δις τὴν ἀνάκτησιν τῆς Αὐτοκρατορίας, δὲν ἤθελεν γείνει πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, καὶ ἰδοὺ ἀπόδειξις διασκεδάζουσα πᾶσαν ἀμφιβολίαν. Οἱ Βονοπάρται δὲν ἀνέμενον τὴν πρόσκλησιν τοῦ ἀρχαίου αἰχμαλώτου τοῦ Χάμ, ὅπως παρασταθῶσιν ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ τῆς ὄλως νέας σκηνῆς τῆς Δημοκρατίας· ἀλλ' ἀμέσως τὴν ἐπαύριον τῆς ἐπαναστάσεως, δύο νέοι ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔδραμον ὅπως συμμεθέξωσι τῆς νίκης τοῦ λαοῦ, ὁ εἷς ἦτον υἱὸς τοῦ Λουκιανοῦ, δημοκράτης ὡς ὁ πατήρ του ἐνόμων τὸ Κορσικὸν ἀτρόμητον μὲ πατριωτισμὸν σχεδὸν ῥωμαϊκὸν, ὁ ἄλλος υἱὸς τοῦ Ἰερωνύμου, δραστήριος, νέος, εὐφυῆς, εὐστοχος, ἀναμιμνήσκων διὰ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου του τὸν θεῖόν του, ζῶν ἀφομοιωμὰ τῆς ἱστορικῆς ἐκείνης φυσιογνωμίας τῆς ἐγκεχαραγμένης ἐν τῇ μνήμῃ περισσοτέρων, ἢ εἰς μετάλλεια. Ἀλλὰ τίς ἀνεγνώριζεν αὐτοὺς τοὺς ἀντιπροσώπους, αὐτοὺς τοὺς κληρονόμους τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, ἐν μέσῳ τῆς κρίσεως, τῆς θυέλλης, καὶ τῆς ταραχῆς τῆς ἐπαναστατικῆς ἐποχῆς; ὅποια ἀνάμνησις ἀνήρχετο ἐπὶ πράξεώς των τινός; ποῖα ἐλπίς συνεδέετο μὲ τὸ ὄνομά των; ποῖον προσδόκημα ἐλάμπρυνε τὸ μέτωπόν των; Διέβαινον ἀφανεῖς καὶ ἀπαρατήρητοι ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὸν ὅποιον οὐδὲν διέφευγε, καὶ ὅσις τὰ πάντα ἔβλεπε, παραφυλάττοντες ὡς ἀπλοὶ φιλοπάτριδες ἐθελονταὶ εἰς τὰ πρόθυρα τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως. Ἐξελέχθησαν ἀντιπρόσωποι ἀπὸ τὴν Κορσικὴν, καὶ ἤρχοντο νὰ καθεσθῶν ἐπὶ τῆς ἔδρας τῶν ἀντιπροσώπων, χωρὶς νὰ ἐμπνεύσουν συγκίνησιν, χωρὶς νὰ ἐφελκύσουν προαίσθημα, διότι δὲν ἐπεχείρησαν οὔτε Στρασβούργον οὔτε Βουλώνην! Πόσον τὸ λογικὸν ταπεινοῦται ἀπέναντι τοιοῦτου ἀποτελέσματος! . . . »

Ἄλλ' ὁ ἐπικρίνας μετὰ πλείονος αὐστηρότητος τὴν ἐκστρατεῖαν τῆς Βουλώνης εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος Πρίγκιψ, ἀπαντήσας ὡς ἔπεται εἰς πρόποσιν τινὰ τοῦ Δημάρχου, ὅτε πρόεδρος ὦν τῆς Δημοκρατίας ἔπεσκέφθη τὸ φρούριον Χάμ.

« Κύριε Δήμαρχε, βαθέως συγκινοῦμαι διὰ τὴν μετ' ἀφοσιώσεως ὑποδοχὴν τῶν συμπολιτῶν σας. Πιστεύσατε, ὅτι ἡ εἰς Χάμ ἔλευσίς μου δὲν ἐκπηγάζει ἀπὸ ἀλαζονείαν ἀλλ' ἀπὸ εὐγνωμοσύνην, περὶ πολλοῦ ἐπιουμένη καὶ ἐγκαρδίως ἐπεθύμουν νὰ εὐχαριστήσω τοὺς κατοίκους ταύτης τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων διὰ πάσας τὰς ἐνδείξεις τῆς συμπαθείας, τὴν ὅποιαν δὲν ἔπαυον νὰ μὲ ἐπιδαψιλεύουν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν δυσπραγιῶν μου. Σήμερον ὅτε, ἐκλεχθεὶς παρ' ὀλοκλήρου τῆς Γαλλίας, εἶμαι ὁ νόμιμος ἀρχηγὸς τοῦ μεγάλου τούτου ἔθνους, δὲν

ἔχω ἢ νὰ σεμνύνωμαι δι' αἰγμαλωσίαν τῆς ὁποίας αἰτία ἦτον ἡ κατὰ κανονικῆς κυβερνήσεως ἐπίθεσις. Ὅταν ἴδῃ τις πόσα κακά ἐπακολουθοῦν τὰς δικαιότερας ἐπαναστάσεις, καταγοεῖ τὴν θρασύτητι τοῦ γ' ἀγαδεχθῆ τις ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν εὐθόνην ἀνατροπῆς. Δὲν παραπονοῦμαι λοιπὸν διότι ἐξηγόρασα ἐνταῦθα δι' ἑξαετοῦς καθείρξεως, τὴν προπέτειάν μου κατὰ τῶν νόμων τῆς πατρίδος μου, καὶ λογιζομαι εὐτυχὴς προπίνων ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ τῆς δυσπραγίας μου, πρὸς τιμὴν τῶν ἐχόντων ἀκράδαντον ἀπόφασιν νὰ σέβωνται τὰς θεσμοθεσίας τῆς πατρίδος των καὶ ἐναντίον τῶν πεποιθήσεών των. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Χάμ.

Κουργός τις τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος τοῦ Γου τὸν ἐπρώτησε, « ποῦ ἡ Μεγαλειότης σου ἐσπούδασε τοσαῦτα πράγματα; — Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Χάμ ἀπεκρίθη ὁ Αὐτοκράτωρ. »

Καὶ πραγματικῶς πρὸ πάντων ἐν τῷ φρουρίῳ Χάμ ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων παρεσκευάσθη διὰ τῆς σκέψεως καὶ τῆς μελέτης πρὸς τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ τὸ μέλλον τῷ ἐπεφύλαττεν.

Ἦκουσε μετὰ τῆς συνήθους ἀπαθείας του τὴν ἀπόφασιν τῶν Ὁμοτίμων. Δὲν ἠσθάνθη οὐδεμίαν θλίψιν οὐδεμίαν ἀποθάρρυνσιν πρὸς τὴν θέαν τῶν ζοφερῶν τοίχων τοῦ φρουρίου εἰς δ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἰουλίου τὸν ἀπέπεμψε μετὰ τὴν καταδίκην του. Ἡ μυστικὴ φωνὴ τῷ ἔλεγεν ὅτι ἡ αἰγμάλωσις του δὲν ἤθελε διαρκέσει διὰ παντός. Διήρκεσεν ἕξ ἔτη, ἀλλ' ὡς προείπομεν τὰ ἕξ ταῦτα ἔτη δὲν ἀπωλέσθησαν δι' αὐτόν· οὐδόλως καταβλήθεις ἀπὸ τὰς ἐναντιότητας παρηγορήθη διὰ τὴν θέσιν του, ἐργαζόμενος μετὰ ζέσεως καὶ ἔχων τοὺς ἔφθαλμοὺς προσηλωμένους πρὸς τὸν ἀστέρα του τὸν ὁποῖον ἔβλεπεν ὑψούμενον εἰς τὰ ὕψη τῶν Οὐρανῶν, ἄνωθεν τῶν τείχων τῆς φυλακῆς του. Ἐνισχύων τὸ πνεῦμά του διὰ σπουδαίας μελέτης εὔρε τὸν τρόπον νὰ ἐλκύσῃ ἐπ' αὐτὸν τὴν προσοχὴν τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ. Ἡ ἀνταπόκρισις του μᾶς ἀποκαλύπτει, ὅτι ἐπρωτίμα νὰ ἦναι φυλακισμένος ἐν τῇ πατρίδι του, ἢ ἐλεύθερος εἰς ξένην γῆν. Ἐκτός δὲ τοῦ ὅτι τῷ χαριστείτο ν' ἀναπνέῃ τὸν ἀέρα τῆς πατρίδος του εἶχε ταυτοχρόνως καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ συνοικειοῦται καίτοι αἰγμάλωτος μὲ τρὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα

τῆς ἐποχῆς του, ἢ ἂν ἦτον ἐν ἐξορίᾳ. Πρὸς τούτοις δὲ, ἄλλος τις διαλογισμὸς τὸν ὁποῖον ἐναργῶς ἐκφράζει ἐν τινι ἐπιστολῇ του πρὸς τὴν Κ. Βλέσιγκτον τὸν προεπησχόλει. « Δὲν ἐπιθυμῶ, ἔγραφε, νὰ ἐξέλθω τοῦ μέρους ὅπου εὐρίσκομαι, διότι ἐνταῦθα ἀκριβῶς εἶμαι ἐν τῇ θέσει μου. Ὡς πρὸς τὸ ὄνομα ὅπερ φέρω μὲ ἀρμόζει ἢ τὸ σκότος τῆς φυλακῆς, ἢ τὸ φῶς τῆς Ἐξουσίας. » Καὶ ἡ εἰρκτὴ τοῦ Πρίγκιπος ἦτον ζοφωδεστάτη, ὡς τὴν ἐπεθύμει.

Τὸ φρούριον Χάμ σχήματος ὀρθογωνίου κτισμένον ἐκ πλίνθων καὶ λίθων ἔχει ἀποψιν μελαγχολικοτάτην. Ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν του ἐγείρονται παμμεγέθεις πύργοι, τὰ δὲ πολυάριθμα παράθυρα, διὰ τῶν ὁποίων ἄλλοτε εἰσῆρχετο τὸ φῶς καὶ ἡ ζωὴ ἤδη ἐφράχθησαν, αἱ δ' ἐναπολειφθεῖσαι ὀλίγαι ὁπαὶ διασταυροῦνται ἀπὸ σιδηρᾶς κιγκλίδας.

Τὸ σύνολον ὁμοιάζει τάφον κολοσσίων.

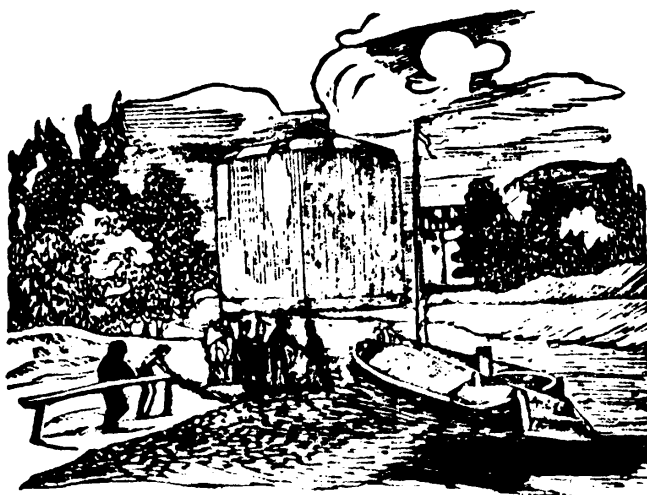
Κατὰ τὴν ἐν τῷ φρουρίῳ εἰσοδὸν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὑπάρχει πετελέα τις ἀντικρυ τῆς ὁποίας πρὸς τὸ βάθος τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς ἐκτείνεται οἰκοδομὴ ἐπιμήκης καὶ ὑγρὰ, τὴν ὁποίαν αἱ λοξοτομίαι τῶν προτειχισμάτων καθιστοῦν ζοφωδεστάτην διὰ τῆς ψυχρᾶς καὶ πενθίμου σκιᾶς των, ἐκ δεξιῶν δὲ τῆς εἰσόδου ὑπάρχει θύρα τις ἐξησφαλισμένη διὰ μοχλῶν. Ἐκεῖ εἶναι, λέγει ὁ ξεναγῶν πρὸς τὸν ἐπισκεπτόμενον τὸ φρούριον. Τὸ ἰσόγειον τῆς οἰκοδομῆς ταύτης σύγκειται ἀπὸ τέσσερα δωμάτια, εἰς τὰ δύο τῶν ὁποίων κατῴκει ὁ στρατηγὸς Μοντολὸν, ὅστις μετὰ τοῦ ἱατροῦ Κονῶ ἦτο συναιχμαλώτος τοῦ Πρίγκιπος. Εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον ὑπάρχουν δύο δωμάτια, καὶ τὸ μὲν, τριῶν μέτρων μήκους ἐπὶ τριῶν πλάτους, ἐχρησίμευεν ὡς κοιτῶν τοῦ Δουδοβίκου Ναπολέοντος, τὸ δ' ἕτερον ὡς θάλαμος ὑποδοχῆς, βιβλιοθήκης καὶ σπουδαστηρίου. Εἰς δύο ἕτερα δωμάτια ἀπαραλλάκτα κατῴκει ὁ ἱατρὸς Κονῶ. Ἰπῆρχε πρὸς τούτοις αἴθουσα χρησιμεύουσα ὡς ἐστιατόριον, καὶ μικρὸν τι δωμάτιον ἐν ᾧ ὁ Πρίγκιψ ἔκαμε χημικὰ πειράματα.

Ὁ Δουδοβίκος Ναπολέων εἶχε τὸ ἐλεύθερον νὰ περιέρχεται κατὰ ῥητάς τινὰς ὥρας ἐπὶ τῆς κρηπίδος τοῦ ἀνατολικοῦ τείχους, ὅθεν ἐθεᾶτο τὸ ρεῦμα. Εἶχεν ἐπίσης τὸ ἐλεύθερον νὰ καλλιεργῇ ἐν τινι μικρῷ κήπῳ ἄνθη τα ὁποία μεγίστως ἐπεμελεῖτο. Ἐφύτευσε πλησίον τοῦ πύργου τοῦ φρουράρχου συστάδα κισσοῦ κρύπτουσαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του τοὺς τοίχους καὶ τὰς κιγκλίδας τῆς φυλακῆς του, ὅτε ἀνέβαινεν ἐπὶ τῆς κρηπίδος νὰ ἀναπνεύσῃ ἀέρα καὶ νὰ σκέπτεται ὑπὸ τὸν μονότονον φλοῖσθον τοῦ ὕδατος τοῦ καταβρέχοντος τοὺς πρόποδας τοῦ φρουρίου.

Υπό την συστάδα ταύτην ὑπάρχει εἰσέτι μέχρι σήμερον σηκός ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἴδιος Πρίγκιψ ἀνήγειρεν ἐδώλιον ἐν σχήματι ἡμικυκλίου, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται μετὰ θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ.

Ἴδου ἐν ποίᾳ ἀπομονώσει ἡ κάλλιον ἐν ποίῳ τάφῳ ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων διήλθε τὰ ὠραιότερα τῆς νεότητός του ἔτη. Ἄλλ' ὁ οὐρανὸς τῆς Γαλλίας ἦτον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ ἡ ἡχώ τῶν ἔξω διατρεχόντων διεπέρα τὸ πάχος τῶν τοίχων τῆς φυλακῆς του. Ὁ αἰχμάλωτος ἐλάμβανε καθ' ἐκάστην ὄρα τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ ἐκδιδόμενα συγγράμματα, καὶ ἔζη διὰ τῆς νοητικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους, τοῦ ὁποίου ἔμελλε μίαν ἡμέραν νὰ γείνη ὁ Μονάρχης.

Τὸ γρούριον Χάμ.

Κατ' ἀρχὰς ὁ αἰχμάλωτος τοῦ Χάμ, πιστὸς εἰς τὰς ἰδέας αἰτινες τὸν ὠδήγησαν εἰς Βουλώνην, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ διὰ τοῦ καλάμου, ὅπερ ἀπεπειράθη διὰ τοῦ ξίφους, διαλογισθεὶς νὰ συγγράψῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ Καρλομάγνου, πρὸς σκοπὸν εὐκατάληπτον, ἀλλ' ἡ συμβουλὴ γυναικὸς τινὸς ἀνατραφείσης παρὰ τῆ βασιλίσση Ὀρτανσία τὸν μετέπεισεν. Ἡ συνετὴ καὶ ἀφοσιωμένη ἐκείνη γυνὴ τῷ ἔδωκε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι αἱ πολιτικαὶ ἀναμνήσεις τῆς Αὐτοκρατορίας ἤθελον ἐπὶ τοῦ παρόντος πολὺ τὸν βλάψει, καὶ οὕτως ὁ Πρίγκιψ ἔστρεψεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας τὸ τοσοῦτον ἐπιτήδειον πνεῦμά του διὰ τὰς εὐρυτάτας ταύτας μελέτας.

Αἱ ἱστορικαὶ μελέται του ἐπὶ τῆς ἐπανάστασεως τῆς Ἀγγλίας ὄζουν ἀκόμη τῶν ἀρχαίων ἐπιρροπειῶν του, ἀλλ' ἀπὸ τὰ 1842 ὁ Πρίγκιψ ἦντλει τὰς ἰδέας του ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς δημοκρατίας. Δὲν ἦτο

πλέον ὁ ἄνθρωπος τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ θεατὴς ἀμερόληπτος τοῦ μέλλοντος, μὴ σκεπτόμενος εἰμὴ περὶ τῶν συμφερόντων καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ τόπου. Συνέδεσε δὲ σχέσεις μετὰ πλείστων συγγραφέων ἀρχηγῶν τῆς δημοκρατικῆς μερίδος.

Ἡ Πρόδος τοῦ Καλαΐσου ἐδημοσίευσε τὰς πολιτικὰς μελέτας του, αἵτινες ἀκολούθως συνήφθησαν εἰς σύγγραμμα ἐπιγραφὴν *Παραγραφή τῆς πενίας*. Πολλοὶ τῶν ἐπισημοτέρων δημοκρατῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸν ἐπεσκέφθησαν ἐν τῇ φυλακῇ του, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ Κ. Λουδοβίκος Δὲ Βλάν μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ Πρίγκιψ ἔσχε πολύωρον συνδιάλεξιν ἐπὶ τῶν ἡμερησίων ζητημάτων. » Ἡ δημοτικότητα τοῦ ὀνόματός σου, τῷ ἔλεγεν ὁ Κ. Δὲ Βλάν, δύναται νὰ ᾖναι μέγα ἔρεισμα τῆς δημοκρατικῆς μερίδος. Ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας θὰ γείνης ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἀλλ' ὑποκείμενος εἰς τὰ βουλευτικὰ τμήματα, ἂν ἡ Κυβέρνησις ἤθελεν εἶσθε ἀπολύτως καινοπολιτικῇ, ὑπαγόμενος δὲ εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν ἂν ἡ Κυβέρνησις ἤθελεν εἶσθε κανονικῇ. »

Τοῦ Πρίγκιπος ἐκδηλώσαντος ὀλίγην διάθεσιν νὰ γείνη ἀπλοῦν πρόσωπον ὑπογραφέως μέτρων, τῶν ὁποίων ὁ ἴδιος δὲν ἤθελεν ἔχει τὴν πρωτοβουλίαν, ἀπεχωρίσθησαν χωρὶς οὐδὲν νὰ συμβιβάσουν.

Ὁ Βερανζέρος, Σιατοβριάν, Γ. Σάνδος πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Πρίγκιψ ἀπέστειλε τὰ συγγράμματά του, τῷ ἔπεμψαν ἐπιστολάς συγχαρητηρίους καὶ εὐχαριστηρίους. Ὁ Κ. Ὀδιλλιὼν Βαρὼ κατὰ τινα ἐπίσκεψίν του πρὸς τὸν Κ. Βωμόν ὑπῆγεν εἰς Χάμ ὑπὸ τὴν πρόφασιν νὰ ἰδῇ τὸ φρούριον καὶ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν πύργον τοῦ φρουράρχου. Ἀφοῦ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως περιέστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως, τοὺς ἔρριψε καὶ ἐπὶ τῆς κρηπίδος ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ Πρίγκιψ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν περιεδιάβαζεν, ἀνταλλάξας δὲ σιωπηλὸν χαιρετισμὸν μετὰ τοῦ Πρίγκιπος κατέβη ἀπὸ τὴν ἐναέριον ἐκδρομὴν του.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον παύσας ἀπὸ τὰς φιλοδόξους στρατιωτικὰς προκλήσεις του, μετεμορφώθη εἰς στρατιώτην τῆς δημοκρατίας ἀκολουθῶν ἀληθῶς τὴν φορὰν τοῦ αἰῶνός του. « Δὲν εἴμεθα ἢ ἀνίσχυρος ἡχὼ τῆς ἐθνικῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἔγραφεν ἡ ἔφημερίς τοῦ Λουαρὲ, ἀλλ' ἐν ὀνόματι τῶν ἰδεῶν τῶν ὁποίων εἴμεθα τὰ ὄργανα ἐκφράζομεν δημοσίως, ὅτι ἅπανα ἡ συμπάθειά μας περιστρέφεται πρὸς τὸν Πρίγκιπα Λουδοβίκον Ναπολέοντα, ὅστις δὲν εἶναι, πλέον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας Βασιλεῖων, ἀλλὰ συμπολίτης, μέλος τῆς μερίδος μας, καὶ στρατιώτης ὑπὸ τὴν σημαίαν μας. » Ἐγραφεν ἀφ' ἐτέρου ἡ Πρόδος

τοῦ Καλαίσου, ὁ Πρίγκιψ Ναπολέων ἄς μένει πάντοτε πιστὸς εἰς τὴν καταγωγὴν του, ἄς εἶναι πάντοτε ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ δημοτικότης του θὰ ἐκτανθῆ πολὺ πέραν τῶν στενῶν ὁρίων τῆς φυλακῆς του. »

Πρὸς πλείστην χαρὰν τοῦ Πρίγκιπος, ἡ τελευταία αὐτῆ πρόρρησις ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπραγματοποιεῖτο. Μολονότι δὲ κατάκλειστος συνεκοινωνεὶ μετὰ τῆς ψυχῆς τῆς Γαλλίας, τὴν δὲ συγκοινωνίαν ταύτην δὲν ἠδύναντο νὰ ἐμποδίσουν οὔτε τὰ τεῖχη τῆς εἰρκτῆς του, οὔτε οἱ στρατιῶται τῆς φυλακῆς του, οἵτινες τὸν ἐχαιρέτων ἐξερχόμενον πρὸς περίπατον λέγοντες ταπεινῇ τῇ φωνῇ, Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ! « Μὲ ὀμιλεῖς πάντοτε περὶ δημοκρατίας, ἔλεγε μίαν ἡμέραν ὁ Πρίγκιψ πρὸς φίλον του τινὰ αὐτήκοον τῶν ἐπιδείξεων τούτων, ἀλλὰ δὲν βλέπεις πῶς ἡ Γαλλία ζητεῖ τὸν Αὐτοκράτορά της. »

Πολλάκις οἱ στρατιῶται ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ διευκολύνουν τὴν δραπέτευσίν του. Μίαν ἡμέραν ὁ στρατηγὸς Σαγαρνιέρος ἔρχεται εἰς τὸ φρούριον Χάμ καὶ χωρὶς νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν Πρίγκιπα, ἀποπέμπει τὴν φρουρὰν ἀπὸ τὸ φρούριον ἐγκαταλείπων ἓνα ὑπαξιωματικὸν μετὰ τριάκοντα στρατιωτῶν. Ὁ ὑπαξιωματικὸς οὗτος ὑπὸ πρόφασιν τινὰ πλησιάζει τῆς εἰρκτῆς τοῦ Πρίγκιπος καὶ τῷ λέγει ταπεινῇ τῇ φωνῇ. « Ἐνταῦθα εἴμεθα μία δρᾶξ ἀνδρῶν, καὶ ἔχομεν ἅπαντες ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν διαλογισμὸν, ὅστις μαντεύεται, ἐὰν ὁ αἰχμάλωτος θέλει νὰ δραπέτευσῆ θὰ εὖρῃ ἅπαντας τυφλοὺς. — Εὐχαριστῶ τὸν ὀμιλοῦντά με γεννάδαν, ἀλλ' οὐδεὶς θέλω νὰ διατρέξῃ κίνδυνον ἕνεκα ἐμοῦ ».

Ἄλλοτε πάλιν ἐκ τάγματος τινὸς στρατοπεδεύσαντος παρὰ τὴν πύλιν τοῦ φρουρίου, ρίπτεται λίθος τις πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος μὲ προσδεδεμένην ἐπιστολὴν ἐν ἣ ἦτο γεγραμμένον « Τὸ τάγμα ἐπιθυμεῖ αὖριον νὰ παρατχθῆ ἔμπροσθέν σου πρὸς ἐπιθεώρησιν. » Καὶ πραγματικῶς τὴν ἐπαύριον ὁ Πρίγκιψ ἀπερχόμενος εἰς τὸν συνήθη του περίπατον εἶδε μακρόθεν τὴν παρέλασιν τοῦ τάγματος.

Κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος τῆς αἰχμαλωσίας του ὑπέστη σκληρὰν δοκιμασίαν. Ἐσπευσμένη τις ἐπιστολὴ φθάνει μίαν ἡμέραν εἰς Χάμ ἀναγγέλλουσα τῷ, ὅτι ὁ πατὴρ του πρῶην Βασιλεὺς τῆς Ὁλλανδίας βαρῶς ἀσθενῶν, ἐπιθυμεῖ πρὸ τοῦ θανάτου του νὰ τὸν ἴδῃ διὰ τελευταίαν φοράν. Ὁ Πρίγκιψ γράφει πρὸς τὸν Ἰπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐξαιτούμενος τὴν ἄδειαν ν' ἀναχωρήσῃ διὰ Φλωρεντίαν, καὶ ὑποσχόμενος ἐν λόγῳ τιμῆς νὰ ἐπανακάμψῃ καὶ τεθῆ αὖθις ὑπὸ τὴν διάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως, ἅμα ἤθελον τῷ ἀναγγεῖλει τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην. Τῶν Ἰπουργῶν κηρυχθέντων ἀνερμοδίων, ὁ Πρίγκιψ ἀπήύθυνε πρὸς τὸν Βασιλέα

τὴν 14 Ἰανουαρίου 1846 ἐπιστολὴν οὕτως ἔχουσαν· « Μεγαλειότατε! Μετὰ πλείστης καὶ βαθείας συγκινήσεως ἀπευθύνομαι πρὸς τὴν Μεγαλειότητά σου, ἐξαιτούμενος τὴν ἄδειαν νὰ ἐγκαταλείψω τὴν Γαλλίαν ἐπὶ τινα καιρόν. Ἡ εὐτυχία τοῦ ν' ἀναπνέω ἐπὶ ὀλόκληρα ἤδη πέντε ἔτη τὸν ἀέρα τῆς πατρίδος μου ἀντισταθμίζει δι' ἐμὲ τὰ βάσανα τῆς αἰχμ. κλωσίας, ἀλλ' ἤδη ὅτε ἡ ἀσθένεια τοῦ γηραιοῦ πατρὸς μου χρήζει υἱϊκῆς περιθάλψεως, τὴν ὁποίαν ἐπεκαλέσθη παρὰ τῆς Μεγαλειότητός σου δι' ἀνθρώπων διακρινομένων ἐπὶ ἀφοσίωσει πρὸς τὸ ἄτομόν σου, θεωρῶ καθήκόν μου νὰ ἐνώσω τὰς ἰκεσίας μου μὲ τὰς ἰδικάς του. Τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου κηρυχθέντος ἀναρμωδίου πρὸς τὴν αἴτησίν μου, ἀπευθύνομαι πρὸς σὲ Βασιλεῦ, ἐλπίζων εἰς τὰ φιλόφθρονα αἰσθήματά σου, καὶ καθυποβάλλω τὴν αἴτησίν μου εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκτίμησιν τῆς Μεγαλειότητός σου. Πέποιθα ὅτι ἡ Μεγαλειότης σου, κατανοοῦσα τὸ ἐπιβαλλόμενόν μοι καθήκον, θὰ λάβῃ οἶκτον τῆς ἀπομονώσεως ἐνὸς προγραφέντος, ὅστις ἐπὶ τοῦ θρόνου εἴλκυσε τὸν σεβασμὸν ἀπάσης τῆς Εὐρώπης, καὶ θὰ ἐπακούσῃ τὰς ἰκεσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ, ὅστις ἐκ τῶν προτέρων σοὶ ἐκφράζει τὰς εὐγνωμοσύνας του ».

Τὴν αἴτησιν ταύτην ὑπεστήριξε ζωηρῶς ὁ Ὀδισσίων Βαρῶ, ὁ Βασιλεὺς ἠὲ χαριστήθη τῆς ἐπιστολῆς, καὶ εἶπε μάλιστα πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ στρατάρχου Νέη, ὅστις τοῦ τὴν ἐνεχείρισεν, ὅτι ἡ διδομένη ἐγγύησις ἐκ μέρους τοῦ Πρίγκιπος ἦτον ἀρκούσα, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅμως αἰτήσεως χάριτος καὶ ὄρκου ὅτι δὲν θὰ διαταράξῃ τὴν καθεστῶσαν ἐν Γαλλίᾳ τάξιν, ἀλλ' ὁ Πρίγκιψ ἠρνήθη νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοιαύτας συμφωνίας. « Ὁ πατήρ μου θὰ μὲ συγχωρήσῃ ἀνεφώνησε, θὰ ἐννοήσῃ τὰς αἰτίας αἰτινες μὲ ἐμποδίζουν νὰ σπεύσω ὅπως κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς του. »

Ἡ τοιαύτη διαγωγή τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἰουλίου τὸν ἠρέθισεν ὑπερβαλλόντως. » Δὲν θὰ ἐξέλθω ἐντεῦθεν, ἔγραφε πρὸς φίλον του τινὰ, εἰμὴ διὰ νὰ ἀπέλθω εἰς τὸ νεκροταφεῖον ἢ εἰς τὸν Κεραμεικόν. »

Ὁ Πρίγκιψ ἐννοήσας, ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν εἶχεν ἀπόφασιν νὰ τῷ ἀνοίξῃ ποτὲ τὰς πύλας τῆς φυλακῆς δὲν ἐπησχολεῖτο πλέον ἢ πρὸς μίαν καὶ μόνην ἰδέαν τὴν ὁποίαν κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἀποκρούσει καὶ ἀπεφάσισε νὰ φροντίσῃ τὴν δραπετεύσιν του.

Ἡ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν χειροτέρευσις τῆς υἰείας τοῦ βασιλέως τῆς Ὀλλανδίας, ἐδικαιολόγει ἀρκούντως τὴν ἀπόφασιν ταύτην. Ἀπέναντι υἱϊκοῦ χρέους οὐδεὶς ἀπέδιδε τὴν ἀπόφασιν ταύτην εἰς ἀσυνέπειαν ἢ ἀδυναμίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἡ Δραπέτευσις.

Ὁ Πρίγκιψ σχηματίσας τὴν ἀπόφασιν τῆς δραπέτευσως ἐκαραδόκει εὐκαιρίαν κατάλληλον, ὅτε μηχανικός τις, λαβὼν διαταγὴν νὰ διευθύνῃ τὴν ἐπισκευὴν μερῶν τινῶν τοῦ φρουρίου Χάμ καὶ πρὸ πάντων τῆς κλίμακος, ἤρξατο τῆς ἐπισκευῆς μετὰ πολλῶν ἐργατῶν. Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων πληροφορηθεὶς τῆς ὥρας τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου αὐτῶν, καὶ ἀπομαθὼν τὰς ἐξεις, τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὸ βᾶδισμά των ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ τῆς φυλακῆς μετεμφιεσμένος ὡς ἐργάτης, πρὸς τὴν φυγὴν δὲ ταύτην ἐξαισιῶς συνετέλεσεν ὁ θεράπων του Κάρλος Τελὲν, παρατηρήσας ὅτι οἱ ἐργάται ἐπετηροῦντο αὐστηρώτατα κατὰ τὴν εἰσοδῶν των καὶ ἐξοδῶν, καὶ ὅτι ἡ ἐπιτήρησις των ἐγένετο μετ' ὀλιγοτέρας προσοχῆς, ὅτε ἐξήρχοντο πρὸς μετακόμισιν ὕλης διὰ τὴν ἐργασίαν, καὶ ἐπὶ τέλους βεβαιωθεὶς ὅτι καθ' ὥραν τινὰ ὠρισμένην, εἰς τῶν δύο φυλάκων ἐξήρχετο τοῦ φρουρίου πᾶσαν πρωτὰν πρὸς ζήτησιν ἐφημερίδων καὶ ἐπιστολῶν.

Ὁ Πρίγκιψ ἐπὶ τούτων τῶν διδομένων συνεσκεύασε μετὰ τοῦ ἱατροῦ Κοσῶ καὶ τοῦ Καρόλου Τελὲν οὔτινος ἡ συνδρομὴ τῷ ἦτον ἀναπόφευκτος, τὸ σχέδιον τῆς δραπέτευσως, τοῦ Κ. Μονθολὸν μὴ μυηθέντος εἰς τὸ μυστικόν.

Ἄγγλοι τινὲς οἵτινες ἐγνώρισαν τὸν Πρίγκιπα κατὰ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ διανομήν του ἐπισκεφθέντες αὐτὸν τὴν 23ην Μαΐου, προθύμως τῷ ἐδάνεισαν ἐπὶ τῇ αἰτήσει του τὰ διαβατήριά των, τὰ ὅποια ὁ Πρίγκιψ τοῖς ἐζήτησεν ὑπὸ τὴν πρόφασιν ὅτι τοῦ ὑπηρετοῦ του μέλλοντος νὰ κάμῃ

μικρόν τι ταξείδιον εἶχεν ἀνάγκην αὐτῶν, ὅπως προμηθευθῆ ταχυδρομικῶν ἵππων.

Τὴν 25ην Μαΐου ὁ Πρίγκιψ ἐγείρεται ἐνωρίς, ἐνδύεται πλήρη ἱματισμὸν ἐργάτου, πανταλόνια ἐκ κυανοῦ πανίου, ἐπιχιτώνιον ὁμοίου χρώματος, παλαιὸν τινὰ πῖλον, χονδρὰ ξυλοπέδιλα, βερυπωμένην ἐμπροσθέλλαν, καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο πρὸς ἐντελῆ μετεμφισμὸν. Κόπτει τοὺς μύστακάς του, βάφει διὰ μελαίνης βαφῆς τὰς ὄφρεις του, ἀλείφει ἐπὶ τοῦ προσώπου του φυτικόν τι ἐρύθρωμα, ἐφαρμόζει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του φενάκην μέλαιναν κακοκτενισμένην, τῆς ὁποίας οἱ βόστρυχοι καταπίπτουν μέχρι τῶν ὠτων του, καὶ οὕτως γίνεται πάντῃ ἀγνώριστος.

Κατὰ τὴν 7ην ὥραν τῆς πρωίας ὁ Τελὲν συναθροίσας περὶ τὴν τράπεζαν τοῦ προφυλαίου τοὺς εἰσερχομένους ἐν τῷ φρουρίῳ ἐργάτας τοῖς προσφέρει νὰ πῖουν, ἀφ' ἐτέρου δὲ σπεύδει νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Κύριόν του ὅτι ἡ στιγμή ἤγγικεν. Ὁ Πρίγκιψ μετεμφισμένος ὡς εἴρηται, λαβὼν ἐπὶ τῶν ὤμων του σανίδα τινὰ προπαρασκευασθεῖσαν καὶ καπνοσύριγγα εἰς τὸ στόμα, καταβαίνει τὴν κλίμακα προσέχων νὰ διέλθῃ μακρὰν τοῦ προφυλαίου, ὅπου οἱ ἐργάται ἔπινον. Ὁ Κάρολος Τελὲν μὲ ὀδοιπορικὴν ἐνδυμασίαν καταβαίνει ὡσάυτως εἰς τὴν αὐλὴν κρατῶν τὸν κύνα του διὰ ῥυτῆρος, καὶ προηγεῖται κατὰ τινὰ βήματα τοῦ Πρίγκιπος. Οἱ φύλακες κατὰ τὴν διάβασίν του τῷ ἐπεύχονται εὐτυχῆς ταξείδιον, γνωρίζοντες ὅτι τὴν προτεραίαν εἶχε λάβῃ τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθῃ εἰς Σαγκεντῖνον, ἀλλ' αὐτὸς ἴσταται ὁμιλῶν μετ' αὐτῶν ὅπως τοὺς ἐμποδίσει νὰ στρέψουν τοὺς ὀφθαλμούς των πρὸς τὸ μέρος ὅθεν ὁ Πρίγκιψ μὲ τὴν ἀποκρύπτουσαν ὀλοτελῶς τὸ πρόσωπόν του σανίδα ἐπ' ὤμων βραδέως διήρχετο, καὶ ὅστις κατέστη ἐπὶ τοσοῦτον ἀγνώριστος ὥστε ἐργάτης τις ἐκλαβὼν αὐτὸν ὡς ὁμοτεχνόν του ἐπλησίαζε νὰ τῷ ὁμιλήσῃ, ὅτε ὁ Τελὲν δι' εὐστοχίας ἀκαριαίας ἐφείλκυσε ἀλλαχοῦ τὴν προσοχὴν τοῦ ἐργάτου. Ὁ Πρίγκιψ ἀπαντᾷ ὀλίγον παρέχει ἀξιωματικὸν τινὰ ἀναγινώσκοντα ἐπιστολὴν, ἀκολούθως διελθὼν ἀθροίσματος τινὸς τριάκοντα περίπου στρατιωτῶν καὶ διαβάς ἀκωλύτως τῶν προαυλίων ἀπάντων φθάνει μέχρι τοῦ θυρωρείου τοῦ Πυλωροῦ, ὅστις στρέφει τὸ πρόσωπόν του ὅπως μὴ προσβληθῆ ἀπὸ τὴν σανίδα, ὀλίγα βήματα μακρὰν τοῦ τελευταίου προσκόπου τοῦ παρακολουθοῦντός τον διὰ τῶν ὀμμάτων, κύπτει διὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐπὶ σκοπῶ ἀπὸ τοῦ στόματός του καταπεσοῦσαν καπνοσύριγγα, καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τεχνάσματος κρύπτει ἔτι πλείότερον τὸ πρόσωπόν του.

Διαβάς τέλος τὰς κρεμαστὰς γεφύρας ἦτον ἐλεύθερος!

Ὁ Τελὲν τρέχει πρὸς ζήτησιν τοῦ ἀπὸ τὴν προτεραίαν ἐνοικιασθέντος παρ' αὐτοῦ ὀχήματος. Ὁ δὲ δραπέτης κατ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἀναμένει μετὰ πυρετώδους ἀνυπομονησίας, καὶ χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τὸ βάρος τῶν πεδίων του ἀνέρχεται εἰς τὸ Νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγίου Σεπουλχίου ἐν κιλόμετρον ἀπέχον τῆς πόλεως, πίπτει πρὸ τῶν ποδῶν μεγάλου τινὸς Σταυροῦ ὑψουμένου ἐν μέσῳ τῶν τάφων καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὴν πεμπομένην αὐτῷ εὐδαιμονίαν. Διακρίνει τέλος πάντων τὸν Τελὲν ἐρχόμενον ἐπὶ ὀχήματος παρακολουθουμένου ἀπὸ ἄλλην τινὰ ἄμαξαν, ἀναμένει τὴν παρέλασιν τῆς ἀμάξης καὶ ἐπιβαίνων τοῦ ὀχήματος ῥίπτει τὰ πέδιλα κατὰ γῆς, καὶ λαμβάνων τὰς ἡνίας παίζει τώρα πρόσωπον ἡνιόχου.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων καταβάς τοῦ ὀχήματος πρὶν εἰσελθῆναι εἰς τὴν πόλιν Σαγκεντίνον, καὶ διελθὼν τὴν πόλιν πεζῇ, διευθύνεται πρὸς τὴν ὁδὸν Καμβρὲ, ὅπου ὁ Τελὲν ἔμελλε νὰ ἔλθῃ μὲ ἄλλην ἄμαξαν.

Ἄλλ' ὁ Τελὲν δὲν ἐφαίνετο.

Ὁ δραπέτης παρὰ τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ καθήμενος μὲ τὴν κεφαλὴν κεκυφειαν ἐντὸς τῶν χειρῶν του διελογίζετο μήπως καὶ αὐθις ἡ τύχη σκληρῶς τὸν ἐνέπαιζεν, ὅτ' αἰφνης αἰσθάνεται ἀπότομον τινὰ δονισμόν, καὶ ἀνανήψας βλέπει τὸν κύνα του προπορευθέντα τῆς ἀμάξης καὶ σπεύσαντα νὰ τὸν θωπεύσῃ. Μετὰ τινὰς στιγμὰς δύο ἄριστοι ταχυδρομικοὶ ἵπποι τὸν μεταφέρουν ταχέως εἰς Βαλενσιένην, ὅθεν περὶ τὴν 1ην ὥραν ἐπιβαίνει τῆς ἀτμαμάξης τοῦ ἀπὸ Παρισίους εἰς Βρυξέλλας σιδηροδρόμου.

Ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ὁ δραπέτης διευθύνεται πρὸς τὸ Βέλγιον, ἀφ' ἑτέρου ὁ ἰατρὸς Κονὼ μείνας ἐν τῷ φρουρίῳ, ἐπινοεῖ τεχνάσματα καὶ στρατηγήματα, ὅπως δώσει εἰς τὸν Πρίγκιπα τὸν ὑλικὸν καιρὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὰ μεθόρια. Ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ διαδώσῃ, ὅτι ὁ Πρίγκιψ ἦτον ἀσθενής, θέτει ἀιδρεϊκελὸν ἐν τῇ κλίνῃ τοῦ Πρίγκιπος, κλείει τὴν πρὸς τὸν διάδρομον θύραν τοῦ κοιτῶνος, ἀνάπτει πῦρ καὶ παρασκευάζει φάρμακα. Ὁ ὑπῆρέτης φέρει τὸ πρόγευμα, ἀλλ' ὁ ἰατρὸς τῷ λέγει, «θὰ προγευματίσωμεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ἡ μικρὰ τράπεζα ἀρκεῖ διότι ὁ Κ. Μονθολὸν ἀσθενεῖ».

Ὁ Κ. Κονὼ πέμπει πρὸς τὸν ἐφημέριον ἐπιστολὴν γραφείσαν τὴν προτεραίαν παρὰ τοῦ Πρίγκιπος, δι' ἧς τὸν παρεκάλει ν' ἀναβάλλῃ δι' ἄλλην ἡμέραν τὴν τελετὴν τῆς θείας μυσταγωγίας τὴν ὅποιαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔμελλε νὰ τελέσῃ.

Ἀκολούθως ὁ ἰατρὸς ἐπισκέπτεται ἐπ' ὀλίγον τὸν Κ. Μονθολὸν κατα-

κείμενον ἐν τῇ κλίνῃ του. Περί δὲ τὴν 9ην ὥραν ὁ Φρούραρχος ζῆτει πληροφορίας περὶ τοῦ Πρίγκιπος, ὁ ἰατρὸς ἀποκρίνεται, ὅτι ὁ Πρίγκιψ ἀσθενεῖ. Περί τὴν 10ην ὥραν ἀναμιγνύει καφὲ μὲ γάλα, νιτρικὸν ὄζον καὶ πνεῦμα τῆς Κολωνίας, ὅπως ἀποδείξει ὅτι ὁ Πρίγκιψ πάσχει ἀπὸ ἐμετόν. Ὁ Φρούραρχος ἔρχεται τὴν 11ην ὥραν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Πρίγκιπος, ἀλλ' ὁ ἰατρὸς τῷ λέγει ὅτι ὁ Πρίγκιψ εἶναι καταβεβλημένος, ἀλλὰ περὶ τὴν 7ην ὥραν ἐπανελθὼν ἐπιμένει νὰ ἴδῃ τὸν Πρίγκιπα ἀσθενοῦντα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ὅπως κατὰ τὸ καθήκον του κάμει τὴν ἀπαιτουμένην ἐκθεσιν.

Εἰσέρχεται εἰς τὸν κοιτῶνα· « Ὁ Πρίγκιψ κοιμᾶται » τῷ λέγει ταπεινῇ τῇ φωνῇ ὁ ἰατρὸς, ἀλλ' ὁ Φρούραρχος ἀπαντᾷ, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀφυπνισθῇ ἐκ τοῦ θορύβου τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἀκουομένου διατυμπανισμοῦ, πλησιάζει εἰς τὴν κλίνην καὶ ἡ χεὶρ του ψύζει δέσμην ὑφασμάτων ἔχουσαν ἐξαίσιον ἀφομοίωμα κεφαλῆς ἀσθενοῦς.

Ὁ ἰατρὸς Κονὼ τίθεται ἀμέσως ὑπὸ κράτησιν καὶ φρουρούμενος παρὰ δύο χωροφυλάκων ἀπάγεται εἰς Περόνην χειροπεδημένος ὡς κακοῦργος.

Κατὰ τὴν εἰς δίκην εἰσαγωγὴν του πρὸ τοῦ δικαστηρίου τῆς Περόνης τὴν 15ην Ἰουλίου 1846, ἡ πόλις παρίστανεν ἕκτακτον θέαμα, πλήθους ἀπειραρίθμου συρρέουσantos ἐκ Παρισίων καὶ τῶν πλησιοχώρων καὶ συνωθουμένου παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ δικαστηρίου. Μετὰ πολύωρον προσδοκίαν αἱ θύραι τοῦ δικαστηρίου ἀνοίγονται, καὶ ἐπὶ τῶν θρανίων τοῦ πλημμελειοδικείου δύο ἄνδρες κάθηνται μὲ ὑπερήφανον τὸ μέτωπον καὶ ὑψαύχηνες, ὡς ἀρμόζει πρὸς θύματα καὶ ὄχι πρὸς ἐνόχους. Ἐπὶ τοῦ δικηγορικοῦ βήματος ἵσταται ὁ Κ. Νογὲτ δὲ Λορὰν εἰς τῶν περιφανεστέρων δικηγόρων τοῦ πρωτοδικείου τῶν Παρισίων, ὅστις ἐκ τῶν πρώτων λόγων του, σκιαγραφεῖ καθαρῶς τὴν κατάστασιν τῶν ὑποδίκων καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ κατηγορουμένου. « Βλέπων καθ' ἐλάχιστην (λέγει ὁ εὐφραδὴς ῥήτωρ) αὐξοῦσαν τὴν πρὸς τὰ πλούτη ἐπιθυμίαν, τὰ ὑλικά
 « ἐνστικτικὰ ὑποσκελίζοντα πᾶν εὐγενὲς αἰσθημα, τὴν χρηστότητα καὶ
 « εὐθύτητα θυσιαζομένην πρὸ τῆς εὐπορίας, τὸ κερδοσκοπικὸν πνεῦμα
 « καταβάλλον τὴν κοινωνίαν, δὲν δύναμαι νὰ μὴ θαυμάσω τὴν αὐτα-
 « πάρνησιν τὴν χαρακτηρίζουσιν ἅπαντα τὸν βίον ὑποδίκου τοσοῦτον
 « ἐντίμου, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὑπεράσπισις εἶναι ἐνδοξος. Ἴν μὲσω τῶν
 « ξηρῶν καὶ ἀναλογιστικῶν πνευμάτων μας, ἀγαπῶ τὸν ἄνδρα τοῦτον,
 « ὅστις τὰ πάντα ἐλησμόνησε πλὴν τῆς ἀφοσιώσεως, ἀγαπῶ τὰ ζωντὰ,
 « αὐτοφυῆ καὶ ἀφελῆ ταῦτα αἰσθήματα τὰ ἀπηλλαγμένα τῆς γενικῆς
 « καὶ ψυχρᾶς περιφιλαυτίας καὶ ἐγωῖσμοῦ μας. Τοῦτο ἐμποιεῖ εὐχαρίστη-

» σιν, τοῦτο δίδει θάρρος, διότι εἶναι λάμψις ἐν τῷ σκότει, ἄνθος πλη-
» σίον παγετοῦ, πηγὴ διαυγοῦς ὕδατος πλησίον ὁδοῦ ἐρήμου καὶ ἀνύ-
δρου. » Πρὸς τοὺς λόγους τούτους, ἂν τὸ μέτωπον τοῦ κατηγορουμέ-
νου ταπεινοῦται ἐκ μετριοφροσύνης, οἱ ψιθυρισμοὶ τῆς ἐπιδοκιμασίας
τοῦ πλήθους ὑψοῦνται εἰς τὴν ἀτμοσφαίραν καὶ ζωηρὰ χειροκροτήματά
ἐκρήγνυνται ἀντηχοῦντα καθ' ἅπασαν τὴν Γαλλίαν καὶ δικαιολογοῦντα
πληρέστατα τοὺς τελευταίους τούτους λόγους τοῦ περιφανοῦς δικηγό-
ρου. » Εἶναι Κύριοι πράξις ἀξιοκατάκριτος ἢ χορηγοῦσα τὰ μέσα πρὸς
ἓνα υἷδν ν' ἀπέλθῃ ὅπως ἀκούσει τὸν τελευταῖον στενχυδὸν θνήσκοντος
πατρός; Εἶναι πράξις ἀξιόμειμπτος; ἀποκριθῆτε μοι ἀνχιμνησκόμενοι
ὅτι, ὅπερ ἤθελεν ἐκληθῆ ἀρετὴ ἐν τῷ οὐρανῷ, δὲν δύναται νὰ θεω-
ρηθῆ ἔγκλημα ἐπὶ τῆς γῆς. » Μ' ὅλους ὅμως τοὺς εὐφραδεῖς τού-
τους λόγους τοῦ Κου Νογέτ δὲ Λοράν ὁ ἰατρὸς Κονῶ κατεδικάσθηεις
τρίμηνον κάθειρξιν, ἀλλ' ἢ ποινὴ αὕτη ἢ περιποιούσα αὐτῷ τιμὴν
καὶ περιβάλλουσα περὶ τὸ μέτωπόν του τὸν στέφανον τῶν δυναστευο-
μένων, τῷ ἐφείλκυσε τὰς συμπαθείας ἀπάσης τῆς Γαλλίας καὶ τὴν εὐ-
γνωμοσύνην τοῦ Πρίγκιπος, ὅστις ἅμα φθάσας εἰς Ἀγγλίαν ἔγραφε.
« Ποῦ εἶναι ὁ ἀγαπητός μου ἰατρὸς; τί θὰ πράξουν δι' αὐτὸν τὸν πι-
» στὸν κοινωνὸν καὶ ἀδελφὸν τῆς αἰχμαλωσίας μου; Ὁ Κονῶ εἶναι τὸ
» ἀληθὲς ἀπεικόνισμα τῶν σπανίων καὶ ἀνεκτιμῆτων μεγάλων ἐκείνων
» ψυχῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ταῦτοχρόνως εἶναι πλήρης θάρρους ἐν τοῖς
» κινδύνοις καὶ πλήρης σταθερότητος ἐν ταῖς δοκιμασίαις. Ἡ εἰλικρί-
» νειά του καὶ ἀφιλοκέρδεια δὲν ἔχουν ὄρια, ἐπιστέφει δὲ πάντα ταῦτα
» τὰ προτερήματα τὸ εὐγενέστερον πάντων ἢ πίστις ἐν τῇ δυσπραγίᾳ.»

Ὁ Πρίγκιψ ἅμα φθάσας εὐτυχῶς εἰς Ἀγγλίαν ἔγραψε πρὸς τὸν Σαιντ
Ὀλέρ πρέσβυν τῆς Γαλλίας τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν. « Κύριε Κόμη!
προάγομαι νὰ ἐκφράσω ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ πρὸς ἄνθρωπον, φίλον ἀρ-
χαιὸν τῆς μητρός μου, ὅτι δραπετεύσας τῆς φυλακῆς μου δὲν προτί-
θεμαι νὰ ἀνακαινίσω κατὰ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως ἀποπειρας αἴτι-
νες μοὶ ἀπέβησαν τοσοῦτον ὀλέθριοι, ὁ μόνος σκοπός μου ἦτο νὰ σπεύσω
παρὰ τῷ γηραιῷ πατρί μου. Πρὶν σχηματίσω τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐ-
ξήντησα πᾶν μέσον ἰκεσιῶν, ὅπως μοὶ χορηγηθῆ ἢ ἄδεια ν' ἀπέλθω
εἰς Φλωρεντίαν ὑπὸ πᾶσαν ἐφικτὴν ἐγγύησιν συνδυαζομένην μετὴν τι-
μῆν μου, ἀλλ' ἀποτυχῶν ἔπραξα, ὅπερ ἔπραξαν καθ' ὁμοίας περιστάσεις
ὑπὸ τὴν βασιλείαν Ἐρρίκου Δου, οἱ δοῦκες Γκιζ καὶ Νεμούρ. Σὰς πα-
ρακκλῶ, Κύριε, νὰ πληροφορήσητε τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν περὶ τῶν
εἰρηνικῶν προθέσεών μου, καὶ ἐλπίζω, ὅτι ἢ ὅλως αὐθόρμητος διακῆ-

ρυξίς μου αὕτη θά συντελέσει ὅπως συντέμει τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν εἰσέτι φυλακισμένων φίλων μου.

Ματαίως ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπιπρόσωπον τῆς Τοσκάνης τὰ ἀναγκαῖα διαβατήρια ὅπως ἀπέλθῃ εἰς Φλωρεντίαν. Ὁ ἀρχαῖος βασιλεὺς τῆς ὀλλανδίας ἀπέθανε χωρὶς νὰ λάβῃ τὴν παρηγορίαν νὰ ἐναγκαλισθῇ διὰ τελευταίαν φοράν τὸν μόνον υἱὸν ἄστις τῷ ἔμνε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Χίλια ὀκτακόσια τεσσαράκοντα ὀκτώ.

Τὴν 27ην φεβρουαρίου 1848 δύο ὁδοιπόροι εἰσῆρχοντο ἐν τῇ ἀτμαμάξῃ τοῦ σιδηροδρόμου Βουλώνης διευθυρόμενοι εἰς Παρισίους. Οἱ δύο οὔτοι ὁδοιπόροι ἦσαν ὁ Μαρκήσιος Δ' Ἀραγὸν καὶ ὁ Κ. Βιέστας, οἵτινες ἐν μέσῳ μυρίων κινδύνων συνώδηυσαν μέχρι τοῦ λιμένος Βουλώνης τὸν Δούκα Νεμούρ φεύγοντα μετεμφισμένον διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ Πρίγκιψ εἶχεν ἐπιβιβασθῆ τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ ταχυδρομικοῦ ἀτμοπλοίου ἐναντίον τοῦ τρικυμιώδους καιροῦ καὶ τῶν συμβουλῶν τῶν φίλων του ν' ἀναμένῃ καιρὸν εὐδιώτερον.

Ἐδίδετο τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως, ὅτε οἱ Κ. Δ' Ἀραγὸν καὶ Βιέστας εἶδον εἰσερχομένους ἐν τῇ ἀτμαμάξῃ ἑτέρους δύο ὁδοιπόρους, ὁ εἷς ἦτον ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων, ὁ δ' ἕτερος ὁ Κ. Περσινή. Ὁ Κ. Βιέστας ἐπισκεφθεὶς ἄλλοτε τὸν Πρίγκιπα ἐν τῷ φρουρίῳ Χάμ, τὸν ἀνεγνώρισε πάραυτα, καὶ συνδιελέχθησαν περὶ τῶν ἡμερησίων συμβαμάτων. Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἤμα τῇ πρώτῃ εἰδήσει τῆς ἀναγορεύσεως τῆς Δημοκρατίας εἰς Γαλλίαν, ἐγκατέλειπε τὸ Λονδίνον ἀπερχόμενος εἰς τὴν πατρίδα του ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι ἐπὶ τέλους οἱ νόμοι τῆς προγραφῆς κατὰ τῆς οἰκογενείας του ἤθελον ἀκυρωθῆ. Τὸ ταχυδρομικὸν ἀτμόπλοιον τὸ ὁποῖον ἔμελλε ν' ἀπαγάγῃ πρὸς τὴν ἐξορίαν τὸν Δούκα Νεμούρ ἦτον ἀκριβῶς τὸ κομίσαν ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ ἐδάφους τὸν Πρίγκιπα ὅστις ἔμελλε νὰ κληθῆ Ναπολέων Γος.

Ὁ Πρίγκιψ ἦτον ἀνυπόμονος νὰ εὐρεθῆ εἰς Παρισίους, ἄλλ' ὅτε ἐφθάσεν εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Ἀμιένης τὸ ἀμαξοπομπεῖον τῆς πρώτας εἰ-

γεν ἀνχωρήσει, ἐδέησε ὅθεν νὰ περιμένῃ τὸ δεύτερον, τὸ ὁποῖον καθ' ἃ ἔμαθεν ἐσταμάτησεν εἰς τὸν σταθμὸν Περσάνου, διότι ὁ σιδηρόδρομος ἐκόπη εἰς τὰ περίχωρα τῆς Ποντουάζης καὶ δέκα πέντε ἄνθρωποι ἐγένοντο θύμα τοῦ φρικώδους τούτου συμβάντος.

Ἦτον ὀγδόη ὥρα τῆς ἑσπέρας, καὶ μὴ εὕρισκομένου ξενοδοχείου ἐν τῷ χωρίῳ, ὁ Πρίγκιψ καὶ οἱ συνοδοιπόροι του διῆλθον τὴν νύκτα ἐν πενιχρᾷ τινὶ καλύβῃ, καπνίζοντες καὶ συνομιλοῦντες περὶ τῶν συμβεβηκότων ἅτινα ἀνέτρεψαν τὸν θρόνον τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων εἶχε πολλὴν ἀνησυχίαν ὡς πρὸς τὴν ἀναμενομένην αὐτῷ ὑποδοχὴν παρὰ τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως, τοῦ νόμου τοῦ ἐξοσρακίζοντος τὴν οἰκογένειάν του μὴ εἰσέτι καταργηθέντος. Τὸν ἐσυμβούλευσαν ὅθεν οἱ συνοδοιπόροι του νὰ γράψῃ πρὸς τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν, ὑπισχνούμενος αὐτῇ, ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ ἐπανακάμψῃ ἀμέσως εἰς τὴν ἐξορίαν, ἐὰν ἡ παρουσία του ἐθεωρεῖτο ἐπιβλαβὴς πρὸς τὴν καθίδρυσιν τῆς Δημοκρατίας. Ὁ Πρίγκιψ συνεπεία τῆς συμβουλῆς ταύτης συνέταξεν ἐπὶ τραπέζης οἰνοπωλείου τινός, σχέδιον ἐπιστολῆς οὕτως ἐχούσης. « Κύριοι, τοῦ λαοῦ τῶν Παρισίων καταστρέψαντος τὰ τελευταῖα λείψανα ξένης ἐπιδρομῆς, τρέχω ἀπὸ τὴν ἐξορίαν ὅπως ταχθῶ ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἀναγορευθείσης Δημοκρατίας. Μὴν ἔχων ἄλλην φιλοδοξίαν ἢ νὰ ὑπηρετήσω τὴν πατρίδα μου, ἀναγγέλλω πρὸς τὰ μέλη τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως τὴν ἔλευσίν μου καὶ διαβεβαιῶ τὴν ἀφοσίωσίν μου πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν ἐκπροσωπεύουν, ὡς καὶ τὴν πρὸς τὰ ἄτομά των συμπάθειάν μου. »

Ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ σταθμοῦ, ὅτι ἦτον ἐπικίνδυνον νὰ τεθῇ ἀμαξοπομπεῖον ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου, ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων καὶ οἱ συνοδοιπόροι του ἐνοικιάσαντες ἄθλιόν τι ὄχημα ἔφθασαν εἰς Ἅγιον Διονύσιον, ὅθεν ἐπιβάντες δημοσίου ἀμάξης ἀφίχθησαν εἰς Παρισίους.

Οὕτως τὴν 28ην Φεβρουαρίου 1848 εἰσῆλθεν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ὁ μέλλων Αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἔσπευσε νὰ πέμψῃ τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν, ἥτις τὴν ἀνέγνωσε μετ' ἀνησυχίας ἅμα καὶ δυσπιστίας. Καὶ δὲν ἠδύνατο ἔσεσθαι ἄλλως, διότι χειρόγραφα ἐτοιχοκολήθησαν εἰς πολλὰς συνοικίας τῶν Παρισίων, ἀνευφημοῦντα τὴν Αὐτοκρατορίαν, καὶ ἀναπολοῦντα τὰς ἐνδόξους ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος, ἡ δὲ Κυβέρνησις μανθάνουσα ταῦτα δὲν ἠδύνατο ἀνενδραίατως νὰ βλέπῃ τὸν Λουδοβίκον Ναπολέοντα ἐν Παρισίοις, κατὰ

συνέπειαν ὅθεν τὸν ὑπεχρέωσε νὰ ἐγκαταλείψῃ αἰέτως τὴν Γαλλίαν. Τότε ὁ Πρίγκιψ ἔγραψε πρὸς τὴν νέαν Ἐξουσίαν τὴν δευτέραν ταύτην ἐπιστολήν. « Κύριοι, μετὰ τριάκοντα τριῶν ἐτῶν ἐξορίαν καὶ καταδιωγμούς, ἤλπίζον ὅτι ἀνέκτησα τὸ δικαίωμα νὰ ἐπανεύρω ἐστίαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος μου, ἀλλ' ὑμεῖς φρονεῖτε ὅτι ἡ ἐν Παρισίοις παρουσία μου ἐπὶ τοῦ παρόντος σᾶς φέρει πρόσκομμα καὶ περισπασμούς, σπεύδω ὅθεν ν' ἀναχωρήσω προσωρινῶς, ἐνδεικνύων σας διὰ ταύτης τῆς θυσίας τὸ ἀγνὸν τῶν προθέσεών μου καὶ τὸν πατριωτισμὸν μου. »

Ὁ Πρίγκιψ ἀνεχώρησεν αὐθις διὰ τὴν ἐξορίαν, ἥτις ἤδη δὲν τῷ ἐφαίνετο τοσοῦτον ἀλγεινὴ. Ἡ μυστικὴ φωνὴ τὴν ὁποίαν ἤκουσεν ἐν Στρασβούργῳ καὶ τῆς ὁποίας πολλάκις ἔκαμε μνησίαν ἐν τῇ ἐμπιστευτικῇ ἀλληλογραφίᾳ του χρονολογουμένη ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ Χάμ, τῷ ἐμήνυεν ὅτι ἡ ὥρα του ἤγγιζε. Καθ' ἣν ἡμέραν ἔμαθεν, ὅτι γενικὴ ψηφοφορία ἀπεφασίσθη νὰ γείνη ἐν Γαλλίᾳ, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀτενίζοντας πρὸς τὸν ἀστέρα του, καὶ πεπειθῶς εἰς τὸ ἐπικὸν ὄνομα ὅπερ ἔφερε, δὲν εἶχε πλέον ἀόριστον προαίσθησιν ἀλλὰ σχεδὸν βεβαιότητα, ὅτι τὸ ὄνειρόν του ἐντὸς ὀλίγου ἐμελλε νὰ πραγματοποιηθῇ.

Ἐν τούτοις ἡ ἀπαρτιζούσα τὴν Κυβέρνησιν Συνέλευσις συνήρχθη, ἀλλ' ἡ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ μετὰ πολλῆς δυσχερείας τὴν ὑπερασπίζετο ἀπὸ τοὺς καθεκᾶστην ἐπαπειλοῦντας αὐτὴν κινδύνους, διότι πάντες ἤρχίζον νὰ ἐπιθυμοῦν Κυβέρνησιν ἰσχυροτέραν.

Ἀπὸ τὴν θεωρίαν εἰς τὴν ἀνθρωπὸν δὲν ὑπάρχει εἰμὴ ἐν μόνον βῆμα. Τὸ ὄνομα Βοναπάρτη ἦτον ἐπὶ τῶν χειλέων τῶν δημοτικῶν ὀμίλων, καὶ δύο ἐκ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐξελέχθησαν ἀντιπρόσωποι. Ἀσήμευ δέ τις Βουλευτοῦ τοῦ Κ. Βινέρτου εἰπόντος ὅτι οἱ δύο οὗτοι ἀντιπρόσωποι ἀπῆρτιζον προσωρινῶς μέρος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ὁ υἱὸς τοῦ Ἱερωνύμου ἀναθὰς ἐπὶ τοῦ βήματος εἶπε. « Πολῖται, ἀποκροῦω τοσοῦτον ἐντόνως καὶ τοσοῦτον ἐνεργητικῶς τὴν λέξιν τοῦ προαγορευῆσαντος, ὅσον ἀποτόμως αὐτὸς τὴν ἐπρόφερον. Ἀποκηρύττω τὴν λέξιν « προσωρινῶς » καθότι οὐδὲν προσωρινὸν διὰ πολίτην Γάλλον. Εἶμαι πολίτης Γάλλος ἐπίσης ὡς καὶ ὁ Κ. Βινέρτης, καὶ ὑπὸ τὸν ἴδιον τίτλον ὡς αὐτὸς, καὶ ἐκπλήττομαι πῶς μέλος ταύτης τῆς Συνελεύσεως ἀπεφάσισε νὰ εἴπῃ, ὅτι ὑπάρχει τις τῶν συναδελφῶν του προσωρινῶς ἐδρεύων ἐν τῷ περιβάλλῳ τούτῳ. »

Αἱ ἀδέξιοι αὗτοι προσβολαὶ ἠϋξάνον τὴν δημοτικότητα τῆς Βοναπαρτικῆς οἰκογενείας καὶ ἀνεζωπύρουν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τὰς Αὐτοκρατορικὰς ἀναμνήσεις, ὥστε ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων τὴν 9ην Ἰουνίου,

ἐξελεχθη ἀντιπρόσωπος παρὰ τῆς πρωτεύουσας καὶ παρὰ τριῶν ἐπαρχιῶν. Τὸ ὄνομά του ἐχαρακτηρίζετο μεταξὺ τῶν Κ. Κοσιδνέρου, Μορῶ, Γουδσῶ, Σανγαριέρου, Θιέρσου, Πέτρου Λερού, Βίκτορος Οὔγου, Βουασὸλ καὶ Προυδόν.

Ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ συνέλαβε τὴν ἀθλίαν ἰδέαν νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τοῦ νέου ἀντιπροσώπου πάλιν μέλλουσαν νὰ τὸν μεγεθύνῃ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ λαοῦ, ἀποπειραθεῖσα νὰ ἀκυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀνεψιοῦ Ναπολέοντος τοῦ Α΄. Καὶ ἐπὶ τούτῳ καθυπέβαλλεν εἰς τὴν ἔθνοσυνέλευσιν τὰ τρία ἀκόλουθα ζητήματα. Αὐν. ὁ πολίτης Λουδοβίκος Ναπολέων Βοναπάρτης εἶναι ἰθαγενὴς Γάλλος; Βον. Πρέπει νὰ θεωρηταί ὡς Βασιλειῶν; γον. Ὁ Γαλλικὸς Λαὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ ἄνθρωπον, ὅστις ὑπὸ τὴν δημοκρατίαν ὀρέγεται τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ διαδήματος; Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο πρόξενος ταραχῆς ἐν Παρισίοις, καὶ πολλοὶ ὅμιλοι ἐξεφώνουν· Ζήτω ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων! Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ!

Ὁ υἱὸς τοῦ Βασιλέως Ἰερωνύμου ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν συνεδριάσεων διεμαρτυρήθη σφοδρῶς κατὰ τῶν ἀποδιδομένων πρὸς τὸν ἐξάδελφόν του ἐλευθεροκτόνων σκοπῶν καὶ σχεδίων. Ὁ Κ. Λαμαρτῖνος ἀναβὰς κατόπιν τοῦ βήματος ἐποίησατο χρῆσιν θεατρικοῦ τινος σχήματος πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ σκοποῦ του. Καθ' ἣν στιγμὴν ὠμίλει, ἀφ' ἑνὸς διεσαλπίζετο τὸ ἀνακλητήριον, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατεμηνύοντο συναθροίσεις ἐν τῇ πλατείᾳ Ὀμογοίας. « Πολῖται, ἀνακράζει, περιστατικὸν ἀπαίσιον διακόπτει τὴν συζήτησίν μας, ἐνῶ ὠμίλουν σφαῖρα πυροβόλου ἐκπυρσοκροτεῖται ἐπὶ ἑνὸς ἔθνοφύλακος, ἄλλη ἐπὶ τοῦ Κ. Κλεμάν Θωμᾶ διοικητοῦ τῆς Ἐθνοφυλακῆς ἑτέρα ἐπὶ ἀξιωματικοῦ τινος τοῦ στρατοῦ, καὶ αὐταὶ αἱ ἐκπυρσοκροτήσεις ἐγένοντο μὲ κραυγὰς. Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ! Δὲν ἐξήρτητο ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν νὰ προλάβῃ τὰ δυστυχήματα ταῦτα, διὸ σήμερον τὸ πρῶτ' ὑπεγράψαμεν ὁμοθύμως τὸ παρὸν ψήφισμα, τὸ ὁποῖον αἱ περιστάσεις μὲ ἀνγκάζουν νὰ σᾶς διακοινώσω ἀμέσως, καὶ ἀνέγνωσε ψήφισμα συντηροῦν τὸν νόμον τῆς ἐξορίας κατὰ τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος.

» Πολῖται, λέγει ὁ Κ. Λαμαρτῖνος τελευτῶν τὸν λόγον, ἡ Γαλλίᾳ ἐπιζητεῖ μετὰ σπουδαιότητος τὴν Δημοκρατίαν, καὶ θέλει τὴν ὑπερασπίσει ἐναντίον παντὸς κινδύνου δυναμένου ν' ἀναφυῇ, ἐν ὀνόματι ἔστιν καὶ τοῦ ἐνδοξοτέρου μονάρχου, δὲν θὰ ταπεινωθῇ ἀνεχομένη νὰ ἴδῃ τὴν δημοκρατίαν ἀγοραζομένην ἀπὸ ὀχλαγωγούς τινας, ὡς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας! »

Ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ νόμου τῆς ἐξορίας ἀνεβλήθη διὰ τὴν ἀκόλουθον συνεδρίασιν, ἣτις ἐγένετο θορυβωδεστάτη. « Ἡ δημοκρατία οὐδενὸς πτοεῖται » ἀναφωνεῖ ὁ Λεδρὸν Ρολέν· « Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον δις δὲν παρουσιάσθη ὡς μνηστὴρ εἰς Βουλώνην καὶ εἰς Στρασβοῦργον; λέγει ὁ Κ. Βουσε, λοιπόν! ἂν τὸν παραδεχθῆτε δὲν θὰ εἰσέλθῃ ἐνταῦθα τυνοδευόμενος ἀπὸ τὰς ἀνευφημίας τοῦ λαοῦ, αἵτινες καθημέραν θὰ τὸν μεγαλύνουν; » ὁ Κ. Βονζάν ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τινὰ τοῦ Πρίγκιπος τελευτῶσαν οὕτως· « Ἀπέναντι τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας δὲν δύναμαι καὶ δὲν θέλω εἰμὴ νὰ ἀντιποιηθῶ τῶν δικαιωμάτων πολίτου Γάλλου, ἅτινα θὰ ἀπαιτῶ ἀπαύστως διὰ τῆς ἐνεργητικότητος τῆς παρεχούσης εἰς τιμίαν καρδίαν τὴν συναίσθησιν ὅτι ποτὲ δὲν ἐστάθη ἀναξία τῆς πατρίδος. »

Ἡ παραδοχὴ τοῦ Πρίγκιπος ψηφισθεῖσα, ἐπήνεγκεν οὐκ ὀλίγον περισπασμὸν εἰς τὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν, ἀποστείλασαν ἤδη πρὸς τοὺς Νομάρχας καὶ Ἐπάρχους τὴν ἐπομένην διακοίνωσιν. « Κατὰ διαταγὴν τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας, θέσατε ὑπὸ κράτησιν τὸν Κάρολον Λουδοβίκον Ναπολέοντα Βοναπάρτην, ἐὰν εὑρεθῇ εἰς τὴν περιφέρειάν σας, καὶ διαβιβάσατε πανταχοῦ τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας. »

Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐτοιχοκολλήθη καθ' ἅπασαν τὴν Γαλλίαν, ὡς ἂν ὁ Πρίγκιψ ἦτο κακοῦργος.

Τὴν 15ην Ἰουνίου ἔφθασεν ἐκ Λονδίνου ἡ ἐπομένη ἐπιστολή, ἣτις ἀνεγνώσθη ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει παρὰ τοῦ Προέδρου.

« Κύριε Πρόεδρε! Ἀναχωρῶν δι' Ἀγγλίαν ἔμαθον ὅτι ἡ ἐκλογή μου γίνεται παραίτιος ταραχῶν ἀξιοδακρύτων, καὶ ἀποπλανήσεων ὀλεθρίων. Δὲν ἐζήτησα νὰ γείνω ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ, γνωρίζων τὰς κατ' ἐμοῦ ἀδίκους ὑποψίας, ἐτι δὲ ὀλιγώτερον θ' ἀναζητήσω τὴν Ἐξουσίαν. Ἐὰν ὅμως ὁ λαὸς μ' ἐπέβαλλε χρέη θὰ σταθῶ ἱκανὸς νὰ τὰ ἐκπληρώσω, καὶ κατακρίνω ὅσους μὲ ἀποδίδουν φιλοδόξους προθέσεις τὰς ὁποίας δὲν ἔχω. Τὸ ὄνομά μου εἶναι σύμβολον τάξεως, ἐθνισμοῦ, δόξης, καὶ μετὰ πλείστης θλίψεως ἤθελον ἰδεῖ, ὅτι γίνεται παραίτιον ταραχῶν καὶ σκαλαγμῶν τῆς πατρίδος. Πρὸς ἀποφυγὴν τοιοῦτου δυστυχήματος θὰ μείνω μᾶλλον ἐν τῇ ἐξορίᾳ πρόθυμος ὢν εἰς πᾶσαν θυσίαν. Λάβετε τὴν καλωσύνην, Κύριε Πρόεδρε, νὰ κοινοποιήσητε τὴν παροῦσάν μου πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Σὰς ἐπισυνάπτω καὶ ἀντιγράφον τῆς πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς μου εὐχαριστηρίου μου. »

Ἀπερίγραπτος σάλος ἐξηγέρθη διὰ τὰς λέξεις « Ἐὰν ὁ λαὸς μ' ἐπέ-

βαλλε χρέη θά σταθῶ ἱκανὸς νὰ τὰ ἐκπληρώσω, » καὶ δεινότατοι καὶ εὐγλωττοι λόγοι ἀπηγγέλθησαν, ἀλλ' ὅμως ἡ συζήτησις ἀνεβλήθη, τὴν δ' ἐπιούσαν ὄχι μόνον διαπληκτισμοὶ δὲν ἐγένοντο, ἀλλὰ νεωτέρα ἐπιστολὴ τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος διεσκέδασε τὰς ἀνησυχίας τῆς ἔθνοσυνελεύσεως, διότι δι' αὐτῆς ὁ Πρίγκιψ παρητεῖτο θετικῶς τῆς ἀντιπροσωπείας.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἦτο καὶ συνετὴ καὶ ἐπιτηδεῖα, διότι πραγματικῶς κατὰ τὰς νέας ἐκλογὰς πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν καταδικασθέντων ἢ φονευθέντων ἀντιπροσώπων, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου τὴν πλημμυρήσασαν αἵματος τοὺς Παρισίους, πέντε Νομαρχίαι ἐξελέξαντο αὐθις ἀντιπρόσωπον τοῦ λαοῦ τὸν Λουδοβίκον Ναπολέοντα. Ἡ ἐπιμονὴ αὕτη ἐξέπληξεν ἅπαντας. Ὁ λαὸς διεμαρτύρετο διὰ τῶν διδομένων ψήφων του πρὸς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ μεγάλου Αὐτοκράτορος κατὰ τῆς ἀνισχύρου Κυβερνήσεως, ἥτις δὲν ἐγνώριζε νὰ παγιωθῆ; Ὁ λαὸς εἶχε δίκαιον νὰ λέγῃ « δὲν ἔχομεν ἀρχηγὸν καὶ ἔχομεν ἀνάγκην ἀρχηγοῦ; » Τοῦτο ἦτο τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας.

Τὴν 26ην Σεπτεμβρίου 1848, ὁ Πρίγκιψ, ὅστις προεῖλετο τὴν ἀντιπροσωπεῖαν τῶν Παρισίων ὡς τόπου τῆς γεννήσεως του, παρεσάθη διὰ πρῶτην φορὰν πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Ἡ παρὰδοχὴ του δὲν διεφιλονεικήθη ἤδη παρ' οὐδενός. Ζητήσας δὲ τὸν λόγον ἀπήγγειλεν ἐν μέσῳ βαθυτάτης σιωπῆς προσλαλιὰν τῆς ὁποίας ἡ σύνεσις καὶ μετριοφροσύνη ἐξέπληξε τοὺς ἀντιπροσώπους.

Ἡ Συνέλευσις συνεζήτει τότε τὰ ἄρθρα τοῦ δημοκρατικοῦ συντάγματος ἐπιμόχθως κατεργασθέντος ἀπὸ ἐπὶ τούτῳ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τρία συστήματα ὑπεβλήθησαν. Τὸ πρῶτον ὥριζε τὸν πρόεδρον ἐκλεγόμενον ἀπὸ τὸν λαόν, τὸ δεύτερον ἀπὸ τὴν ἔθνοσυνέλευσιν, τὸ δὲ τρίτον ὥριζεν ἀπλῶς Πρόεδρον Συμβουλίου ἐκλεγόμενον ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν καὶ ἀνακαλούμενον κατὰ βούλησιν. Μετὰ εὐφραδέστατον λόγον τοῦ Κ. Λαμαρτίνου, ἡ παρὰ τοῦ λαοῦ ἐκλογὴ τοῦ προέδρου ὑπερίσχυσε διὰ πλειοψηφίας.

Ὁ Κ. Α. Θουρὲ ἐπρότεινε τότε τὴν ἐπομένην ἐπανόρθωσιν τοῦ νομοσχεδίου. « Νὰ μὴ γίνηται πρόεδρος ἢ ἀντιπρόεδρος τῆς δημοκρατίας μέλος τῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἐβασίλευσαν ἐν Γαλλίᾳ. » Τότε ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων τὸν ὁποῖον ἡ ἐπανόρθωσις αὕτη ἀπέβλεπε, ζητήσας τὸν λόγον εἶπε. « Πολίται δὲν προτίθεμαι ν' ἀποκρούσω ταύτην τὴν ἐπανόρθωσιν, διότι ἀρκούντως ἀντημείφθην ἀνακτήσας τὰ δικαιώματα

πολίτου, ὥστε νὰ μὴν ἔχω ἤδη ἄλλην τινὰ φιλοδοξίαν. Οὔτε προάγομαι, ἐν συνειδήσει τὸ λέγω, νὰ διαμαρτυρηθῶ κατὰ τῶν συκοφαντιῶν τὰς ὁποίας διασπείρουν ἐπιμένοντες νὰ μὲ ἀποκαλοῦν Βασιλειῶντα, ἀλλ' ἔρχομαι ἐν ὀνόματι τριακοσίων χιλιάδων ἐκλογέων, οἵτινες ἐπανειλημμένως ἐψηφοφόρησαν ὑπὲρ ἐμοῦ ν' ἀποκηρύξω τὸ ὄνομα τοῦτο ὕπερ κατὰ πρόσωπον μὲ ρίπτουν. » Ἡ προταθεῖσα παρὰ τοῦ Κ. Α. Α. Θουρὲ ἐπανόρθωσις δὲν ἔσχε κἂν τὴν τιμὴν νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν.

Ὅτε ὁ Πρίγκιψ ἐδέχθη τὴν ὑποψηφιότητά του διὰ τὴν Προεδρείαν τῆς Δημοκρατίας γενικὴ ἠγέρθη κατακραυγὴ ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, καὶ προέβησαν μάλιστα μέχρι τοῦ νὰ διαφιλονεικῶσιν τὸ δικαίωμα τοῦτο ὕπερ ἔχαιρεν ὡς πολίτης.

Ὁ Πρίγκιψ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 26ης Ὀκτωβρίου ἀπήντησε πρὸς τὴν κατηγορίαν τῆς ἀναρμοδιότητος διὰ τῶν ἐπομένων λόγων.

« Πολῖται ἀντιπρόσωποι, τὸ λυπηρὸν ἐπεισόδιον ὕπερ χθὲς ἠγέρθη ἐναντίον μου δὲν μ' ἐπιτρέπει νὰ σιωπήσω. Οἰκτείρω τὴν ἀνάγκην εἰς ἣν εὐρίσκομαι νὰ ὁμιλήσω αὐθις ὑπὲρ ἐμοῦ, διότι δυσαρεσοῦμαι ποιούμενος τὸν λόγον ἀπαύστως περὶ ζητημάτων ἀφορώντων τὸ ἄτομόν μου, ἐνῶ δὲν πρέπει οὐδὲ στιγμὴν νὰ χάνωμεν ἀπὸ τὴν περὶ τὰ σπουδαῖα συμφέροντα τῆς πατρίδος ἐνασχόλησίν μας. Δὲν θὰ ὁμιλήσω ποσῶς περὶ τῶν αἰσθημάτων μου καὶ περὶ τῶν δοξασιῶν μου τὰς ὁποίας ἐξεδήλωσα, διότι οὐδεὶς ἄχρι τῆς ὥρας ἔλαβε τὸ ἐνδόσιμον ν' ἀμφιβάλλῃ ἐπὶ τοῦ ἅπαξ δοθέντος λόγου μου. Ὅσον διὰ τὴν κοινοβουλευτικὴν διαγωγὴν μου, καθὼς ἐγὼ ποτὲ δὲν θὰ τολμήσω νὰ ζητήσω λόγον ἀπὸ τινὰ τῶν συναδελφῶν μου διὰ τὴν διαγωγὴν ἐξελέξατο, οὕτως δὲν ἐπιτρέπω πρὸς οὐδένα τὸ δικαίωμα νὰ μὲ ἐπερωτήσῃ ἐπὶ τῆς ἰδικῆς μου. Τὸν λόγον τοῦτον χρεωστῶ νὰ τὸν δώσω εἰς τοὺς ἐκλογεῖς μου. Περὶ τίνος μὲ κατηγοροῦν; διότι ἀποδέχομαι παρὰ τοῦ δημοτικοῦ αἰσθήματος ὑποψηφιότητα τὴν ὁποίαν δὲν ἐθήρευσα, ναί! δέχομαι τὴν ὑποψηφιότητα ταύτην, ἥτις μὲ περιποιεῖ τιμὴν, τὴν δέχομαι διότι ἐπανειλημμένα ἐκλογαὶ καὶ τὸ ὁμόθυμον ψήφισμα τῆς ἐθνοσυνελεύσεως κατὰ τῆς προγραφῆς τῆς οἰκογενείας μου, μὲ δικαιοῦσι νὰ ἐλπίζω ὅτι ἡ Γαλλία θεωρεῖ τὸ ὄνομά μου ὡς δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς παγίωσιν τῆς κοινωνίας, καὶ οἱ κατηγοροῦντές με ἐπὶ φιλοδοξίᾳ ὀλίγον γνωρίζουν τὴν καρδίαν μου. Ἐὰν ὑψηλὸν καθῆκον δὲν μὲ ἐκράτει ἐνταῦθα, ἂν αἱ συμπάθειαι τῶν συμπολιτῶν μου δὲν μὲ ἦσαν παρηγορία ἀπέναντι τῶν δυσμενῶν προσκόλων καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ἀκόμη ἀπολογιῶν, πρὸ πολλοῦ ἤδη ἤθελον ἐπιθυμήσαι τὴν ἐξορίαν. Δὲν ἐπέδει-

Ξα είναι ἀληθές προγενεσέραν τινὰ λόγων δεινότητα, ὡς οἱ κατήγοροί μου θέλουν, ὅπως περιφανῶς ἤδη ἴσαμαι ἐπὶ τοῦ βήματος τούτου, ἀλλ' ὀλίγοις δέδοται τὸ χάρισμα ἀπαγγελίας εὐγλώττου πρὸς ὑποστήριξιν ὀρθῶν καὶ ὑγιῶν ἰδεῶν. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει εἰμὴ εἷς τρόπος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς πατρίδος. Ἡ πατρὶς, Κύριοι, ἔχει χρειᾶν πρὸ πάντων Κυβερνήσεως εὐσόχου, σερεᾶς, συνετῆς καὶ σκεπτομένης μᾶλλον πῶς νὰ θεραπεύσῃ τὰ δεινὰ τῆς κοινωνίας, ἢ νὰ ἀντεκδικῆται. Κἄποτε θριαμβεῖει τις ἐπιτυχέστερον δι' ἀγωγῆς ἐπιτηδείας καὶ σώφρονος ἢ διὰ τῶν λογῶν τῶν θεωριῶν τῶν μὴ βασιζομένων ἐπὶ τῆς πείρας καὶ τοῦ λογικοῦ. Πολλοὶ ἀντιπρόσωποι, θέλουν, τὸ γνωρίζω, νὰ σπεύρουν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μου ἀκάνθας καὶ τριβόλους, προσκόμματα καὶ ἐνέδρας, ἀλλὰ δὲν θὰ ὑποπέσω, θὰ ἐξακολουθήσω τὴν ὁδὸν ἣν διέγραψα, χωρὶς ν' ἀνησυχῆσω, χωρὶς νὰ σαματήσω, θὰ φανῶ ἰκανὸς πάντοτε νὰ δείξω τὴν γαλήνην ἀνθρώπου ἀποφασίσαντος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ χρέος του. Δὲν θέλω ἢ νὰ φανῶ ἄξιος τῆς ὑπολήψεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, τῶν χρηστῶν πολιτῶν, καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ μεγαθύμου τούτου λαοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον χθὲς τόσον ἐλαφρῶς προσηνέχθησαν. Κι ἰσχυρῶς ὅθεν πρὸς ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ ὀργανίσουν ἐναντίον μου σύστημα προκλήσεως καὶ ἀντεγκλήσεως, ὅτι εἷς τὸ ἐξῆς δὲν θ' ἀπαντήσω πρὸς οὐδεμίαν ἐπερώτησιν, πρὸς οὐδεμίαν προσβολὴν, πρὸς οὐδὲν εἶδος σκευωρίας. Δὲν θ' ἀπαντήσω πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἐπιθυμοῦν νὰ μὲ ἀναγκάζουν νὰ δμιλῶ, ὅταν ἐγὼ θέλω νὰ σιωπῶ. Θὰ διαμείνω ἀκλόνητος ἐναντίον ὅλων τῶν ἐρεθισμῶν, καὶ ἀπαθῆς ἀπέναντι ὅλων τῶν συκοφαντιῶν. »

Οὕτως ἡ ὑποψηφιότης τοῦ Πρίγκιπος ἐγένετο παραδεκτὴ τοσοῦτον μεγαλοπρεπῶς καὶ τοσοῦτον νομίμως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Ἡ 10 Δεκεμβρίου.

 Μηνύτωρ τῆς 21^{ης} Νοεμβρίου 1848 ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Γαλίαν, ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἔμελλε νὰ γείνη τὴν 10ην τοῦ ἐπιόντος Δεκεμβρίου.

Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Δημοκρατικοῦ Συντάγματος, ἧτις ἐγένετο ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Ὁμοιοίας μὲ καιρὸν μελαγχολικὸν καὶ ψυχρὸν, οἱ πλείότεροι τῶν ἀντιπροσώπων ἀπῆλθον εἰς τὰς ἐπαρχίας των διὰ νὰ συστήσουν εἰς τοὺς λαοὺς τοὺς ὑποψηφίους τῆς ἐκλογῆς των. Αἱ συμπάθειαι τῆς μεγαλητέρας μερίδος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἦσαν ὑπὲρ τοῦ στρατηγοῦ Καβαινιακ, χάριν τοῦ ὁποίου ἀπεπειράθησαν νὰ ἐπηρεάσουν καὶ παρασύρουν τὸν τόπον, ἀλλ' ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις εὔρισκετο εἰσέτι ἐν τῇ ἀπάτῃ καὶ ἐφαντάζετο μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ὅτι ὁ ὑποψήφιος τῆς ἤθελε θριαμβεύσει κατὰ τὸν προσεχῆ ἐπίσημον ἀγῶνα Γελοιογραφίαι καὶ λίβελλοι ἐναντίον τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος ἐπλημύρησαν ἐν Γαλίᾳ, ἀλλ' ὅλα ταῦτα ἦσαν ἀνίσχυρα νὰ ἐξαλείψουν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ τὴν γοητείαν τοῦ μεγάλου ὀνόματος τοῦ Ναπολέοντος.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἐδημοσίευσεν μετ' οὐ πολὺ τὸ προάγγελμά του, τὸ ὁποῖον περιεῖχεν ὀλόκληρον σύστημα πολιτικῆς, καὶ ἐν ᾧ ὑπῆρχε τὸ ἐπόμενον χωρίον.

» Ἐὰν ἤμην Πρόεδρος, δὲν ἤθελον ὀπισθοχωρῆσαι ἔμπροσθεν οἰουδήποτε κινδύνου, ἔμπροσθεν οἰαςδήποτε θύσας, ὅπως ὑπερασπίσω τὴν τοσοῦτον ἀθάδῶς προσβαλλομένην κοινωνίαν, ἤθελον ἀφοσιωθῆ ὅλος

ἀνευ ὀπισθοβουλίας, πρὸς τὴν παγίωσιν Δημοκρατίας συνετῆς διὰ τῶν νόμων τῆς, τιμίας διὰ τῶν προθέσεών τῆς, μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς διὰ τῶν ἔργων τῆς. Ἦθελον θεωρήσει τιμὴν μου νὰ ἀφήσω μετὰ τέσσαρα ἔτη εἰς τὸν διάδοχόν μου, τὴν ἐξουσίαν παγιωθείσαν, τὴν ἐλευθερίαν ἀνέπαφον, καὶ πραγματικὴν πλήρη πρόοδον.» Τὸ προάγγελμα τοῦτο ἐτελεύτα διὰ ταύτης τῆς φράσεως. « Ἐν τούτοις ὅταν ἔχη τις τὴν τιμὴν νὰ ἴηαι ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους, ὑπάρχει τρόπος ἀλάνθαστος νὰ πράξῃ τὸ καλὸν, καὶ ὁ τρόπος συνίσταται εἰς τὸ νὰ θέλῃ νὰ τὸ πράξῃ ».

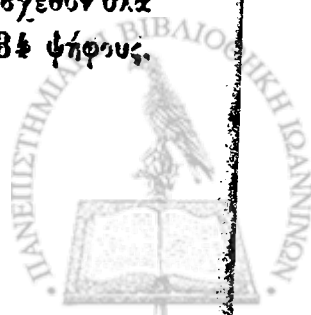
Πολιτικολόγος τις καλῶς πληροφορημένος λέγει τ' ἀκύλουθα ἀναφορικῶς τῆς συντάξεως τοῦ προαγγέλματος τούτου. « Ὁ Πρίγκιψ ἐνόμισε χρέος του νὰ καθυποβάλλῃ τὸ προάγγελμά του εἰς τὴν ἔγκρισιν τῶν ὑποστηριζόντων τὴν ὑποψηφιότητά του Κων. Θιέρσου καὶ Γισαρδίνου. Ὁ Κ. Θιέρσος εὔρεν εἰς πολλὰ μέρη πλημμελὲς τὸ σχέδιον, ὅπερ ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον τῷ ὑπέβαλεν. « Ἡ Δημοκρατία πρέπει νὰ φανῇ γενναία, » ἔλεγε τὸ προάγγελμα.

» — Εἶνε ἀφροσύνη ἀνεφώνησεν ὁ Κ. Θιέρσος νὰ γίνηται λόγος ἀμνηστείας, ἐνῶ εἰσέτι ἀρχίζει ἐπὶ τῶν ὀδοφραγμάτων τὸ χυθὲν αἷμα κατὰ τὴν συμπλοκὴν τοῦ Ἰουνίου! Δὲν πρόκειται τώρα νὰ ἐπιδείξωμεν γενναϊότητας, ἀλλ' ἐπιτηδείως νὰ ἐπιληθῶμεν τοῦ ἔργου.» — Ἀπήρесе πρὸς τούτοις εἰς τὸν Κ. Θιέρσον ἡ ἀνωτέρω διαληθθεῖσα περικοπή. « Θὰ θεωρήσω τιμὴν μου ν' ἀφήσω μετὰ τέσσαρα ἔτη εἰς τὸν διάδοχόν μου τὴν ἐξουσίαν παγιωθείσαν, τὴν ἐλευθερίαν ἀνέπαφον καὶ πραγματικὴν πλήρη πρόοδον. » — « Πρὸς τί λέγει νὰ λάβωμεν τοιαύτας ὑποχρεώσεις; » Τὴν δ' ἐπιούσαν ἔπεμψε πρὸς τὸν Πρίγκιπα ἑτερον προάγγελμα συνταχθὲν ἀπὸ τὸν Κ. Μερουῶ ἄλλοτε ἀρχισυντάκτην τῆς Συνταγματικῆς. Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον καθυπέβαλε τὰ δύο ταῦτα σχέδια πρὸς τὸν Κ. Γισαρδίνον, ἀρχόμενος ἀπὸ τὸ ἰδικόν του.

— Τί στοχάζεσθε; τὸν ἐρωτᾷ.

— Στοχάζομαι ἀπεκρίθη ὁ ἀρχισυντάκτης τοῦ Τύπου « ὅτι, τὸ πρῶτον εἶναι πραγματικὸν ὡς ἡ φύσις, καὶ ὅτι τὸ δεύτερον ἀπ' ἐναντίας εἶναι ὠχρὸν ὡς ἀντίτυπον ἰχνογραφηθὲν ὀπισθεν ὑέλου. Δεῖ γηθητι τοιοῦτος οἶος εἶσαι, τοῦτο εἶναι τὸ αἰρετώτερον ».

Ἡ 10η 10βρίου ἐφθασεν. Οἱ λαοὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς δημάρχους καὶ ἐφημερίους ἀνεχώρουν ὑπὸ τὸν ἦχον τοῦ τομπάνου, ὅπως καταθέσουν ἐν τῇ κάλπῃ τὰ ψηφοδέλτια τῶν φέροντα σχεδὸν ὅλα τὸ ὄνομα τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος, τυχόντος 5,562,884 ψήφους.

Ο στρατηγός Καβαινιάκ έτυχε μόνον 1,469,166 ψήφους.

Η αναγόρευσις του Λουδοβίκου Ναπολέοντος ως Προέδρου, έγινετο την 20 Ιουλίου 1848. Του Στρατηγού Καβαινιάκ άπλώς και αξιοπρεπώς παραδόσαντος την Έξουσίαν, ο Πρόεδρος της Έθνοσυνελεύσεως έγερθείς είπε. « Δυνάμει των άρθρων 47 και 34 του Συντάγματος, ή Έθνική Συνέλευσις αναγορεύει τον πολίτην Λουδοβίκον Ναπολέοντα Βοναπάρτην Πρόεδρον της Δημοκρατίας, από σήμερα μέχρι της δευτέρας Κυριακής του μηνός Μάϊου 1852. Κατά τους τύπους του ψηφίσματος, προσκαλώ τον πολίτην Πρόεδρον της Δημοκρατίας να εύαρεστηθή να αναβή εις τó βήμα, όπως δώσει τον νενομισμένον όρκον. »

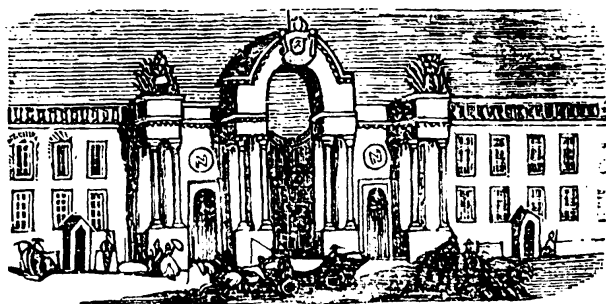
Η στιγμή ήτον επίσημος. Σιγή βαθυτάτη επεκράτει καθ' όλον τον περίβολον, και τó αρχόμενον σκότος της προσεγγιζούσης νυκτός καλύπτον την άπέραντον εκείνην αίθουσαν, προσήυξανε τó επίσημον της στιγμής και την γενικήν συγκίνησιν. Άνήρχετο τότε επί του βήματος ταχίστοις βήμασιν, άνήρ μετρίου αναστήματος, έχων πρόσωπον πελιδνόν και μύστακα πολύτριχον και ξανθόν, και φορών μέλανα έπενδύτην έμπεπορπημένον, επί του όποιου εξήστραπτεν ή Πλάξ της Λεγεώνας της Τιμής. Ο άνήρ ούτος ήτον ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Του Προέδρου της Έθνικής Συνελεύσεως αναγνόντος τον τύπον του όρκου « Όρκίζομαι. » είπε γεγωνυία τη φωνή ό εκλεκτός της πανδήμου ψηφοφορίας, ακόλουθως ζητήσας τον λόγον άπήγγειλε τ' ακόλουθα: « Πολίται άντιπρόσωποι, αί ψήφοι του έθνους και ή όρκοδοσία μου, διακελεύουν την μέλλουσαν διαγωγήν μου, τó καθήκόν μου διεχαράχθη και θά τó εκπληρώσω ως τίμιος άνθρωπος. Θά θεωρώ πολεμίους της πατρίδος, πάντας τους άποπειραθησομένους να μεταβάλλουν διά παρανόμων μέσων, υπέρ ή Γαλλία άπαξάπασα καθιδρύσατο. Μεταξύ ύμών και έμου, Πολίται άντιπρόσωποι, δεν δύναται να υπάρξουν διαφοραί. Αί θελήσεις μας, αί επιθυμίαι μας είναι αί αύται, θέλω ως ύμεις να έδραιώσω την κοινωνίαν επί των βάσειών της, να παγιώσω τας δημοκρατικάς θεσμοθεσίας, και να αναζητήσω πάν μέσον προς ανακούφισιν του γεννηίου και εύφυους τούτου λαού, υστις μοι παρέσχε τοιαύτην επιφανή ένδειξιν της έμπιστοσύνης του. Η πλειοψηφία ής έτυχον όχι μόνον με πληροί εύγνωμοσύνης, άλλ' επίσης θά παρέξει εις την νέαν Κυβέρνησιν την ήθικην ισχύν, άνευ της όποιας δεν δύναται να υπάρξη Έξουσία. Διά της ειρήνης και της τάξεως, ή πατρίς μας δύναται να ανυψωθή, να θεραπεύσθ, τας πληγάς της, να επαναφέρη εις την εύθειαν όδόν τους άποπλανηθέντας, και να κατευνάσθ τα πάθη. Έμπνεόμενος

ἀπὸ τοιοῦτον διαλλακτικὸν πνεῦμα, προσεκάλεσα παρ' ἐμοὶ ἄνδρας τιμίους, ἱκανοὺς καὶ ἀφοσιωμένους πρὸς τὴν πατρίδα, βέβαιος ὢν ὅτι ἐναντίον τῆς διαφωνίας τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν μας, εἶναι σύμφωνοι νὰ συμπράξουν μεθ' ὑμῶν πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Συντάγματος, πρὸς τὴν τελειοποίησιν τῶν νόμων, καὶ πρὸς τὴν δόξαν τῆς Δημοκρατίας. Ἡ νέα Κυβέρνησις ἀναλαμβάνουσα τὰς ἐργασίας της, χρεωστεῖ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν προκάτοχόν της, δι' ὅσα ἐμόχθησεν ὅπως παραδώσει τὴν ἐξουσίαν ἀνέπαφον καὶ διατηρήσει τὴν κοινὴν ἡσυχίαν. Ἡ διαγωγή τοῦ ἐντίμου στρατηγοῦ Καβαϊνιάκ, εἶναι ἀνταξία τῆς χρηστότητος τοῦ χαρακτήρος του, καὶ τῆς συναισθήσεως τοῦ καθήκοντος, ὅπερ εἶναι τὸ πρῶτιστον πλεονέκτημα ἀρχηγοῦ ἐνὸς Κράτους. Ἐχομεν πολῖται ἀντιπρόσωποι, μεγίστην ἐντολὴν νὰ ἐκπληρώσωμεν. Ἡ δ' ἐντολὴ αὕτη ἔγκειται εἰς τὸ νὰ θεμελιώσωμεν Δημοκρατίαν ἐν τῷ συμφέροντι ἀπάντων, καὶ Κυβέρνησιν ὄχι ἀντιδραστικὴν ἢ φαντασιώδη, ἀλλὰ στερεὰν καὶ ἐμπνεομένην ἀπὸ εἰλικρινῆ ἔρωτα πρὸς τὴν πρόοδον. Ἐσόμεθα ὅθεν ἄνδρες τῆς πατρίδος καὶ οὐχὶ ἄνδρες τῶν φατριῶν, καὶ θεία συνάρσει θὰ πράξωμεν τοῦλάχιστον τὸ καλὸν, ἂν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐνεργήσωμεν ἔργα μεγάλα.»

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἀπαγγείλας τὸν λόγον τοῦτον, τὸν ὁποῖον καὶ οἱ ἀντίπαλοί του ἐχειροκρότησεν, συνέσφιξε τὴν χεῖρα τοῦ Στρατηγοῦ Καβαϊνιάκ καὶ ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης, συνοδευόμενος παρὰ τριῶν μελῶν τοῦ Προεδρείου. Ἐπιβὰς δὲ τῆς ἀμάξης ἣτις τὸν ἀνέμενε, διηθύθη εἰς τὰ Ἀνάκτορα τῶν Ἡλυσίων, ἅτινα προσδιωρίσθησαν πρὸς ἐνδιαίτησιν του.

Τὸ Παλάτιον τῶν Ἡλυσείων.

Μεταξὺ τῶν ἐκλογῶν τῶν Δημοσίων Λειτουργῶν τῆς Δημοκρατίας, τὰς ὁποίας ὁ πρόεδρος ἔκαμεν, ἡ τοῦ Στρατηγοῦ Σανγαρινιὲ πρὸς ὃν ἐνεπιστεύθη τὴν διοίκησιν τῆς ἐθνοφυλακῆς καὶ τοῦ στρατοῦ τῶν Παρισίων, ἦτον ἡ ἀξιολογοτέρα.

Ὀκτώ ἡμέρας μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ὑπουργῶν του, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔγραψε πρὸς ἓνα αὐτῶν, τὸν Κ. Λεὸν Μαλβίλ τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν προδίδουσαν ὅλην τὴν περιφιλαυτίαν του. « Κύριε Ὑπουργέ, ἠρώτησα τὸν Διευθυντὴν τῆς Ἀστυνομίας ἂν δὲν ἐλάμβανε κἀποτε ἐκθέσεις ἐπὶ τῆς διπλωματίας, ὁ Διευθυντὴς ἀπεκρίθη καταφατικῶς, προσθέσας μάλιστα ὅτι σὰς ἐπέδωκε χθὲς ἀντίγραφον ἐκθέσεως τινος ἐπὶ τῆς Ἰταλίας. Ἐννοεῖτε κάλλιστα ὅτι αἱ διακοινώσεις αὗται πρέπει νὰ μ' ἐπιδίδωνται ἀπ' εὐθείας, καὶ σπεύδω νὰ σὰς ἐκφράσω ἅπασαν τὴν δυσἀρέσκειάν μου διὰ τὴν βραδύτητα τῆς πρὸς ἐμὲ ἐπιδόσεώς των. Σὰς παρακαλῶ ἐπίσης νὰ μοὶ πέμψητε τὴν Πέμπτην ἀφεύκτως τὰ δέκα ἕξ σχέδια ἅτινα σὰς ἐζήτησα. Δὲν ἐννοῶ πρὸς τούτοις νὰ συντάττῃ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τὰ ἄρθρα τὰ ἀφερῶντα ἀτομικῶς καὶ ἀπολύτως ἐμὲ, τοῦτο δὲν ἐγένετο ἐπὶ Λουδοβίκου Φιλίππου, καὶ δὲν πρέπει νὰ γίνηται, πρὸ ἡμερῶν ἐπίσης δὲν ἔλαβον τηλεγραφήματα. Ἐν συνόλῳ παρατηρῶ ὅτι οἱ ὑπουργοὶ τοὺς ὀποίους κατέστησα θέλουν νὰ προσενεχθοῦν πρὸς ἐμὲ, ὡς ἂν τὸ περίφημον Σύνταγμα τοῦ Σιεγιέ ἦτον ἐν ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ βεβαίως δὲν θὰ τὸ ἀνεχθῶ. » Ὁ Κ. Μαλβίλ ὅθεν, ἔδωσε τὴν παραίτησίν του.

Ἐν τούτοις ἡ νομοθετικὴ Συνέλευσις ἀντεκατέστησε τὴν Ἐθνικὴν, καὶ ἡ ἐκστρατεία τῆς Ρώμης εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἐνησχόλησε τοὺς νέους τοῦ ἔθνους ἀντιπροσώπους. Ἡ πλειοψηφία ἐπεδοκίμισε τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐπὶ τῆς Ποντιφικῆς Ἐδρας τὸν Πάππαν Πίον Θ'. διωχθέντα τοῦ Κράτους του ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ στρατηγὸς Οὐδινότος ἀπεστάλη εἰς Ἰταλίαν ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ ὅστις τὴν 31 ἡν Ἰουλίου εἰσῆλθε νικητὴς ἐν τῇ αἰωνίᾳ Πόλει. Ἡ ἐκτελεστικὴ καὶ κυβερνητικὴ ἐξουσία συνεκεντρώθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἥτις τιμίως προσαγομένη ἐπεκαλέσθη τὴν σύμπραξιν τῶν πολιτῶν, ἀλλ' ἀπήντησε μυρία προσκόμματα.

Τότε ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔγραψε πρὸς τὸν Κ. Ἐδγάρδον Νεϋ, ἀπεσταλμένον παρ' αὐτοῦ εἰς Ρώμην, περικλεῆ ἐπιστολὴν ἐν ἣ εὐρίσκοντο τὰ χωρία ταῦτα. « Ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία δὲν ἀπέστειλε στρατὸν εἰς Ρώμην διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἰταλίας, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας διὰ νὰ τὴν κωνοίση προφυλάττων αὐτὴν πάσης ὑπερβολῆς . . . Ἔθεταν ὡς βάσιν τῆς εἰσόδου τοῦ Πάπα ἐν τῇ Μητροπόλει του τὴν ἐξορίαν καὶ τὴν τυραννίαν . . . Ἐγὼ δὲ συγκεφαλαιῶ εἰς τὰ ἐπόμενα τὴν καθ' ἑαυτὴν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα, γενικὴν ἀμνηστειαν, ἐκλαίκευσιν τῆς διαχειρήσεως τῶν δημοσίων πραγμάτων,

Κώδικα Ναπολέοντος και Κυβέρνησιν φιλελεύθερον. Ἐπλήγην ἀτομικῶς τὴν καρδίαν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς προκηρῦξεως τῶν τριῶν Καρδιναλίων, ἐν ἧ οὐδ' ἡ ἐλαχίστη μνεία γίνεται τοῦ ὀνόματος τῆς Γαλλίας, οὔτε τῶν μόχθων τῶν γενναίων στρατιωτῶν μας. Πᾶσα περιφρόνησις γινομένη εἰς τὴν σημαίαν μας ἢ εἰς τὴν στρατιωτικὴν στολὴν μας, μὲ δάκνει κατὰ μέσσην καρδίαν, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ γνωστοποιήσητε, ὅτι ἂν ἡ Γαλλία δὲν πωλεῖ τὰς ἐκδουλεύσεις της, τοῦλάχιστον ἀπαιτεῖ νὰ τῇ γνωρίζουν χάριτας διὰ τὰς θυσίας καὶ αὐταπαρνήσεις της. Ὅτε οἱ στρατοὶ μας ἔκαμον τὸν γύρον τῆς Εὐρώπης, ἀφῆκαν πανταχοῦ ἔχνη τῆς διαβάσεώς των, τὴν κατάργησιν τῶν καταχρήσεων τοῦ χωροδεσποτισμοῦ (féodalité) καὶ σπόρους ἐλευθερίας. Δὲν ἀνέχομαι ὅθεν νὰ εἴπουν μίαν ἡμέραν ὅτι κατὰ τὰ 1849 Γαλλικὸς στρατὸς ἐνήργησε διαφοροτρόπως, οὔτε ὅτι ἐπήνεγκεν ἄλλα ἀποτελέσματα. »

Ἡ τοσοῦτον καθαρὰ καὶ σταθερὰ ὡς καὶ ἐπίσης ἐλευθέριος αὕτη ἔκφρασις, ἔδωσεν ἀφορμὴν σκέψεων πρὸς τοὺς ἐλπίσαντας, ὅτι ἠδύναντο νὰ μεταχειρισθῶν ὡς ὄργανον τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας.

Ἐν τούτοις συμπτώματα κλυδωνισμῶν ἀνεφύησαν ἐν τῇ Συνελεύσει, διότι ὁ τόπος ἦτον ἡσυχος ἐπαναπαυόμενος μετ' ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν του. Βεβαιοῦται ὅτι ὁ Λεδροῦ Ρολὲν εἶπεν· « Ἐντὸς ἐνὸς μηνὸς ἢ θὰ ἦμαι Δικτάτωρ ἢ θὰ τυφεκισθῶ. » Κατὰ συνέπειαν ἀνησυχία ἐγεννᾶτο ἕνεκα τούτων τῶν ἀπροσδοκῆτων λόγων.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ, ἡ ἐνσκήψασα τότε ἐν Παρισίοις ἐπιδημία ἀφῆρπασε τὸν ἄνδρα ὅστις δικαίως ἐθεωρεῖτο ἰκανὸς νὰ καταστέλλῃ πάσας τὰς ἐμπαθείας. Ὁ Στρατάρχης Βουζῶ προσβληθεὶς ἀπὸ χολόροϊαν ἀπεβίωσε τὴν 10ην Ἰουνίου. Τὸν περίδοξον ἀσθενῆ ἐπεσκεύεθον ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τὴν ἐνδεκάτην ὥραν τῆς πρωῆς. » Εὐτυχτῆς λογίζομαι Πρίγκιψ βλέπων σε, ἔλεγεν ὁ Στρατάρχης πρὸς τὸν περιπαθῶς συσφίγγοντα τὴν χεῖρά του Πρόεδρον, ἔχεις μεγίστην ἐντολὴν νὰ ἐκπληρώσης, θὰ σώσης τὴν Γαλλίαν διὰ τοῦ συνασπισμοῦ καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν χρηστῶν πολιτῶν. Ὁ Θεὸς δὲν μ' ἔκρινεν ἄξιον νὰ σοὶ παράσχῃ τὴν συνδρομὴν μου, προαισθάνομαι τὸν θάνατον.—« Δὲν ὑπάρχει εἰσέτι ἀπελπισία εἶπεν ὁ Πρίγκιψ, ἔχομεν ἀνάγκην σοῦ, καὶ ὁ Θεὸς θὰ σὲ διατηρήσει. »

Ὁ Στρατάρχης παρεκάλεσε διὰ κινήματος τῆς χειρὸς τοὺς παρευρισκομένους ν' ἀποσυρθῶσι, καὶ ἐπὶ ἐν τέταρτον σχεδὸν ἔσχε συνομιλίαν μετὰ τοῦ Πρίγκιπος, ἥτις ἔμεινεν ἀπόκρυφος.

» Θὰ ἐπανεῖλθω πρὸς ἐπίσκεψίν σου, εἶπεν ἀναχωρῶν ὁ Πρίγκιψ πρὸς τὸν ἀσθενῆ. « Ἐχεις ἄλλα χρέη νὰ ἐκπληρώσῃς ἀπεκρίθη ὁ Δούξ Ἴσλυ, εὐχαριστῶ Πρίγκιψ! αἰσθάνομαι ὅτι τετέλεσται δι' ἐμέ. » Καὶ πραγματικῶς τὴν ἐπιοῦσαν ὁ στρατάρχης, Βουζῶ μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῶν Παρισίων, προέδιδεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν μεγάλην καὶ γενναίαν αὐτοῦ ψυχὴν. Ὁ δὲ θάνατός του ἐθεωρήθη κοινὴ συμφορὰ διὰ τὸν τόπον.

Τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ θανάτου τοῦ στρατάρχου, ἀγωγὴ κατὰ τοῦ Προέδρου καὶ τῶν Ἱπουργῶν του κατετέθη εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς, ἐπὶ τῇ αἰτιάσει ὅτι ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐξουσία ἐπεχείρησε τὴν ἐκστρατεῖαν τῆς Ῥώμης, ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως τῆς Συνελεύσεως. Τὸ δῆθεν κοινοβουλευτικὸν τοῦτο τόλμημα κατὰ τοῦ Προέδρου, ἐγεννήθη μᾶλλον ἐν ταῖς ὁδοῖς ἢ ἐν τῇ Βουλῇ, ἐκπηγάζον ἀπὸ μυστικὰς ἐταιρίας, αἵτινες πρὸ τινος καιροῦ προπαρεσκευάζοντο νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα, καὶ ὑπενεργοῦσαι τὴν ἐπανάστασιν ἐκαιροφυλάκτου τὴν πρώτην εὐκαιρίαν.

Τὴν 13ην Ἰουνίου ὄμιλος πέντε ἕως ἑξ χιλιάδων στασιαστῶν διεσκορπίσθη ἐν Παρισίοις περιφερόμενος εἰς τὰς ἀγυῖας καὶ τὰ πράγματα μετὰ σημαίας φερούσης ἐγγραφὴν, « Ζήτω τὸ Σύνταγμα! » Ὁ Λεδροῦ Ῥολὲν ὑπῆγεν εἰς τὴν Ἀποθήκην τῶν Τεχνῶν καὶ Ἐπιστημῶν μετὰ τινων ἀντιπροσώπων καὶ ἑκατοστούς πυροβολιστῶν τῆς Ἐθνοφυλακῆς. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν σχέδιον εἶχε διαγραφῆ, οἱ συναθροισθέντες ἐφιλονεῖκουν ἐπὶ περίπου ἡμισεῖαν ὥραν, τόσον περὶ τοῦ σκοποῦ ὅσον καὶ περὶ τῶν μέσων τῆς ἐκτελέσεως, ὅτε αἰφνης ἀκούσαντες διατυμπανισμοὺς καὶ πυροβολήματα ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ὁ Λεδροῦ Ῥολὲν ἐφυγαδεύθη ἀπὸ παράθυρον διὰ κιβωτίου τεθέντος πλησίον τοῦ τοίχου πρὸς διευκόλυνσιν τῆς καθόδου του.

Τότε ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπνύθουε πρὸς τὸν λαὸν προκήρυξιν ἐν ἣ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔλεγε. « Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ταρχῶν διατηρεῖ ἐν τῷ τόπῳ δυσφορίαν καὶ δυσπιστίαν, ἀνάγκη ὅθεν νὰ παύσῃ, ἐπέστη ὁ καιρὸς καθ' ὃν οἱ μὲν χρηστοὶ πολῖται πρέπει νὰ ἀσφαλίσθωσιν, οἱ δὲ φυχλοὶ νὰ τρέμουν. »

Κατὰ συνέπειαν τῆς 13ης Ἰουνίου στασιαστικὰ κινήματα ἐγένοντο καὶ εἰς Λούγδουνον, Βορδίγαλλα, Λίλλην, Μασώνην καὶ Στρασβούργον, ἀλλὰ ταχέως ἡ τάξις ἀπεκατεστάθη εἰς ὅλας αὐτάς τὰς πόλεις.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπεκατέστησε τότε ὑπουργεῖον ὅλως ἀφοσιωμένον εἰς τὴν πολιτικὴν του, καὶ ἐπεμφε πρὸς τὴν Συνέλευσιν διάγ-

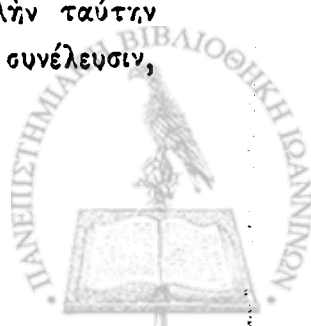
γελμα ἐκθέτον καθαρῶς τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, τοῦ ὁποίου ἰδοῦ ἐν χωρίον. « Ἐπί ἐν ἔτος ἤδη, ἔδωκα δείγματα αὐταπαρνήσεως, αἶροντα πᾶσαν δυσπιστίαν ἐπὶ τῶν ἀληθῶν προθέσεών μου. Ἄνευ μνησικακίας ἐναντίον ἀτόμου τινος, ἄφησα νὰ περιέλθουν εἰς τὰ πράγματα ἀνθρώπους ἰδεῶν ἀντιθέτων, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον τοῦ εὐτυχοῦς ἀποτελέσματος ὅπερ προσεδόκουν ἐκ ταύτης τῆς προσεγγίσεως. Καὶ ἀντὶ νὰ κατορθώσω συγχώνευσιν ἰδεῶν, δὲν ἀπήλαυσα ἢ οὐδετερότητα δυνάμεων . . . »

Καὶ πραγματικῶς ἅμα δὲν ἐπρόκειτο περὶ μέτρων τάξεως, ἢ πλειοψηφία τῆς Συνελεύσεως ἐδιχονόει. Μολαταῦτα παρεχώρησε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ἐπὶ τῶν ποτῶν φόρου, νόμον ἀναθέτοντα εἰς τοὺς δημάρχους τὴν ἐπιτήρησιν τῶν προκαταρκτικῶν σχολείων, τὴν ἐπὶ ἐν μόνον ἔτος παράτασιν τοῦ νόμου ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἰδιωτικῶν συνελεύσεων, τὸ δικαίωμα τῆς ἀπαγορεύσεως ἐκλεκτορικῶν ὁμηγύρεων, καὶ νόμον ἐπὶ τῆς χαρτοσημάνσεως τῶν ἐφημερίδων, ἐκτὸς δὲ τούτων τῶν ὅπλων κατὰ τῆς ἐλαχίστης ἀποπείρας ἀταξιῶν, ὅπλα ἐπίσης κατὰ τῆς ἐνδείας, ἤγουν τὴν καθίδρυσιν διαφόρων κοινωφελῶν κταστημάτων, τὰ ὅποια βραδύτερον ἢ Αὐτοκρατορία ἔμελλε νὰ ἀναπτύξῃ.

Ὁ Πρόεδρος θέλων νὰ σπουδάσῃ ἰδίους ὀφθαλμοῖς τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ τῶν ἐπαρχιῶν, ἔκαμε περιοδείαν ἀνὰ μέσον τῆς Γαλλίας, διαρκέσασαν πέντε ἑβδομάδας, ἐξ ἧς ἠρύσθη τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ μείζων μερὶς τοῦ λαοῦ ἐπεθύμει τὴν παράτασιν τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ ἐξουσίας κατὰ τὴν 10ην Δεκεμβρίου. Ἐπιστρέφων εἰς Παρισίους, προσωκέωθη μὲ τὰ διάφορα τάγματα τοῦ στρατοῦ, καὶ ἔκαμε πολυαριθμούς ἐπιθεωρήσεις εἰς τὰς πεδιάδας Ἀγίου Μαύρου καὶ Σατωρῆ ὑπὸ τὰς ζητωκραυγὰς. « Ζήτω ὁ Πρόεδρος! Ζήτω ὁ Ναπολέον! καὶ κάποτε Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ. »

Ἡ Συνέλευσις ἐπαναλαβοῦσα τὰς συνεδριάσεις της, ἀπέδειξε τὴν δυσαρέσκειαν, ἣν τῇ ἐνεποίει ἢ αὔξουσα δημοτικότης τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, διὰ τῶν σοβαρῶν διαφωνιῶν αἵτινες ἀνεφύρσαν μεταξύ τῶν δύο μεγάλων ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους.

Ὁ περιβληθεὶς τῆς διοικήσεως τῆς Ἐθνοφυλακῆς τοῦ Σηκουάνα καὶ τοῦ στρατοῦ τῶν Παρισίων στρατηγὸς Σανγαρνιέρος, παρεῖχεν ἕνεκα ταύτης τῆς ἐξαιρετικῆς ἐξουσίας προσκόμματα εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Ὁ Πρίγκιψ Ναπολέον ὄθεν, τῷ ἀφῆρεσε τὴν διπλὴν ταύτην διοίκησιν, ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦτο παρῶξυνε εφόδρα τὴν συνέλευσιν,

της οποίας ο στρατηγός έχαιρε πλήρη εμπιστοσύνην. Τότε ο Κ. Θιέρσος έπρόφερε το περίφημον εκείνο λόγιον. « Έάν ή συνέλευσις ύποχωρήση, ή Αύτοκρατορία έγένητο. »

Η συνέλευσις άνέτρεψε το ύπουργειον, και ή κατάστασις των πραγμάτων από ήμέραν εις ήμέραν έδεινούτο. Πίσωσις ζητηθείσα ώς προσθήκη της έπιχορηγήσεως του Προέδρου, ένώ το παρελθόν έτος έπεψηφίσθη, ήδη απερίφθη. Ο δέ Πρίγκιψ, μη παραδεχθείς τας προτροπας των φίλων του να απαντήσει προς το πολέμιον τουτο ψήφισμα δι' έθνικης συνεισφορας, επώλησε τους ίππους και τας άμάξας του και μετερρύθμισεν άπασιν την περι τον βίον του παρασκευήν. Το παρ' αυτου διορισθέν νέον ύπουργειον προϋτίθετο να συνδιαλλάξη τας δύο εξουσίας, και να αποκρούση τους επαπειλουντας τον τόπον κινδύνους δια της αναθεωρήσεως του συντάγματος, αλλά δεν επέτυχεν.

Εν τούτοις ο τόπος με τους οφθαλμούς προσηλωμένους προς την αποκλυομένην ολεθρίαν προθεσμίαν των 1852, σπουδαίως ανησύχει και άπαντες μετά φρίκης προσέβλεπον τον ορίζοντα, ο άγροτικός προ πάντων λαός άπηυδωκώς του από τα 1848 πολιτικοϋ σάλου, έδίψα ήσυχίας. Απειράριθμοι κατά συνέπειαν αναφοραί επέμαθθησαν προς την συνέλευσιν, εξαιτούμεναι την γενικήν ή μερικήν αναθεώρησιν του συντάγματος. Και ή προς τουτο συγκατάθεσις των γενικων συμβουλιων ώς και των συμβουλιων των επαρχιων, εξεδήλου τρανώτατα την γενικήν επιθυμίαν του λαου, να ιδη αυθις εκλέξιμον κατά τα 1852 τον Πρίγκιπα Λουδοβικον Ναπολέοντα.

« Δράττομαι της ευκαιρίας του συμποσίου τουτου, έλεγεν ο Πρίγκιψ εν Διζώνη την 1ην Ιουνίου 1850, οπως ώς από βήματος διανοιξω προς τους συμπολίτας μου τους μυχους της καρδιάς μου. Νέα ήδη άρχεται φάσις του πολιτικοϋ βίου μας, από του ένός άκρου της Γαλλίας μέχρι του έτέρου, αναφοραί ύπογράφονται εξαιτούμεναι την αναθεώρησιν του συντάγματος, αναμένω μετ' εμπιστοσύνης τας εκδηλώσεις του τόπου, και τας αποφάσεις της συνελεύσεως, αιτινες αναμφιβόλως θ' απορρέουν από την μόνον διαλογισμόν του κοινοϋ συμφέροντος. . . . Οποια και άν ώσι τα χρέη άτινα ο τόπος θα μ' επιβάλλη, θα μ' εύρει πρόθυμον ν' ακολουθήσω την θέλησίν του, και πιστεύσατε Κύριοι, ότι ή Γαλλία δεν θα απολεσθη εν ταις χερσί μου. »

Η αίτησις της αναθεωρήσεως του συντάγματος μετά Ουελλώδη συζητησιν διαρκέσασιν εξ ολοκληρους ήμέρας, απερίφθη πκρά τής Συνελεύσεως.

Ἐκτοτε ἡ δημοκρατία ἐγκατελείφθη εἰς τὴν φορὰν τῆς τύχης.

Ἐπίσης ἀπερρίφθη παρὰ τῆς Βουλῆς καὶ τὸ διάγγελμα τοῦ Προέδρου, περὶ ἀνανεώσεως τῆς γενικῆς ψηφοφορίας καταργηθείσης κατὰ μέρος ἀπὸ τὸν νόμον τῆς 31ης Μαΐου, τὸν ὑπεξαιροῦντα τρία ἑκατομμύρια ψήφων, καὶ ἡ πάλιν μεταξὺ τῶν δύο ἐξουσιῶν ἀπέβαιεν ὁσημέραι σπουδαιότερα καὶ ἀγριότερα. Μετ' οὐ πολὺ ἡ Βουλὴ ἀναλαβοῦσα θάρρος, ἔθεσεν ἐκ νέου ὑπὸ συζήτησιν νομοσχέδιον περὶ εὐθύνης τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν Ἰπουργῶν του, ἀληθές μὴ χάνεμα πολέμου κατὰ τοῦ Πρίγκιπος Λουδοβίκου Ναπολέοντος. Τοιαύτη ὄθεν κατάστασις πραγμάτων δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ.

Ὁ Πρίγκιψ ἐν μέσῳ τῆς ταραχῆς, τῆς μεγίστης καὶ φοβερᾶς ταύτης κρίσεως, διετήρησεν ἅπασαν τὴν ἐκπληκτικὴν ἀπάθειάν του. Ἄπαξ μόνον ὑποδεχόμενος τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ ἀντικαταστήσαντος τὴν φρουρὰν τῶν Παρισίων στρατοῦ, ἐξετράπη τῆς ἀπολύτου ἐπιφυλάξεώς του εἰπὼν αὐτοῖς. «Κύριοι, χαίρω βλέπων σας ἐμφορουμένους ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, ὅπερ ἄλλοτε μᾶς ἐδόξασε καὶ ἤδη μᾶς ἐξασφαλίζει. Δὲν θὰ σᾶς ὀμιλήσω ὅθεν οὔτε περὶ τῶν καθηκόντων σας, τὰ ὅποια αἰέποτε ἐντίμως ἐξεπληρώσατε τόσον ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ ἐδάφους, ὅσον καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς Ἀφρικῆς, οὔτε περὶ πειθαρχίας τὴν ὅποιαν διετηρήσατε ἀνέπαφον ἐν μέσῳ τῶν χαλεπωτέρων δοκιμασιῶν, τῶν ὁποίων δὲν ἐλπίζω τὴν ἐπάνοδον, ἀλλ' ἂν σοβαρὰ περιστάσεις μὲ ἠνάγκαζον νὰ κάμω ἐκκλησίαν πρὸς τὴν ἀφοσίωσίν σας, εἰμὶ βέβαιος, ὅτι δὲν θὰ μὲ τὴν ἀρνηθῆτε, γνωρίζοντες ὅτι δὲν θὰ σᾶς ζητήσω τι, ἀπάδον πρὸς τὸ δίκαιον, πρὸς τὴν στρατιωτικὴν τιμὴν, καὶ πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔθεσα ἐπὶ κεφαλῆς σας ἄνδρας χαίροντας τῆς ἐμπιστοσύνης μου, καὶ οἵτινες εἶναι ἄξιοι καὶ τῆς ὑμετέρας, διότι ἐν περιπτώσει κινδύνου δὲν θὰ προσενεχθῶ ὡς αἱ προκατοχοί μου Κυβερνήσεις, λέγων σας βραδίσατε καὶ σᾶς ἀκολουθῶ, ἀλλὰ θὰ σᾶς εἶπω, βραδίζω ἀκολουθεῖτέ με!»

Ὁ Πρίγκιψ ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ἐπὶ τὴν συνδρομὴν τοῦ στρατοῦ καὶ ἡ ἀπόβασις τοῦ δράματος προσήγγιζεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

Ἡ 2 Δεκεμβρίου.

Η περί εὐθύνης τῶν Ἰπουργῶν καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρότασις, ἔδειξεν ἀπλῶς καὶ καθαρῶς, ὅτι σκοπὸς τῆς Συνελεύσεως, ἦτο νὰ θέσῃ ὑπὸ κράτησιν τὸν Πρίγκιπα Λουδοβικὸν Ναπολέοντα, ὥστε ἦτον ἀνάγκη πραξικοπήματος, τὸ ὅποιον ἂν δὲν ἐγίνετο παρὰ τοῦ Πρίγκιπος, ἤθελε γείνει παρὰ τῆς Συνελεύσεως.

Τὴν Δευτέραν τῆς 1ης Δεκεμβρίου 1851 ἐδόθη γεῦμα καὶ ἑσπερινὴ συναναστροφή εἰς τὰ Ἡλύσεια. Ἡ ἄφεςπερις αὕτη οὐδόλως διέφερον ἀπὸ ὅσας προλαβόντως εἶχε δώσει ὁ Πρόεδρος. Οἱ ἀντιπρόσωποι οἵτινες ἀπὸ τινος καιροῦ ἀπετόλμων νὰ κάμουν ἐρεῦνας μέχρι καὶ ἐντὸς τῶν Ἡλυσείων, ὅπως μάθωσιν εἰς ἂν πραξικόπημά τι παρεσκευάζετο, ἐπείσθησαν ἐντελέστατα, ὅτι ἡ νύξ τῆς 1ης πρὸς τὴν 2αν Δεκεμβρίου θὰ διέλθει ὡς καὶ αἱ προλαβοῦσαι, ἀλλ' ἠπατώντο, διότι ὁ Πρίγκιψ ἐξελέξατο πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἐν μυστικότητι ὀργανιζομένου σχεδίου του, τὴν 2 Δεκεμβρίου, ἐνδοξὸν ἐπέτειον τῆς μάχης τῆς Λουστερλίτζης, ἴσως δὲ ἐξελέξατο τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ διότι τὸ τάγμα τοῦ πεζικοῦ τὸ ὅποιον κατὰ τὴν 8ην ὥραν τῆς πρωίας ἤθελεν εἶσθαι ἡ φρουρὰ τῆς Συνελεύσεως, ἀνήκεν εἰς τὸ παρὰ τοῦ Ταγματάρχου Ἐσπινάσσου διοικούμενον σῶμα, ὅστις μετὰ τοῦ τάγματός του ἦτον ἀφοσιωμένος πρὸς τὸν Πρίγκιπα.

Περὶ τὴν 8ην ὥραν ὁ Κ. Μοχάρ εἰσηλθεν εἰς τὸ σπουδαστήριον τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὅστις εἶχε συστήσει πρὸς τὸν ἐπιστήθιον τοῦτον μυστικὸν σύμβουλον του, νὰ συνάψῃ εἰς ἓνα μόνον φάκελλον ἄ-

παντα τὰ πρὸς τὸ πραξικόπημα ἀναφορικά ἔγγραφα. Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τούτων ὑπῆρχε καὶ τὸ ψήφισμα, ὃπερ ἀνεκαίνιζε τὴν γενικὴν ψηφοφορίαν καὶ διέλυε τὴν Συνέλευσιν, ἐπὶ τοῦ περικαλύμματος τοῦ φακέλλου τούτου ὁ Πρίγκιψ ἔγραψε διὰ χρωστῆρος τὴν λέξιν *Rubicon*, — « ὁ ὑπὲρ τῶν ὄλων κύβος. » —

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διετῆρει κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἅπασαν τὴν ἐξωτερικὴν εὐχέρειαν, καὶ ἐδείκνυε τὴν συνήθη του ἐλευθερίαν πνεύματος. Τὸ πρόσωπόν του μόνον ἦτον ὠχρὸν, ἢ ἐκ τοῦ κόπου ἢ ἐκ περιστελλομένης συγκινήσεως. Περὶ τὴν 9ην ὥραν ὑπῆγε παρὰ τῷ Κ. Μοκάρ. « Οὐδεὶς ὑποπτεύει τι ἐν τοῖς Ἡλυσείοις, τῷ λέγει μειδιῶν. » Ρίψας δὲ ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἐγγράφων, ἅτινα ἔμελλον νὰ πεμφθοῦν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον καὶ γράψας διὰ τοῦ Κ. Μοκάρ ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς μὴ μεμυημένους τοῦ μυστικοῦ ὑπουργοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν προθάλαμον, ὅπου ἰδὼν τὸν Κ. Βιέρχν ταξίαρχον τῆς Ἐθνοφυλακῆς, τὸν ἔλαβε κατὰ μέρος. « Κοιμᾶσαι τῷ λέγει εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Ἐθνοφυλακῆς εἰς τὸν Κερκμεικόν; — Πρίγκιψ διαμένω εἰσέτι εἰς τὴν οἰκίαν μου, διότι ὁ προκατόχος μου ὁ Στρατάρχης Φὸλς κατοικεῖ εἰσέτι ἐκεῖ μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων τοῦ. — Ἄλλ' αὐτὴν τὴν νύκτα πρόπει νὰ κοιμηθῆς εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον, διότι πρόκειται διὰ ταύτην τὴν νύκτα . . . ! — Λόγος ἰσχυρότερος διὰ νὰ κοιμηθῶ ἐν τῇ οἰκίᾳ μου, διότι ἤθελε φανῆ ἕκτακτον ἐὰν διηρχόμην τὴν νύκτα εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον ἐπὶ ἀνακλίντρου. — Ἐχεις δίκαιον, ἀλλ' ἔσο ἐκεῖ κατὰ τὴν 6ην ὥραν τῆς πρωίας, ὅπου θὰ σὲ διαβιβάσω τὰς διαταγὰς μου. Κανεὶς δὲ ἔθνοφύλαξ νὰ μὴν ἐξέλθῃ ἐν στολῇ. »

Ὀλίγα λεπτὰ πρὸ τῆς δεκάτης ὥρας ὁ Πρίγκιψ εἰσῆλθεν αὐθις εἰς τὸ σπουδαστήριόν του, ἡ δὲ ἀπουσία του οὐδένα ἐξέπληττε διότι ἐν τοῖς Ἡλυσείοις ἦσαν συνεθισμένοι νὰ τὸν βλέπουν πολλάκις αἴφνης ἀποσυρόμενον.

« Ἡξεύρεις τί τρέχει; » λέγει γελῶν πρὸς τὸν Κ. Μοκάρ. Ἐν τοῖς προθαλάμοις γίνεται πολὺς λόγος περὶ πολιτικοῦ πραξικοπήματος, ἀλλ' ὄχι περὶ τοῦ ἰδικοῦ μας, ἀλλὰ περὶ τοῦ παρσχευαζομένου παρὰ τῆς Συνελεύσεως κατ' ἐμοῦ. »

Ὁ Κ. Μορνὺ, εἷς ἐκ τῶν τριῶν μυστικοσυμβούλων τοῦ πραξικοπήματος, οἵτινες ἔμελλον νὰ ἔλθουν εἰς τὰ Ἡλύσια τὴν 10ην ὥραν, παρευρέθη εἰς τὴν παράστασιν τοῦ Μελοδράματος ἐν θεωρητηρίῳ γειτνιάζοντι τοῦ θεωρητηρίου τοῦ Στρατηγοῦ Καβαιναίκ. Ἐπεσκέφθη ἐν τοῖς θεωρείοις των, τὰς Κας Λιαδιέρην καὶ Λουάνην. « Βεβαιοῦσι τῷ λέγει

μία ἐξ αὐτῶν, ὅτι πρόκειται νὰ σαρώσουν τὴν Βουλὴν, τί θὰ κάμετε ὑμεῖς Κύριε Μορνύ; — Κυρία ἀπεκρίθη, ἂν σωρώσουν θὰ προσπαθήσω νὰ τεθῶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς λαβῆς τοῦ σαρώτρου. »

Περὶ τὴν πρώτην τῷ ἐζήτησέ τις δύο εἰσιτήρια ὅπως παρευρεθῆ εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῶν 2 Δεκεμβρίου. Δίδων τὰ δύο εἰσιτήρια, ἐπρόσθεσε μειδιῶν, « Ἐὰν ἀπαντήσητε δυσκολίαν εἰδοποιήσατέ μοι. »

Ἐν τούτοις τὸ πλῆθος τῶν προσκεκλημένων ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεσύρθη, ὁ θόρυβος ἔπαυσε καὶ οἱ φανοὶ ἐσβέσθησαν, περὶ δὲ ὥραν δεκάτην καὶ ἡμισίαν ἦσαν συνηγμένοι περὶ τὸν Πρίγκιπα πρὸς τελευταίαν συνδιάσκεψιν, ὁ Κ. Μοκάρ, ὁ Κόμης Μορνύ, ὁ Κ. Μωπὰς διευθυντῆς τῆς Ἀστυνομίας, καὶ ὁ Κ. Σαίντ-Ἀρνὼ Ἰπουργὸς τοῦ πολέμου.

Ἄμα ὁ Κ. Βεβίλ ἀντιταξίαρχος τοῦ Ἐπιτελείου, καὶ διαγγελεὺς τοῦ Προέδρου ἔφθασε, τὸν ἐπεφόρτισαν νὰ κομίσῃ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον ὅλα τὰ ἔγγραφα, ἅτινα διὰ νυκτὸς ἔμελλον νὰ στοιχειοθετηθοῦν καὶ ἐκτυπωθοῦν. Α' Τὸ διαλύον τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ψήφισμα. Β' Τὴν ἔκκλησιν πρὸς τὸν Λαόν. Γ' Τὴν προκήρυξιν πρὸς τὸν στρατόν. Δ' Τὴν προκήρυξιν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας ἐκ τῶν προτέρων παρασκευασθεῖσαν. Ὁ Κ. Βεβίλ ἐξετέλεσε τὴν ἐντολὴν μετὰ δραστηριότητος καὶ ἀγχινοίας, περὶ τὸ μεσονύκτιον φθάνει εἰς τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον, τοῦ ὁποῦ οὗ διευθυντῆς Σαίν Ζορζ ἐκ διαταγῆς εἶχεν ἐτοιμοὺς στοιχειοθέτας δι' ἐργασίαν τῆς νυκτὸς, εἰσερχόμενος εἰς τὸ προαύλειον τοῦ καταστήματος εὕρισκε ἑκατὸν χωροφύλακας τοὺς ὁποίους διατάττει νὰ φυλάττουν τοὺς διαδρόμους καὶ τὰ ἐργοστάσια, καὶ νὰ ἐπιτηροῦν ὅλας τὰς ἐξόδους καὶ ὅλα τὰ παράθυρα, ὥστε οὐδεὶς νὰ μὴ συγκοινωνήσῃ μετὰ τῶν ἔξω. Εἰς γέρον στρατιώτης περιστρέφων ἐν τῇ χειρὶ του τὸ τυφέκιόν του λέγει χαριέντως πρὸς ἓνα τῶν συστρατιωτῶν του. « Ἄγωμεν φίλε, φαίνεται ὅτι καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ πολιτικολογήσωμεν. » Περὶ δὲ τὰς τέσσαρας ὥρας τῆς πρωίας ἅπαντα τὰ διὰ τὸ πραξικόπημα ἔγγραφα ἦσαν ἐκτυπωμένα.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κ. Βεβίλ, ἀφοῦ οἱ τέσσαρες μυστικοσύμβουλοι συνδιελέχθησαν ἐπὶ τινὰ καιρὸν μετὰ τοῦ Πρίγκιπος, ἀπεχωρίσθησαν. Ὁ Κ. Μορνύ ἀποσυρόμενος εἶπεν εἰς τοὺς συναδελφούς του. « Ὑπεννοεῖται, Κύριοι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν πιθανὸν νὰ ἀφήσῃ τὸ δέμμα του. » — « Τὸ ἰδικόν μου εἶναι πολὺ πεπαλαιωμένον, ἀπεκρίθη ὁ Κ. Μοκάρ καὶ δὲν ἔχω ν' ἀπολέσω μέγα πρᾶγμα. » Ποτὲ ὁ Πρίγκιψ δὲν ἐφάνη πλέον γαλήνιος ὡς κατ' ἐκείνην τὴν ἐπίσημον στιγμὴν, ἀλλὰ καὶ

οί μυστικοσύμβουλοι του ἦσαν ἐπίσης τοσοῦτον ἀποφασισμένοι, εὐτολμοὶ καὶ ἀπαθεῖς, ὡς αὐτός. Οὐδεμίαν πρόνοιαν ἐλήφθη ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τῆς κινδυνωδεστάτης ταύτης ἐπιχειρήσεως, καὶ ἡ ἐν τοῖς Ἡλυσείοις ἐπικρατοῦσα σιωπὴ καὶ ἡρεμία, μόνον ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ τοῦ Πρίγκιπος ὑπάρχοντος φωτὸς, οὐδεμίαν παρεῖχον ὑπόνοιαν περὶ τοῦ ἐκτελεσθησομένου μεγίστου πραξικοπήματος. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Κ. Μορνὺ, Μωπὰς καὶ Σαίντ Ἀρνὼ, ὁ Πρίγκιψ παρατηρήσας ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν ἀφῆκεν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἑγγραφὸν τι σπουδαῖον ἐπιφορτίζει τὸν Κ. Μοκάρ νὰ τοῦ τὸ κομίσῃ ἀμέσως. Ὅτε ὁ Μοκάρ ἔφθασε παρ' αὐτῷ εὐρῶν αὐτὸν ἐνδεδυμένον μὲ τὰ οἰκειακά του φορέματα, « πῶς, τῷ λέγει, στρατηγὲ δὲν φέρετε στολὴν πολέμου; — ἡ ἀνάπαυσις τῆς νυκτὸς φέρει τὴν διάθεσιν διὰ τὴν ἐπαύριον » ἀπεκρίθη ὁ Κ. Σαίντ Ἀρνὼ.

Ὁ Πρίγκιψ ἀφοῦ ἔδωκε διαταγὴν νὰ τὸν ἐξυπνήσουν τὴν ἕτην ὥραν, καὶ ταχύτερον ἂν ἡ ἀνάγκη τὸ ἐκάλει, ὑπῆγε νὰ κκτακλιθῇ.

Πρώτιστον μέτρον τοῦ πολιτικοῦ τούτου πραξικοπήματος ἦτον ἡ σύλληψις δέκα ἐξ ἀντιπροσώπων καὶ ἐξήκοντα ἀρχηγῶν ἐταιριῶν μυστικῶν. Τὴν δ' ἐκτέλεσιν τοῦ δυσχεροῦς τούτου μέτρου ἐνεπιστεύθησαν εἰς τοὺς ὑπαστυνόμους τοὺς ὁποίους συνάξας ὁ Κ. Μωπὰς περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὠμίλησεν οὕτως. « Συνωμοσία πρόκειται νὰ ἐκτραγῆ κατὰ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τῆς ὁποίας ἡ δικαιοσύνη ἐπελήφθη, ὡς γνωρίζουσα τοὺς συνενόχους, ἰδοὺ τὰ ἐντάλματα συλλήψεως τοῦ Σανγαρνιέρου, Καβαϊνιὰκ, Θιέρσου, Βάζη, Λαμουαρσιέρου, Βεδῶ, Σαρὰς καὶ λοιπῶν, ἀπάντων ἐνόχων εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ συλλάβητε μυστικῶς πρὸ τῆς ἡμέρας. » Μεταξὺ τῶν συλληφθησομένων συγκατελέγετο καὶ ὁ Κόμης Ρογὲ φίλος ἐπιστήθιος τοῦ Κ. Μορνὺ, ἐνεργήσαντος τὴν κράτησιν του ὕπως τὸν προφυλάξῃ τῶν κινδύνων εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἱπποτικὴ τόλμη του ἠδύνατο νὰ τὸν ἐκθέσῃ.

Ἄπαντες ἀνεξαίρετως οἱ ὑπαστυνόμοι προθύμως ἀνεδέχθησαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς, καὶ λαβόντες τὰ ἐντάλματα συλλήψεως καὶ τὰς ὁδηγίας τοῦ Κ. Μωπὰς ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ δημαρχεῖον, περὶ δὲ τὴν 7ην ὥραν τῆς πρωίας οἱ δέκα ἐξ ἀντιπρόσωποι εὐρίσκοντο ἐν τῇ φυλακῇ Μαζὰς. Αἱ δέκα ἐξ αὐτῶν συλλήψεις ἐγένοντο μετὰ τοσαύτης ταχύτητος καὶ ἀκριβείας ὡς καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν ταῖς συνοικίαις ἐν αἷς αἱ συλλήψεις ἐγένοντο, ἔμαθον τὸ πρὸ πολλῆς ὥρας ἐκτελεσθὲν γεγονὸς, ὅτε πλέον ἦτο πάγκοινον. Οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι οὐδεμίαν ἀν-

τίστασιν ἀπήντησαν κατὰ τὰς συλλήψεις, παρὰ τῶν συλληφθέντων ἐν ταῖς κλίταις, τῶν ἀντιπροσώπων, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδεὶς ἀπεπειράθη ἄμυναν. Ἐποστράτηγός τις τοῦ στρατοπεδευμένου τάγματος ἐν Κουρπεβοῦ ἐλθὼν εἰς Παρισίους μὲ ἐντολὴν τινα διὰ τὰ Ἠλύσεια, ἐκοιμήθη ἐν Παρισίοις, ὅτε περὶ τὸ μεσονύκτιον ὑπολογαγός τις τοῦ τάγματός του ἔσπευσε νὰ τῷ εἰδοποιήσῃ, ὅτι τὸ τάγμα ἦτον ὑπὸ τὰ ὄπλα. Ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ τὴν ἀναγγείλῃ εἰς τὸν στρατηγὸν Σαυγαρνιέρον. Ἐκρυσσε τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ στρατηγοῦ, ἀλλ' ἀργοπορούντων ἔσωθεν νὰ τὸν ἀνοίξουν, ἐσκέφθη ὅτι ἡ ἐφόπλισις αὕτη δὲν εἶχε πιθανῶς οὐδεμίαν σπουδαιότητα, καὶ ὅτι οἱ συσρατιῶταί του ἤθελον τὸν περιπαίξει διὰ τὴν προαγωγὴν του ταύτην, καὶ οὕτως μὴ περιμείνας νὰ τὸν ἀνοίξουν, ἀνεχώρησε χωρὶς οὐδένα νὰ εἰδοποιήσῃ.

Τὴν ὅραν ὥραν τῆς πρωίας ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας ἔγραφεν εἰς τὰ Ἠλύσεια καὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. « Θριαμβεύομεν πανταχοῦ. » Τὴν ἰδίαν ὥραν τὰ στρατεύματα κατελάμβανον τὰς παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ πολέμου ὁρισθείσας θέσεις. Τὰ τάγματα τῶν τριῶν μεραρχιῶν τοῦ στρατοῦ τῶν Παρισίων διαιρεθέντα εἰς λόχους κατέλαβον τὰ Ἠλύσεια, τὴν πλῆττειάν Ὀμοιοίας, τὸν κῆπον τοῦ Κεραμεικοῦ, τὸ Καρουσέλ, καὶ τὸ παρόχθιον Ὀρσέη. Ὁ Ταγματάρχης Ἐσπινάσος περιεκύκλωσε τὸ Μέγαρον τῆς Συνελεύσεως μετὰ τῶν τριῶν ταγμάτων του. Ὁ Κ. Μορνὺ ἀπερχόμενος εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν περὶ τὴν ἑκτὴν καὶ ἡμισιάν ὥραν μετὰ τῶν Κ. Φλαχὸ, Λεοπόλδου Λεῶν, ἐνὸς γραμματέως καὶ τοῦ ὑπηρετοῦ του, ἐβεβαιώθη ἰδίους ὄμμασιν ἐναντίον τοῦ σκότους, ὅτι ὁ Ἐσπινάσος ἐξετέλεσε τὸ διαχαράχθῃν αὐτῷ καθῆκον.

Ὁ Κ. Μορνὺ ἦτον ὁ μόνος διορισθεὶς νέος ὑπουργὸς ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας. Ἀπὸ δὲ τὰ μέλη τοῦ παλαιοῦ ὑπουργείου μόνος ὁ Σαίντ Ἄρνὼ διετήρησε τὸ χαρτοφυλάκιόν του. Κατ' ἀρχὰς ἐσκέφθησαν νὰ σχηματίσουν νέον ὑπουργεῖον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πραγματικῆς, ἀλλ' ἀκολούθως μετημελήθησαν ἕνεκα τῶν δυσκολιῶν, τὰς ὁποίας ἀπήντησαν. Δι' ἐπιχειρήσιν τοιαύτην, οἷα ἡ 2 Δεκεμβρίου χρειάζεται πρὸ πάντων ἐνότις ἐνεργείας, καὶ ἰδοὺ διατὶ μόνος ὁ Κ. Μορνὺ προσυπέγραψε τὰ ἔγγραφα τῆς 2 Δεκεμβρίου. Τοῦ Κ. Μορνὺ φθάσαντος εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, οἱ κλητῆρες καὶ οἱ ὑπηρεταὶ οἵτινες τὸν ἐγνώριζον ἔσπευσαν νὰ τῷ ἀνοίξουν ὄλου, τοὺς θαλάμους τοῦ ἰσογαίου. Ὁ Κ. Μορνὺ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν

ρικῶν ἐκοιμᾶτο ἀκόμη, ὅτε ὁ διάδοχος του ἔφθασεν, ἀφυπνισθεὶς δὲ κατὰ διαταγὴν τοῦ Κ. Μορνὸ ἔσπευσε νὰ ἐνδυθῆ καὶ καταβῆ εἰς τὸ ἰσόγειον, ὅπου ὁ Κ. Μορνὸ τῷ ἐνεχείρισεν ἐπιστολὴν δι' ἧς ὁ Πρίγκιψ τὸν ὑχάριστεί διὰ τὰς πιστὰς ἐκδουλεύσεις του, καὶ τῷ ἐκοινοποιεῖ ὅτι τὸν ἀπήλαττε τῶν χρεῶν του. Ὁ Κ. Μορνὸ ὅστις πρὸς ἐξωτερικὸν χαριέστατον καὶ μεγίστην εὐστοχίαν, ἦν ὡνε σπανίαν ἐνεργητικότητα καὶ πολλὴν ἀοργησίαν καὶ ἀταραξίαν, ἦτον ὁ μόνος κατάλληλος ἀνὴρ τοιαύτης περιστάσεως, καὶ ὁ Πρίγκιψ Λουδοβίκος Ναπολέων ἔμεινεν εἰς ἄκρον εὐχαριστημένος, ἐμπιστευθεὶς πρὸς αὐτὸν τὸ τοσοῦτον σπουδαῖον ἔργον τῆς 2 Δεκεμβρίου.

Ἐν τούτοις ἐξημέρωσε, καὶ αἰ καθ' ὅλους τοὺς Παρισίους τοιχοκολληθεῖσαι προκηρύξεις τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀνεγινώσκοντο παρὰ τοῦ λαοῦ. Τὸ ψήφισμα τῆς διαλύσεως εἶχεν οὕτως.

« Ἐν ὀνόματι τοῦ Γαλλικοῦ Λαοῦ, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ψηφίζει. Ἄρθρον Αὐτὸν Ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις διαλύεται· ἄρθ. Βὸν Ἡ γενικὴ ψηφοφορία ἀνακαινίζεται, καὶ ὁ νόμος τῶν 31 Μαΐου καταργεῖται· ἄρθ. Γὸν Ὁ Γαλλικὸς λαὸς συγκαλεῖται πρὸς ἀρχαιρεσίας ἀπὸ τὰς 14 μέχρι τῶν 22 τοῦ προσεχοῦς Δεκεμβρίου. ἄρθ. Δὸν Ψηφίζεται πολιορκητικὴ κατάστασις ἐν Παρισίοις ἀπὸ τῆν Αὐτὴν στρατιωτικὴν μεραρχίαν· ἄρθρ. Εὐν. Τὸ συμβούλιον τοῦ Κράτους διαλύεται· ἄρθ. Στὸν. Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιφορτίζεται τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος ψηφίσματος »

Ἡ πρὸς τὸν Γαλλικὸν λαὸν προκήρυξις ἐμπεριείχε τὰ ἀκόλουθα χωρία. « Πειπεισμένος ὅτι ἡ ἀστασία τῆς Ἐξουσίας καὶ ἡ ἐπικράτησις μιᾶς μόνης Συνελεύσεως, εἶναι αἱ διαρκεῖς αἰτίαι ταραχῶν καὶ διχονοιῶν, καθυποβάλλω εἰς τὴν ψῆφόν σας τὰς ἀκολούθους θεμελιώδεις βάσεις συντάγματος τὸ ὁποῖον ἀκολούθως αἱ Συνελεύσεις θὰ ἀναπτύξουν. Αὐτὸν Ἀρχηγὸς ὑπεύθυνος ἐκλεγόμενος ἐπὶ δεκαετίαν. Β'ὸν Ἰπουργοὶ ἐξαρτώμενοι παρὰ μόνης τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας. Γ'ὸν Συμβούλιον τοῦ Κράτους συγκροτούμενον ἀπὸ τοὺς πλέον διακεκριμένους ἄνδρας, πρὸς παρασκευὴν τῶν νόμων καὶ ὑποστήριξιν τῶν συζητήσεων ἔμπροσθεν τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος. Δ'ὸν Νομοθετικὸν σῶμα συζητοῦν καὶ ψηφίζον τοὺς νόμους ἐκλεγόμενον διὰ γενικῆς ἀτομικῆς ψηφοφορίας. Εὐν Δευτέρα Συνέλευσις σχηματιζομένη ἀπὸ τὰ διασημότερα πρόσωπα τοῦ τόπου, ἐξουσία ἰσορροπικὴ, φύλαξ τῆς θεμελιώδους πολιτείας καὶ τῆς δημοσίου ἐλευθερίας. Τὸ σύστημα τοῦτο ὀργανισθὲν παρὰ τοῦ Πρώτου Ἰπάτου περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος παρέσχε τῇ Γαλλίᾳ ἡσυ-

χίαν και εήμερίαν, τὰς ὁποίας τὸ ἴδιον σύστημα και σήμεραν ἐφαρ-
μοζόμενον δύναται ἐπίσης νὰ ἐπιφέρῃ. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀκραιφνὴς πε-
ποιθητὴς μου. Ἐὰν τὴν συμμερίζεσθε διαδηλώσατέ τὴν διὰ τῶν ψήφων
σας, ἂν ἀπ' ἐναντίας προτιμᾶτε Κυβέρνησιν μοναρχικὴν ἢ δημοκρατι-
κὴν ἄνευ ἰσχύος, ἐξαγομένην ἢ ἀπὸ παρελθόν ἢ ἀπὸ χιμαιρικόν τι μέλ-
λον ἀποφανθῆτε ἀρνητικῶς. Οὕτως ὅθεν κατὰ πρώτην φοράν ἀπὸ τὰ
1804 θὰ ψηφοφορήσητε ἐν γνώσει τοῦ σκοποῦ, και καλῶς ἐπιστάμενοι
πρὸς τί και περὶ τίνος. Ἐὰν δὲν τύχω τῆς πλειοψηφίας σας θὰ προκα-
λέσω τότε νέαν Συνέλευσιν, πρὸς τὴν ὁποίαν θὰ ἐναποθέσω τὴν ἐντολὴν ἣν
παρ' ὑμῶν ἔλαβον. Ἀλλ' ἂν πιστεῦητε ὅτι ὁ ἀγὼν τοῦ ὁποίου σύμβολον
εἶναι τὸ ὄνομά μου, ἤγουν ἡ Γαλλία ἀναμορφωθείσα ἀπὸ τὴν ἐπανάστα-
σιν τῶν 89, και ὀργανισθεῖσα παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος εἶναι ἐπίσης ὑ-
μέτερος, ἀνακηρύξατέ το κατακυρουῦντες τὸ εἶδος τῆς ἐξουσίας ὅπερ
σᾶς ζητῶ, και τότε ἡ Γαλλία και ἡ Εὐρώπη προφυλάττονται ἀπὸ τὴν
ἀναρχίαν, τὰ προσκόμματα ἐξομαλύνονται, και αἱ ἀντιζηλῖαι ἐξαλεί-
φονται, καθότι ἅπαντες θὰ σεβασθοῦν, ἐν τῷ δόγματι τοῦ ἔθνους,
τὴν βούλησιν τῆς θείας Προνοίας. »

Ἴδου και τινὰ χωρία τῆς πρὸς τὸν στρατὸν προκηρύξεως. « Στρα-
τιῶται! ἐστὲ ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἐντολὴν σας, θὰ σώσητε τὴν πατρί-
δα διότι ἐφ' ὑμᾶς ἐλπίζω, οὐχὶ ὅπως ἀθετήσω τοὺς νόμους, ἀλλ' ὅ-
πως καταστήσω σεβαστὸν τὸν πρώτιστον νόμον τοῦ τόπου, τὴν κυ-
ριαρχίαν τοῦ λαοῦ, τοῦ ὁποίου εἶμαι ὁ νόμιμος ἀντιπρόσωπος. . . .
Κατὰ τὰ 1830 ὡς και κατὰ τὰ 1848 σᾶς μετεχειρίσθησαν ὡς ἀν-
δράποδα, διότι ἀφοῦ ἐμάλαζαν τὴν ἥρωϊκὴν αὐταπάρνησιν σας, ὠλι-
γώρησαν νὰ ἐπερωτήσωσι τὰς συμπαθείας, τὰς εὐχὰς, και τοὺς πόθους
σας, ἐνῶ εἶσθαι τὸ ἄνθος τοῦ ἔθνους. Σήμεραν κατὰ ταύτην τὴν ἐπίση-
μον στιγμὴν ἐπιθυμῶ ν' ἀκουσῆ ἡ φωνὴ τοῦ στρατοῦ. . . . Στρατιῶ-
ται δὲν σᾶς ὀμιλῶ περὶ ἀναμνήσεων τὰς ὁποίας τὸ ὄνομά μου ἀναπο-
λεῖ, διότι αὐταὶ εἶναι ἐγκεχαραγμέναι ἐν ταῖς καρδίαις σας. Εἴμεθα ἐ-
νωμένοι διὰ δεσμῶν ἀρρήκτων, ἡ ἱστορία σας εἶναι ἰδικὴ μου, και ὑπάρ-
χει μεταξὺ ὑμῶν και ἐμοῦ κοινότης δόξης και δυσπραγίας, θὰ ὑπάρξῃ
δὲ και ἐν τῷ μέλλοντι κοινότης αἰσθημάτων και ἀποφάσεων πρὸς τὴν
ἡσυχίαν και τὸ μεγαλεῖον τῆς Γαλλίας. »

Ὁ λαὸς τῶν Παρισίων ἀναγινώσκων τὰς προκηρύξεις ταύτας ἐμαρ-
τύρει διὰ τοῦ ὕφους του, ὅτι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὸ πολιτικὸν
τοῦτο πραξικόπημα ἦτο γεγονός πρὸ πολλοῦ ἠθικῶς τετελεσμένον, διὸ
κατὰ συνέπειαν οὐδεὶς ἐξεπλάγη. « Ἡ γενικὴ ψηφοφορία ἀνακαινίζεται,

τούτο ἄρξῃ, » ἔλεγον οἱ μὲν, « ἐφάνη ἰσχυρότερος καὶ ἐπιτηδαιότερος πάντων τῶν ἄλλων ἀθρώως » ἔλεγον ἄλλοι. « Ἐσκόπεσον νὰ τὸν ἀποπέμψουν εἰς Βινσένην, ἐπρόσθετον, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς κλείει τὰς θύρας τῆς Βουλῆς, Εὐγς! κάλλιστα παιγμένον . . . »

Ἐν τούτοις οὐδεμία ἀταξία ἐν ταῖς ὁδοῖς, οὐδεμία συνάθροισις, οὐδεμία διακοπὴ τῶν ὑποθέσεων, οὐδὲς διατυμπανισμὸς, οὐδὲν τελευταίως ἐμφαίνον, ὅτι μεγάλη ἀνατροπὴ ἐξετελέσθη, ἐνεργηθεῖσα ταύτην τὴν φορὰν ἄνωθεν. Τὰ πνυτοφορεῖα ἀκολουθοῦν τὴν συνήθη διαπορείαν των, τὰ δικασήρια εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ, καὶ τὰς νύκτας τὰ θέατρα ἀνοικτά.

Τὸ Μέγαρον τῆς Συνελεύσεως εἶχε μὲν περικυκλωθῆ ἀπὸ τὸ τάγμα τοῦ Ἑσπινάσου, ἀλλ' ἐλησμόνησαν νὰ κλειδώσουν μυστικὴν τινὰ θύραν δι' ἧς ἠδύνατο νὰ εἰσδύσουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Μεγάρου, καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἐξήκοντα περίπου βουλευτὶ εἰσελθόντες καὶ παρακαθήσαντες ἐν τῇ Αἰθούσῃ τῶν συνδικακῆσεων μετεπέμψαντο τὸν Κ. Δουπὲν Πρόεδρον τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ὅστις καὶ τοὶ ἀμνηχανῶν περὶ τοῦ πρακτέου, ἔσπευσε πρὸς τὴν πρόσκλησιν, μεγίστη δὲ ἐστάθη ἡ ἀμφιταλάντευσις του, ὅτε ὁ ἐπιφορτισθεὶς παρὰ τοῦ Κ. Μορνὺ ἀξιωματικὸς νὰ ἐμποδίσῃ πᾶσαν συνάθροισιν Βουλευτῶν, εἰσῆλθιν εἰς τὴν αἴθουσαν. Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος, οὐδόλως πτοηθεὶς ἀπὸ τὰς κραυγὰς καὶ καταφορὰς τῶν Βουλευτῶν, ἀπεφάνθη ὅτι θὰ μεταχειρισθῆ τὴν βίαν· Ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ ταύτῃ ὁ Κ. Δουπὲν ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς συναδέλφους του ἀπήγγειλε τὸν ἐπικήδειον λόγον τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. « Κύριοι τὸ Σύνταγμα παρεβιάσθη, τὸ δίκαιον εἶναι ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλ' ἡ δύναμις εἶναι καθ' ἡμῶν. Ἀποχωρῶ ὅθεν καὶ εἰς ὑποχρέονω νὰ πράξῃτε τὸ αὐτό! Ἐπειδὴ δὲ τινες ἀντιπρόσωποι ἀντέτεινον νὰ ἐξέλθουν, ὁ Κ. Δουπὲν τοῖς εἶπε. » Παραπονείσθε ὅτι δὲν σέβονται τὸ Σύνταγμα, ὑμεῖς δὲν σέβεσθε ἐν παράγγελα.

Ἄτεροι ἀντιπρόσωποι, εὐρόντες τὰς θύρας τοῦ Μεγάρου Βουρβὸν κλειστάς ἠθέλησαν νὰ συναχθῶσιν ἀλλαχοῦ. Βουλευταὶ τινες ὄρεινοὶ συναχθέντες παρὰ τῷ Κ. Κρεμιῶ ἀμέσως διεσκορπίσθησαν, ὡς ἐπίσης διεσκορπίσθησαν οἱ συναθροισθέντες παρὰ τῷ κόμητι Δαροῦ ἀντιπροέδρῳ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως.

Περὶ τὴν δεκάτην ὥραν δισκόσιοι εἴκοσι ἀντιπρόσωποι εἰσῆλθον εἰς τὸ δημαρχεῖον τοῦ Ιου Νομοῦ. Στενογράφοι δύο παρσυρθέντες εἰς ταύτην τὴν ὑστάτην συνάθροισιν μετέδωκαν ἀκριβῆ ἐξιστόρησιν τῶν ἐν τῷ Δημαρχεῖῳ πραχθέντων καὶ λσχθέντων.

Δύο μέλη τῆς συναθροίσεως ταύτης ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν Κ. Μορνὺ

ὅπως τὸν πειθαναγκάσουν νὰ δώσῃ τὴν παραίτησίν του. Ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς ἐστάθη ἀπαθὴς καὶ ἀμείλικτος. « Ἄν ἐπὶ τέλος Κύριε, λέγει εἰς τῶν ἀπεσταλμένων, ἄθροοι καλέσωμεν τὸν λαὸν εἰς τὰ ὅπλα καὶ ἐμφύλιος πόλεμος ἐκραγῇ, τί μέλλει γενέσθαι; » — Κύριοι, ἀπεκρίθη μετὰ σοβαρότητος ὁ Κ. Μορνὺ, ἐριψοκινδύνευσα μετὰ τῶν φίλων μου τὴν κεφαλὴν μας, δι' ὅπερ νομίζομεν σωτηρίαν τοῦ τόπου, ἐπιτρέψατέ μοι ὅθεν νὰ σᾶς εἶπω, ὅτι ἂν ἐνεργήσῃτε πρόσκλησιν ὀπλων καὶ εὖρω ἐν τοῖς ὁδοφράγμασιν ἀντιπροσώπους, θὰ διατάξω νὰ τυφεκίσουν ἅπαντας μέχρι τοῦ τελευταίου. »

Ἡ συνεδρίασις ἤρξατο τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Κ. Βενουάστ Ἀζῆ ἀντιπροέδρου τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ὁ δὲ Κ. Βεριέ λαβὼν τὸν λόγον εἶπε. « Δὲν ἔχομεν ἴσως οὔτε ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας καιρὸν, ἄς ἐκδώσωμεν ὅθεν ἐν ψήφισμα. »

Ἀπαιτῶ συμφώνως τοῦ ὅρου τοῦ βίου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, ἡ ἐθνοσυνέλευσις νὰ ψηφίσῃ, ὅτι, ἐπειδὴ παρακωλύεται ἡ ἐργασία τῆς ἐντολῆς τῆς, ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων Βοναπάρτης εἶναι ἐκπτωτος τῆς Προεδρείας τῆς Δημοκρατίας, καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία περιέρχεται δικαιοματικῶς εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν. » Τὸ ψήφισμα ὁμοφώνως ἐγένετο παραδεχτὸν ὑπὸ τὰς κραυγὰς, Ζήτω τὸ Σύνταγμα! Ζήτω ὁ νόμος! Ζήτω ἡ Δημοκρατία! καὶ ὑπεγράφη παρ' ἀπάντων τῶν παρόντων μελῶν.

Διάφορα ἄλλα ψηφίσματα ἐξεδόθησαν ἀλλεπαλλήλως, ὧν τὸ περιεργότερον ἦτο τὸ περιβάλλον τὸν στρατηγὸν Οὐδινότον τῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἐθνοφυλακῆς.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὁ Κ. Μορνὺ, καὶ ὁ Κ. Μωπάς ἀμέσως ἐπληροφόρηθησαν τὰ διατρέχοντα ἐν τῷ Δημαρχεῖῳ τοῦ Ιου νομοῦ. Ὁ Πρίγκιψ ὅθεν ἀπέστειλε τὸν στρατηγὸν Ρογέ πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν, ὅπως τὸν ἀναγγεῖλαι νὰ λάβῃ μέτρα, ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς, διατεινόμενος ὅτι ἐπρόκειτο περὶ πολιτικῆς ἀναστολῆς, δὲν συγκατετέθη νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν, τότε ὁ στρατηγὸς Ρογέ ἐπορεύθη πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν, ὅστις δὲν ἐδίσασε νὰ ἐκδώσῃ διάταγμα πρὸς τὸν στρατηγὸν Φωρὲν ὅπως διασκορπίσει τὴν συνάθροισιν τοῦ Ιου Νομοῦ.

Περὶ μεσημβρίαν ἐπίσης ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας ἀπέστειλεν ὑπαστυνόμον τινὰ ὅπως ἐκκενώσει τὸ Δημαρχεῖον, ἀλλ' ἐγένετο σύγκρουσις ἐξουσιῶν μεταξὺ τοῦ ὑπαστυνόμου τούτου καὶ τοῦ λοχαγοῦ ἑλῆς τινὸς ἀκροβολιστῶν σταθμευούσης εἰς τὸ προαύλιον, διότι ὁ μὲν

εἶχε διαταγὴν νὰ μὴν ἀφήσῃ κανένα νὰ ἐξέλθῃ, ὁ δὲ ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἐκκενώσῃ τὸ δημαρχεῖον, ἐδέησε λοιπὸν νὰ ἀναφερθῶσιν εἰς τὰς ἀνωτέρας ἀρχάς, ὥστε ὁ λοχαγὸς τῶν ἀκροβολιστῶν δὲν ἐτέθη ὑπὸ τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπαστυνόμου, εἰμὴ περὶ τὴν τρίτην ὥραν.

Ἐν τούτῳ τῷ διαστήματι προτάσεις ἀλεπάλληλοι ἐγίνοντο ἐν τῇ αἴθουσῃ ἐν μέσῳ μεγίστου ἀναθρασμοῦ.

Ἡ πτώσις τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐψηφίσθη παρὰ τῆς συναθροίσεως, καὶ ἡ ἀνωτάτη διοίκησις τοῦ στρατοῦ τῆς ἔθνοφυλακῆς ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν στρατηγὸν Οὐδινότον.

Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν δύο ὑπαστυνόμοι εἰσέρχονται εἰς τὴν αἴθουσαν. Ὁ Πρόεδρος τῆς συναθροίσεως ἀναγινώσκει τὸ ἄρθρον 68ον τοῦ Συντάγματος, ἀλλ' αὐτοὶ διατείνονται ὅτι ἔλαβον διαταγὰς τὰς ὁποίας καὶ θὰ ἐκτελέσουν. Ὁ στρατηγὸς Οὐδινότος διακελεύει τότε τὸν στρατηγὸν τῶν ἀκροβολιστῶν νὰ ἐνεργήσῃ ἐπίθεσιν, ἀλλ' εἰς μάτην.

Ἡ σκηνὴ παρετείνεται, ὅτε ὁ διοικητὴς τῶν ἀκροβολιστῶν εἰσῆλθε κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ ἀκόλουθον διάταγμα. « Διοικητὰ, συνεπεῖα τῶν διαταγῶν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν, κατάλαβε ἐκ τοῦ παραυτίκα τὸ δημαρχεῖον τοῦ Ἰου Νομοῦ, καὶ ἂν ἡ χρεῖα τὸ καλέσῃ ἐνεργησον τὴν σύλληψιν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μὴ ὑποτασσομένων ἀμέσως εἰς τὴν διαταγὴν νὰ ἀποχωρήσωσιν. — Ὁ Ἀρχιστράτηγος ΜΑΝΙΑΝ. » — Ὁ πρόεδρος τῆς συναθροίσεως ἀνέγνωσεν αὐτὴς τὸ ἄρθ. 68ον τοῦ συντάγματος. « Διοικητὰ τοῦ βου τάγματος λέγει ὁ στρατηγὸς Οὐδινότος πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν, ἤκουσας; — Ναι στρατηγέμου. — Κατὰ συνέπειαν ὅθεν καὶ δυνάμει τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀπορρέοντων ἀπὸ τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, σὲ διαττάτω νὰ ἐξέλθῃς τοῦ δημαρχείου μετὰ τοῦ τάγματός σου θὰ ὑπακούσης; — Ὁχι, καὶ ἰδοὺ διατὶ, διότι ἔλαβον ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς μου διαταγὰς τὰς ὁποίας καὶ ἐκτελῶ! »

Ἐκ διαταγῆς τότε τοῦ διοικητοῦ πολλοὶ ἀκροβολισταὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν αἴθουσαν, οἱ ὑπαστυνόμοι καὶ πράκτορες συλλαμβάνουν τὰ μέλη τοῦ προεδρείου καὶ τὰ ἀπωθοῦν πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐπὶ τέλους οἱ ἀντιπρόσωποι καταβαίνουν εἰς τὸ προαύλιον, ὅπου ὁ στρατηγὸς Φωρῆ παρρησιάζεται. Ὁ στρατηγὸς Οὐδινότος συνδιχλεχθεὶς μετ' αὐτοῦ ἐπὶ μίαν στιγμήν, ἀποτείνεται ἔπειτα πρὸς τὰ μέλη τῆς συνελεύσεως καὶ λέγει, ὅτι ὁ στρατηγὸς Φωρῆ ἀπεκρίθη. « Εἵμεθι στρατιωτικοὶ καὶ δὲν γνωρίζομεν εἰμὴ τὰς διαταγὰς μας! »

Κατὰ διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ Φωρῆ οἱ στρατιῶται σχηματίζουν ἀμέσως φάλαγγα, καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι διευθύνονται ἐν μέσῳ δύο σοί.

χων στρατιωτῶν πρὸς τὸν στρατῶνα τοῦ παροχθίου Ὀρσέη. Πρὸς τὸ ἐσπέρας μετηνέχθησαν εἰς Βινσένην, Μὸν Βαλεριέν και εἰς τὴν φυλακὴν Μαζάς. Λέγεται δὲ ὅτι διὰ νὰ τοῖς ἀποδώσουν τὴν ἐλευθερίαν, ἐδέησε νὰ ἐπινοήσουν τέχνασμα. Τοὺς ἐπεβίβασαν ἐπὶ ἀμυξῶν και τοὺς μετέφερον παρὰ λίμνην τινα τῆς πεδιάδος, ἀλλ' αὐτοὶ ἤρνοῦντα νὰ καταβοῦν. « Σκοπεῖουν, τοῖς λέγουν, νὰ ἀποζεύξουν τοὺς ἵππους και νὰ σὰς ἀφήσουν ἐκεῖ. » Καὶ τότε μόνον συγκατένευσαν νὰ καταβοῦν ἀπεργόμενοι ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

Ἰδοὺ και δύο ἐτυμηγορίαι τοῦ Κ. Μοριὸ ἀναφορικῶς τῶν κοινοβουλευτικῶν διαμαρτυρήσεων, ἡ πρώτη πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους Κους Μονταλεμβιέρ και Λεὼν Φοσσὲ παραπονουμένους διὰ τὴν σύλληψιν τῶν συναδελφῶν των. « Ἐχῶ Κύριοι, ἀπεκρίθη ψυχρῶς, τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐξασφαλίζω τὴν σωτηρίαν τῆς Γαλλίας και τῆς κοινωνίας. Ἐκθέτω τὴν κεφαλὴν μου κατὰ ταύτην τὴν ἐπιχείρησιν, ὥστε θὰ μὲ ἐπιτρέψητε, νὰ λάβω ἅπαντα τὰ μέτρα ἅτινα κρίνω ἀναγκαῖα. » Ἡ δευτέρα εἶναι μεταγενεστέρα τῆς 2ας Δεκεμβρίου. « Ἐὰν δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὸ πολιτικὸν πραξικόπημα, ἔλεγεν ὁ ὑπουργός, ἤθελον σταθῆ ἱκανὸς ν' ἀπέλω εἰς τὸ δημαρχεῖον τοῦ Ιου Νομοῦ. »

Τὰ ψηφίσματα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀναγνωσθέντα εἰς τὸν στρατὸν ἐνεποίησαν ζωηρότατον ἐνθουσιασμόν. Περὶ τὴν 9ην ὥραν ὁ Βασιλεὺς Ἰερώνυμος και ὁ στρατάρχης Ἐξελμαν εἰδοποιηθέντες διὰ διαγγέλματος ἔσπευσαν εἰς τὰ Ἱλίσσια, μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἐφάνη εἰς τὰ προπύλαια. Ὁ Πρίγκιψ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν τριῶν μυρικοσυμβούλων του εἶχε κοιμηθῆ διὰ τινὰς ὥρας, ἐγερθεὶς δὲ περὶ τὴν 5ην ὥραν τῆς πρωίας, ἔπινε κατὰ τὴν συνήθειάν του καφὲ μὲ γάλα. Περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην και ἡμισεῖν ὥραν μὲ πρόσωπον ἐντελῶς γαλήνιον ἱππεύσας διέβη ἀπὸ τὰς κιγκλίδας τοῦ κήπου και διηυθύνθη πρὸς τὴν πλατείαν Ὁμονοίας, ὅπου ἐστάθμευε τὸ ἐκ Βινσένης ἑλλῶν πυροβολικόν.

Κατὰ τὴν διάβασίν του ὁ στρατὸς ἅπας μιᾷ φωνῇ ἔκραξε: Ζήτω ὁ Ναπολέων!

Τοῦ Πρίγκιπος εἰσελθόντος εἰς τὸν Κεραμεικὸν ἅπαντες ἐνόμισαν ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ παλάτιον ἐκεῖνο, ἀλλ' ὁ Πρίγκιψ διελύων τὸν πλήρη στρατιωτῶν κήπον ἀφίχθη εἰς τὴν πλατείαν Καρουσέλ. Ὁ Ταγματάρχης Βιέρης τὸν ἐπλησίασε και τὸν συνώδευσε μέχρι τῆς παραπυλίδος τοῦ Καρουσέλ τῆς ἀγούσης εἰς τὴν ὁδὸν Ρίβολι. Περὶ τὴν 4ην τῆς ἐσπέρας ὁ Πρίγκιψ ἔκαμε δευτέραν περιδιάβασιν συνοδευόμενος

ἀπὸ τὸν Βασιλέα Ἰερώνυμον, ἀπὸ τοὺς ὑπασπιστάς του, καὶ ἀπὸ πλειο-
τέρους τῶν τεσσαράκοντα ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπιτελείου τῆς ἐθνοφυλα-
κῆς, ἐπεθεώρησε δὲ τὰ διάφορα σώματα τοῦ στρατοῦ εἰς ἄλλα μέρη.
Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὀλίγοι ἐπεσκέφθησαν τὰ Ἡλύσεια, ἢ Πριγκίπισσα
Ματθίλδη μόνον διήλθεν ἐκεῖ ἰκανὴν ὥραν. Τοῦ Κ. Μορνὺ ἐλθόντος
νὰ διακοινώσῃ πρὸς τὸν Πρίγκιπα τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων,
ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ ὁ ὑπουργὸς του περιπαθῶς ἀλλήλους
περιεπτύξαντο, δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας ὁ Πρίγκιψ διετήρησε τὴν αὐτὴν
γαλήνην καὶ τὴν αὐτὴν ἀπάθειαν. Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται, ὅτι ὁ
Πρίγκιψ ἐσύστησε πρὸς τὸν Ταγματάρχην Βιέηραν νὰ διευθύνῃ πρὸς ὅλας
τὰς λεγεῶνας τῆς ἐθνοφυλακῆς διαταγὰς ὅπως οὐδεὶς ἐθνοφύλαξ ἐξέλ-
θει ἐν στολῇ. Τὴν διαβιβασθεῖσαν διαταγὴν ταύτην τοῦ ἐπιτελείου, μό-
νον ὁ στρατηγὸς Λόρισον Ταγματάρχης τῆς 10ης Λεγεῶνος παρέβη προ-
καλέσας εἰς τὸ Δημαρχεῖον τοὺς ἀξιωματικοὺς κατὰ πρῶτον ἄνευ σο-
λῆς, ἀκολούθως δὲ διὰ τυμπανισμοῦ τοὺς ἐθνοφύλακας ἐν στολῇ καὶ
ὄπλοις, ἀλλ' ὁ Κ. Ἀλβέρτος Κουρπὸν Ἰλαρχὸς τοῦ ἐπιτελείου ἔσπευσε
νὰ τῷ διακοινώσῃ, ὅτι θέλει τυφεκίσει ἅπαντας τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς εὐ-
ρεθησομένους ἐθνοφύλακας, καὶ οὕτως μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν ἀν-
τιπροσώπων ἀπὸ τὸ δημαρχεῖον, ὁ μὲν στρατηγὸς Λόριστον, ἔδωκε
τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῆς 40ης λεγεῶνος, οἱ δὲ ὀλί-

Ἰερώνυμος Βογαπάρης

γοι ἐν στολή ἔθνοφύλακες ἅμα μαθόντες τὴν παραίτησιν ταύτην ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, καὶ οὕτως ἡ ὑλικὴ ἀντίδρασις δὲν ἐστάθη εὐτυχεστέρα τῆς νομικῆς ἀντιδράσεως.

Ταυτοχρόνως δὲ ὁ Στρατηγὸς Μανιὰν μετεκόμισεν εἰς Βινσένην τὰ ἐν τοῖς δημαρχείοις 7303 τυφέκια καὶ 132000 φυσέκια.

Τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῆς δικαιοσύνης συμφώνως τῷ πνεύματι τοῦ συντάγματος συνέταττε βούλευμα εἰσάγον εἰς δίκην τὸν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, ἀλλ' οἱ συντάττοντες αὐτὸ δικασταὶ διεσκορπίσθησαν ἅμα τῇ προσκλήσει τῶν ὑπαστυνόμων.

Τοιαῦτα τὰ γεγονότα τῆς πρώτης ἡμέρας, τὴν δὲ νύκτα τὰ πάντα ἦσαν ἐν νηνεμίᾳ.

Τὴν ἐπιούσαν ἀπὸ πρώτης ἐγνώσθη, ὅτι ἀντίδρασις ὀργανίζετο εἰς τὰ προάστεια ἀγίου Μαρτίνου καὶ ἀγίου Ἀντωνίου, ἀλλὰ τὰ εἰς διαφόρους ὁδοὺς κατασκευασθέντα ὁδοφράγματα ἐκρημίσθησαν ἀπὸ τὸν στρατὸν, ὁ ἀντιπρόσωπος Βωδὲν ἐφονεύθη, ὁ δὲ συναδελφὸς του Μαδιὲ Μονζὼ ἐπληρώθη. Στρατηγὸς τις τῆς Γῆς λεγεῶνος συναθροίσας ἐν τῇ οἰκίᾳ του τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀξιωματικούς ἐσυλλήθη ἀμέσως. Ὁ Ταγματάρχης Βιέπρας διὰ νὰ ἐμποδίσῃ πάντῃ πιθανὸν διατυμπανισμὸν ἐσύναξεν ὄλᾳ γενικῶς τὰ τύμπανα. Τὸ δημαρχεῖον τοῦ 9ου Νομοῦ κατελήθη ἐναντίον τῆς ἐνεργητικῆς ἀντιστάσεως τοῦ ταξιάρχου τοῦ ἐπιτελείου Γεράρδου Ριβιέρου, ὅστις κατὰ τὴν προσβολὴν ἐρίψεν ἐντὸς φρέατος τὰ ὄπλα τῶν ἀπόντων ἀπὸ τὸν σταθμὸν ἐθνοφυλάκων.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν ἐτοιχοκόλλησεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν μικρὰν τινα προκήρυξιν γνωστοποιούσαν ὅτι, πᾶς ὁ φωραθισόμενος κατασκευάζων ἢ ἀμυνόμενος ὁδοφράγματα, καὶ πᾶς φέρων ὄπλα θὰ τυφεκίζηται, τὸ δ' ἐπίλοιπον τῆς νυκτὸς διήλθεν ἐν ἡσυχίᾳ.

Ἡ 4η Δεκεμβρίου ἐστάθη ταραχωδεστέρα, διότι ἡ πάλῃ ἔλαβε διαστάσεις μεγίστας, καθότι ἡ ἀντίδρασις ἔλαβε καιρὸν νὰ ὀργανισθῇ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς καὶ κατὰ τὸ πλεόν ἡ ἡμισυ τῆς ἡμέρας. Ὁ στρατηγὸς Μανιὰν μὴ θέλων ἀνωφελῶς νὰ κοπιᾶζουσι τὰ στρατεύματα, τὰ ἄφησεν εἰς τοὺς στρατώνας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς κατασκευῆς τῶν ὁδοφραγμάτων, ἀποφασίσας νὰ προσβάλλῃ κατὰ τὴν 2ην ὥραν, καὶ οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν ἀποτρέψῃ αὐτοῦ τοῦ σχεδίου. Κατὰ τὴν 2ην ὥραν τὰ στρατεύματα ὤρμησεν μετ' ἀκαταθέκτου ὀρμῆς ἀνατρέποντα τὰ ὁδοφράγματα καὶ ἀποδιώκοντα καὶ διασκορπίζοντα τοὺς δμίλους τοὺς ἀποπειρωμένους νὰ ἀνασυγκεντρωθοῦν, καταθραύοντα μὲ σφίρας τηλεβόλων τὰ θύρας τῶν οἰκιῶν ὅθεν ἐπυροβό-

λουν ἐναντίον τοῦ στρατοῦ. Περί δὲ τὴν ἕην ὥραν ἡ ἀντίδρασις ἐξηφανίσθη ὀλοτελῶς.

Τὴν ἕην ἅπας ὁ στρατὸς τῶν Παρισίων διαιρεθεὶς εἰς μεταβατικὰς φάλαγγας ἐσκορπίσθη καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τῆς πόλεως καὶ αὕτη ἐστάθη ἡ τελευταία στρατιωτικὴ κίνησις, διότι τὴν ἐπαύριον ἡ κυκλοφορία ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐντελῶς ἀπεκατεστάθη.

Ὁ Στρατηγὸς Μανιάν κατὰ τὰς ἀπαισίους ἐκείνας ἡμέρας, ἐστάθη ἱκανὸς νὰ δώσῃ εἰς τὰ στρατεύματα διευθύνειν λίαν εὐστοχὸν ὑπὸ στρατιωτικὴν ἐποψίν. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι ἐφήρμοζε τὸ σχέδιον ὅπερ τῷ διεγράψεν ὁ Κ. Μορνὺ, τοῦ ὁποίου τὸ ἀποφασιστικὸν καὶ εὐτολμον πνεῦμα, ἡ ἀπάθεια καὶ ἐνεργητικότης οὔτε πρὸς στιγμὴν ἠλαττώθησαν κατὰ τὴν δυσχερῆ θέσιν εἰς ἣν εὗρίσκετο. « Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ λέγει ὁ ὁ ἰατρὸς Βερὸν εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ ἀστοῦ τῶν Παρισίων, τὰς συνετωτάτας καὶ ἀποφασιστικὰς ὁδηγίας, τὰς ὁποίας ὁ Κ. Μορνὺ διεβίβαζεν ἔμπροσθέν μου διὰ ζώσης φωνῆς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν καὶ πρὸς τὸν στρατηγὸν Μανιάν. Ἄς ἀποσύρουν τὰ στρατεύματα ἔλεγεν, ἄς τὰ δώσουν τὸν ζωμόν των καὶ τὴν ἀνάπχυσιν. Ὁ στρατὸς ὑπὸ τὰ ὄπλα, λέγεται, ὅτι διαλύει τὰ συναθροίσεις, ἀλλὰ ταυτοχρόνως γίνεται καὶ αἰτία τῶν συναθροίσεων, διότι τὰ σμήνη ἅμα τῇ παρελάσει τοῦ στρατοῦ, εὐθὺς ἐνόησαν καὶ ἀνασχηματίζονται. Αἱ ἐπαναστάσεις ἅπασαι ἐξετελέσθησαν ἐν τρισὶν ἡμέραις, ὡς ἡ τοῦ ἰουλίου, ὡς ἡ τοῦ φεβρουαρίου, καὶ διατί; διότι ὁ στρατὸς περιπολεῖ τὴν πρώτην ἡμέραν, τὴν δὲ νύκτα καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν κεκοπιακῶς ἀπόθαρρύνεται ὑπὸ τὰς κραυγὰς Ζήτω ἡ φάλαγξ! Ζήτωσαν οἱ ἀδελφοὶ μας! τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν ἀφοπλίζεται καὶ περιφρονεῖται. Ἡ ἀντίδρασις λοιπὸν ἄς παρασκευάζει καὶ ἀνεγείρει ὅσα ὁδοφράγματα θέλει, ὁ στρατὸς μας θέλει τὰ καταλάβει καὶ θέλει πολιορκήσει τὰς οἰκίας ἐξ ὧν θὰ πυροβολοῦν, καὶ πιστεύσατε ὅτι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ στρατὸς ἐκπληροῖ τὸ χρέος του χωρὶς νὰ ὑποχωρήσῃ. » Οὕτως ὁ Κ. Μορνὺ ἐπανακάμπτων τὴν πρώτην τῆς 4ης, ἡμέραν πέμπτην ἀπὸ ἐν Παρισίους ἐποπτεῖάν τινα, καὶ ἰδὼν τοὺς περὶ αὐτὸν ὠχρούς καὶ περιδεεῖς διὰ τὸ ἄκουσμα τῶν ἀνεγειρομένων ὁδοφραγμάτων, τοῖς εἶπε μεθ' ἰλαρότητος. « Πῶς! χθὲς ἠθέλετε ὁδοφράγματα, ἰδοὺ σᾶς κατεσκευάσαν, καὶ δὲν μένετε εὐχαριστημένοι; »

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κατὰ τὴν κρίσιν τῶν 3 καὶ 4 δεκεμβρίου διατήρησεν ἀπαθεστάτην σταθερότητα καὶ ἀταραξίαν ψυχῆς. Τὴν

4ην δεκεμβρίου φήμης διαδοθείσας ἐν τοῖς Ἡλυσείοις ἐξ ἐσφαλμένων πληροφοριῶν, ὅτι τὴν ἐπιούσαν ἢ ἀντίδρασις ἔμελλε νὰ λάβῃ χαρακτηριστικῆρα σοβαρότερον καὶ φοβερότερον, καὶ ὅτι ἢ ἐπὶ τὸν στρατὸν ἐλπίς ἐματαιοῦτο, ὁ Πρίγκιψ προσεκάλεσε τὸν στρατηγὸν Ρολὲν καὶ τῷ ἔδωκε σχέδιον ἀμύνης διὰ τὴν ἐπαύριον, καθ' ὃ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀμηχανίᾳ ὁ Πρίγκιψ ἔμελλε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸν Κεραμεικὸν μετὰ τῶν πρὸς αὐτὸν μάλᾳ ἀφοσιωμένων ταγμάτων τῆς ἔθνοφυλακῆς καὶ τῶν ἀξιοματικῶν των, προτιμῶν μᾶλλον νὰ φονευθῇ ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ.

« Τὸ πολιτικὸν πραξικόπημα τῆς 2 Δεκεμβρίου γράφει ὁ γερουσιαστῆς Κ. Βωμὸν Βασῆς, ὁ μόνος ὅστις ἐν Γαλλίᾳ ἐξέφερε γνώμην ἐπὶ τούτου τοῦ δράματος, διαφοροτρόπως ἐξετιμήθη καὶ ἐπεξηγήθη διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι πολιτικά πάθη διεδραματίζοντο. Ἡ ὑπερτέρα τῶν κομματισμῶν καὶ παθῶν ἱστορία, ἢ ἄνευ προκαταλήψεων, ἢ ἀναγνωρίζουσα τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ κόσμου, ἢ παραδεχομένη αὐτὰς χωρὶς νὰ τὰς δικαιολογήσῃ, ὡς οὐσιωδῶς φυσικὴν συνέπειαν τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας, εὕρισκομένη ἀπέναντι τῆς πραξέως ὡς τὴν τῆς 2 δεκεμβρίου, καὶ θέλουσα νὰ κρίνῃ ψυχρῶς καὶ ὀρθῶς θέτει τὰ δύο ἐπόμενα ζητήματα Ἦτον ἀναγκαῖον; ἦτον ἀναπόφευκτόν; Καὶ πρὸς ταῦτα τὰ ζητήματα, ἀπαντᾷ, Ναι, ἢ πρᾶξις αὕτη ἦτον ἀναγκασία ὅπως προλάβει τὰ φοβερὰ ἐνδεχόμενα τοῦ μέλλοντος τοῦ ὁποίου αἱ μερικαὶ στάσεις τοῦ Δεκεμβρίου 1851 ἔδιδον ἀμυδρὰν τινὰ ἰδέαν, καὶ ἅτινα ἤθελον ὀπισθοδρομήσει τὴν Εὐρώπην ἐπὶ ἡμίσειν αἰῶνα τοῦλάχιστον. Ναι, ἦτον ἀναπόφευκτος, διότι ἀκριβῶς ἅπαντες εἶχον ἐννοήσει τὴν ἀνάγκην τῆς. Καὶ ἢ διχονοοῦσα ἐθνικὴ Συνέλευσις δὲν ἤθελε τὴν ἐκτελέσει ὡς τὴν ἐξετέλεσεν ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων Βοναπάρτης μόνος καὶ ἀκλόνητος ἐν τοῖς βουλευμασί του. Τὸ δίκαιόν του (καὶ τίς ἀπὸ πεντήκοντα ἤδη ἐτῶν ἐνασχολεῖται περὶ δικάίου;) τὸ ἦντλησεν ἀπὸ τὴν καταπληκτικὴν λογικὴν τῶν γεγονότων. Ἦδυνήθη νὰ εἴπῃ μετὰ πεποιοθήσιως *salus populi suprema lex* ἢ σωτηρία τοῦ λαοῦ εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος καὶ οὐδεὶς ἀποκρινόμενος τιμίως εὐσυνειδότως καὶ εἰλικρινῶς, ἤθελεν εἶπει ὅτι ὁ πρόεδρος προσενεχθεὶς οὕτως, ἐνήργησε παρὰ τὸ λογικὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Ἡ ἀνέγερσις τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ο πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε συγκαλέσει τὸν λαὸν πρὸς ἀρχαιρεσίας διὰ τὴν 20ην καὶ 22αν δεκεμβρίου καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς τὸ ἔθνος ταύτης προσκλήσεως ὡς πρὸς τὰς περιστάσεις καθ' ἃς ἐγένετο, δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀμφίβολον.

Ἐν πολλαῖς ἐπαρχίαις ἐγένοντο δημεγερσίαι, ἀπόπειραι συνεταιρισμῶν, καὶ ὀχλαγωγίαι μὲ ἐπιδείξεις σημαίας ἐρυθρᾶς, ἀλλ' ἅπασαι αὗται αἰ ταραχαὶ ταχέως κατευνασθεῖσαι δὲν ἐχρησίμευσαν ἢ εἰς τὸ νὰ ἀποφέρουν πλειοτέρας ψήφους τῷ Πρίγκιπι Λουδοβίκῳ Ναπολέοντι.

«Θὰ ὑπογράψητε γαί, δὲν ἀμφιβάλλω ἔγραφεν ὁ ἐπίσκοπος Σάρτρης πρὸς τοὺς ἐφημερίους τῆς ἐπισκοπῆς του. Ἡ θεία πρόνοια ταύτην τὴν στιγμήν μᾶς παρέχει τοῦτο τὸ μόνον μέσον σωτηρίας. Εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ Γαλλία ἀπορρίπτουσα τὸν Βοναπάρτην δὲν ἠθελεν εὖρει διὰ τίνος νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ... Ἀπεφύγομεν ὡς ἐκ θαύματος τὴν 2 δεκεμβρίου 1852, ἥτις ἤνοιγεν εἰς τὴν Γαλλίαν τρομερὰν καὶ φρικαλέαν ἄβυσσον, ὥστε ἠθελεν ἤδη εἶναι παράλογον νὰ ἐπαναφέρωμεν αἰτίας καταστροφῆς καὶ αἵματος. Ὅσα μανθάνομεν σήμερον περὶ τῶν διαπραχθέντων ἀνοσιουργημάτων, τῆς φρίκης, καὶ τῶν ἀγριωτέρων καταχρήσεων εἶναι ἐν μικρῷ, δεῖγμα καὶ προηγούμενος ὑπογραμμὸς τῶν τερατωδεῶν αἰτινῆς ἠθελον διαπραχθῆ ἐν μεγάλῳ καθ' ἅπασαν τὴν Γαλλίαν, ἐὰν ὁ Θεὸς ἐσυγχώρει τὸν θρίαμβον τοῦ σοσιαλισμοῦ.»

Ἡ ἔκβασις τῆς ψηφοφορίας ἀπέδειξεν ἐντὸς ὀλίγου, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Σάρτρης ἐξέφρασεν ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ του τὴν καθ' ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν ἐπικρατοῦσαν ἰδέαν.

Διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 2 δεκεμβρίου ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας εἶχεν ἀποφασίσει, ὅπως πᾶς ἐκλογεὺς ἐγγράφει τὴν ψῆφόν του μετὰ τῆς ὑπογραφῆς του ἐπὶ Βιβλίων παρακατατεθέντων εἰς ἅπαντα τὰ δημαρχεῖα τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ὁ Πρίγκιψ ἀκολούθως ἀναγνωρίσας τὸ ἀνάρμοστον τοῦ ἐκλογικοῦ τούτου τρόπου, ἐψήφισε τὴν 3ην δεκεμβρίου μυστικὴν ἐκλογικὴν ψηφοφορίαν, ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατὸς προσεκλήθη νὰ ψηφοφορήσῃ ἀμέσως κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ψηφίσματος τῆς 2 δεκεμβρίου, ὁ Πρίγκιψ ἔγραψε πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν. « Συμφέρι νὰ διαβεβαιώσωμεν τοὺς στρατιωτικοὺς, οἵτινες ἤθελον καταθέσει ἀρνητικὴν ψῆφον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ φοβῶνται μήπως ἡ ἀρνήσις των ἐξασκήσει δυσάρεστον ἐπιρροὴν εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιόν των. Κατὰ συνέπειαν διάταξον νὰ καῶσι τὰ βιβλία ἅμα συμπληρωθῇ ὁ κατάλογος καὶ ἀποχρῶντως ἐξελεγχθῇ. »

Ἐπτὰ ἑκατομμύρια τετρακόσαι τριάκοντα ἐννέα χιλιάδες καὶ διακόσαι δώδεκα ψῆφοι καθιερώσασαι τὴν πρᾶξιν τῆς 2 δεκεμβρίου ἐχορήγησαν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας τὸ εἶδος τῆς ἐξουσίας ὅπερ ἐζήτηι. « Ἡ Γαλλία, εἶπεν ὁ Πρίγκιψ, πρὸς τὰ μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἧτις τῷ παρῆρῆσάσε τὸ γινόμενον τῆς γενικῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ψήφων, ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν νόμιμον πρόσκλησιν τὴν ὁποίαν τῇ ἀπηύθυνα. Ἐνόησεν, ὅτι δὲν ἐξῆλθον πρὸς στιγμὴν τοῦ νομίμου, ἢ διὰ νὰ εἰσέλθω ἐν τῷ δικαίῳ. Πλέον τῶν ἐπτὰ ἑκατομμυρίων ψήφων μὲ ἀθρόνον δικαιολογοῦσαι πρᾶξιν μὴ ἔχουσιν ἕτερον σκοπὸν ἢ νὰ προφυλάξῃ τὴν πατρίδα, καὶ ἴσως καὶ τὴν Εὐρώπην, ἀπὸ ταραχᾶς καὶ δυστυχίας. »

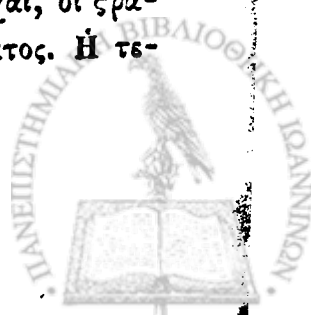
Ἐνα μῆνα μετὰ τὸ πολιτικὸν πραξικόπημα ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ἀπῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου ὅπως εὐχαριστήσῃ τὸν Θεὸν τῶν ὅπλων διὰ τὴν πρὸς ἐκπεραίωσιν τοῦ ἔργου του θεῖαν ἀντίληψιν. Ἐζήτησε δὲ ταυτόχρονως καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν καθιέρωσιν τῆς ἐξουσίας τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς τῷ ἐνεπιστιύετο. Ἡ τελετὴ αὕτη ἐγένετο τοσοῦτον ἐπίσημος καὶ τοσοῦτον μεγαλοπρεπής, ὡς χρίσις Αὐτοκράτορος. Μὲ ὄλον τὸ ψῦχος καὶ τὴν καλύπτουσιν τοὺς Παρισίους πάχνην, πλῆθος ἀπειρον συνέρρειε πανταχόθεν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Μητρόπολιν. Κατὰ τὴν 9ην ὥραν ἅπαντα τὰ στρατιωτικὰ τάγματα ἐξεργόμενα τῶν στρατῶνων κατελάμβανον τὰς ταχθείσας θέσεις των σχηματίζοντα τριπλὴν σειρὰν πρὸ τῆς διαβάσεως τοῦ ἐκλεκτοῦ του λαοῦ. Δύω σειραὶ ἰστῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκυμαίνοντο τρίχρωοι σημαῖαι διεκόσμουσαν τὴν πλατείαν, καὶ ἀψὶς μεγαλοπρεπεστάτη ἐκ βελούδου ἐρυ-

θροῦ στίλβουσα ἀπὸ διαχρύσους ἀστέρας μετ' ἑστεμμένου μονογράμματος τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος ἀνηγέρθη πρὸ τῶν προπυλαίων τῆς Μητροπόλεως. Ἡ μεγαλοπρεπεστάτη ἀψὶς ἐστηρίζετο ἐπὶ ἰστών κεκοσμημένων ἐπίσης ἀπὸ τριχρώους σημαίας παρὰ ταῖς ὁποίαις ἐκυμαίνοντο σημαῖαι ἀστεροκέντητοι χρώματος πρασίνου φέρουσαι τὸ μονόγραμμα τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος ἐπὶ ὄλοχρύσου διαδήματος. Τὰ μεγαλοπρεπῆ ταῦτα διακοσμήματα ἐσχημάτιζον καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ προμετωπίου τοῦ ναοῦ σειρὰν διαλαμπῆ καὶ στίλβουσαν, ἐπικαλλυνομένην ἀπὸ διάφορα ἄλλα χρώματα θαμβοῦντα τοὺς ὀφθαλμούς. Ἄνω τῶν προπυλαίων ἀνεπετάννυτο μεγίστη ἐρυθρὰ σημαία ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦσαν ἐγγεγραμμένα χρυσοῖς ἀριθμοῖς αἱ 7,500,000 ψῆφαι. Συνεπλήρουν δὲ τὴν τελείαν διακόσμησιν τῆς ἀρχαίας Μητροπόλεως, τῆς ὁποίας τὴν σκυθζωπὴν καὶ σοβαρὰν ἀποψιν ἐξηφάνιζον ἅπασαι αὐταὶ αἱ λαμπρότητες, σημαῖαι διάφοροι φέρουσαι τὰ ὀνόματα ὄλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας, καὶ πλῆθος ἄλλων σημαίων κεκοσμημένων μὲ τὸ μονόγραμμα τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος. Οἱ ἐπὶ τοῦ Πυλῶνος ἐπικείμενοι ἀνδριάντες τοῦ Καρλομάγνου καὶ ἀγίου Λουδοβίκου δὲν ἐξεθαμβοῦντο ἔχοντες παρ' αὐτοῖς τὸν ἀνδριάντα τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος.

Ὁ Πρόεδρος ὑπεσχέθη νὰ φανῆ ἀκριβῆς, καὶ πραγματικῶς πέντε λεπτά πρὸ τῆς μεσημβρίας, ἡ κομψὴ καὶ πολυτελεῆς ἄμαξά του κατέφθανε εἰς τὴν πλατείαν τῆς Θεοτόκου. Οἱ ἠνίοχοι καὶ οἱ θεράποντες ἔφερον τὴν οἰκετικὴν στολὴν τῆς οἰκογενείας του, χρώματος πρασίνου μὲ ταρσοὺς ὄλοχρύσους καὶ τὸ ἀρχαῖον τρίκορον. Τὸ πλῆθος καὶ ὁ στρατὸς ἐχαιρέτισαν διὰ τῶν ἀνευφημιῶν τῶν τὸν ἐκλεκτὸν τῆς Γαλλίας, ἐν αἷς ἠνοῦντο οἱ κρότοι τῶν τυμπάνων καὶ οἱ ἦχοι τῶν σαλπύγων, οἱ δὲ κώδωνες τοῦ Ναοῦ ἐδονοῦντο ἐν τοῖς ἀρχαίοις Κωδωνοστασίαις.

Ὁ Σ. Σιβούρ, ἀρχιεπίσκοπος τῶν Παρισίων μετὰ τοῦ κλήρου ἐνδεδυμένου μεγαλοπρεπέστατα ἄμφια, ὑπεδέχθη τὸν Πρίγκιπα τῆς Δημοκρατίας παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς Μητροπόλεως. Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἐγονυπέτησεν ἐπὶ τοῦ προσευχητηρίου του. Ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του ἐπέκρεματο πολυτελέστατον ἐπιπέτασμα ἐκ βελούδου ὑσγινωβαφοῦς, κεκοσμημένον διὰ χρυσοκεντήτων ἀστέρων καὶ ὄλοχρύσων θυσάνων, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέκειντο ὑπερμεγέθη λευκὰ πτιλώματα (σουργούτζια). Ὅπισθεν καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ Πρίγκιπος ἴσταντο οἱ στρατάρχαι, οἱ στρατηγοὶ, οἱ ὑπουργοὶ, καὶ τὰ μέλη τοῦ διπλωματικοῦ σώματος. Ἡ τε-

λειτή ἤρξατο ἀμέσως καὶ ἡ δοξολογία ἐψάλη τονιζομένη παρὰ πεντακοσίων μουσικῶν, καθ' ἅπασαν δὲ τὴν διάρκειαν τῆς τελετῆς διηκρέσασαν μίαν ὥραν, ἅπαντες ἐθαύμασαν τὴν εὐλάβειαν καὶ κατάνυξιν τοῦ Πρίγκιπος.

Μετὰ τὴν δοξολογίαν ὠδηγήθη αὖθις παρὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τοῦ κλήρου μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπισημότητος μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ ναοῦ.

Τὴν 14ην Ἰανουαρίου ἐξεδόθη τὸ νέον Σύνταγμα, τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ πρωτοουργοῦ του, νὰ ἐπαναθῆσῃ τὴν πύραμιδα ἐπὶ τῆς βάσεώς της ἀντὶ νὰ θέλουν νὰ τὴν γήσουν ἐπὶ τῆς κορυφῆς της, ὡς ἄλλοι ἀπεπειράθησαν. Τὸ σύνταγμα τοῦτο ὄπερ ἦτον ἀπομίμησις τοῦ συντάγματος τοῦ Η' οὔτου καθ' ὅλα τὰ οὐσιώδη μέρη του, ἐχορήγει εἰς τὴν Κυβέρνησιν πᾶσαν ἐλευθερίαν ἐνεργείας καὶ κατήργει τὸ ἀνεύθυνον τοῦ Κυριάρχου, διὰ τοῦδ' οὗ δὲν ἐσώθη οὔτε ὁ Κάρολος Ἰος οὔτε ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος.

Τὴν 29ην Μαρτίου ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἠνέωξεν ἐν τῷ Κεραμεικῷ τὴν πρώτην συνεδρίασιν τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος καὶ διεκήρυξεν ὅτι ἡ δικτατωρία του ἐπεραιούτο. Ἡ ἡσυχία ἀληθῶς ἐπανῆλθε, καὶ διὰ νὰ δοθῇ εἰς τὰς ὑποθέσεις τὸ ἐλαττήριόν των, διὰ νὰ ἐξαλειφθοῦν τὰ ἴχνη τοῦ πολέμου, διὰ νὰ διαλυθοῦν διὰ τῆς εὐημερίας αἱ διαφωνίαι, ἐδίδετο μεγίστη ὠθησις εἰς τὰ δημόσια ἔργα. Νέοι δρόμοι ἠνοίγοντο, τὸ δάσος τῆς Βουλῶνης μετεσχηματίζετο, καὶ ἐτίθεντο τὰ θεμέλια τοῦ μεγάρου, ἐν τῷ ὁποίῳ τρία ἔτη βραδύτερον ἡ Βιομηχανία ἐμελλε νὰ καθέξῃ μεγίστην θέσιν. Ἡ ἐποχὴ τῆς εἰρήνης ἤρξατο, καὶ ἔορται πρὸς πανηγυρισμόν της ἐδίδοντο εἰς τὰ Ἡλύσεια καὶ εἰς τὸν Κεραμεικόν.

Ἄλλοτε κατὰ μεγάλην τινὰ ἐπιθεώρησιν, ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων εἶχεν ἀπονεύμει πρὸς πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν μετάλλεια. Ἦδη τὴν 10ην Μαΐου 1852 στρατιωτικὴ ἑορτὴ ἐπισημοτέρα καὶ μεγαλοπρεπεστέρα ἐτελεῖτο εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως, καθ' ἣν ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων διένειμε πρὸς τὸν στρατὸν τοὺς Ἄετοὺς, οἵτινες διὰ νέου ψηφίσματος ἐπετίθεντο ἐπὶ τῶν σημαίων. Ἄπασα ἡ Γαλλία ἀντεπροσωπεύθη κατὰ ταύτην τὴν τελετὴν. Ἄπειρα ἐδώλια μεγαλοπρεπῶς διακεκοσμημένα ἀνηγέρθησαν, καὶ τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως ὠμοιάζεν αἰθουσῶν μεγίστην, ἔχουσιν τὸν οὐρανὸν ἐπιστέγασμα. Ἐν μέσῳ τεσσάρων κίωνων Κορινθιακῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, ὑποστηρίζοντων μεγαλοπρεπέστατον ἐπιπέτασμα, ἠγείρετο θυσιαστήριον περιχρυσον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Παρισίων τελέσας τὴν θείαν μυσαγωγίαν κυλόγησε τὰς

σημαίας ὑπὸ τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων. Ἴδου δὲ οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπήγγειλε πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῶν διαφόρων ταγμάτων μετὰ τὴν διανομὴν τῶν Ἄετῶν.

« Στρατιῶται! Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἡ ἱστορία τοῦ στρατοῦ, διότι ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν ἢ ἀποτυχίαν τοῦ στρατοῦ, ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τοῦ ἐκπολιτισμοῦ καὶ τῆς πατρίδος. Ἡ ἥττά του φέρει τὴν εἰσβολὴν ἢ τὴν ἀναρχίαν, ὁ θρίαμβός του τὴν δόξαν ἢ τὴν τάξιν. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἔθνη ὡς καὶ οἱ στρατοὶ προσφέρουν θρησκευτικὸν σεβασμὸν πρὸς τὰ ἐμβλήματα ταῦτα τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς, συμπεριλαμβάνοντα ὀλόκληρον παρελθὸν ἀγῶνων καὶ θριάμβων. Ὁ Ῥωμαϊκὸς Ἄετὸς τὸν ὅποιον ὁ Αὐτοκράτωρ παρεδέχθη περὶ τὰς ἀρχὰς τούτου τοῦ αἰῶνος, ἐστάθη ἡ διαπρύσιος σημασία τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Γαλλίας. Ἄν ἐξέλειψε κατὰ τὰς δυστυχίας μας, ἔπρεπε νὰ ἐπανεέλθῃ, ὅτε ἡ Γαλλία αὐτεξουσία καὶ ἀνορθωθείσα ἀπὸ τὰς καταπτώσεις της, δὲν δύναται πλέον ν' ἀποποιῆται τὴν ἰδίαν της δόξαν. Στρατιῶται! ἀναλάβετε τοὺς Ἄετοὺς τούτους, οὐχὶ ὡς ἀπειλὴν κατὰ τῶν ξένων, ἀλλ' ὡς σύμβολον τῆς ἀνεξαρτησίας μας, ὡς μνημόσυνον τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς μας, ὡς τὸ σημεῖον εὐγενείας ἐκάστου τάγματος. Ἀναλάβετε τοὺς Ἄετοὺς τούτους, οἵτινες τοσάκις ὠδήγησαν τοὺς πατέρας μας πρὸς τὴν νίκην, καὶ ὀρκίσθητε ὅτι ἐν ἀνάγκῃ θ' ἀποθάνητε ὑπερασπιζόμενοί τους. »

Εἰς τὸν λόγον τοῦτον ἀπήντησαν διὰ κραυγῶν, Ζήτω ὁ Ναπολέων! καὶ κάποτε Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ!

Δὲν ἦτο πρώτη φορά καθ' ἣν ἡ τελευταία αὕτη ζητωκραυγὴ ἠκούετο. Ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν, ἡ Γαλλία πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπεδόθησαν αἱ θεσμοθεσίαι τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀπεδείκνυε καθαρώτερον τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀνεγέρσεως καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας Αὐτοκρατορίας. Καὶ ὁ πόθος οὗτος ἐξεφράσθη ἀριδῆλως κατὰ τὸν Ἰούλιον 1852, ὅτε ὁ Πρίγκιψ Λουδοβίκος Ναπολέων ἀπῆλθεν εἰς Στρασβοῦργον πρὸς ἐγκαινίαισιν τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ μέλλοντος νὰ ἐνώσῃ τοὺς Παρισίους μετὰ τῆς Γερμανίας. Αἱ ἐπαρχίαι ἅπασαι τὸν ὑπεδέχοντο ἐνθουσιωδῶς. Κατὰ τὴν διάβασίν του ἐκ Νανσὴ ὁ Βασιλεὺς τῆς Πρωσίας δι' ἀπεσφαλμένου του τὸν διεβίβασε τὰς προσρήσεις του. Ἡ εἰς Στρασβοῦργον εἴσοδος του ἐστάθη ἀληθὴς εὐασμός. Ὁ Πρίγκιψ ὡς λέγουν κατεγοητεύθη βλέπων παρελαύνοντα τὸν ἀγροτικὸν λαόν, ἀκολουθούμενον ἀπὸ πλειοτέρας τῶν 130 ἄμαξῶν ζευγνυμένων ἐκ τεσσάρων, ἕξ, καὶ ὀκτῶ ἵππων ἐν αἷς ἐκάθηντο νεάνιδες περισοιχιζόμεναι ἀπὸ ἵππεις ἐνδεδυμένους ποικίλας ἐν-

δυμασίας. Ἡ ὑποδοχὴ αὐτὴ ἐνεποίησε τοσαύτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν δυνάμεων Κρατῶν, ὥστε ἐπείσθησαν, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς αἱ τύχαι τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος ἐταυτίζοντο μὲ τὰς τύχας τοῦ τόπου.

Ὁ Πρίγκιψ ἐπιθυμῶν νὰ σπουδάσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ, περιῆλθε ταχέως πολλὰς ἐπαρχίας, ἀκολουθῶν ἀπεφάσισε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, καὶ νὰ διαμείνῃ ἡμέρας τινὰς εἰς τὰς ἐπισημοτέρας πόλεις. Ὑποχωρῶν εἰς τὰς ἐκλιπαρήσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῆς Βούργης νὰ ἐγκαινιάσῃ τὴν περιοδείαν του διαβαίνων πρῶτον τῆς πόλεως ταύτης, ἀφίχθη εἰς Βούργην τὴν 14 Σεπτεμβρίου ἐν μέσῳ ἀπείρου πλήθους ζητωκραυγάζοντος; Ζήτω ὁ Ναπολέων! Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ! Εἰς Νεβέρσην ἀπήντησε τὸν αὐτὸν ἐνθουσιασμὸν, καὶ τὰς αὐτὰς ἀνευφημίας, οἱ χωρικοὶ ἐξ ἀπωτάτων ἀποστάσεων συνέρχοντο παμπληθεὶ ἐναντι ἐκείνου τὸν ὅποιον ὠνόμαζον ἤδη Αὐτοκράτωρα. Εἰς μικρὸν χωρὶς, ἀκόμη καὶ εἰς ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὅποια ὁ Πρίγκιψ ἐν πάσῃ ταχύτητι τοῦ ἀτμοῦ διήρχετο ἠγείροντο ἀψίδες καὶ αἱ οἰκίαι ἦσαν σημαιοστόλιστοι. Ὁ Ἅγιος Στέφανος πόλις ἐργατικὴ καὶ βιομηχανικὴ ἐξέφρασε πανδημῶς τὴν πρὸς τὸν Πρίγκιπα συμπάθειάν της, ὅστις τῇ παρίστατο ὡς καθ' ἅπαντα τὸν βίον του σπουδάσας πρὸς τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν ἐργατικῶν τάξεων.

Εἰς Λούγδουνον ὁ Πρίγκιψ ἀπήντησε τὰ αὐτὰ αἰσθήματα τὰ ἐκδηλωθέντα καθ' ἅπασαν τὴν πορείαν του. Τὴν ἐπιοῦσαν τῆς ἀφίξεώς του παρευρέθη εἰς τὴν ἀνέγερσιν ἀνδριάντος ἐπίππου, τὸν ὅποιον ἡ μεγάλη πόλις ἀνήγειρε πρὸς μνήμην τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος τοῦ Α' οὐ, καὶ ἀπήγγειλε λόγον γενικῶς χειροκροτηθέντα. Ἐξερχόμενος τῆς δευτέρας ταύτης πόλεως τῆς Γαλλίας, ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του ἐν μέσῳ τοῦ δημοτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Εἰς Γρενόβλην πρὸ πάντων, αἱ ἐπιδείξεις ἔσχον χαρακτῆρα ἔκτακτον. Αἱ ὁδοὶ καὶ αἱ ἀγυαὶ τῆς ὅλης αὐτοκρατορικῆς ταύτης πόλεως, ἔβρισθον ἀπὸ ὄρεινους καταβάνας σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀπὸ τὰς Ἄλπεις ὅπως ἐμβλέψουν τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Μεγάλου Αὐτοκράτορος. Βουλευτὴς τις τῆς ἀκολουθίας τοῦ Πρίγκιπος βλέπων τὸν γενικὸν τοῦτον ἐνθουσιασμὸν δὲν ἐδίστασε ν' ἀναφωνήσῃ. «Ἡ αὐτοκρατορία εἶναι πανταχοῦ!»

Καὶ πραγματικῶς ἦτο πανταχοῦ διότι εἰς τὸν Νομὸν τῆς Ἰσέρης ἐπὶ 546 δῆμων οἱ 450 ἐξητήσαντο τὴν ἀνέγερσιν τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ πόλις Ἀθινῶν διετράνωσε τὴν πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν τῆς Γαλλίας ἀφοσίωσιν της δι' ἐπιδείξεων ὅλης μεσημβρινῶν. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐν τῷ

χορῶ τοῦ Δημαρχείου ἀνήγγειλον εἰς τὸν Πρίγκιπα, ὅτι εἰς Μασσαλίαν ἀνεκαλύφθη συνωμοσία κατὰ τῆς ζωῆς του.

Ἡ Μασσαλία ἔνθα ὁ Πρίγκιψ ἀφίκετο τὴν ἐπιούσαν διεμαρτυρήθη διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς καὶ τῶν ἀνευφημιῶν τῆς κατὰ τῆς φαύλης συνωμοσίας τῆς ἐξυφανθείσης ἐν τοῖς κόλποις τῆς. Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἰδίαις χερσὶν ἔθεσε τὸν θεμέλιον λίθον τῆς Μητροπόλεως, καὶ ἀπήγγειλε λόγον, τοῦ ὁποῦ ἰδοῦ ἐν χωρίον. « Πανταχοῦ ὅπου εὐρεθῶ προσπαθῶ νὰ ὑποστηρίξω καὶ νὰ διχδώσω τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, τὰς ὑψηλοτέρας πασῶν, διότι εἶναι ὁδηγήτραι ἐν τῇ εὐτυχίᾳ καὶ παρήγοροι ἐν τῇ δυσπραγίᾳ. Ἡ Κυβέρνησίς μου, τὸ λέγω μεθ' ὑπεροψίας, εἶναι ἡ μόνη ἣτις ὑπεστήριξε τὴν θρησκείαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν, ὅχι ὡς πολιτικὸν ὄργανον οὔτε διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ μερίδά τινα, ἀλλ' ἀπολύτως ἐκ πεποιθήσεως καὶ ἀγάπης τῆς ἀγαθότητος τὴν ὁποίαν ἐμπνέει, καὶ τῶν ἀληθειῶν τὰς ὁποίας διδάσκει. » Ἡ ὁμιλία αὕτη ἐπηρέασε μεγίστως τὰ πλήθη, τὰ ὁποῖα ἡ θαλάσσιος τέχνη προδιαθέτει πρὸς ζωηρὰν θρησκευτικὴν πίστιν, καὶ τὰ ὁποῖα ἡ γειτνίασις τόπων ὅλως θρησκευτικῶν, ἐφελκύνει πρὸς ἀπάσας τὰς μεγαλοπροεπείας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Ἡ Τουλώνη, Αἶξ, Βωκέρη, Νίμη, ἠμιλλῶντο ποία πρώτη νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀφοσίωσίν τῆς πρὸς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ μεγάλου Αὐτοκράτορος. Εἰς Μονπελιὲ ἀφοῦ ὁ Πρίγκιψ παρευρέθη εἰς τὸν χορὸν τὸν ὁποῖον ἡ πόλις ἔδωκε πρὸς τιμὴν του ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ θεάτρου, ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν χορὸν τοῦ ἵπποδρομίου, ὅπου οἱ ἐργάται ἐώρταζον τὴν ἄφιξίν του. Εἰσερχομένου εἰς τὴν αἴθουσαν πρὸς τὰς κραυγὰς *Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ!* ἀνεμίχθησαν ἰκαὶ κραυγαὶ *Ζήτω ἡ ἀμνηστία!* Ὁ Πρίγκιψ σαματήσας εἶπε διὰ φωνῆς σταθερᾶς. « Ἀκούω κραυγὰς *Ζήτω ἡ ἀμνηστία!* Ἡ ἀμνηστία ἐνυπάρχει μᾶλλον ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἢ ἐν τῷ στόματί σας, ἂν τὴν ἐπιθυμῆτε φανῆτε ἱκανοὶ αὐτῆς διὰ τῆς συνέσεως καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ σας. » Αὕθις δ' ἅπαντες ἀνεφώνησαν, *Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ!*

Εἰς Τουλούσην, Βεζιέρην, Ναρθόνην καὶ Καρκασόνην τὰ αὐτὰ αἰσθήματα ἐνδείκνυνται μετὰ τῆς αὐτῆς ζωηρότητος. Ὁ Σ. Μιολάν ἀρχιεπίσκοπος Τουλούσης, ὅστις ἦλθε νὰ ἐπευχθῇ τὸν Πρίγκιπα, ἦτον ἄλλοτε ἐπίσκοπος Ἀμιένης, καὶ εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὸν Πρίγκιπα ἐν τῷ φρουρίῳ Χάμ. Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων ἀπαντῶν πρὸς τοὺς λόγους τοῦ σεβασμίου ἱεράρχου εἶπεν ὅτι ἀνεμιμνήσκετο εὐχαρίστως, ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ὁ ἤδη ἐρχόμενος νὰ τῷ προσφέρῃ τὰς συγχαρητηρίους εὐχὰς

του, ἦτον ὁ ἴδιος ἱεράρχης, ὅστις κατ' ἄλλην ἐποχὴν, τῷ ἐπεδαψίλευσε τὰς παρηγορίας τῆς θρησκείας. Ἐπρόσθεσε δὲ, ὅτι αἱ συγχαρητήριοι αὐταὶ εὐχαὶ τῷ ἦσαν τοσοῦτον μᾶλλον εὐχάριστοι, καθόσον τὰ αἰσθήματα του οὐδόλως ἠλλοιώθησαν, καὶ ὅτι ἐξέτιμα τὰ εὐεργετήματα τῆς θρησκείας καὶ ἐν ταῖς εὐτυχίαις καὶ ἐν ταῖς δυστυχίαις.

Ὁ Πρίγκιψ ἐπεσκέφθη ὡσαύτως τὴν Ἀγένην, ὅπου ἡ συβροτὴ τῶν γεωπόνων κατοίκων ὑπῆρξε μεγίστη. Ἐπὶ τέλους, εἰσέρχεται εἰς Βορδίγαλα, ὅπου μετὰ λαμπροτάτην ὑποδοχὴν, ἀπαγγέλλει λόγον, ἀντηχήσαντα στεντορείως οὐχὶ μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Ἴδου δὲ τεμάχια τινά. « Γνωρίζετε, ὅτι σκοπὸς τῆς περιοδείας μου ταύτης, ἦτο νὰ γνωρίσω ἐκ τοῦ πλησίον τὰς ὠραίας μεσημβρινὰς ἐπαρχίας μας, καὶ νὰ ἐμβρατεύσω ἐξ ἰδίας μου ἀντιλήψεως εἰς τὰς ἀνάγκας των, ἀλλ' ἡ ἐκβασίς ἐστάθη ἀξιολογοτέρα, διότι, σὰς λέγω μετὰ πάρρησίας καὶ ἄνευ ὑπεροψίας ἢ ψευδοῦς μετριοφροσύνης, ποτὲ λαὸς δὲν ἐξεδήλωσε διὰ τρόπου τόσον ἀμέσου, τόσον αὐθιγμοῦ, τόσον ὁμοθυμίου, τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀπαλλαγῆ τῶν μεριμνῶν τοῦ μέλλοντος, παχιόνων ἐν τῇ αὐτῇ χειρὶ ἐξουσίαν, ἣτις τῷ εἶναι συμπαθητική. Καὶ τοῦτο διότι γνωρίζει ἤδη καὶ τὰς ἀπατηλὰς ἐλπίδας διὰ τῶν ὁποίων τὸν διεβουκόλουν, καὶ τοὺς κινδύνους οἵτινες τὸν ἐπηπείλουν . . . Ἴδου δικτὶ ἡ Γαλλία φαίνεται διατεθειμένη πρὸς τὴν Αὐτοκρατορίαν, ὑπάρχει ἐν τούτοις ὑποψία τις, τὴν ὁποίαν προάγομαι νὰ διασκεδάσω. Δύσπιστοι τινὲς λέγουν, ἡ Αὐτοκρατορία εἶναι ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἐγὼ λέγω ἡ Αὐτοκρατορία εἶναι ἡ εἰρήνη, εἶναι ἡ εἰρήνη διότι ἡ Γαλλία τὴν ἐπιθυμεῖ, καὶ ὅταν ἡ Γαλλία εἶναι εὐχαριστημένη, ὁ κόσμος εἶναι ἡσυχος. Ἡ δόξα καὶ οὐχὶ ὁ πόλεμος κληροδοτεῖται ὡς τίτλος κληρονομίας. Μήπως οἱ Πρίγκιπες οἱ δικαίως ἐγκαυχώμενοι ὅτι ἦσαν ἔγγονοι τοῦ Ἰδοῦ Λουδοβίκου ἐικανήρξαντο τοὺς πολέμους του; Ὁ πόλεμος δὲν γίνεται οὔτε ἐξ ἰδιοτροπίας οὔτε χάριν παιδιᾶς, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης, καὶ κατὰ ταύτην τὴν μεταβατικὴν ἐποχὴν καθ' ἣν πανταχοῦ, πλησίον τοσοῦτων στοιχείων εὐημερίας, βλαστάνουν τοσαῦται αἰτίαι θανάτου, δύναται νὰ εἴπῃ τις μετὰ πάρρησίας. Ἐπικατάρατος ὅστις σήμερον ἤθελε δώσει πρῶτος ἐν Εὐρώπῃ τὸ σημεῖον συγκρούσεως, τῆς ὁποίας αἱ συνέπειαι εἶναι ἀκαταλόγιστοι, ἔχω μολαταῦτα ἐγὼ, ὡς ὁ Αὐτοκράτωρ, πολλὰς κατακτήσεις νὰ κάμω. Θέλω, ὡς ἐκεῖνος, νὰ κατακτήσω πρὸς τὴν συνδιαλλαγὴν τὰς διχονοοῦσας μερίδας καὶ νὰ ἐπαναφέρω εἰς τὸ βεῦμα τοῦ μεγάλου δημοτικοῦ ποταμοῦ τὰς πολεμίους παροχτεύσεις, αἵτινες ἀπόλλυνται ἀνωφελῶς. Θέλω νὰ κατακτή-

σω πρὸς τὴν θρησκείαν, πρὸς τὴν ἠθικὴν, πρὸς τὴν εὐπορίαν. τὴν εἰσέ-
τι πολυάριθμον μερίδα τοῦ λαοῦ, ἥτις ἐν μέσῳ τόπου πίσεως καὶ θρη-
σκευτικῶν πεποιθήσεων, μόλις γνωρίζει τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, ἥτις
ἐν τοῖς κόλποις τῆς εὐφοροτέρας γῆς μόλις ἀπολαμβάνει τὰ προϊόντα
τῆς πρώτης ἀνάγκης Ἰδοὺ πῶς ἐννοῶ τὴν Αὐτοκρατορίαν, ἃν
μέλλῃ νὰ ἀνεγερθῇ. Τοιαύτας κατακτήσεις ἀναλογίζομαι, σεῖς δὲ ἄ-
παντες οἱ περικυκλοῦντές με καὶ οἵτινες θέλετε ὡς ἐγὼ τὸ καλὸν τῆς
πατρίδος, εἰσθε οἱ στρατιῶταί μου. »

» Κύριοι, εἶπεν ὁ Πρίγκιψ πρὸς τὰς Ἀρχὰς τῆς πόλεως κατὰ τὴν
ἀποχώρησίν του, μὲ ὑπεδέχθητε μὲν ὡς Κυριάρχην, εὐαρεστήθητε δὲ
νὰ μ' ἐνθυμῆσθε ὡς φίλον. »

Ὁ Πρόεδρος τῆς δημοκρατίας μετὰ τὴν περιοδείαν ταύτην διηυθύνθη
πρὸς τοὺς Παρισίους ἢ δια τῶν Δυτικῶν ἐπαρχιῶν πορεία του ἐστάθη
ἀληθῆς θρίαμβος. Εἰς Ἀγγουλέμην Ῥοσσεφόρτην Λαροσέλην Πουατιὲ
καὶ Τοῦρ ἔλαχε τῶν αὐτῶν συμπαθειῶν καὶ τῶν αὐτῶν ἐπιδείξεις,
ὡς καὶ εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας. Ὁ Πρίγκιψ ἐσημείωσε τὸ τέρμα
τῆς ὁδοιπορίας του διὰ μεγίστης πράξεως δικαιοσύνης καὶ ἐθνικῆς με-
γαλοψυχίας. Ἀπὸ Τοῦρ ὑπῆγεν εἰς τὸ φρούριον Ἀμβουάζης καὶ μετα-
πεμφάμενος τὸν Ἀβδ-ελ-Καδὲρ, ἐκεῖ κρατούμενον, τῷ ἐπληροφόρησε
δι' αὐτῶν τῶν λόγων τὸ τέρμα τῆς αἰχμαλωσίας του.

« Ἀβδ-ελ-Καδὲρ ἔρχομαι νὰ σοὶ ἀναγγείλω τὴν ἐλευθερίαν σου. Θὰ
μεταβῆς εἰς Προῦσαν εἰς τὰ Κράτη τοῦ Σουλτάνου, ἅμα αἱ ἀναγκαῖαι
προπαρασκευαὶ γείνουν, θὰ λαμβάνῃς δὲ ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν
σύνταξιν ἀξίαν τῆς ἀρχαίας περιωπῆς καὶ τοῦ βαθμοῦ σου. Γνωρίζεις,
ὅτι πρὸ πολλοῦ καιροῦ ἡ αἰχμαλωσία σου ἀληθῶς μὲ ἔθλιβε, διότι
μὲ ἀνემίμνησκεν ἀπαύστως, ὅτι ἡ προκάτοχός μου Κυβέρνησις δὲν ἐτή-
ρησε τὰς πρὸς ἓνα δυστυχῆ πολέμιον ὑποχρεώσεις τῆς, καὶ οὐδὲν πρὸ
τῶν ἐφθαλμῶν μου ἐξευτελιστικώτερον διὰ Κυβέρνησιν μεγάλου ἔθνους,
ἢ ἡ παραγνώρισις τῆς ἰσχύος τῆς μέχρι τοῦ νὰ φθάσῃ ρεῖς τὴν ἑλλη-
ψιν τῆς ὑποσχέσεώς τῆς. Ἡ γενναιοψυχία εἶναι ἀείποτε ὁ καλῆτερος
σύμβουλος, καὶ εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι ἡ ἐν Τουρκίᾳ διαμονή σου δὲν
θὰ παραβλάψῃ οὐδὲν τὴν ἡσυχίαν τῶν ἐν Ἀφρικῇ κτήσεών μας. Ἡ
θρησκεία σου ὡς καὶ ἡ ἡμετέρα διδάσκει ὑποταγὴν εἰς τὰς Βουλὰς τῆς
Θείας Προνοίας. Ὅθεν ἡ Γαλλία δεσπάζει σήμερον τῆς Ἀλγερίας, διότι
ὁ Θεὸς οὕτως ἠβουλήθη, καὶ τὸ ἔθνος πώποτε δὲν θὰ παραιτηθῇ ταύ-
της τῆς κτήσεως. Ἐστάθης πολέμιος τῆς Γαλλίας, ἀλλ' οὐχ' ἦττον ἐκ-
τιμῶ τὴν γενναιότητά σου, τὸν χαρακτῆρά σου καὶ τὴν καρτερίαν σου

ἐν τῇ δυστυχίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο θεωρῶ τιμὴν νὰ καταπαύσω τὴν αἰχμαλωσίαν σου, δίδων πλήρη πίστιν εἰς τὸν λόγον σου.»

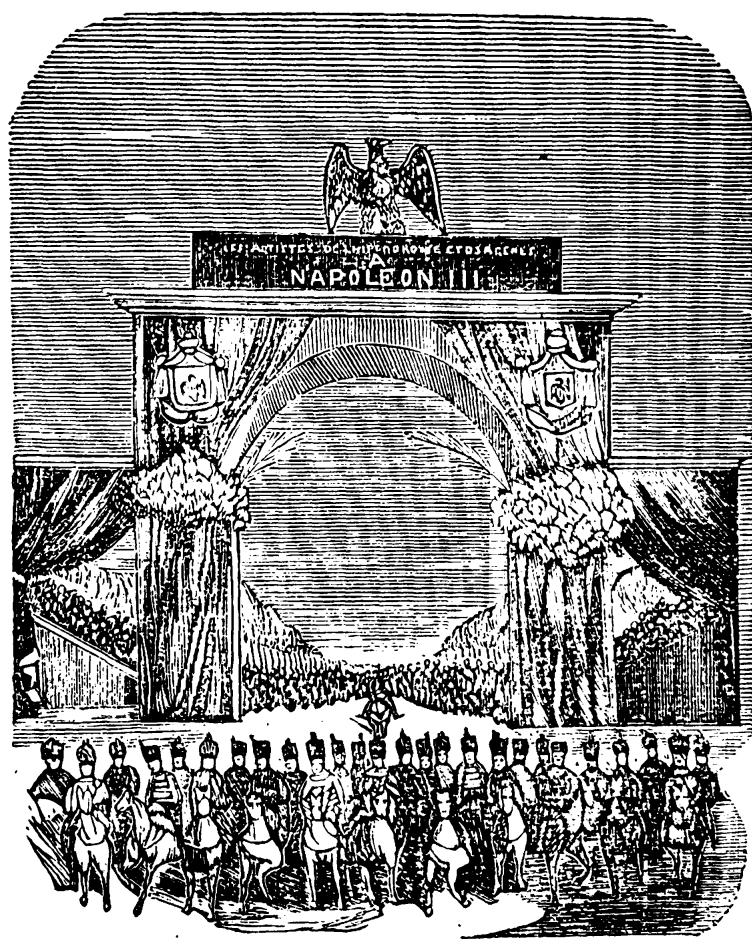
Ὁ Ἐμίρης σφοδρῶς συνεκινήθη ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους, καὶ ἀφοῦ τὸ χαρίστησε τὸν Πρίγκιπα ὠρίσθη ἐπὶ τοῦ Κορανίου, ὅτι οὐδέποτε ἤθελεν ἀπαπειραθῆναι νὰ διαταράξῃ τὴν ἐν Ἀφρικῇ κυριαρχίαν μας, προσεπὼν ὅτι κακῶς ἤθελεν ἐρμηνευθῆναι τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τοῦ νόμου τοῦ Προφήτου, ἂν τις ἐστοχάζετο ὅτι ἐπιτρέπει νὰ παραβῆ τις τὰς ἀπέναντι Χριστιανῶν ληφθεῖσας ὑποχρεώσεις του, ἔδειξε μάλιστα εἰς τὸν Πρίγκιπα ῥῆσιν τινα τοῦ Κορανίου, ἧτις διαρρήδην καὶ ῥητῶς κατακρίνει τὸν παραβαίνοντα τὴν ἐμνοθεῖσαν πίστιν ἔστω καὶ πρὸς ἀπίστους.

Ἡ εὐγενὴς διαγωγὴ τοῦ Ἐμίρου κατὰ τὰς σφαγὰς τῆς Συρίας ἀπέδειξεν, ὅτι ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων εἶχε δίκαιον νὰ λάβῃ τὴν γενναίω ψυχίαν ἐδηγόν, καὶ ν' ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν πρὸς τὸν περιδοξὸν πολέμιον τῆς Γαλλίας.

Ὁ Πρίγκιψ πρόεδρος εἰσῆλθεν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τὴν 18ην ὀκτωβρίου. Οἱ ὑπουργοί, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τοῦ κλήρου, καὶ ἅπαντες οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τὸν ἀνέμενον εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Ὀρλεάνης, περὶ δὲ τὰς δύω ὥρας τὸ τηλεβόλον ἀνήγγελλε τὴν προσέγγισιν τοῦ. Ὁ Πρίγκιψ ἀφοῦ ἐπὶ εἴκοσι λεπτὰ συνδιελέχθη μὲ τὰ κυριώτερα πρόσωπα ἐπιβὰς ἵππου ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του, περιτοιχούμενος ἀπὸ πολυάριθμον καὶ λαμπρὰν συνοδίαν. Ὁ Δήμαρχος τοῦ Σηκουάνη μετὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τὸν ἐπερίμενον ἐπὶ τῆς πλατείας Βαλουβέρ. Ὁ Κ. Βεργέ ἀπεθύμει πρὸς τὸν Πρίγκιπα προσφωνήσιν ἔχουσαν οὕτως. « Ἐκλαμπρότατε! ἡ πόλις τῶν Παρισίων, ἡ πίστή σου πρωτεύουσα, εὐτυχῆς λογιζέται δεχομένη σε ἐν τοῖς κόλποις της. Ἐπὶ ἓνα ἤδη μῆνα σὲ ἀκολουθεῖ διὰ τῆς καρδίας καὶ διὰ τῆς διανοίας καθ' ἅπασαν τὴν θριαμβευτικὴν περιοδείαν σου, καὶ ἀνυπομόνως προσεδόκα τὴν ἡμέραν καθ' ἣν καὶ αὕτη ἤθελε χαιρετήσῃ δι' ἀνευφημιῶν τὴν ἐπιστροφὴν σου. Ὁ Πρίγκιψ Ναπολέων ἀπήντησε. « Λογίζομαι τοσοῦτον μᾶλλον εὐτυχῆς διὰ τὰς εὐχὰς μοι ἐκφράζετε ἐν ὄνοματι τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, καθόσον αἱ ἀνευφημίαι διὰ τῶν ὀπρίων μὲ ὑποδέχεσθε ἐνταῦθα εἶναι ἢ συνέπεια καὶ ἐξακολούθησις τῶν καθ' ἅπασαν τὴν περιοδείαν μου προσενεχθεισῶν μοι. Ἐάν ἡ Γαλλία θέλῃ τὴν Ἀυτοκρατορίαν, τὴν θέλει διότι σκέπτεται ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς Κυβερνήσεως ἐγγυᾶται κάλλιον τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ μέλλον της. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ ὑπὸ οἶον δήποτε τίτλον δέδοται μοι νὰ ἐξυπηρετήσω τὴν Γαλλίαν, θὰ καθιερώσω πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν της ἅπασαν τὴν ἰσχύον μου

καὶ ἄπασαν τὴν ἀφοσίωσίν μου. » Ἡ ἐγερωθεῖσα ἄψις ἐπὶ τῆς πλατείας Βαλουβέρ ἔφερε τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν. « Ἡ πόλις τῶν Παρισίων τῷ Λουδοβίκῳ Ναπολέοντι Αὐτοκράτορι. » Κατὰ μέτωπον τῆς ἀψίδος ἦσαν γεγραμμένα χρυσοῖς γράμμασι τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, τὰς ὁποίας ὁ Πρίγκιψ ἐπεσκέφθη. Διάφοροι ἄλλαι ἀψίδες ἠγείροντο καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τῶν προαγείων ὅθεν ὁ Πρίγκιψ ἔμελλε νὰ διέλθῃ μέχρι τοῦ κήπου τοῦ Κεραμεικοῦ ὅπου τὸν περιέμενον αἱ πρεσβεῖαι τῆς ἀγορᾶς, τῶν πρατηρίων καὶ συναφειῶν φέρουσαι ἄνθη καὶ σημαίας. Ὁ Πρίγκιψ εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς ἐν τῷ παλατίῳ, ἔνθα τὸν ὑπεδέχθησαν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του.

Ἄψις τῆς 16ης Ὀκτωβρίου τῶν 1852.

Τὴν 21 καὶ 22 νοεμβρίου ὑπεβλήθη εἰς τὸν λαὸν ἡ ἀκόλουθος πρότασις. « Ὁ Γαλλικὸς λαὸς θέλει τὴν ἀνέγερσιν τῆς Αὐτοκρατορικῆς ἀξίας ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος Βοναπάρτου μεταβαίνουσαν διαδοχικῶς εἰς τοὺς ἀπ' εὐθείας νομίμους ἢ θετοὺς κληρο-

νόμους του, και τῷ παρέχει τὸ δικαίωμα νὰ κανονίσῃ τὴν τάξιν τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου εἰς τὴν οἰκογένειαν Βοναπάρτου, ὡς ῥητῶς δρίζεται ἐν τῷ δόγματι τῆς Γερουσίας τῶν 7 νοεμβρίου 1852;»

Ἐπὶ ἑκατομμύρια ἑκτακόσια ὀγδοήκοντα χιλιάδες και ὀγδοήκοντα ἑννέα ψῆφοι ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ ἀνεγέρσεως τῆς Αὐτοκρατορίας. Μετὰ τὸν ἔλεγχον τῶν ψήφων, ἡ Γερουσία και τὸ Νομοθετικὸν σῶμα ἐπορεύθησαν ἀμέσως εἰς τὸ Παλάτιον Σαιν Κλουδ ὅπως ὑποβάλλουν πρὸς τὸν νέον Αὐτοκράτορα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς τὸν Γαλλικὸν λαὸν προκλήσεώς του. Ὁ Κ. Βιλῶλτ, πρόεδρος τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος ἀπηύθυνεν εὐφραδέστατον λόγον τελευτῶντα οὕτως. « Τὸ Γαλλικὸν ἔθνος θέτον ὑπὸ τὴν σκέπην μεγίστων ἀναμνήσεων δόξης, τὸ πολυτιμότερόν του ἀντικείμενον, τὴν ἐξωτερικὴν τιμὴν του, τὴν ἐσωτερικὴν ἀσφάλειάν του, και τὰς ἀθανάτους ἀρχὰς τῶν 89, βάσεις τοῦ λοιποῦ ἀπαρασαλεύτου διὰ τὴν νέαν Γαλλικὴν κοινωνίαν τοσοῦτον ἰσχυρῶς ὀργανισθεῖσαν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα τὸν θεῖόν σου, ἀνεγείρει μετ' ἀγερῶχου ἀγάπης, τὴν δυναστείαν τῶν Βοναπαρτῶν ἀπορρέουσαν και ἐξελθοῦσαν ἐκ τῶν κόλπων του, και τὴν ὅποιαν χεῖρες Γαλλικαὶ δὲν ἀνέτρεψαν. Ἀλλὰ και τοὶ διατηροῦν ὑπερήφανον ἀνάμνησιν διὰ τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ πολέμου, ἐλπίζει πρὸ πάντων ἐπὶ σὲ διὰ τὰ μεγάλα ἔργα τῆς εἰρήνης. Ἰδὸν σε ἤδη ἐν τῷ ἔργῳ, ἀναμένει παρὰ σοῦ Κυβέρνησιν εὐσταθῆ, προοδευτικὴν, δραστηρίαν και ἰσχυράν. Πρὸς ἐνίσχυσίν σου σὲ περιστοιχίζει ἀπὸ τὰς συμπαθείας του, και ἀφισροῦται ὅλον πρὸς σέ. Δέχθητι, ἔθην Μεγαλειότατε, δέχθητι ἐκ τῶν χειρῶν τῆς Γαλλίας τὸ ἔνδοξον τοῦτο διάδημα ὅπερ σοὶ προσφέρει. Δέχθητι στέμμα οἶον ποτὲ βασιλικὴ κεφαλὴ δὲν ἔφερε τοσοῦτον νομίμως και τοσοῦτον δημοφιλῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

Ναπολέον Γ^{ος}.

Η εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ἀνάθρασις οἰκογενείας ἀποκλειομένης ἀπὸ τὰς συνθήκας τῶν 1815, φυσικῶς διεξήρηνε ταύτας. Πολλὰ ἀνακτοβούλια ἐδίειξαν δυσκρέσκειαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ Αὐτοκρατορία ὀριστικῶς ἀνεγνωρίσθη ἄνευ δυσκολιῶν. Μόλις δὲ ἔχαμον ἀντιστάσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ τίτλου « Ναπολέον Γ^{ος} », ἀφοῦ Ναπολέον Β^{ος} δὲν εἶχεν ἀναγνωρισθῆ παρὰ τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ἀγγλία, ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς Ναπολέοντος τοῦ Α^{ου}, πρώτη ἀπασῶν τῶν δυνάμεων ἀνεγνώρισεν τὴν δευτέραν Αὐτοκρατορίαν. Ἡ Ρωσσία ἀπεπειράθη νὰ παρασύρῃ τὴν Πρωσσίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν πρὸς διαμαρτύρησιν γλίσχεον καὶ παιδαριώδη κατὰ τοῦ νέου Αὐτοκράτορος, ἀλλ' αἱ δύο αὐταὶ δυνάμεις ἀπεποιήθησαν νὰ συμμετάσχουν τῶν ἀνελευθέρων τούτων ἀξιώσεων τῆς συμμάχου των. Τότε ὁ Τζάρος ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν προσαγορεύουν ἀδελφοὶ, ὡς ἅπαντες οἱ μονάρχαι ἀλλήλοις προσαγορεύονται, ὅπως δῆθεν ἐκδηλώσει τὴν διαφορὰν τῶν ἀρχαίων μοναρχιῶν ἀπὸ δυναστείαν ἐκπροσωπεύουσάντην ἐθνικὴν Κυριαρχίαν, ἀλλ' ἐδέησε νὰ ἐνδώσῃ περιοριζόμενος εἰς ἀπλὰς τινὰς ἐπιφυλάξεις κατὰ τῆς ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας τοῦ Α^{ου}.

Ἡ Γερουσία εἶχεν ἐκφράσει τὴν ἐπιθυμίαν της νὰ ἀσφαλίσῃ ὁ νέος Μονάρχης διὰ γάμου τὴν δευτέραν Αὐτοκρατορίαν, τοιαύτη ἐπίσης ἦτο καὶ ἡ εὐχὴ ἀπάσης τῆς Γαλλίας. Ὄθεν τὴν 16ην ἰανουαρίου 1853 ὁ Ναπολέον Γ^{ος} συγκαλέσας ἐν τῷ Κεραιμικῷ τὴν Γερουσίαν, τὸ Νομοθετικὸν σῶμα καὶ τὸ συμβούλιον τοῦ Κράτους τοῖς ἀνήγγειλε τοὺς

μέλλοντας γάμους του μετὰ νέας τινος Ισπανίδος, τῆς δεσποσύνης Εὐγενίας Δὲ Μοντιγο κομήσσης Τέβας. Ἡ ἐκλεχθεῖσα νὰ φέρῃ τὸ διὰ πάσας τὰς βασιλίσσας ἐπίζηλον διάδημα τῶν Μοναρχῶν τῆς Γαλλίας Πριγκίπισσα δὲν κατήγετο ἀπὸ βασιλικὴν αἷμα.

Ὁ Ναπολέων Γος ἐξέφρασε μετ' εὐγενοῦς ὑπερφανείας πρὸς τὰ περὶ αὐτὸν Κυβερνητικὰ σώματα τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐνώσεως ταύτης. « Ὁταν κατὰ πρόσωπον τῆς ἀρχαίας Εὐρώπης, εἶπεν, αἰωρεῖται τις διὰ τῆς ἰσχύος νέας τινος ἀρχῆς εἰς τὴν περιωπὴν τῶν ἀρχαίων δυναστειῶν δὲν ὀφείλει νὰ ἐπιθρεῖν γεννεαλογικὰς ἐπιστημότητας καὶ νὰ ἐπιζητῆ διὰ πάσης θυσίας νὰ εἰσαχθῆ ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ τῶν Βασιλέων ὅπως γείνει παραδεκτὸς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναμιμνησκόμενος ἀείποτε τῆς καταγωγῆς του, καὶ λαυθάνων ἐλευθέρως ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης τὴν θέσιν ὀψιαιωρηθέντος ΡΑΙΝΕΝΙ, τίτλον ἐνδοξον ὅταν ὑψοῦται τις διὰ τῆς ἐλευθέρως ψευδοφροῦνίας ἐνὸς μεγάλου λαοῦ. »

Ἐλῆξε δὲ οὕτως. « Ἐρχομαι λοιπὸν Κύριοι νὰ εἶπω πρὸς τὴν Γαλλίαν. Ἐπρωτίμῃσα γυναικῶς τὴν ὁποῖαν ἀγαπῶ καὶ σέβημαι πρὸς πᾶσαν ἄλλην ἄγνωστον, μετὰ τῆς ὁποίας ἡ ἐνωσις ἤθελε συνεπιφέρει παρὰ τοῖς ὀφελίμασι καὶ θυσίας. Χωρὶς οὐδένα νὰ περιφρονήσω, ὑποχωρῶ εἰς τὴν κλίσιν μου συμβουλευθεὶς τὸ λογικὸν καὶ τὰς πεποιθήσεις μου. Ἐπὶ τέλους θέτων ὑπεράνω τῶν δυναστικῶν προλήψεων καὶ τῶν φιλοδόξων ὑπολογισμῶν τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὰ προτερήματα τῆς καρδίας καὶ τὴν οἰκιακὴν εὐδαιμονίαν, δὲν θὰ ἦμαι ὀλιγότερον ἰσχυρὸς, καθόσον θὰ ἦμαι πλέον ἐλεύθερος. Ἐντὸς ὀλίγου μεταβαίνων εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου θὰ ἐμνησίσω τὴν Αὐτοκράτειραν πρὸς τὸν λαὸν καὶ πρὸς τὸν στρατὸν. Ἡ πρὸς ἐμὲ ἐμπιστοσύνη των μ' ἐγγυᾶται τὴν συμπάθειάν των πρὸς ἐκείνην ἣν ἐξελεξάμην, καὶ ὑμεῖς Κύριοι ἅμα τὴν σχετισθῆτε ἐκ τοῦ πλησίον θὰ πεισθῆτε ὅτι καὶ αὐθις ἐνεπνεύσθη παρὰ τῆς θεῆς Προνοίας. » Ἐὰν ἡ κόμησση Τέβας δὲν ἀνῆκεν εἰς βασιλικὴν οἰκογένειαν, οὐχ' ἦττον ὁμῶς κατήγετο ἀπὸ ὑψηλῆν γεννεάν τῆς ὁποίας οἱ τίτλοι καὶ τὸ ὄνομα ταυτίζονται μὲ τὰς ἐνδοξοτέρως ἀναμνήσεις τῆς Ἰσπανικῆς Ἱστορίας. Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς εἶναι ἐγγεγραμμένον εἰς τὰς ὀρθιότερας σελίδας τῶν χρονικῶν τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Κόμης Μοντιγος ἐδοξάσθη διὰ λαυπρὰς ἀμύνης τῶν προχωμάτων καὶ τάφρων τῆς Σωμόνης, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν φοιτητῶν τοῦ Πολυτεχνείου ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ σῆρῃ τὴν τελευταίαν βολὴν τοῦ τηλεβόλου κατὰ τῶν πολεμίων τῆς Γαλλίας.

Ἡ μνηστὴ τοῦ Ναπολέοντος Γου κατόκει πρὸ πολλοῦ ἐν Παρισίοις,

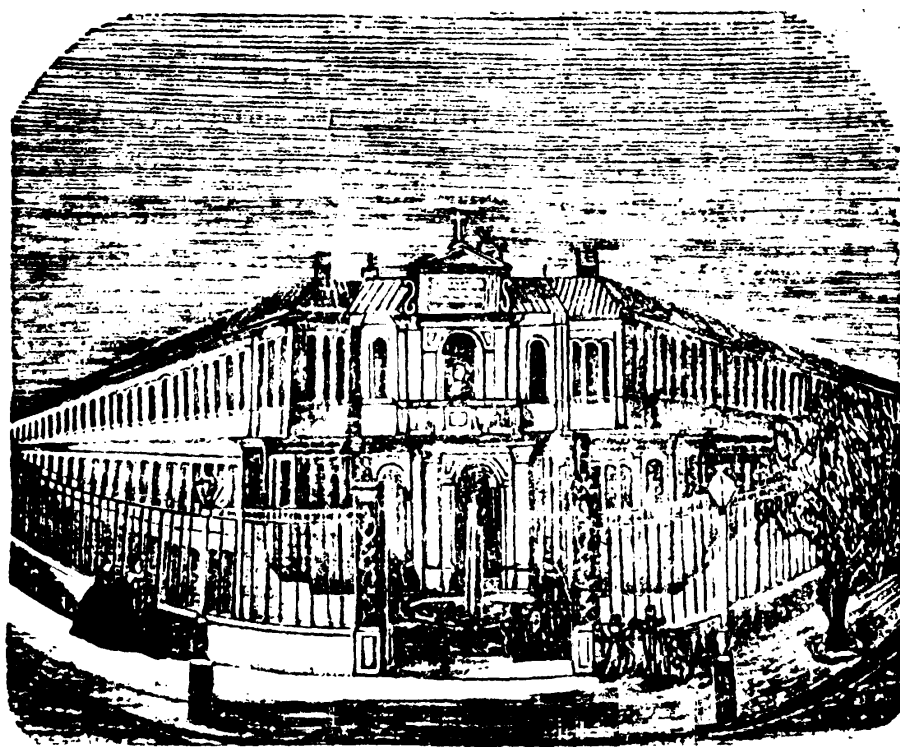
ἀπολαύουσα παρὰ τῆς ὑψηλῆς κοινωνίας λαμπροτάτης φήμης καὶ ὑπολήψεως, μᾶλλον διὰ τῆς χάριτος τῆς ἀγαθότητος καὶ γλυκύτητός της, ἢ διὰ τῆς ὠραιότητός της. Πρὶν περιβληθῆ τοῦ διαδήματος, ἐφείλκυσε ἀμέσως τὴν συμπάθειαν τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ διὰ πράξεως θελξικαρδίου καὶ εὐγενοῦς. Ἡ πόλις τῶν Παρισίων εἶχε ψηφίσει τὴν ποσότητα ἐξακοσίων χιλιάδων φράνκων ὅπως τῇ προσφέρει δῶρον ἄξιον τῆς Πρωτευούσης τῆς Γαλλίας. Πληροφορηθεῖσα τὴν ἀπόφασιν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς μεγάλης πόλεως ἡ μέλλουσα Αὐτοκράτειρα ἔγραψε τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν δήμαρχον τοῦ Σηκουάν. «Κύριε δήμαρχε, βαθέως συνεινήθη μαθοῦσα τὴν γενναίαν ἀπόφασιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῶν Παρισίων, διὰ τῆς ὁποίας διαδηλοῖ τὴν συμπαθῆ συγκυτάθεσίν του πρὸς τοὺς γάμους τοῦ Αὐτοκράτορος. Οὐχ' ἦττον ὅμως ἡ ἀπόφασις αὐτῇ μοι ἐμποιεῖ ὀδυνηρὸν αἶσθημα, ὅταν σκέπτομαι ὅτι ἡ πρώτη δημοσία πράξις ἡ ἀφορῶσά με κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν γάμων μου, γίνεται παραίτιος ἐξόδων σημαντικῶν εἰς τὴν πόλιν τῶν Παρισίων. Ἐπιτρέψατέ μοι λοιπὸν νὰ μὴ δεχθῶ τὸ δῶρόν σας, ὅσον κολακευτικὸν καὶ ἀνῆναι δι' ἐμέ. Θὰ μὲ καταστήσητε εὐτυχεσέραν διαθέτοντες εἰς ἀγαθοεργίαν τινα τὴν ποσότητα τὴν ὁποίαν ἐψηφίσατε πρὸς ἀγορὰν τοῦ κοσμήματος τὸ ὁποῖον τὸ δημοτικὸν συμβούλιον θέλει νὰ μοι προσφέρῃ. Ἐπιθυμῶ οἱ γάμοι μου νὰ μὴ γείνουν παραίτιοι οὐδενὸς ἐξόδου διὰ τὸν τρόπον πρὸς τὸν ὁποῖον εἰς τὸ ἐξῆς ἀνήκω, τὸ μόνον ὅπερ ἐπιζητῶ εἶνε νὰ μερισθῶ μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ. »

Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον συμμορφούμενον μὲ τὴν ἐκφραζομένην ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ πρόθεσιν, ἀπεφάσισε νὰ διαθέσῃ τὴν ψηφισθεῖσαν ποσότητα πρὸς ἀνεγερσιν Καταστήματος, ἐν ᾧ τὰ ἐνδεῆ κοράσια νὰ λαμβάνουν τεχνοδιδασκτικὴν ἀνατροφὴν μέχρι τῆς ἀρμοδίου ἀποκαταστάσεώς των. Ἀπὸ αὐθόρμητον δὲ αἶσθημα σεβασμοῦ, τὸ δημοτικὸν Συμβούλιον ἐψηφίσεν ὡσαύτως ὁμοθύμως τὸ ἀνεγερθησόμενον παρθενγωγεῖον ἐν τῇ ὁδῷ Σκραντὸν, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ προαστείου Ἀγίου Ἀντωνίου, νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τῆς Πάτρωνος τῆς Αὐτοκρατείρας ὀνομασθησόμενον οἶκος Ἀγίας Εὐγενίας.

Ἡ τελετὴ τοῦ πολιτικοῦ γάμου τοῦ Αὐτοκράτορος ἐτελέσθη ἐν τῷ Κεραμεικῷ τὴν ἑσπέραν τῆς 29 ἰανουαρίου. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἔφερε στολὴν στρατηγοῦ, μετὰ τοῦ περιτραχηλίου τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς, ὅπερ ἔφερεν ὁ Ναπολέων Αῖος, καὶ τοῦ περιτραχηλίου τοῦ χρυσοῦ Δέρατος ὅπερ ἔφερε Κάρολος ὁ ΙΕὸς. Τὸ ληξικρατικὸν βιβλίον τῆς Αὐτοκρατο-

ρικῆς οἰκογενείας ἐν ᾧ ἐνεγράφη τὸ πρακτικὸν τῶν γάμων τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γου καὶ τῆς Αὐτοκρατείας Εὐγενίας, εἶχε διασωθῆ τῆς φθορᾶς παρὰ πιστῶν θεραπόντων τῆς πρώτης Αὐτοκρατορίας, καὶ κατετέθη ἀκολούθως εἰς τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Γραμματοφυλακείου τοῦ Κράτους. Τὸ ἐγγεγραμμένον πρῶτον πρακτικὸν ἐπὶ τοῦ βιβλίου τούτου ἦτον ἡ υἰοθέτησις τοῦ Πρίγκιπος Εὐγενίου ὡς υἱοῦ τοῦ Ναπολέοντος Αου καὶ ὡς ἀντιβασιλέως τῆς Ἰταλίας χρονολογούμενον ἀπὸ 2 Μαρτίου 1806. Τὸ δὲ τελευταῖον πρακτικὸν χρονολογούμενον ἀπὸ 20 Μαρτίου 1811 ἦτον ἡ γέννησις τοῦ βασιλέως τῆς Ῥώμης. Ἄμα τὸ πρακτικὸν ὑπεγράφη ἡ Αὐτοκράτειρα ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Ἰλύσεια μὲ τὴν αὐτὴν πομπὴν καὶ παράταξιν ὡς καὶ ὅτε ἤρχετο εἰς τὸν Κεραμεικόν.

Οἶκος Ἁγίας Εὐγενίας.

Ἡ Ὀρησκευτικὴ τελετὴ ἐτελείσθη τὴν ἐπιούσῃαν 30 Ἰαν. ναρίου. Ἡ μεγαλοπρεπὴς ἀμαξὴ ἡ ἀπαχγαγούσα τοὺς μελλονόμενους εἰς τὸν Ναὸν τῆς Θεοτόκου εἶχεν ἄλλοτε χρησιμεύσει κατὰ τὴν χρίσιν Ναπολέοντος τοῦ Αου καὶ τῆς Ἰωσηφίννης. Ἡ ἀρχαία Μητρόπολις πολυτελῶς διεκοσμήθη

διὰ τὴν μεγάλην ταύτην πανήγυριν. Αἱ ὀρισθεῖσαι ἔδραι διὰ τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ἦσαν τεθειμέναι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ ἐπὶ ἐδώλιου κεκλυμένον ἐκ δέρματος Λευκοῖκτίδος. Τὰ Αὐτοκρατορικά σήματα ἦσαν κεντημένα ἐπὶ τῶν ἀνακλίντρων, ἐπὶ τῶν προσκεφαλαίων τῶν καθέδρων, ἐπὶ τῶν ἀνολογίων, προσσευχητηρίων καὶ ἐπὶ τῶν πλαϊσίων. Ὑπεράνω τοῦ ἐδώλιου ἐπεκρέματο ἐπιπέτασμα ἐκ βελούδου ἐρυθροῦ διακεντήτου ἐξ ὀλοχόρων μελισσῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέκειτο χρυσοῦς ἀετὸς μὲ πτέρυγας ἀναπετασμένας. Ἡ σοβαρὰ Μητρόπολις, κατεφωτιζέτο ἀπὸ δέκα πέντε χιλιάδας λαμπάδας. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἔφερε τὴν αὐτὴν στολὴν τῆς προτεραίας, ἡ δ' Αὐτοκράτειρα ἐσθῆτα ἐκ λευκοῦ σηρικῶν κεκοσμημένην μὲ διάτρητα τρίχαπτα, ζώνην ἀδάμαντινον καὶ διάδημα ἐκ πολυτίμων λίθων ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνήρτητο ἐπίμηκες λεπτότατον ὕψωμα τῆς Ἀγγλίας διακέντητον μὲ ἄνθη χρυσομηλέας. Μετὰ τὸ τέλος τῆς τελετῆς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τοῦ κλήρου ὠδήγησαν τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ἐν μέσῳ πεντακισίων μουσικῶν παικνιζόντων τὸ *uirbs beata* « Μακαρία πόλις » τοῦ Λεζουώρ. Ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ τὴν εἴσοδόν του ἐν τῷ Κεραμεικῷ ἐφάνη ἐπανελημμένως εἰς τὸν πρὸς τὸν κήπον ἐξώστην, ὡς καὶ εἰς τὸν πρὸ τοῦ προαυλίου. Τὸ σεπτὸν ζεῦγος ἐχαιρετῆθη ἀπὸ τὰς ἀνευφημίας τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ.

Μεταξὺ τῶν ἐμπεριεχομένων εἰς τὸ ἔδνον τῆς Αὐτοκρατείας, ὁ Αὐτοκράτωρ ἀντὶ τοῦ συνήθους βαλαντίου ἔθεσε χαρτοφυλάκιον ἐμπεριέχον 250,000 φράγκα. Ἡ Αὐτοκράτειρα ἀφιέρωσεν ὅλον τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς ἀγαθοεργίας, ἐκ διαταγῆς τῆς δὲ διενεμήθησαν 100,000 φράγκα εἰς τὰς *μητρικὰς ἐταιρίας* τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ἡ περίθαλψις τῶν κυοφορουσῶν γυναικῶν, ἡ προμῆθεια τῶν ἀναγκαίων καὶ ὁ θηλασμὸς τῶν τέκνων των, καὶ αἵτινες ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς Μεγαλειότητός τῆς 150,000 φράγκα ἐχρησίμευσαν πρὸς ἀγορὰν νέων κλινῶν διὰ τὸ Νοσοκομεῖον τῶν ἀθεραπεύτων πρὸς περίθαλψιν ἐνδῶν ἀναπήρων τῶν δύο φύλων, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίκλησις ἀνετέθη εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν.

Ἐν τούτοις ἡ Αὐτοκρατορία μόλις καθιδρυθεῖσα εὐρέθη ἀναγκασμένη νὰ ἐπιχειρήσῃ πόλεμον τρομερότατον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Κριμαϊκός πόλεμος

 Τζάρος Νικόλαος βλέπων τὴν Εὐρώπην εἰς ἐπισηφελῆ θέσιν κατὰ συνέπειαν τῶν συμβεβηκότων, ἅτινα τὴν ἐκλόνησαν ἀπὸ τὰ 1848 ἐνόμισε τὸν καιρὸν ἀρμόδιον, ὅπως ἐπὶ τέλους κατακτήσει τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὴν 9 Ἰανουαρίου 1853 ἔσχε μετὰ τοῦ τότε πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας Σὶρ Ἄμιλτον Σεϋμούρ οἰκείαν τινα συνδιάλεξιν, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἀνακτοβουλίου ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζήτηματος. «Εἶναι ἐπάναγκες ἔλεγεν ὁ Τζάρος, ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις καὶ ἐγὼ νὰ εὕρισκώμεθα πάντοτε εἰς στενὰς σχέσεις, καὶ ποτὲ ἢ μεταξὺ μας ἀρμονία αὕτη δὲν ἐφάνη ἀναγκαιοτάτη ὡς κατὰ ταύτην τὴν στιγμὴν. Σὰς παρακαλῶ νὰ διαβιβάσητε τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν λόρδον Ρούσελ. Ὅταν ἡμεθα σύμφωνοι, εἴμαι ἐντελῶς ἡσυχος ὡς πρὸς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, ὅ,τι οἱ ἄλλοι σκέπτονται κατὰ βάθος εἶναι μικροῦ ἐνδιαφέροντος. Ὅσον ὅμως διὰ τὴν Τουρκίαν τὸ ζήτημα ἀλάσσει, ὁ τόπος οὗτος εὕρισκεται εἰς κρίσιμον θέσιν καὶ πιθανὸν νὰ μᾶς παρέξῃ μεγίστους περισπασμούς. Ὁ Σὶρ Ἄμιλτον ἀπεκρίθη, ὅτι πραγματικῶς τὰ κατὰ τὴν Τουρκίαν παρῆγον ἀνησυχίας μεγάλας πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. «Λί ὑποθέσεις τῆς Τουρκίας ἐπανελάθεν ὁ Τζάρος εὕρισκονται ἐν μεγάλῃ ἀταξίᾳ καὶ ἀνωμαλίᾳ, ὁ τόπος ἐπαπειλεῖται ἀπὸ καταστροφὴν, καὶ ἡ πτώσις του θα ἦναι μέγα δυστύχημα, εἶναι ὅθεν πολὺ ἐνδιαφέρον ἡ Ἀγγλίς καὶ ἡ Ῥωσσία νὰ συνεννοηθῶσιν ἐντελῶς, ὥστε οὐδεμίς τῶν δύο δυνάμεων

νά μή κάμη ἀποφασιστικόν τι βῆμα ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἐτέρας. Ἐχομεν ἀνά χειρας ἀνθρώπων ἀσθενῆ, καί ἤθελεν εἶσθε ἀτύχημα ἂν μιᾷ τῶν ἡμερῶν μᾶς διεύφευγε, πρὸ πάντων πρὶν λάβωμεν ὅλα τ' ἀπαιτούμενα ἀναγκαῖα μέτρα. »

Ἐν ἄλλῃ τινὶ συνδιαλέξει γενομένη τὴν 14 ἰανουαρίου ὁ Τζάρος προέβη εἰτι πρόσω. Ἡ Τουρκία, εἶπε, πρὸς τὸν Σὶρ Ἄμιλτον Σεῦμουρ, βαθμηδὸν περιῆλθεν εἰς κατάστασιν ἀποσυνθέσεως, τοσοῦτον συντόνου, ὥστε, ὡς σοὶ εἶπον προλαβόντως, ὅσον καὶ ἂν ἐπιθυμῶμεν νὰ παρατείνωμεν τὴν ζωὴν τοῦ ἀσθενοῦς (καὶ παρακαλῶ νὰ πιστεύσητε ὅτι εἰπιθυμῶ ὡς ὑμεῖς νὰ ἐξακολουθῆ ἡ ζωὴ) ὁ ἀσθενὴς ἐνδέχεται μίαν ἡμέραν ν' ἀποθάνῃ αἰφνης ἐν ταῖς ἀγκάλαις μας, καὶ βεβαίως τότε δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναστήσωμεν τὸν τεθνεῶτα. Ἐὰν ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία πέσῃ, θὰ πέσῃ ὅπως ποτὲ μὴν ἀνεγερθῆ, καὶ κατὰ τοιαύτην περίστασιν σὲ ἐρωτῶ, ἂν δὲν ἦναι προτιμώτερον νὰ ἦναι τις προπαρασκευασμένος πρὸς τοιοῦτόν τι ἐνδεχόμενον, ἀντὶ νὰ ἐκτεθῆ εἰς τὸ χάος, εἰς τὴν σύγχυσιν, καὶ εἰς τὴν βεβαιότητα Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἐπακλόουθα ἀναπόφευκτα τῆς καταστροφῆς γινομένης ἀπροόπτως, καὶ πρὶν διαγραφῆ ἐκ τῶν προτέρων σχεδίων τι. Ἴδου τὸ σημεῖον ἵπρὸς ὃ θέλω νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεώς σου. « Ὁ Σὶρ Ἄμιλτον Σεῦμουρ ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ Κυβέρνησις του ἤθελε πολὺ δυσχεράνει νὰ διαθέσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν διαδοχὴν ἀρχαίου συμμάχου της. » Αὕτη εἶναι καλλίστη ἀρχή, ἐπανελάβεν ὁ Τζάρος, καλλίστη δι' ἀπάσας τὰς περιστάσεις πρὸ πάντων κατὰ περιστάσεις ἀβεβαιότητος καὶ μεταβολῆς οἷα ἡ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀλλὰ μολταῦτα εἶναι ἐπάναγκες νὰ συνεννοηθῶμεν ἀμοιβαίως καὶ νὰ μὴν ἀφήσωμεν νὰ μᾶς προκαταλάβουν τὰ συμβησόμενα. Ἢδῃ ἐπιθυμῶ νὰ σὲ ὀμιλήσω ὡς φίλος καὶ ὡς gentleman εὐγενὴς καὶ ἐλεύθερος, ἐὰν ἡ Ἀγγλία καὶ ἐγώ, (περὶ τῶν ἄλλων ἀδιαφορῶ διότι δὲν λαμβάνω ὑπ' οὐδεμίαν σπουδαιότητα ὕπερ πρᾶττον καὶ ὕπερ φρονοῦν) κατορθώσωμεν νὰ φθάσωμεν εἰς συνεννόησιν τινα, σοὶ λέγω ἐλευθέρως καὶ καθαρῶς, ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψω εἰς τὴν Ἀγγλίαν νὰ ἐγκατασταθῆ μίχιν ἡμέραν εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν ἀποδίδω τοιαύτην πρόθεσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀλλὰ κατὰ τοιαύτας περιστάσεις εἶναι καλῆτερον νὰ ἐξηγώμεθα σαφῶς. Ἐπίσης ἐκ μέρους μου ἀναλαμβάνω τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴν ἀποκατασταθῶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς κατακτητῆς ἐννοῶ, ἀλλ' ὡς θεματοφύλαξ διατὶ ὄχι; αἱ περιστάσεις δύνανται νὰ μὲ περιᾶξουν εἰς θέσιν νὰ κάμω κατοχὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐὰν οὐδὲν προβλεφθῆ, καὶ

ἀν ἀφεθοῦν τὰ πάντα εἰς τὴν φορὰν τῆς τύχης. » Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀγγλίας ἔδωκεν ἀπάντησιν ὁμοίαν τῆς προλαβούσης.

Ὁ Τζάρος ὁμοῦς δὲν ἀπεθαρρύνθη, μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπαντήσας τὸν Ἀγγλον πρόεδρον παρὰ τῷ Δουκὶ διαδόχῳ. « Ἐὰν ἡ Κυβέρνησίς σου, τῷ λέγει, νομίζει, ὅτι ἡ Τουρκία διατηρεῖ στοιχεῖα ζωῆς ἔλαβε πληροφορίας ἀτελεῖς καὶ ἐσφαλμένας. Σὲ ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ὁ ἀσθενὴς ἀποθνήσκει, καὶ δὲν πρέπει τοιοῦτον σύμβαμα νὰ μᾶς καταλάβῃ ἀπροπαρασκευάστους. Πρέπει νὰ συνεννοηθῶμεν Δὲν ζητῶ οὔτε συνθήκας οὔτε πρωτόκολλα, ἀλλ' ἐπιθυμῶ γενικὴν συνεννόησιν. Μεταξὺ τιμίων ἀνθρώπων τοῦτο ἀρκεῖ, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἰμὶ βέβαιος ὅτι θὰ ὑπάρξῃ πλήρης ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη τόσον ἐκ μέρους τῶν ὑπουργῶν τῆς Βασιλίσσης ὡς καὶ ἐκ μέρους μου. »

Κατ' ἄλλην τινὰ συνεύτευξιν γενομένην τὴν 21 φεβρουαρίου ὁ Σὶρ Ἄμιλτον Σεϋμούρ ἀνέγνωσεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Νικόλαον ἐπιστολὴν τοῦ λόρδου Ἰωάννου Ρούσελ γράφουσαν ὅτι προτιμώτερον ἦτο νὰ προσπαθήσωμεν νὰ δώσωμεν ζωὴν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν ἢ νὰ κανονίσωμεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν διαδοχὴν τῆς. Ὁ Τζάρος ἀπεκρίθη ὅτι ἐλυπεῖτο ὡς παρενοηθεὶς ἀπὸ τὸ Ἀνακτοβούλιον τοῦ Λονδίνου, διότι ἀπλῶς καὶ καθαρῶς ἤθελε νὰ γνωρίζῃ ὅπερ ἡ Ἀγγλία δὲν ἠθελεν ἐπιτρέψει νὰ γείνη ἐν περιπτώσει ἀποσυνθέσεως τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐν τούτοις χωρὶς οὐδόλως νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν κατὰ ταύτας τὰς συνδιαλέξεις ἦτταν του, δὲν ἔπαυεν ὁσάκις εὔρισκε τὴν περίστασιν νὰ ἐκφράζῃ πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Ἀγγλίας τὴν ἐπιθυμίαν του περὶ ἐντελοῦς συνεννόησεως μετὰ τῆς Κυβερνήσεώς του. Γενομένου λόγου περὶ Γαλλίας, εἶπεν ὅτι οὐδόλως ἀνησύχει διὰ ταύτην τὴν δύναμιν. « Ἀλλ' ἡ Μεγαλειότης σου ἐλησμόνησε τὴν Αὐστρίαν ». εἶπεν ὁ Σὶρ Ἄμιλτον Σεϋμούρ. « Ἰ! ἐπανελάβεν ὁ Αὐτοκράτωρ, ὅταν ὁμιλῶ περὶ Ῥωσσίας ὁμιλῶ ταυτοχρόνως καὶ περὶ Αὐστρίας, διότι ὅπερ συμφέρει εἰς τὴν μίαν συμφέρει καὶ εἰς τὴν ἄλλην, τὰ συμφέροντά μας ταυτίζονται δι' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Τουρκίαν. »

Ἐπὶ τέλους ὁ Τζάρος ἐν τοῖς ἀπορρήτοις του προέβη καὶ μέχρι συμβιβασμῶν ἐπὶ τῶν κτήσεων τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν πτώσιν τῆς. « Αἱ Ἡγεμονίαι εἶπεν εἶναι πραγματικῶς κράτος ἀνεξάρτητον ὑπὸ τὴν προστασίαν μου, ὥστε δύνανται νὰ ἀφεθῶσιν οὔτως ἔχουσιν. Ἐν Σερβίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ ἀποκαθίσταται τὸ αὐτὸ εἶδος Κυβερνήσεως, καὶ δὲν φρονῶ νὰ ὑπάρχουν λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Βουλγαρία νὰ μὴ δύναται νὰ ἀποτελέσῃ κράτος ἀνεξάρτητον. Ὅσον διὰ τὴν

Αἴγυπτον, καταλαμβάνω ὅποσον ἡ γῆ αὕτη ἐνδιαφέρει τὴν Ἀγγλίαν. Ὅθεν ἐν περιπτώσει διαιμελισμοῦ τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας μετὰ τὴν κατάλυσίν της, δὲν θ' ἀντιτείνω ποσῶς εἰς τὴν κατάκτησίν της τὴν Αἴγυπτον, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν Κρήτην. Ἡ νῆσος αὕτη δύναται νὰ σῶσθαι χρησιμεύσῃ καὶ δὲν βλέπω τὸν λόγον διὰ τὴν νὰ μὴ προσαρτηθῇ εἰς τὰς Ἀγγλικὰς κτήσεις.»

Ὅταν οἱ Αὐτοκράτορες τῆς Ῥωσσίας θέλουν νὰ κηρύξουν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἔχουν τὴν εὐχερῆ πρόφασιν τοῦ ζητήματος τῶν ἀγίων τόπων. Ἐνῶ ὁ Τζάρος συνδιελέγετο μετὰ τοῦ πρέσβειος τῆς Ἀγγλίας, περὶ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας, ὁ Πρίγκιψ Μεντζικόφ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν κατήρχετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπαιτῶν παρὰ τοῦ Σουλτάνου νὰ ὑποχρεωθῇ διὰ συνθήκης, πρὸς τὴν συντήρησιν τῶν προνομίων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ αἴτησις αὕτη ἦτο ταυτόσημος πρὸς παραχώρησιν τῷ Τζάρῳ τῆς προστασίας ἑνδεκα ἑκατομυρίων ὑπηκόων τοῦ Σουλτάνου πρεσβευόντων τὴν θρησκείαν τῆς ὁποίας ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας εἶναι ὁ ἀρχηγός.*

Ὁ Σουλτάνος δὲν ὑπεχώρησε καὶ ὁ Πρίγκιψ Μεντζικόφ ἐγκατέλειψε τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν 18ην μαΐου διακόψας τὰς μετὰ τῆς Πύλης πολιτικὰς σχέσεις. Τὴν 3ην Ἰουλίου ὁ Ῥωσικὸς στρατὸς διέβη τὸν Προῦθον καὶ κατέλαβε τὰς Ἡγεμονίας, ἐντὸς δὲ ὀλίγων ἡμερῶν ἡ Τουρκία ἔθεσεν εἰς κίνησιν στρατὸν πολυάριθμον πρὸς μεγίστην τῆς Ῥωσσίας ἐκπληξίν. Ὁ Τζάρος διεκήρυττεν ὅτι ἤθελε τηρήσει ἀμυντικὴν θέσιν καὶ αἱ δυτικαὶ δυνάμεις εἶχον ἐλπίδας ὅτι πόλεμος ἠδύνατο νὰ μὴν ἐκραγῇ. Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη νοεμβρίου συμβεβηκός τι ἀπροσδόκητον καὶ ἀξιοδάκρυτον διεφώτισε καὶ τοὺς ἥκιστα προορατικούς καὶ ἐπέσυρε τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν. Τὴν 30 Νοεμβρίου ὁ Ῥωσικὸς στολίσκος τοῦ Εὐξείνου ἐπωφελοῦμενος τοῦ ὀμιχλώδους καιροῦ ἔφθασε πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Σινώπης, ἐν ᾧ ἦτον ἐλλιμενισμένος ὀθωμανικὸς τις στολίσκος συγκείμενος ἀπὸ ἑπτὰ φρεγάτας, τρεῖς κορβέτας καὶ δύο ἀτμόπλοια, ἐν δὲ διασχίματι ὀλίγων ὥρων τὰ ὀθωμανικὰ ταῦτα σκάφη,

* Σ. Μ. Πότε θὰ παύσουν οἱ πλείστοι τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἔχοντες τὴν ἐσφαλμένην ταύτην ἰδέαν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας εἶναι ὁ ἄλλος Πάπας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας!!! Ἐνῶ μὴ τῶν οὐτιωδιστέρων διαζωνίων τῆς Δυτικῆς μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὅτι αὕτη ἡ τελευταία δὲν ἀνιγνωρίζει ἄλλον ἀρχηγὸν τῆς ἐκτὸς τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς Θρησκείας Ἰησοῦ Χριστοῦ....

τά μὲν ἐβυθίσθησαν τὰ δὲ ἐκάησαν, καὶ ἡ πόλις Σινώπη κατεμβοβολίσθη καὶ σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου κατεστράφη.

Ἄμα τῇ εἰδήσει τοῦ δυστυχήματος τούτου, οἱ Πρέσβεις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐπεμψαν πρὸς βοήθειαν δύο πλοῖα. Ἀλγεινὸν θέαμα παρουσιάσθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Κυβερνητῶν τῶν πλοίων. Ὁ ὄρμος ἐκαλύπτετο ἀπὸ πτώματα καὶ συντρίμματτα πλοίων, ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἐρείπιων τῆς πόλεως ἐγκατελείφθησαν ἀβοήθητοι καὶ φρικωδῶς ἀγωνιῶντες οἱ πληγωμένοι καὶ θνήσκοντες. Ὁ Τζάρος ἔγραψε τότε πρὸς τὸν αὐτουργὸν τοῦ δυστυχήματος τούτου τὸν ναύαρχον Ντσιμόφ τὴν ἐπαμένην ἐπιστολήν. « Ἡ νίκη ἦν ἥραξ ἐν Σινώπῃ διατρῆνοι ἐκ νέου ὅτι ὁ τοῦ Εὐξείνου στόλος μας ἐκπληροῖ ἐπαξίως τὸν προορισμὸν του. Μετὰ χαρᾶς εὐλικρινοῦς καὶ ἐγκαρδίου σὲ ἐπιφορτίζω νὰ εἴπῃς εἰς τοὺς γενναίους ναύτας μας ὅτι τοὺς εὐχαριστῶ διὰ τοῦτο τὸ ἀνδραγάθημα ἐκτελεσθὲν πρὸς δόξαν τῆς Ρωσσίας καὶ τιμὴν τῆς Ρωσικῆς σημαίας. »

Ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις εἰσβολῆς τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, ὁ Γαλλικὸς καὶ Ἀγγλικὸς στόλος ἠγκυροβόλησαν ἔμπροσθεν τοῦ κολπίσκου Βέσιχα, ἅμα δὲ αἱ ἐχθροπραξίαι ἤρξαντο διέβησαν τὰ Δαρδανέλια, καὶ μετὰ τὸ δυστύχημα τῆς Σινώπης εἰσῆλθον ἐν τῷ Εὐξείνῳ.

Ὁ Τζάρος ἀπεπειράθη ν' ἀπομονώσῃ τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' ἔγεινε τὸ ἐναντίον, διότι μετ' ὅλας τὰς προσπάθειάς του ὅπως δελεάσῃ τὴν Ἀγγλίαν ἢ τελευταία αὕτη δύναμις τὸν ἐγκατέλειψε καὶ ἀπὸ πείσμα ἐστράφη πρὸς τὴν Γαλλίαν. Ὁ Ναπολέων Γος ἐπροσπάθησε τότε δι' ὅλων τῶν ἐπ' αὐτῷ μέσων νὰ παρεμποδίσῃ τὸν πόλεμον, καὶ ἡ ἐν Βιέννῃ Σύνοδος ἀπεπειράθη εἰς μάτην νὰ συνδιαλλάξῃ τὸν Τζάρον μετὰ τοῦ Σουλτάνου καὶ οὕτως αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν.

Κατὰ τὴν ὑπερτάτην ταύτην στιγμὴν, ὁ Ναπολέων Γος ὅστις ἄνευ ὑστεροβουλίας εἶχεν εἶπει « Ἡ Αὐτοκρατορία εἶναι ἡ εἰρήνη » ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Τζάρον αὐτόγραφον ἐπιστολήν ἀπολήγουσαν οὕτως. « Ἐὰν ἡ Μεγαλειότης σου ἐπιθυμῆς ὡς ἐγὼ εἰρηνικὴν τινα λύσιν, τί ἄλλο ἀπλούστερον ἢ νὰ διακηρύξῃς ὅτι σήμερον ἀνακωχὴ θὰ ὑπογραφῇ, ὅτι τὰ πράγματα θὰ λάθουν τὴν διπλωματικὴν πορείαν των, ὅτι πᾶσα ἐχθροπραξία θὰ παύσῃ, καὶ ὅτι αἱ ἐμπόλεμοι δυνάμεις θ' ἀποσυρθῶσιν ἀπὸ τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα ἡ αἰτία τοῦ πολέμου τὰς προσεκάλεσεν; Οὕτως ὁ Ρωσικὸς στρατὸς ἐξέρχεται τῶν Ἡγεμονιῶν καὶ οἱ στόλοι μας τοῦ Εὐξείνου. Ἄν ἡ Μεγαλειότης σου προτιμᾷς νὰ διαπραγματευθῇς ἀπ' εὐθείας μετὰ τῆς Τουρκίας δύνασαι νὰ διορίσῃς Πρέσβυν, ὅστις

νά διαπραγματευθῆ σύμβασιν τινὰ μετὰ πληρεξουσίου τοῦ Σουλτάνου ὑποβληθησομένην εἰς Σύνοδον τῶν τεσσάρων Δυνάμεων. Ἄν ἡ Μεγαλειότης σου δεχθῆς τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγὼ καὶ ἡ βασιλισσα τῆς Ἀγγλίας εἴμεθα καθ' ὀλοκληρίαν σύμφωνοι, ἡ ἡσυχία ἀποκαθίσταται καὶ ἕκαστος μένει εὐχαριστημένος. Καὶ οὐδὲν ἀληθῶς ἐν τούτῳ τῷ σχεδίῳ ἀπάδον πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Μεγαλειότητός σου, οὐδὲν τὸ προσβάλλον τὴν τιμὴν σου. Ἄλλ' ἂν ἀπὸ αἰτίαν δυσκατανόητον, ἡ Μεγαλειότης σου ἀντιτάξῃ ἄρνησιν, τότε ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία θ' ἀναγκασθοῦν ν' ἀφήσουν εἰς τὴν τύχην τῶν ὄπλων, καὶ εἰς τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου, ὅπερ σήμερον δύνανται νὰ λυθῆ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς δικαιοσύνης. » Εἰς ταύτην τὴν πλήρη συνέσεως καὶ μετριοφροσύνης ἐπιστολὴν, ὁ Τζάρος ἀπήντησε μὲ ὕψος ὑπεροπτικὸν καὶ προπετεῖς, ὥστε οὐδὲν πλέον ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὸν πόλεμον.

Τὴν 10ην Ἀπριλίου ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία συνυπέγραψαν συνθήκην συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας, διὰ δὲ προγενεστέρας συνθήκης ὑπογραφείσης τὴν 10ην Μαρτίου ὑπεχρέοῦντο νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν Τουρκίαν.

Ἀπεφάσισαν δὲ νὰ προσβάλλουν τὴν Ῥωσσίαν ἐκ τε τῆς Βαλτικῆς καὶ ἐκ τοῦ Εὐξείνου. Τὴν 12ην Ἰουλίου ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεθεώρησεν ἐν τῷ στρατοπεδίῳ Βουλώνης τὸν ἐν στρατείᾳ στρατὸν ἀναχωροῦντα διὰ τὰς Ἀλανδίου νήσους. « Στρατιῶται, εἶπε, τῆς Ῥωσσίας ἀναγκασάσης μας πρὸς πόλεμον, ἡ Γαλλία ἐξώπλισε πεντακοσίας χιλιάδας τέκνα της! Ἡ Ἀγγλία ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν πολυάριθμον δύναμιν. Σήμερον οἱ στόλοι καὶ οἱ στρατοὶ μας τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπιδιώκοντες ἀπέρχονται νὰ καταλάβουν τὴν Βαλτικὴν καὶ τὸν Εὐξείνον, ἐξελεξάμενη ὅθεν ὑμᾶς ὅπως πρῶτοι κομίσετε τοὺς ἀετούς μας εἰς τὰς ἀρκτώας ἐκείνας χώρας εἰς τὰς ὁποίας Ἀγγλικά πλοῖα θὰ σᾶς μεταβιβάσουν, τὸ μοναδικὸν τοῦτο γεγονός ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀποδεικνύει τὴν εἰλικρινῆ συμμαχίαν δύο μεγάλων λαῶν καὶ τὴν στερεὰν ἀπόφασιν τῶν δύο Κυβερνήσεών των νὰ μὴν ὑποχωρήσωσιν ἀπέναντι οἰαςδήποτε θυσίας πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ἀδυνάτου, τῆς ἐλευθερίας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς! Βαδίσατε τέκνα μου! ἡ Εὐρώπη προσεκτικῆ εὐχεται μυστικῶς ἢ προδήλως ὑπὲρ τοῦ θριάμβου σας. Ἡ πατρίς ὑπερήφανος διὰ πάλιν ἐπαπειλοῦσαν τὸν ἀρξάμενον χειρῶν ἀδίκων, σᾶς συνοδεύει διὰ τῶν διακαῶν εὐχῶν της, ἐγὼ δὲ ὅστις ἕνεκα ὑψηλῶν καθηκόντων ἀναγκάζομαι νὰ ἦμαι ἀκόμη μακρὰν τῶν συμβαινόμενων θὰ ἔχω τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ὅσον οὕτω ἐπαναβλέπων σας θὰ δυνηθῶ νὰ εἶπω. Ἐφάνησαν ἄξιοι υἱοὶ τῶν γενναίων νικητῶν τῆς Ἀουστερλίτζης, τοῦ

Ἐηλάου, τοῦ Φριεδλάνδου, τῆς Μόσχας. Βαδίσαιτε καὶ ὁ Θεὸς ἔστω ὁδηγὸς προστατῆς σας!

Καὶ ὁ Τζάρος Νικόλαος ἀπηύθυνε προκηρύξεις πρὸς τοὺς στρατιώ-
τας καὶ πρὸς τοὺς λαοὺς του, ἀποπειρώμενος νὰ ἐξάψη τὸ θάρρος των
διὰ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ. « Κατὰ ταύτην τὴν ὥραν, ἔλεγε, μετὰ
τὴν τοῦ πολέμου διακήρυξίν μας, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ρίπτουσαι
τὸ προσωπεῖον θεωροῦν τὴν μετὰ τῆς Τουρκίας διαφορὰν μας ὡς ζή-
τημα δευτερεύον καὶ δὲν ὑποκρύπτουν πλέον τὸν ἀπὸ κοινοῦ σκοπόν-
των νὰ ἐξασθενήσουν τὴν Ῥωσσίαν, ἀφαιροῦντες μέρος τῶν κτήσεών
της, καὶ νὰ καταβιβάσουν τὴν πατρίδα μας ἀπὸ τὴν κραταιὰν θέσιν
εἰς ἣν ἡ χεὶρ τοῦ Παρτοδυσάμου τὴν ὕψωσεν. Ἡ ὀρθόδοξος ὁμοῦς Ῥωσ-
σία πτοεῖται ἀπὸ τοιαύτας ἀπειλάς; Ἐτοίμη νὰ πατάξῃ τὴν αὐθάδειαν
τοῦ ἐχθροῦ θὰ ἐκτραπῇ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν ἡ θεία Πρόνοια
τῇ διεχάραξεν; Οὐχὶ βεβαίως. Ἡ Ῥωσσία δὲν ἐλησμόνησε τὸν Θεόν. Ἡ
Ῥωσσία δὲν ἔλαβε τὰ ὄπλα ὑπὲρ κοσμικῶν συμφερόντων ἀλλὰ μάχε-
ται ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, καὶ ὑπὲρ προστασίας τῶν ἀπὸ
ἀσπόνδους ἐχθροῦς καταδυναστευομένων ὁμοθρήσκων της. Ἄπας ὅθεν
ὁ Χριστιανικὸς κόσμος ἄς κατανοήσῃ ὅτι ὁ διαλογισμὸς τοῦ Μονάρ-
χου τῆς Ῥωσσίας εἶναι ἐπίσης διχλογισμὸς αὐτοφυῆς καὶ ἔνστικτος τῆς
μεγάλης οἰκογενείας τοῦ Ῥωσσικοῦ λαοῦ τοῦ ὀρθοδόξου τούτου λαοῦ,
τοῦ πιστοῦ πρὸς τὸν Θεόν καὶ πρὸς τὸν *Μογογενῆ του υἱόν* τὸν Σω-
τῆρα καὶ *Αυρωτῆρ ἡμῶν*. *Μαχόμεθα ὑπὲρ πίστεως καὶ ὑπὲρ Χριστια-
νισμοῦ « Καὶ ἂν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν οὐδεὶς καθ' ἡμῶν. »*

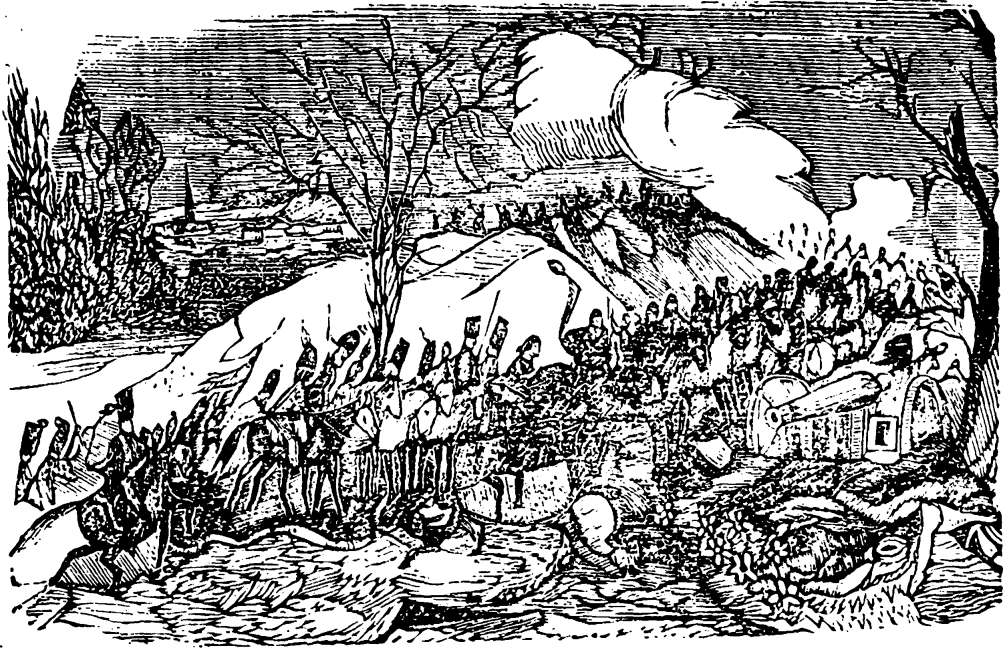
Ἡ κατὰ τὴν ἄρκτον προσβολὴ τῆς Ῥωσσίας ἐγένετο πρὸς ἀντιπερι-
σπασμὸν τῆς κατὰ τὴν δύσιν προσβολῆς παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Αἱ σύμ-
μαχοι στρατιωτικαὶ Δυνάμεις κατασκοπήσαντες τὸν ἀπροσπέλαστον προ-
μαχῶνα τῆς Μόσχας καὶ Πετροπόλεως, τὸ φρούριον Κρονστάδ, καὶ
πεισθέντες ὅτι ἡ προσβολὴ του ἦτον ἀνέφικτος ἀπεφάσισαν νὰ προσ-
βάλλουν καὶ καταστρέψουν τὸ ἐχυρότατον φρούριον Βομαρσοῦνδ ἐν τῇ
νήσῳ Ἀλάνδη διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Ῥῶσοι ἐδέσποζον τῆς Βαλτικῆς καὶ
ἐπηπείλουν τὰς ἀκτὰς τῆς Σουηδίας, τὸ ὁποῖον τάχιστα ἐκυρίευσαν.

Ἐκ τοῦ ἄλλου ὁμοῦς ἄκρου ἡ Ῥωσσία φοβερῶς ἐπατάχθη. Ὁ στρα-
τὸς μας μετὰ τὰς νίκας τῆς Ἄλμας, Ἰνκερμάν, Τακτῆρ καὶ Τζερνάγιας
ἐκυρίευσεν τὴν Σεβαστούπολιν, ἔδραν τῆς Ῥωσσικῆς δυνάμεως ἐν τῷ Εὐ-
ξείνῳ, καὶ ἀπειλὴν αἰώνιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Τζάρος Νικόλαος τοῦ ὁποίου ἡ ὑπεροψία καὶ φιλοδοξία ἔδωκε τὸ
ἔναυσμα τοῦ πολέμου ἀπέθανεν αἰφνιδίως πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Σε-

βαστουπόλεως. Ο υἱός του και διάδοχος Ἀλέξανδρος ἦττον ἀπολυτόφρων και χαρακτήρος ἡπιωτέρου, προθύμως παρεδέχθη τὰς εἰρηνικὰς εἰσηγήσεις τῆς Αὐστρίας, ἣ δὲ ἐν Παρισίοις ὑπογραφεῖσα συνθήκη τὴν 30ην Μαρτίου 1856 ὠπισθοδρόμησε τὴν Ῥωσίαν κατὰ πλεόν τοῦ ἡμίσεος αἰῶνος.

Ἡ ἐν Ἀλμα μάχη.

Τὴν 29 Δεκεμβρίου 1855 ἐτελεῖτο ἐν Παρισίοις τελετὴ μεγαλοπρεπεστάτη. Πολλὰ τάγματα τῆς ἐκστρατείας τῆς Κριμαίας εἰσήρχοντο ἐν τῇ Πρωτευούσῃ. Ἦτο θέαμα συγκινητικώτατον νὰ βλέπη τις τοὺς στρατιώτας τούτους παρελαύνοντας πρὸ τῶν προαλείων μὲ φορέματα πεπαλαιωμένα μὲ σημαίας κατατρυπημένας ἀπὸ τὰς σφαίρας, και ἔχοντας ἐπὶ κεφαλῆς των τοὺς τραυματίας. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐβάδιζεν ἐπὶ κεφαλῆς των, ἀπελθὼν εἰς προὔπαντησίν των τοῖς ἀπήνθυνε τὴν ἐπομένην προσλαλιάν. « Στρατιῶται! ἔρχομαι πρὸς συνάντησίν σας, ὡς ἄλλοτε ἡ Σύγκλητος τῆς Ῥώμης ἀπήρχετο εἰς τὰς ὑπύλας τῆς Ῥώμης πρὸς συνάντησιν τῶν τροπαιούχων λεγεώνων της. Ἐρχομαι νὰ σὰς εἶπω ὅτι ἐφάνητε ἄξιοι τῆς πατρίδος. Ἡ συγκίνησίς μου εἶναι μεγίστη διότι πρὸς τῇ εὐτυχίᾳ και εὐχαριστήσῃ νὰ σὰς ἐπανίδω ἀναμιγνύεται ἡ ἀλγεινὴ θλίψις διὰ τοὺς μὴ ὑπάρχοντας, και ἡ βαθεῖα λύπη διότι δὲν ἠδυνήθην ἐγὼ αὐτὸς νὰ σὰς ὀδηγήσω πρὸς τὰς μάχας. Στρατιῶται τῆς προφυλακῆς και στρατιῶται τῆς γραμμῆς, ὡς ἀσπαστοὶ ἡμῖν ἦλθετε!

Ἀντιπροσωπεύετε τὴν στρατιὰν τὴν Ἀνατολῆς, τῆς ὁποίας ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ ἐγκαρτέρησις ἐλάμπρυνον αὐθις τοὺς ἀετούς σας, καὶ προσανεκτήσαντο τῇ Γαλλίᾳ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῇ τάξιν. Ἡ πατρὶς προσέχουσα εἰς τὰ ἐν Ἀνατολῇ τελεσθέντα, σᾶς ὑποδέχεται μετὰ τοσοῦτον περισσοτέρας ὑπερηφανείας ὡς καταυετρήσασα τὰς ἀτρομήτους προσπαθείας σας κατὰ τῆς ἰσχυρογνώμονος ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ. Σᾶς προσεκάλεσα, μολονότι εἰσέτι ὁ πόλεμος δὲν ἔπαυσε, διότι εἶναι δίκαιον νὰ γείνη ἀντικατάστασις τῶν ταγμάτων ἅτινα τοσοῦτον ἐμόχθησαν, καὶ διότι ἕκαστον τάγμα πρέπει νὰ λάβῃ ἐπίσης μέρος τῆς δόξης, ὃ δὲ τόπος ὃ συντηρήσας 600,000 στρατιωτῶν ἔχει σήμερον τὸ πλεονέκτημα νὰ ὑπάρχῃ ἐν Γαλλίᾳ πολυάριθμος καὶ ἐμπειροπόλεμος στρατός ἐτοιμος νὰ βαδίσῃ ὅπου ἡ ἀνάγκη τὸν καλέσῃ. Διχτηρήσατε λοιπὸν ἐπιμελῶς τὰς ἐξεις τοῦ πολέμου. Ἐνισχύθητε ἐν τῇ πείρᾳ ἣν ἐλάβετε, καὶ ἐστὲ πρόθυμοι πρὸς πᾶσαν νέαν πρόσκλησιν ἐὰν γείνη ἀνάγκη, ἀλλὰ σήμερον λησμονήσατε τὰς δοκιμασίας τῆς στρατιωτικῆς ζωῆς, εὐχαριστήσατε τὸν Θεὸν διότι σᾶς διέσωσε, καὶ βαδίσατε ὑπερηφάνως ἐν μέσῳ τῶν συστρατιωτῶν καὶ τῶν συμπολιτῶν σας τῶν ὁποίων αἱ ἀνευφημίαι σᾶς ἀναμένουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ΄.

Ὁ Αὐτοκρατορικός Πρίγκιψ.

 Ναπολέον Γος ὡς τὸ ἐκφράζει ἐν τῇ πρὸς τὸν ἐπανελθόντα ἐκ τῆς Κριμαίας στρατὸν προσλαλιᾷ του ἠσθάνετο μεγίστην θλίψιν διότι δὲν ἠδυνήθη ὁ ἴδιος νὰ τὸν ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν μάχην. Πολλάκις τὸ ἀπεφάσισε ἀλλὰ πολλάκις σοβαρὸς τις λόγος τὸν ἀπέτρεπεν.

Ἐν μόνον γερονδὸς ἀρκεῖ πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον. Ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτοπροσώπως τὴν 15ην Μαρτίου 1855 ἠνέωξε τὴν παγκόσμιον ἐκθεσιν εἰς τὴν ὁποίαν πλείονες τῶν εἴκοσι χιλιάδων ἐκθετῶν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἐκτὸς τῆς Ῥωσσίας ἐπεμψαν τὰ προϊόντα των. Οἱ μονάρχαι Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας οἱ μαχόμενοι πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν ἐν Ἀνατολῇ, διὰ νὰ συσφίξουν ἔτι πλέον τοὺς πολιτικούς δεσμοὺς τοὺς συνδέοντας αὐτοὺς, ἀντήλλαξαν ἀμοιβαίως ἐπισκέψεις. Πρῶτος ὁ Ναπολέον Γος ἀπῆλθε μετὰ τῆς Αὐτοκρατείας εἰς Λονδίνον τὴν 15 ἀπριλίου 1855. Κατὰ Αὐγουστον, ἡ Βασίλισσα Βικτωρία ἦλθεν εἰς Παρισίους καὶ διέτριψεν ὀλόκληρον ἑβδομάδα ἐν μέσῳ τῶν λαμπροτέρων ἐορτῶν καὶ πανηγύρεων.

Ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἐνδόξου συνθήκης τῶν Παρισίων, εὐτυχὲς γερονδὸς ἐπάγίωσε τὸ μέλλον τῆς Ναπολεονείου Δυναστείας. Τὴν νύκτα τῆς 14 Μαρτίου ἡ Αὐτοκράτειρα ἔτεκεν υἱόν. Τὰ Κυβερνητικὰ σώματα ἐνδελεχῶς ἀνέμενον ἐπὶ δέκα ὀκτῶ ὥρας τὸ γερονδὸς τοῦτο, καὶ τότε μόνον ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ Αὐτοκράτορος ἐξηγέρθησαν ὅπως ὀλίγον ἀναπαυθῶσι. Τὴν 4ην ὥραν τῆς πρωίας οἱ διαγγελεῖς τοῦ Αὐτοκράτορος ἐκόμιζον τὴν εὐτυχῆ εἶδησιν εἰς τὴν Γε-

ρβυσίαν εἰς τὸ Νομοθετικὸν σῶμα, καὶ εἰς τὸ Δημαρχεῖον. Ἄπειρον δὲ πλῆθος λαοῦ εἶχε διανυκτερεύσει ἐμπροσθεν τοῦ Κεραμεικοῦ.

Τὴν 18ην Μαρτίου ὁ Αὐτοκράτωρ ὑπεδέχθη ἐπισήμως τὴν Γερουσίαν τὸ Νομοθετικὸν σῶμα καὶ τὸ Συμβούλιον τοῦ Κράτους, ἀπήντησε δὲ οὕτως πρὸς τὰς συγχαρητηρίους εὐχὰς τοῦ Κ. Τροπλὸν Προέδρου τῆς Γερουσίας. « Ἡ Γερουσία συνεμερίσθη τῆς ἀγαλλιάσεώς μου μαθοῦσα, ὅτι ὁ Οὐρανὸς μ' ἐδιωρήσατο υἷδν, καὶ ἐχαιρετήσατε ὡς συμβεβηκὸς εὐτυχὲς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἔλευσιν ἑνὸς τέκνου τῆς Γαλλίας. Μεταχειρίζομαι δὲ τὴν λέξιν ταύτην ἐκ προθέσεως, διότι πραγματικῶς ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων ὁ θεῖός μου ὅστις ἐφήρμοσε πρὸς τὸ παρὰ τῆς ἐπαναστάσεως δημιουργηθὲν νέον σύστημα, πᾶν ὅ,τι τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα εἶχε μέγα καὶ ὑψηλὸν, παρεδέχθη ταύτην τὴν ἀρχαίαν ἐπίκλησιν τῶν τέκνων τῆς Γαλλίας. Διότι πραγματικῶς, Κύριοι, ὅταν γεννᾶται διάδοχος προορισμένος νὰ διαιωνίσῃ τὸ ἐθνικὸν σύστημα, τὸ τέκνον τοῦτο δὲν εἶναι μόνον βλαστὸς οἰκογενείας τινος, ἀλλ' εἶναι ταυτοχρόνως τέκνον ὁλοκλήρου τοῦ τόπου, καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο τῷ διαγράφει τὰ καθήκοντά του. Ἐὰν τοιαύτη προσωνομία τῷ ἐδίδετο ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν μοναρχίαν τὴν ἀντιπροσωπεύουσαν ἀποκλειστικότερον τὰς προνομιούχους τάξεις, κατὰ πόσον ἰσχυρότερον λόγον πρέπει σήμερον νὰ ἀποκαλῆται οὕτως, ἀφοῦ ὁ Μονάρχης εἶναι ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ ἔθνους, ὁ πρῶτος πολίτης τοῦ τόπου, καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν γενικῶν συμφερόντων. »

Ὁ Ναπολέων Γος ἠθέλησε νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν διὰ τὴν ἐπιδαφιλευθειαν αὐτῷ χάριν διὰ πράξεως ἐπιεικειᾶς καὶ χάριτος. Ὁ Μηγύτωρ τῶν 18 Μαρτίου ἀνήγγελλεν, ὅτι παρεχωρεῖτο τὸ ἐλεύθερον τῆς εἰς Γαλλίαν ἐπανόδου, πρὸς ὅσους ἠθελον ὑποσχεθῆ πιστὴν ὑποταγὴν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ὑποχρεωθῆ ἐν λόγῳ τιμῆς νὰ σέβωνται τοὺς νόμους καὶ τὰ καθεστῶτα. « Δὲν θὰ ὑπάρχουν εἰς τὸ ἕξις μακρὰν τῆς πατρίδος, ἔλεγε τὸ ἐπίσημον φύλλον, εἰμὴ ὅσοι ἐμμένουν παρρηγορίζοντες τὴν ἐθνικὴν βούλησιν καὶ τὴν Μοναρχίαν τὴν ὁποῖαν τὸ ἔθνος ἐδημιούργησε. »

Πολλάκις ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ ἀμνηστία, καθὼς ἄλλοτε εἶπεν, ἦτον ἐν τῇ κερδίᾳ του. Κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον 1854 τῷ διεκοίνωσαν ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Βερβὲς πρὸς τινὰ φίλον του ἔχον ὡς ἔπεται. « Λογίζομαι ἐπίσης εὐτυχὲς καθορῶν ἐν σοὶ τὰ αἰσθήματα ἅτινα μοὶ ἐκφράζεις. Ἐὰν ἐπιδεικνῆς φιλόπατρι, διότι δὲν εὐχέσαι ὑπὲρ τῶν Ρώσων, ἐγὼ εἶμαι πλέον φιλόπατρις ἀπὸ σέ, διότι ὀρέγομαι

θαιάμβους διὰ τοῦ Γάλλου μας. Ναι! ναι! ἄς κολαφίζου καλῶς τοὺς Κοζίκους, ὅπερ εἶναι μεγίστη ὠφέλεια διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἐκπολιτισμοῦ καὶ τοῦ κόσμου! Συμφωνῶς μὲ σὲ ἐπεθύμουν νὰ μὴν εἶχουμεν πόλεμον, ἀλλ' ἀφοῦ ἄπαξ τὸ ζῆφος ἀνεσπίασθη, πρέπει νὰ εἰσελθῆ μετὰ δόξης ἐν τῷ κολεῶ του. Ἡ δόξα αὐτῆ θὰ ὠφελήσῃ τὸ ἔθνος ὅπερ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Βατερλώ λογιζόμεθα οἱ ἑτατηθέντες τῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ τὴν πράξωμεν καλὸν τι ἔστω καὶ ἐν τῷ τόπῳ μας, νομίζω ὅτι εἶναι ὠφέλιμον νὰ δεῖξωμεν πρὸς τοὺς ξένους ὅτι γνωρίζομεν τὴν γεῦσιν τῆς περιπέτειας, καὶ οἰκτιρίζω τὴν μερίδα μας ἐν ὑπάρχοντι τινεσὶ ἄλλοις ὄρονουντες. Ἀλοίμωνον! δὲν μᾶς ἔμεινε πλέον ἢ ν' ἀπολέσωμεν καὶ τὸ ἡθικὸν αἰσθημα ἀφοῦ τοσαῦτα ἀπωλέσωμεν. • Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ τευχίου τούτου ὁ Αὐτοκράτωρ ἔγραψεν πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν τ' ἀκόλουθη. « Κύριε ὑπουργέ, μὲ διακοινοῦν τὸ ἐσώκλειστον ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Βαρβῆ. Δέσμιος ὅστις διατηρεῖ μετὰ τοσαύτης δοκιμασίας τοιαῦτα πατριωτικὰ αἰσθηματὰ, δὲν πρέπει ἐμοῦ βασιλεύοντος νὰ μὲνῃ ἐν τῇ φυλακῇ, ἀπόλυτέ τον ἔθεν ἀμέσως ἔνευ οὐδεμιᾶς συμφωνίας ἢ ὄρου. »

Ἡ γενναία αὐτῆ πράξις δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ *Μηρίτορι* τῶν 18 Μαρτίου ἐπήνεγκε μεγίστην συναισθησιν ἐπιστέψασα ἀξιοπρεπῶς τὸ δεῖγμα τῆς ἐπεικειᾶς τῶν 1854. Τὴν γενναιοψυχίαν διεδέχθη ἡ ἀγχιθεργία. Τὸ ἐπίσημον φύλλον ἀνέγγειλε τὴν ἐπιούσῃν τοῦ ψηφίσματος τῆς ἀμνηστίας, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα θὰ γείνουσιν ἀνάδοχοι πάντων τῶν νομίμων τέκνων τῶν γεννηθέντων ἐν Παρισίοις τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Πρίγκιπος καὶ ὅτι ἤθελον λάβει πρόνοιαν τῶν ὄσων ἐξ αὐτῶν ἤθελον ἔχει τὸ δυστύχημα νὰ μείνουσιν ὄρφανὰ. Τὰ γεννηθέντα νόμιμα τέκνα κατὰ τὴν 16ην Μαρτίου ἔσαν τέσσαρες χιλιάδες, πρὸς τὰς οικογενεῖας τῶν ὁποίων ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπεμψε τοὺς πιστοποιητικοὺς τίτλους δι' ὧν διεδιδότο ἡ ὑψηλὴ εὐνοια διὰ τῆς ὁποίας ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα ἐτίμησαν τὸ τέκνον των. Ἐπίσημος δοξολογία ἐψάλη ἐν τῷ Ναῶ τῆς Θεοτόκου τὴν 23 Μαρτίου, μετὰ τινεσὶ δὲ ἡμέραις ὀριστικῶς ὑπεγράφη καὶ ἡ εἰρήνη. Ἡ Αὐτοκράτειρα ἐλάτρωσεν τὸ περιστατικὸν τοῦτο ὡς κάλλιστον οἰωνὸν τοῦ μέλλοντος τοῦ υἱοῦ τῆς, ἐξήτησε νὰ φυλαχθῆ διὰ τὸν Πρίγκιπα ὁ κάλαμος δι' οὗ ἔμελλε νὰ ὑπογραφῆ ἡ συνθήκη. Ἀνεύθυνον ἔθεν ἀπὸ τὴν πτέρυγα ἀετοῦ τινος τοῦ κήπου τῶν φυτῶν κάλαμον διακοσμηθέντα ἀπὸ τὸν χρυσοχόον τοῦ σταμματος δι' ἐμβληματῶν ἀεροδίων

τῆ περιστάσει. Ὁ κάλαμος οὗτος δι' οὗ οἱ πληρεξούσιοι ἅπαντες ὑπέγραψαν τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων παρεδόθη πρὸς τὴν Αὐτοκράτειραν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν της.*

Ὁ Μέγας Βεζίρης Ἀαλή Πασᾶς.

* Πληρεξούσιος τότε τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὁ ὑπογράφας τὴν συνθήκην τῶν 30 Μαρτίου 1856, ἦτον ὁ σήμερον τοσοῦτον συνετῶς καὶ τοσοῦτον εὐδοκίμως ἐπιδιώκων τὴν ὑφ' ὅλας τὰς ἐπιφύσεις ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τοῦ Κράτους, Μέγας Βεζίρης Μεχμέτ Ἐμίν Ἀαλή Πασσᾶς. Ὁ ἐξοχὸς οὗτος ἀνὴρ ἐγεννήθη κατὰ τὰ 1815. (1230 ἡ: Ἐγείρα;) ἐκ πατρὸς ἀφανοῦς μὲν ἀλλὰ τιμιωτάτου καὶ χαρακτηρὸς ἠπιωτάτου, ἐκ δὲ μητρὸς ἐλκούσης τὸ γένος ἐξ ἐπιφανεστέρων οἰκογενεῶν. Μεινας ὀρφανὸς ἐκ πατρὸς ἐν μικροτάτῃ ἡλικίᾳ ἀνετράφη παρὰ τῆς ὄντως ἐναρέτου μητρὸς του ἧτις τῇ συνάρσει θεοῦ της τινος ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Ἐμίρων, ἐμερίμνησεν ἐνδελεχῶς περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ νέου υἱοῦ της, ὅστις πολὺ πρῶτῳ ἐγένετο ἐντελῶς κάτοχος τῆς μητρικῆς του γλώσσης καὶ ἐκαλλιέργησε προκαταρκτικὰς διαφόρους γνώσεις. Κατὰ τὰ 1830 ὁ Μεχμέτ Ἐμίν νεώτατος ἐτι εἰσῆχθη τῇ προστάσει τῶν τότε ἰσχυρῶν εἰς τὸ Γραφεῖον τῶν Μεταφραστῶν τῆς Ἰψ. Πύλης. Οἱ προϊστάμενοί του βλέποντες τὴν πρῶτον περινοίαν καὶ σύνεσιν τοῦ νέου Μεχμέτ Ἐμίν τῇ ἔδωκαν τὸ ἐπίσημον Ἀαλή ὄπερ δηλοῖ ὑψηλός. Κατὰ τὰ 1834 ἀπεστάλη εἰς Βιέννην ὡς Βοσ γραμματεὺς τῆς ἐκεῖ Πρεσβείας, ὅπου συντονότερον ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν διαφόρων ἄλλων γνώσεων, μετὰ δὲ δύο ἔτη ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐγένετο μέγας Διερμηνεὺς τοῦ Κράτους. Κατὰ τὴν περίστασιν τοῦ προβιβασμοῦ του τούτου ἐπεσκήφατο κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν τοῦ Ἰπουργοῦ καὶ

Ἡ εἰδήσις τῆς γεννήσεως τοῦ Πρίγκιπος ἔφθασεν εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς τὴν 16ην Μαρτίου καὶ μολονότι ἡ εἰρήνη δὲν εἶχεν εἰσέτι ὀριστικῶς ὑπογραφῆ, τὰ Ῥωσικὰ τηλεβόλα ἐκρότησαν συμφώνως μὲ τὰ τῶν συμμάχων πανηγυρίζοντα τὸ χαρμόσυνον τοῦτο γεγονός.

τοὺς Μεγιστάνας τοῦ Κράτους, ἀκολουθούμενος παρ' ἐνὸς ἐπιστηθίου φίλου του Γραικοῦ χαίροντος τὴν εὐνοίαν ἀπάντων τῶν τότε ἰσχυρῶν. Πρὸς τὸν διαληφθέντα αὐτὸν Γραικὸν ὁ πολύπειρος Χοσρέφ Πασᾶς προμαντεύσας τὸ μέλλον τοῦ νέου Διερμηνέως εἶπε μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Μεχμέτ Ἐμὶν Ἀαλή Ἐφέντη. «Ὁ βραχύσωμος οὗτος νεανίας ἐντὸς ὀλίγου θὰ προχθῆ εἰς τὰς ἀνωτάτας λειτουργίας τοῦ Κράτους καὶ θὰ καθέξῃ ἐπὶ πολὺ τὴν πρωθυπουργίαν.» Ἡ προφητεία αὕτη τοῦ τότε μεγίστου ἀνδρὸς τῆς Τουρκίας Χοσρέφ Πασᾶ δὲν ἐβράδυνε νὰ πραγματοποιηθῆ, διότι ἐν βραχεὶ διαστήματι ὁ νέος Διερμηνεὺς προήχθη εἰς διάφορα ὑπουργήματα, διορισθεὶς μετ' ὀλίγον σὺμβουλος τῆς ἐν Λονδίνῳ Πρεσβείας ἀκολουθῶνς ἐπιτετραμμένος αὐτῆς, ἔπειτα ὑφυπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, Πρεσβευτὴς εἰς Λονδίνον, μέλος τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου, προσωρινὸς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν (Καϊμακάμη; Χατζιῆ) καὶ Καγγελάριος τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Διβανίου. Ἀπὸ δὲ τὰ 1846 μέχρι τῶν 1852 διέπρεψεν ὡς Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο προήχθη εἰς βαθμὸν Μουσίρου, κατὰ τὰ 1852 ἐγένετο Μέγας Βεζίρης· ἀλλὰ μετὰ πενήτηντα μίαν ἡμέρας συκοφαντηθεὶς ὑπέπεσεν εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν δυσμένειαν καὶ μετ' οὐ πολὺ διωρίσθη διοικητὴς Σμύρνης, κατὰ δὲ τὰ 1854 διοικητὴς Προύσης ὅθεν ἀνεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν διορισθεὶς Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ταυζιματίου.

Τὸ ἐπιὸν ἔτος μετέβη εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ Σύνοδον ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ὑψ. Πύλης, ἐν Βιέννῃ δὲ διατρίβων διωρίσθη μέγας Βεζίρης κατὰ Ἰούλιον 1855. Ἐκτοτε ἀλληλοδιαδόχως καθεῖξε τὴν θέσιν ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ Μεγάλου Βεζίρου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Σουλτάνου Ἀβδούλ Μετζιτ Χάν.

Ὁ ἤδη εὐκλεῶς βασιλεύων Σουλτάν Ἀβδούλ Ἀζιζ Χάν ἀπεμάχρυνεν ἅμα τῇ ἀναβάσει του εἰς τὸν θρόνον τὸν ἔσοχον τοῦτον ἄνδρα ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς τσοαύτας πρὸς τὸ Κράτος ὑπερησίας τοῦ ἀνδρὸς, τὴν βθεϊάν πολιτικὴν του περίνοιαν, τὸ φιλόπατρι του, τὴν αὐταπάρησιν του, τὸ φιλόπονόν του, τὸ τίμιον καὶ ἀκέραιον τοῦ χαρακτήρου του, τὴν ἐξιδιασμένην τιμιότητά του καὶ ταχέως τὸν ἐπανάγαγεν εἰς τὰ πράγματα. Ἀπὸ δὲ τὰ 1866 διατελεῖ Μέγας Βεζίρης καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν ἐπιδειξάμενος εὐστάθειαν χαρακτήρου καὶ ὑπερασπισθεὶς μετὰ διπλωματικῆς εὐστοχίας τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα ἀπῆλθεν καὶ αὐτοπροσώπως εἰς Κρήτην καὶ συνετέλεσεν ἐξαισιῶς εἰς τὴν καταστολὴν τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ δὲ τὰ 1869 τοῦ Φουάτ πασᾶ ἀποθανόντος ἐκτελεῖ ταυτοχρόνως χρῆν Μεγάλου Βεζίρου καὶ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν ἅπασαι δὲ αἱ ἐπενεχθεῖσαι μεταρρυθμίσεις εἰς ὅλους γενικῶς τοὺς κλάδους τῆς Κυβερνήσεως ἢ πρὸς τὰ φῶτα ὄλων τῶν ἐθνοτήτων ὤθησις, ἡ ἀκμαίει τοῦ Κράτους θέσις καὶ ἐ-

Ἡ βάπτισις τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος ἐτελέσθη τὴν 14ην Ἰουνίου μετὰ πλείστης ὄψης ἐπισημότητος καὶ μεγαλοπρεπείας ἐν τῷ πολυτελῶς διακοσμηθέντι ναῷ τῆς Θεοτόκου. Κατὰ μέσον τοῦ ναοῦ ἐπεκρέματο μέγιστον χρυσοῦφαντον ἐπιπέτασμα ἀναρτώμενον ἀπὸ γιγάντειον ὀλόχρυσον διάδημα, μεγαλοπρεπέστατος δὲ τάπης ἐκάλυπτε τὸ ἔδαφος. Ἐκ δεξιῶν ἴσταντο τὸ διπλωματικὸν σῶμα, ἡ Γερουσία καὶ αἱ σύζυγοι τῶν Ἱπουργῶν καὶ τῶν Πρέσβειων, ἐκ δὲ ἀριστερῶν τὸ Νομοθετικὸν σῶμα καὶ τὸ συμβούλιον τοῦ Κράτους, ὅπισθεν δὲ τοῦ θυσιαστηρίου οἱ πανταχόθεν τῆς Γαλλίας ἐλθόντες Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι. Ὁ περίβολος ἅπας περιτοιχίζετο ἀπὸ πορφυροῦν βελουδον. Ἰπὸ τὸ ἐπιπέτασμα ἐπὶ ἔδωλίῳ τινος ἦσαν δύο ἔδραι διὰ τοὺς ἀναδόχους, ὀλίγον δ' ἀπωτέρω πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἔλαμπεν ἐπὶ τραπέζης κολυμβήθρα ἐκ μετάλλου δαμασκουργημένου ἣτις κομισθεῖσα παρὰ τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου ἀπὸ τὰς σταυροφορίας εἶχε χρησιμεύσει εἰς τὴν βάπτισιν τῶν τέκνων του. Ἀνάδοχοι τοῦ Πρίγκιπος ἦσαν ὁ Ἅγιος Πατὴρ ἀντιπροσωπευόμενος παρὰ τοῦ ἐξάρχου Καρδινάλιου τοῦ Σ. Πατρίτση καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Σουηδίας ἀντιπροσωπευομένη παρὰ τῆς Δουκίσσης Στεφανίας τῆς Βάδης. Τὴν ἑνὴν ὥραν ἀνηγγέλλετο ἡ ἀφίξις τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους. Ὁ Κλῆρος φέρων ἐν χερσὶ τὸ ἐπιπέτασμα ἐξῆλθε πρὸς προὔπαντησίν του, ἀπάντων δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἐστραμμένοι πρὸς τὸν νεαρὸν Πρίγκιπα, καλυπτόμενον ἀπὸ τρίχαπτα κεκοσμημένα μὲ κυανὰς ταινίας. Ὁ ἔξαρχος ἐνδεδυμένος λαμπρὰν ἀρχιερατικὴν στολὴν προέβη πρὸς συνάντησιν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους μέχρι τῶν βαθμίδων τοῦ χοροῦ ὅπου κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρώτων εὐχῶν ὁ Πρίγκιψ ἐκαλέσθη παρὰ τῶν ἀναδόχων του Ναπολέων Εὐγένιος Λουδοβίκος Ἰωσήφ. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἔφερε στολὴν Ἀντιστρα-

σωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ὀφείλονται εἰς τὸν μέγαν πολιτικὸν τοῦτον ἄνδρα. Πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον διπλωμάτην ἀπενεμήθησαν τὰ ἀνώτερα παράτημα σχεδὸν ὅλων τῶν Κυβερνήσεων. Ἐκ δὲ νομίμου μιᾶς συζύγου ἔσχεν υἱοὺς τρεῖς, τὸν Ἄλφ Βένν ζωηρὸν ἀπεικόνισμα τῆς φυσιογνωμίας τοῦ πατρὸς του, ἤδη Βου διερμηνεύει τῆς Ἰψ. Πύλης, τὸν Ρεσίτ Βένν Μουαβίνην ἐν τῇ Συμβουλίᾳ τοῦ Κράτους, καὶ τὸν Ριζά Βένν ἐπι σπουδάζοντα. Θυγατέρας δὲ δύο ὧν ἡ πρεσβυτέρα εἶναι χήρα τοῦ μεγάλα ὑποσχομένου εὐγενοῦς καὶ εὐπαιδευτοῦ νέου Σελαεδίν Βένν χρηματίσαντος Προέδρου τοῦ Δημαρχείου τοῦ 5ου Τμήματος καὶ τὸν ὅποιον ὁ Χάρων μὴ φεισθεὶς τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν πλεονεκτημάτων του ἀφῆρπασεν ἄωρως ἐκ τῶν κόλπων τῆς περικλεοῦς οἰκογενείας του τὴν 20ην Ἀπριλίου 1869.

τήγου καὶ τὴν μεγάλην ταινίαν τοῦ Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς καὶ τὴν πλάκα τῆς Τάξεως Πίου Θεοῦ, ἡ δὲ Αὐτοκράτειρα ἐσθῆτα κυανόλευκον. Τῆς τελετῆς ἀρξαμένης, ἡ κεφαλὴ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος ἀπεκαλύφθη, καὶ οἱ παριστάμενοι ἐθαύμασαν τὴν μικρὰν κεφαλὴν τοῦ ἔχουσας ἤδη κόμην ξανθὴν. Ἡ τροφὸς τοῦ ἐνδεδυμένη ὡς Βουρβονέζα χωρική ἠκολούθει διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπάσας τὰς φάσεις τῆς τελετῆς, αἱ δὲ Κυρίαὶ τῆς τιμῆς ἐπεστάτουν εἰς τὰ περὶ τὴν κολυμβήθραν. Μετὰ τὴν τελετὴν προσήνεγκον τὸ παιδίον πρὸς τὴν μητέρα του, ἀλλὰ τῆς Αὐτοκράτειρας μὴ δυνηθείσης ἕνεκα τῆς βαθείας συγκινήσεώς της νὰ λάβῃ ἐν ταῖς ἀγκάλαις της τὸν υἱὸν της καὶ τὸν ἐπιδείξῃ πρὸς τὴν Γαλίαν, ὁ Αὐτοκράτωρ ἀντ' αὐτῆς ἐξετέλεσε τὴν λειτουργίαν ταύτην . . . Καὶ τότε ἐπλήσθη ἡ ἀτμοσφαῖρα ἀνευφημιῶν ἀπὸ τοὺς ἐν τῷ Νάρθηκι καὶ τοὺς ἐκτός.

Ἡ Βάπτισις τοῦ Πρίγκιπος.

Διὰ γενικῆς συνεισφορᾶς ἐν Παρισίοις ἠθέλησαν νὰ προσφέρουν δῶρον τι πρὸς τὴν Αὐτοκράτειραν καὶ τὸν υἱὸν της, ὅπως δὲ ἕκαστος δυνηθῆ νὰ λάβῃ μέρος, οἱ δήμαρχοι τῶν Παρισίων ὤρισαν μεταξὺ πέντε καὶ εἴκοσι πέντε ἑκατοσῶν ἑκάστην συνεισφοράν. Ἐξακόσαι χιλιάδες συνεισφερόντων ἐσχημάτισαν τὴν ποσότητα ὀγδοήκοντα χιλιάδων φράνκων

ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν πρὸς τὸν ὁποῖον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν ἐκοινοποίησαν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἀπεκρίθη. « Ἡ Αὐτοκράτειρα θέλει δεχθῆ μετ' εὐγνωμοσύνης τὸν ὄγκον τοῦτον τῶν ὑπογραφῶν, γλαφυρότατον δείγμα τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τοῦ λαοῦ τῶν Παρισίων, ἀλλ' ὅσον διὰ τὴν προαχθεῖσαν ποσότητα ἀπὸ τὰς συνεισφοράς θὰ τῆ ἐπιτρέψητε νὰ ἀφιερῶσθαι καὶ τυχὴν ὡς τὴν ψηφισθεῖσαν ἐκ φράγκων 600,000 παρὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου κατὰ τοὺς γάμους της, εἰς πρᾶξιν ἀγαθοεργίας διὰ τὰ τέκνα τῆς Γαλλίας. Κηδεμῶν αὕτη τῶν Μητρικῶν ἑταιριῶν καὶ τοῦ Καταστήματος τῶν ἀναπήρων ἐπιθυμεῖ νὰ θέσῃ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ υἱοῦ της τὰ ἐνδεῆ ὄρφανὰ, θέλει ὥστε ὁ δυστυχὴς ἐργάτης ἀφαρπαζόμενος τῆς οἰκογενείας του ἀώρως ν' ἀποθνήσκῃ τοῦλάχιστον μετὰ τὴν παρήγορον ἰδέαν ὅτι ἡ Αὐτοκρατορικὴ ἐπιείκεια θὰ ἐπαγρυπνῆ ἐπὶ τῶν τέκνων του. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ τοῖς ἀσφαλίσωμεν σύνηθες ἀπλοῦν καταφύγιον. Ἡ Αὐτοκράτειρα ἤντησεν ἀπὸ τὴν καρδίαν της ἰδέαν εὐρυτέραν καὶ θελκτικωτέραν. Ἐπιτροπὴ δικρκῆς καὶ ἄμισθος ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Πρίγκιπος καὶ προεδρευομένη παρὰ τοῦ Ἱπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν θὰ ἀναζητήσῃ ταυτοχρόνως ἐν Παρισίοις, καὶ τὰ ὄρφανὰ καὶ τὰς ἐντίμους οἰκογενείας τῶν ἐργατῶν αἵτινες δι' ἐτησίαν τινοσ ἀμοιβῆς θέλουσ νὰ λάβουσ τὰ δυστυχῆ ταῦτα παιδία ἐν τῇ οἰκίᾳ των νὰ τὰ ἀναθρέψουσ νὰ τὰ δώσουσ νέαν οἰκογένειαν καὶ νὰ τὰ διδάξουσ ἐπάγγελμά τι. Τὸ ἔργον τοῦτο ἄνευ ἄλλου ἐξόδου ἢ ταύτης τῆς ἰδίας ἐπινευήσεως ἥτις εὐρυχώρως θὰ ἐξαρκῆ διὰ κάθε παιδίον θὰ ὠφελήσῃ ταυτοχρόνως τὴν θετὴν οἰκογένειαν ὅσον καὶ τὸ ἐμπιστευόμενον αὐτῇ ὄρφανόν, καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα θὰ πραγματοποιήσῃ οὕτω τὴν εὐσεβῆ καὶ ἀβρανῖδαν ἰδέαν νὰ δώσῃ εἰς ταῦτα τὰ μικρὰ ὄντα, ἀπὸ τὰ ὅποια ὁ θάνατος ἐστέρησε τὴν ὑποστήριξίν των ὄχι τὴν σκέπην ἑνὸς ὄρφανοτροφείου, ἀλλὰ τὴν ὑποστήριξιν, τὴν ἀγάπην καὶ τὰς περιποιήσεις νέας οἰκογενείας. Εἰς τὴν ἐτησίαν πρόσοδον τῆς συνεισφοράς ἥτις θὰ μετασχηματισθῆ εἰς προσόδους τοῦ Κράτους ὁ Αὐτοκράτωρ κατ' ἔτος μέχρις ὅτου ὁ υἱὸς του μεγαλυθῆ θὰ προσθέτῃ ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου ταμείου του 30,000 φράγκα τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὸ ἄνω ποσόν διὰ νὰ κηδεμονεύωνται ἐπὶ παντὸς τοῦλάχιστον ἑκατὸν ὄρφανὰ. »

Ἡ περικλεῆς Αὐτοκράτειρα δτημέραι παρέχει δείγματα καὶ τεκμήρια φιλανθρωπίας καὶ καλοκαγαθίας. Αὕτη εἶναι ἡ Πρόνοια τοῦ ἐργάτου διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν εὐημερίαν τῆς τάξεως ταύτης τῆς τοσοῦτον χρησίμου εἰς τὴν κοινωνίαν, καθ' ἑκάστην πέμπουσα βοήθηματα

εἰς τὰς ἐνδεεῖς οἰκογενεῖας, αὕτη ὀργανίζει χοροὺς καὶ ἑορτὰς πρὸς ὀφελος τῶν ἐνδεῶν, αὕτη ἐπιθυμεῖ οἱ εὐδαίμονες τοῦ κόσμου τούτου ν' ἀναμιμνήσκονται τῶν πασχόντων καὶ πεινόντων καὶ ἐκτυλίσει ἀγχινουστάτην δεξιότητα ὅπως προκαλέσῃ τὴν φιλανθρωπίαν των. Αὕτη ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἑορτῶν καθ' ἃς ἡ πλουσιότης ἐπιδεικνύει ἅπασαν τὴν λαμπρότητα της καὶ πολυτέλειαν, παρρησιάζεται ἀπλούστατα ἐνδεδυμένη, καὶ μόνος κόσμος δι' αὐτὴν εἶναι ἡ εὐγενὴς ὠραιότης της, ἡ ἀξιοπρεπὴς χάρις της, καὶ ἡ ἀριστοκρατικὴ κομψότης της, αὕτη ἐννοεῖ ὅτι τὸ μικρότερον μάταιον ἔξοδον ἠδύνατο καταλληλοτέρως καὶ ὠφελιμώτερος νὰ διατεθῇ ὑπὲρ ἀγαθοεργίας τινος, αὕτη ἐν τῷ μέσῳ τῶν τέρψεων ἐνθυμεῖται τοὺς ἐν θλίψει, ἐν μέσῳ τῶν πλουσιῶν ἀναμιμνήσκειται τῶν πτωχῶν, αὕτη ἐπὶ τέλους ἐν μέσῳ τῆς πολυτελείας καὶ τῆς ἀφθονίας δὲν λησμονεῖ τὴν πενίαν καὶ τὴν ἐνδειαν.

Πανταχόθεν λαμβάνει ἱκετήρια γράμματα, ἀφ' ἐνὸς μήτηρ ἐξαιτουμένη τὴν συνδρομὴν της διὰ τὸ ἀσθενὲς τέκνον της, ἀφ' ἑτέρου γέρον ζητῶν ὑποστήριξιν, ἕτερος γέρον ἱκετεύων νὰ μὴ γείνη στρατεύσιμος ὁ υἱὸς του τὸ μόνον του ἔρρισμα ἢ μόνη του βακτηρία ἐν τῷ γήρατι, ἢ μόνη του παρηγορία, ἄνευ τῆς ὁποίας ἀποθνήσκει τῆς πείνης· ἕτερος κράζει « Αὐτοκράτειρα! βοήθησον, ὑποκύπτω ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ φορτίου, δεῖξον τὴν φιλανθρωπίαν σου καὶ ὁ Θεὸς ἅς σὲ εὐλογήσῃ! »

Ἡ Αὐτοκράτειρα ἀκούει ὅλας αὐτὰς τὰς φωνὰς ὅλα αὐτὰ τὰ παράπονα, συγκινεῖται καὶ ἐκτείνει χεῖρα βοηθείας, χεῖρα εὐεργετικὴν, χεῖρα θεῖαν, ἣτις ἀνακουφίζει ταῦτα πάντα τὰ δυστυχήματα.

Ἡ ἄκρα αὕτη ἀγαθότης τῆς καρδίας της, αἱ ἀκαταλόγιστοι ἀγαθοεργίαι της ἐφελκύνουν τὴν ζωηροτέραν συμπάθειαν ἀπάντων, καὶ κατὰ τὴν διάβασίν της ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Παρισίων προσαγορεύεται δι' ἐνθουσιωδῶν ἐπιδείξεων καὶ ἅπαντες οἱ ἐνδεεῖς τὴν ἐμβλεποῦν μετ' ἔρωτος ὡς χρεωστοῦντες αὐτῇ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον των.

Ἐκ βάθους δὲ τῶν ἐνδεῶν τούτων οἰκογενειῶν ὑψοῦται πρὸς τὸν Θεὸν ἡ καθιερωθεῖσα αὕτη δέησις. « Διατήρησον ἐπὶ τῆς γῆς τὴν εὐσεβῆ καὶ ἀγαθὴν ταύτην καρδίαν, τὴν πρόνοιάν μας καὶ τὸ στήριγμά μας· ἀπόστρεψον τῶν χειλέων της τὸ ποτήριον τῆς πικρίας, εἴθε ἡ ζωὴ νὰ τὴν προσμειδῇ ὡς ὁ ἥλιος προσμειδῇ τὴν φύσιν, εἴθε νὰ ἀπολαύῃ διὰ παντὸς ἡμέρας εὐθύμους καὶ τερπνὰς ἄνευ ψυχικῆς ἀνησυχίας καὶ ὀδυνηρᾶς θλίψεως. Κύριε! ἐπάκουσον ἡμῶν. » Καὶ ὁ Θεὸς ἐπακούων τὰς εἰλικρινεῖς καὶ ἐγκαρδίους ταύτας εὐχὰς νῦδόκησε νὰ ρίψῃ βλέμμα ἴλεων ἐπὶ τὴν Αὐτοκράτειραν, ἀπακατασαίνων αὐτὴν εὐ-

τυχή γυναίκα, εὐδαίμονα σύζυγον, καὶ εὐδαίμονα μητέρα, παρέχων εἰς τὸν κόσμον τρανὴν ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀγαθότητός του.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος τὴν 19ην Ἰουνίου, ὁ Καρδινάλιος Πατρίτσης παρέδωκεν εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν ἐν ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Πατρὸς τὸ χρυσοῦν ρόδον.* Τὸ χρυσοῦν τοῦτο ρόδον διέκειτο ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς παρὰ τοῦ ἐξάρχου Καρδινάλιου τελεσθείσης ἱερᾶς μυσταγωγίας, μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν ἀνεγνώσθη πρὸς τὴν Αὐτοκράτειραν δι' ἄλλου ἀρχιερέως τὸ ποντιφικὸν δίπλωμα διὰ τοῦ ὁποίου ἐδίδοτο ἡ ἐξουσία πρὸς τὸν Καρδινάλιον νὰ παραδώσῃ πρὸς τὴν Αὐτοκράτειραν ἐν ὀνόματι τοῦ ἁγίου πατρὸς τὸ χρυσοῦν ρόδον. Μετὰ ταῦτα ἡ Αὐτοκράτειρα πλησιάσασα πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἔλαβεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Καρδινάλιου ἀπαγγεῖλαντος τὸν κατὰ ταύτην τὴν τελετὴν νενομισμένον τύπον, τὸ χρυσοῦν ρόδον.

Τὸ δῶρον τοῦ Ἁγίου Πατρὸς συνίστατο εἰς ροδωνιὰν ὀλόχρυσον μὲ διάφορα χρυσὰ ρόδα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπέκειτο τὸ καθιερωθὲν ρόδον. Ἡ ροδωνιά ἦτον τεθειμένη εἰς ἀγκύριον πάγχρυσον κείμενον ἐπὶ βάρου ἐκ σιδηρίτου λίθου καὶ κεκοσμημένον μὲ ἀνάγλυφα παριστάνοντα τὸ ἐν τῇ *γέννησιν* τῆς Θεοτόκου καὶ τὸ ἕτερον τὰ *Εἰσόδεια*. Ὁ ἐξάρχος Καρδινάλιος μετὰ τὴν τελετὴν ταύτην προσέφερε τῷ Αὐτοκράτορι εἰκόνα ἐκ ψιφωμάτων παριστάνουσαν τὸν ἅγιον *Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ* προσεπιδοῦς διὰ τὸν Αὐτοκρατορικὸν Πρίγκιπα μεγαλοπρεπῆ λειψανοθήκην κοσμημένην μὲ σμάλτον καὶ περιέχουσαν λείψνα τῆς *Ἀργίας Φάτης*.

Τὴν 8ην Δεκεμβρίου 1856 ὁ Πρίγκιψ ἐνεγράφη εἰς τὰ Μητρώα τοῦ Λου τάγματος τοῦ ἐπιτελείου τῶν ἐπιλέκτων τῆς φυλακῆς. Μετὰ τινὰ δὲ ἔτη ὑψώθη εἰς βαθμὸν δεκανέως σήμερον δὲ εἶναι λοχίας.

Ὁ Πρίγκιψ ἔχει φυσιογνωμίαν θελκτικωτάτην βλέμμα καθαρὸν καὶ ζωηρὸν καὶ χαρακτῆρα εὐπροσήγορον, μετὰ δύο ἔτη θὰ ἦναι τὸ ζῶν ἀπεικόνισμα τῆς μητρὸς του.

Ἡ ἀνατροφή τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος διευθύνεται ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα καὶ ἀπὸ τὴν Αὐτοκράτειραν, ὥστε ὁ Πρίγκιψ ἀρύεται ἐκ μὲν

* Τὸ μόνον δῶρον ὅπερ ἐξαιρετικῶς ὁ Πάπας προσφέρει εἰς τὰς Αὐτοκρατεῖρας καὶ βασιλίσσας εἶναι καθιερωμένον χρυσοῦν ρόδον, καὶ ἡ εὐτυχία νὰ λάβῃ τοῦτο θεωρεῖται μεγίστην ἐκ μέρους τοῦ Ἁγίου πατρὸς πρὸς αὐτὴν ἐξαιρετικὴν ὑποπόληψιν.

τοῦ πατρὸς τὴν ἀγγίνοιαν ἐκ δὲ τῆς μητρὸς τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἢ ἐπιρροή τῆς μητρὸς φυσικῶς ἦτον ἐκτενεστέρα ὁ Πρίγκιψ ἔγεινε θελκτικώτατον παιδίον, καὶ ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς του μᾶς ἀναμνησκει τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Αὐτοκράτορος ἢ δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ μέριμνα τῆς Αὐτοκρατείας τὴν Βασίλισσαν Ὁρτανσίαν. Πλείστα δὲ δείγματα προσεγγίσεως ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν δύο προσφιλεστάτων παιδίων καὶ τῶν δύο ἐξαισίων μητέρων. Ἐν τοῖς παισὶ χαρακτηρίζεται ἡ αὐτὴ ἀγαθότης τὰ αὐτὰ φιλόστοργα αἰσθήματα

Ὁ Αὐτοκρατορικὸς Πρίγκιψ.

(κατὰ τὴν ἡλικίαν μάλιστα καθ' ἣν τὰ παιδιά ἐκθέτουν εἰς δοκιμασίας τὴν εὐαισθησίαν τῶν μητέρων,) ἡ αὐτὴ αἰδώς, ἡ αὐτὴ εὐπειθεία καὶ ἡ αὐτὴ ῥοπή πρὸς ἀντίληψιν τῶν διδομένων μαθημάτων καὶ τῶν εὐγενῶν παραδειγμάτων, ὁ αὐτὸς ἔρωσ πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα. Καὶ ἐν τῇ Αὐτοκρατείῃ δὲ ἀνευρίσκομεν τὴν ἔξοχον καλοκαγαθίαν, τὴν μητρικὴν στοργήν, τὴν τρυφεράν καὶ ἐνεργὸν μέριμναν τῆς ἀσυγκρίτου ἐκείνης γυναικὸς τῆς μητρὸς τοῦ Ναπολέοντος Γου, ὥστε οἱ Γάλλοι συγχέουν τὰς δύο ταύτας γυναῖκας ἐν ταῖς συμπαθείαις

των και εν τῷ σεβασμῷ των. Ω! ναι, ἡ Αὐτοκράτειρα Εὐγενία εἶναι ὁ τύπος τῆς Βασιλίσσης Ὀρτανσίας, ὁ Ναπολέων Εὐγένιος Λουδοβίκος εἶναι ὁ τύπος τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος. Καὶ ἦτο δεδομένον ἄνωθεν πρὸς ἓνα λαὸν εὐλογημένον παρὰ Θεοῦ νὰ ἰδῆ ἐν ἐνὶ αἰῶνι δύο ὁμοίας γυναίκας καὶ δύο ἀπαράλλακτα παιδία.

Ὁ Πρίγκιψ ἐκπαιδεύεται ὑπὸ τὴν παιδαγωγείαν τοῦ Κ. Μονιὲ ἀνδρὸς ἐπιστήμονος σπουδάζων Φυσικὴν, Ἱστορίαν, Γεωλογίαν, Χημείαν, Μαθηματικά, Ἀστρονομίαν ἐπὶ τέλους λαμβάνων παντοίας γνώσεις ὥστε ἐν ἡλικίᾳ δέκα ἐτῶν δὲν ὑπάρχει ἐπιστήμη ἀνθρώπινος τὴν ὁποίαν νὰ μὴ γνωρίζῃ.

Πρὸς τοιαύτας ἐνδείξεις προώρου νοῦς ὁ Πρίγκιψ ἔχει κλίσιν καὶ πρὸς τὰς ὠραίας τέχνας, ζωγραφίζει ἤδη καὶ ἰχνογράφει χωρὶς νὰ λάβῃ μαθήματα ζωγραφικῆς καὶ κρούει τὸ κλειδοκύμβαλον δι' ἐνὸς δακτύλου τονίζων ἀμέσως ἤχον οἰονδήποτε ἤθελεν ἀκούσει.

Προσθέτοντες εἰς ταῦτα ὅτι κατὰ τὰ 1867 διωρίσθη ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως λέγεται τὸ πᾶν δι' αὐτὴν τὴν ἤδη ἔνδοξον ὑπαρξίν. Ἡ Γαλλία ἐμβλέπει τὰς προόδους τοῦ μὲ προσεκτικὴν μέριμναν, ἐν τῷ νεαρῷ τούτῳ παιδίῳ ἀτενίζει τὸ μέλλον τῆς καὶ δολοκλήρου τοῦ κόσμου, καὶ ἀναμένει μετ' ἐμπιστοσύνης τὴν παρὰ τῆς Θεῆς Προνοίας ὀρισθεῖσαν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ λαοῦ τὸν ὅποιον ἡ ἔνδοξος οἰκογένειά του κατέστησε μέγαν, εὐδαίμονα, καὶ ἔνδοξον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄.

Ἐπιβουλαί.

Τὰς εὐφροσύνας τέρψεις καὶ ἀγαλλιάσεις τῶν 1856 τόσοσιν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ὅσον καὶ διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος διεδέχθη μάζιξ ἀποτρόπαιος ἐπενεγκοῦσα φθορὰν καὶ καταστροφὴν. Οἱ ποταμοὶ Ροδανὸς καὶ Λείγηρος, ὡς καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς εἰσβάλλοντες πλημμυρήσαντες ἐκάλυψαν ὑπὸ τὰ ὕδατά των χωρία δολόκληρα.

Μετὰ τὴν πρώτην εἶδησιν τῆς μάστιγος ταύτης ὁ Αὐτοκράτωρ ἀνεχώρησεν ἐσπευσμένως κατευθυνόμενος εἰς Λούγδουνον, ὅπου πολλαὶ οἰκίαι κατεστράφησαν ἀπὸ τὴν πλημμύραν. Ἡ ἐν μέσῳ τῶν κατακλυζομένων παρουσία του, ἀνεζωπύρησε πανταχοῦ τὸ καταβεβλημένον θάρρος, καὶ ἡ φιλανθρωπία του ἀνεκούφισεν ἀμέσως τὴν ὀδυνηρὰν ἔνδειαν. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν καταστραφεισῶν οἰκιῶν ἰστάμενος διένεμε διὰ τῆς ἰδίας χειρὸς του βοηθήματα πρὸς τὰ θύματα τῆς φοικώδους ἐκείνης μάστιγος, ἅτινα ἐκπληκτὰ καὶ ἐκστατικὰ βλέποντά τον πλησίον των ἐσκίρτουν καὶ ἠγάλλοντο ἐνθουσιωδῶς καὶ εὐγνωμόνως. Ἀπὸ Λούγδουνον μεταβάνει εἰς Σαὶν Τουρνοῦην, εἰς Βαλεντίαν καὶ ἐκεῖθεν φθάνει εἰς Ἀβινιῶν, ὅπου εἰσέρχεται δι' ἀκατίου ἐπιδαψιλεύων χρυσὸν καὶ ἐνθαρρύνσεις.

Ἡ πρὸς τὰ θύματα τῆς πλημμύρας ἐπίσκεψίς του, παρήγαγεν εἰς τοὺς λαοὺς τῶν ἐρημωθέντων ἐκείνων τόπων ἐντύπωσιν ἀνέκφραστον. Ὁ Αὐτοκράτωρ τοῖς ἐφάνη ὡς δευτέρα πρόνοια, καὶ ὅθεν διήρχετο δάκρυα εὐγνωμοσύνης ἐχέοντο καὶ δημόσια εὐλογία ἀνεπέμποντο. Ὁ

Αὐτοκράτωρ συνεκινήθη τοσοῦτον βαθέως πρὸς τὰς ἐνδείξεις ταύτας τῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως, ὅσον συνεκινήθησαν καὶ οἱ λαοὶ βλέποντες τὴν προθυμίαν του νὰ σπεύσῃ ἐν μέσῳ αὐτῶν συμμεριζόμενος καὶ ἀνακουφίζων τὰς ὀδύνας των. Ἡ καρδία του ἄριστα τῷ ἐνέπνευσε τὴν ἀπόφασιν νὰ δράμῃ ἐν τῷ τόπῳ τῆς συμφορᾶς ἐξασκῶν τὸ ὠραιότερον χαρακτηριστικὸν καὶ τὴν ιδιότητα τῆς ἐξουσίας, τὴν παρηγορίαν τῶν ἐν θλίψεσι καὶ ὀδύνασι. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τοῦ Λουγδούνου ἐγένετο ἔργانون τοῦ δημοσίου αἰσθήματος διὰ τῆς ἐπομένης πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα προσφωνήσεως. « Μεγαλειότατε! Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἤθελεν ὀλιγορῆσαι περὶ τοῦ δημοσίου αἰσθήματος, ἂν ἐν μέσῳ τῶν ἐντυπώσεων τὰς ὁποίας παρείξεν ἡ παρουσία τῆς Μεγαλειότητός Σου ἐν τῇ πόλει μας, δὲν σοὶ προσήνεγκε τὴν ἔκφρασιν τῆς γενικῆς εὐγνωμοσύνης. Ἐλθὼν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν δεινῶν μας ἔλαβες τὴν εὐτυχῆ ἔμπνευσιν ταύτην ἀπὸ τὴν εὐγένειαν τῆς καρδίας Σου. Ἄλλοτε ἔλεγες πρὸς τοὺς κατοίκους νὰ σὲ ἀγαποῦν, σήμερον δὲ τοὺς ἀναγκάζεις πρὸς τὴν ἀγάπην ταύτην σαγηνεύσας καὶ τὰς ψυχροτέραις καρδίαις. Ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀκούεται εὐλογούμενον τὸ ὄνομά Σου, ἀνὰ πᾶν βῆμα συγκινεῖται ἕκαστος ἀκούων τὰς ζωηρὰς καὶ θελξικαρδίους ἐκφράσεις τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν δυστυχῶν, καὶ βλέπων τὸν γενικὸν θαυμασμόν. Αἱ εὐλογίαι αὗται, Μεγαλειότατε, θὰ ἐπακουσθοῦν, καὶ ὁ ὕψιστος Θεὸς θὰ ἐξακολουθῇ ἐμπνέων σοὶ μεγάλους καὶ γενναίους διαλογισμοὺς, καὶ ἀνταμείβων σε διὰ τῆς ὑγείας καὶ εὐημερίας τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ τέκνου ὅπερ δέδωκε τῇ Γαλλίᾳ. »

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἔσπευσε μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας πρὸς βοήθειαν τῶν κατακλυσθέντων τοῦ Λείγηνος. Ὁ λαὸς τὸν ὑπεδέχθη μετὰ ζωηροτάτων ἐνδείξεων ἀφοσιώσεως καὶ εὐγνωμοσύνης. Ἡ μεγαλόψυχος αὐτῆ πρωτοβουλία ἔκαμε τοσοῦτον κρότον, ὥστε ὄχι μόνον ὀλόκληρος ἡ Γαλλία ἀλλὰ καὶ Μονάρχαι καὶ ἔθνη ξένα ἔσπευσαν πρὸς βοήθειαν τῶν θυμάτων τῆς μάστιγος. Τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως δώδεκα ἑκατομμύρια φράγκα. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἔδωκεν ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου ταμείου τοῦ ἐξακοσίας χιλιάδας φράγκα καὶ ὁ γενικὸς ἔρανος συνεποσώθη εἰς δέκα πέντε ἑκατομμύρια. Ὁ Αὐτοκράτωρ μὴ εὐχαριστηθεὶς εἰς τὴν παροῦσαν ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν διέταξε νὰ ληφθοῦν μέτρα κωλύοντα τὴν ἐπάνοδον τοιαύτης συμφορᾶς, καὶ ἐγένετο ἑναρξίς γιγαντιαίων ἐργασιῶν ἐν ταῖς κοιλάσι τοῦ Ρόδανου καὶ Λείγηνος.

Ἐνῷ ὁ Ναπολέων Γος ἐπείλκεν οὕτω τὴν ἀφοσίωσιν καὶ εὐγνωμο-

σύννη του Γαλλικοῦ λαοῦ, βδελυρὰ συνωμοσία ἐτεκταίμετο κατ' αὐτοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Πολλάκις ἤδη ἡ ζώη του ἐπηπειλήθη ἀπὸ τὸ ἐγγχειρίδιον τῶν δολοφόνων. Κατὰ τὰ 1853 ἡ λεγομένη συνωμοσία τοῦ Ἴπποδρομίου ἢ τοῦ Μελοδράματος ἔδωκαν σοβαρὰς ἀνησυχίας. Κατὰ τὰ 1855 Ἰταλὸς τις ἐξημμένος, ὀνομαζόμενος Πιερίνης, ἐπυροβόλησε διὰ πιστολίου κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, εἰς τὰ Ἡλύσια πεδία. Μετὰ τινὰ καιρὸν μανιακὸς τις ἀνενέωσε τὸ αὐτὸ κακούργημα. Κατὰ δὲ τὰ 1857 ἀνεκαλύφθη συνωμοσία σχηματισθεῖσα ὑπὸ τριῶν Ἰταλῶν ἐλθόντων ἐκ Λονδίνου.

Τὴν 14ην Ἰανουαρίου 1858 συνωμοσία ἐξυφανθεῖσα αὔθις ἐν Λονδίῳ ὑπὸ Ἰταλῶν μικροῦ ἐδέησε νὰ ἐπιτύχη. Τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ἔμελλε τὴν ἐσπέραν ἐκείνην νὰ παρευρεθῆ εἰς τὸ ἐναρμόνιον δρᾶμα τοῦ θεάτρου. Ὁ Δουξ Σάξης Γοβούρ Γόθας προηγήθη τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους, πλῆθος δὲ ἄπειρον παρεφύλαττεν εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ θεάτρου καὶ ἐν τῇ ὁδῷ Λεπελετιέ. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Αὐτοκρατορικὴ ἄμαξα κατέφθασεν ἔμπροσθεν τοῦ περιστύλου τρεῖς φοβεραὶ ἐκπυρσοκροτήσεις ἠκούσθησαν, αἱ παρκεείμεναι τῇ ὁδῷ οἰκίαι ἐκλονίσθησαν, καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐπληρώθη σπαραξικαρδίων οἰμωγῶν. Τρεῖς βόμβαι ρίφθησαι ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους διερράγησαν. Τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος διέφυγεν ὡς ἐκ θαύματος τὸν θάνατον, ἡ ἄμαξα κατετρυπήθη ἐκ τῆς διαρρήξεως τῆς πρώτης βόμβας. Ἐκ τῶν δύο ἵππων ὁ εἰς ἐφονεύθη ἐν ἀκαρεῖ, ὁ δ' ἕτερος προσβλήθεις εἰς τὰ στέρνα, κατεβλήθη τὴν νύκτα. Ὁ ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ ἀμάξῃ παρακαθήμενος στρατηγὸς Ρογὲ ἐπληγώθη βαρέως, τὸν πῖλον τοῦ Αὐτοκράτορος διεπέρασε σφαῖρα, ἡ δὲ Αὐτοκράτειρα ἐλαφρῶς ἐπληγώθη εἰς τὸν κρόταφον. Περὶ τὰ ἑκατὸν ἐξήκοντα ἄτομα προσεβλήθησαν, ὁ ἠνίοχος καὶ τρεῖς θεράποντες τοῦ Αὐτοκράτορος βαρέως ἐπληγώθησαν, ἐκ τῶν λογχοφόρων τῆς φρουρᾶς τῆς Αὐτοκρατορικῆς ἀμάξης δώδεκα ἐπληγώθησαν, εἰς δ' ἐξ αὐτῶν θανασίμως πληγωθεὶς δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὴν θέσιν του. « Εἶναι τις μεταξὺ ὑμῶν πληγωμένος; » ἠρώτησεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἰλαμοῦ. « Ἐγὼ, » ἀπεκρίθη ὁ λογχοφόρος ὑψόνων τὴν χεῖρα, μόλις ἐπρόφερε τὴν λέξιν ταύτην καὶ ἐπεσε λειποθυμημένος εἰς τοὺς βραχίονας τῶν συστρατιωτῶν του, μετὰ τινὰς δὲ ὥρας ἐξέπνευσε.

Τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος διετήρησε τὴν ἀταραξίαν του. Ἡ ἐσθὴς τῆς Αὐτοκροτείας ἐκηλιδῶθη αἵματος. Εἰσέρχονται εἰς τὸ θέατρον ὅπου ἡ εἶδησις τοῦ κακούργηματος διεδόθη, καὶ ἅμα ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς Αὐτοκροτείας ἐφάνησαν εἰς τὸ θεωρεῖόν των, ἀπερίγραπτος ἐν-

Θουσιασμός ἐκυρίευσε τὸ πλῆθος. Κατὰ τὴν παράστασιν ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἔπαυσε ζητῶν πληροφορίας περὶ τῶν πληγωμένων πρὸς τοὺς ὁποίους διέταξε νὰ χορηγηθῶσιν ἅπαντα τὰ ἀπαιτούμενα ὡς πρὸς τὴν θέσιν των βοηθήματα.

Τὸ φρικαλέον καὶ ἀποτρόπαιον κακούργημα παρήγαγε καθ' ὅλους τοὺς Παρισίους μεγίστην ἀγανάκτησιν, ὡς μετ' οὐ πολὺ καὶ καθ' ἕπασαν τὴν Εὐρώπην. Τὸ διπλωματικὸν σῶμα, ἡ Γερουσία, τὸ Συμβούλιον τοῦ Κράτους καὶ τὸ δημοτικὸν τῶν Παρισίων συμβούλιον ἔσπευσαν εἰς τὸν Κεραμεικὸν νὰ συγχαροῦν τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος, διὰ τὸν προφανῆ θάνατον, ἔν ὡς ἐκ θαύματος ἀπέφυγεν. Ἄπασαι αἱ πόλεις ὡς καὶ τὰ μικρὰ χωρὶς ἐκόμισαν πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ θρόνου τὰς ἐκφράσεις ἀπαραθιάστου ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὴν δυναστείαν του. Τὴν δὲ 17ην Ἰανουαρίου δοξολογία ἐπίσημος ἐψάλη ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου ἀναπέμπουσα εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν τὸν σώσαντα τὴν ζωὴν τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς Αὐτοκρατείας.

Τὴν ἐπιούσαν ὁ Ναπολέων Γ'. κηρύξας τὴν ἐναρξιν τοῦ νομοθετικοῦ σώματος τῶν 18ῶ8, προσεφώνησεν εἰς τοὺς Γερουσιαστὰς καὶ εἰς τοὺς Βουλευτὰς λόγον ἐπαγαγόντα πολλὴν ἐντύπωσιν καὶ τελευτῶντα οὕτως. « Δὲν δύναμαι νὰ τελευτήσω τὸν λόγον χωρὶς νὰ κάμω μνείαν τῆς τελευταίας στυγερᾶς ἀποπειρας, εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ψήλαφητὴν ἀντίληψιν καὶ προστασίαν του πρὸς ἐμὲ καὶ τὴν Αὐτοκρατείαν, καὶ οἴκτειρω πῶς διὰ νὰ ἐπιβουλευθῶσι τὴν ζωὴν ἐνὸς καὶ μόνου ἀτόμου, ἀποφασίζουσιν νὰ κάμουν τσαῦτα θύματα. Μιλᾶταῦτα αἱ συνωμοσίαι αὗται παρέχουσιν ἐπωφελῆ μαθήματα. Τὸ πρῶτον εἶναι ὅτι τὰ κόμματα τὰ καταφεύγοντα πρὸς δολοφονίαν, ἀποδεικνύουσιν δι' αὐτῶν τῶν ἀπελπισμένων μέτρων τὴν ἀδυναμίαν των, τὸ δεύτερον, ὅτι οὐδέποτε δολοφονία τις καίτοι ἐπιτυγχάνουσα ὑπρέτησε τὸν σκοπὸν τῶν ὀπλισάντων τὴν χεῖρα τοῦ δολοφόνου. Οὔτε τὸ κόμμα ὅπερ ἐπάταξε τὸν Καίσαρα, οὔτε ὅπερ ἐπάταξε τὸν Ἑρρίκον Δ' ὄν ἐπωφελήθη τοῦ θανάτου των. Ὁ Θεὸς παρχωρεῖ κάποτε τὸν θάνατον τοῦ δικαίου, ἀλλ' οὐδέποτε τὸν θρίαμβον τοῦ σκοποῦ τοῦ ἐγκλήματος. Κατὰ συνέπειαν αἱ ἀπόπειραι αὗται δὲν δύνανται νὰ διαταράξουν οὔτε τὴν ἐπὶ τοῦ πρῦντος ἀσφάλειάν μου, οὔτε τὴν διὰ τὸ μέλλον ἐμπιστοσύνην μου, διότι ἐὰν ἐζήσα ἡ Αὐτοκρατορία ἐζήσε μετ' ἐμοῦ, ἐὰν ἐφονευόμην αὐτὸς ὁ θάνατός μου ἤθελεν ἐτι μάλλον ἐδραιώσει τὴν Αὐτοκρατορίαν, καθόσον ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ ἤθελε γείνει νέον ἔρεισμα τοῦ θρόνου τοῦ υἱοῦ μου. »

Ἡ ἐπιβουλὴ τῆς 14ης Ἰανουαρίου ἠνάγκασε τὴν Κυβέρνησιν νὰ λάβῃ διάφορα αὐστηρὰ μέτρα κατὰ τῶν πολεμίων τῆς. Πολλοὶ ἐφημερίδες ἐπαύθησαν ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν Κ. Βιλὸλτ, ὅστις ἐν τῇ πρὸς τὴν Αὐτοκράτορα ἐκθέσει του ἔλεγεν. « Ἡ Κυβέρνησις ἐνὸς μεγάλου ἔθνους δὲν πρέπει πλέον νὰ συγχωρῇ νὰ ὑποσκάπτηται ὑποκόφως ἀπὸ τὴν δεξιότητα τοῦ καλάμου, οὔτε νὰ προσβάλληται βιαίως ἀπὸ τὰς ἀγρίας θηριωδίας τῶν συνωμοσιῶν. Τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἐψήφισε νόμον περὶ δημοσίου ἀσφαλείας ὀπλίζοντα τὴν Κυβέρνησιν μὲ κατὰ τὸ δοκοῦν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν καταδικασθέντων ἀπὸ τὰ δικαστήρια ἐπὶ πολιτικοῖς ἐγκλήμασιν. Ὁ στρατηγὸς Ἐσπινάσορ διορισθεὶς Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν διήρκεσε τὴν Γαλλίαν εἰς πέντε στρατιωτικὰς διοικήσεις ἀνατεθείσας πρὸς στρατάρχα. Ἡ νομοθεσίᾳ αὕτη ὀλίγον διήρκεσε, καὶ τὰ πλείωτερα τῶν τότε ψηφισθέντων κελευσμάτων κατήντησαν εἰς ἀχρησίαν, ἢ δὲ ὀλοσχερῆς κατάργησίς των ἤθελε περιποιήσῃ τιμὴν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ εὐδαιμονίαν εἰς τὸν τόπον, ὅστις ὑφίσταται τὸ βᾶρος καὶ τὴν εὐθύνην ἐγκλημάτων, ἅτινα οὐδὲν ὀλίως διεπράξατο, καὶ τὰ ὅποια ἀπ' ἐναντίας οὐδαμῶς ἐπύσχατο στιγματίζων διὰ τῆς ἀγανακτικῆς αὐτοῦ.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐκ τοῦ ἐνδοσίμου τοῦ κινδύνου ὃν διέτρεξεν, ἀπένειμε τὴν ἀντιβασιλείαν εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν δι' ἐπίσημου διπλώματος χρονολογουμένου ἀπὸ 1ην Φεβρουαρίου 1858, καὶ ἐσύστησε ἰδιαιτερον συμβούλιον, ὅπερ ἔμελλε νὰ ᾔῃαι Συμβούλιον τῆς Ἀντιβασιλείας ἐν περιπτώσει ἀναβάσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ Αὐτοκράτορος ἀγγλίκου.

Οἱ αὐτουργοὶ τῆς ἐγκληματικῆς ἀποπειρας Ὀρσίνης, Πιέρης, Ρούδιος καὶ Γομέζ καταδικάσθησαν ἀπὸ τὸ κακούργοδικεῖον τοῦ Σηκουάνα, οἱ μὲν τρεῖς πρῶτοι εἰς τὴν ποινὴν τῶν πατροκτόνων, ὁ δὲ Γομέζ εἰς διὰ βίου δεσμᾶ. Ὁ Αὐτοκράτωρ ὅμως ἐμετρίασε τὴν ποινὴν τοῦ Ρουδίου, καὶ μόνοι ὁ Πιέρης καὶ Ὀρσίνης ἐκατατομήθησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ.

Περιοδεία εἰς Νορμανδίαν καὶ Βρετανίαν.

Τὸ ἔτος 1858 ἀρξάμενον ὑπὸ τοσαύτας λυπηρὰς ἐντυπώσεις, ἔληξεν εὐθυμότερον, τοῦ Αὐτοκράτορος ἀποφασίσαντος νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Νορμανδίαν καὶ Βρετανίαν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἀναχωρήσας τὴν 3ην Αὐγούστου μετὰ τῆς Αὐτοκρατείας διέμεινεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς Μάντην, Ἐβρώ, Λιζιὼ, Καέν, πανταχοῦ δὲ τὸν ὑπεδέχθησαν μετ' ἀνεκφράστου ἐνθουσιασμοῦ.

Εἰς Βαλώνην χωρικαὶ νεάνιδες προσπελάσασαι τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος, τῷ προσήνεγκον στάχτας σίτου, ἢ δε ὠραιότερα μεταξὺ αὐτῶν προσεφώνησε πρὸς τὴν Αὐτοκράτειραν. « Κυρία! ἀπλαῖ κόραι τῶν ἀγρῶν, μὴ ἔχουσαι ἄνθη νὰ προσφέρωμεν τῇ Μεγαλειότητί σου, τολμῶμεν νὰ Σὲ καθικετεύσωμεν νὰ δεχθῆς εὐμενῶς τὰς ἀπρχὰς τοῦ θέρους μας καλλιεργηθείσας ἀπὸ βραχίονας προθύμους νὰ ὑπερασπισθοῦν τὸν θρόνον τῆς Μεγαλειότητός σου, καὶ προσφεραμένας σοι ἐξ ἀγάπης καὶ πίστεως. »

Ἐκ Βαλώνης μέχρι Χερβούργου ἡ Αὐτοκρατορικὴ παρμπομπὴ περιεστοιχιζέτο ἀπὸ τὸν ἀρουραῖον λαὸν συνωθούμενον καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σιδηροδρόμου. Οἱ δήμαρχοι μετὰ τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, οἱ διδάσκαλοι μετὰ τῶν μαθητῶν, αἱ μοναχαὶ μετὰ τῶν μαθητριῶν των ἴσταντο καὶ ἐχαϊρέτων διὰ φωνῶν καὶ χειρονομιῶν τοὺς σεπτοὺς ὁδοιπόρους τῶν ὁποίων μόλις διέκρινον τὰ χαρακτηριστικά.

Μόλις τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ἐφθασεν εἰς Χερβούργον καὶ τὰ τηλεβόλα ἀνήγγελλον τὴν ἐν τῷ ὄρμῳ εἰσοδὸν τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἀγ-

γλίας. Τὴν ἐπιούσαν μετὰ τὸ προσενεχθὲν πρόγευμα ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα πρὸς τὴν Βασίλισσαν, αἱ Μεγαλειότητές των ἐπεσκέφθησαν τὸ φρούριον Ροὺλ ἐπισκοπήσαντες τὸ ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου παρρησιαζόμενον μεγαλοπρεπὲς πανόραμα. Ἡ Βασίλισσα ἐδείπνησε τὸ ἐσπέρας μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς Αὐτοκρατείας ἐπὶ τῆς Ναυαρχίδος Βρετανίας. Κατὰ τὰ ἐπιδόροπα ὁ Ναπολέων Γος ἐγερθεὶς ἔκαμε τὴν ἀκόλουθον πρόποσιν. « Προπίνω εἰς ὑγείαν τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλείσης τῆς Ἀγγλίας, τοῦ Πρίγκιπος τοῦ συμμεριζομένου τὸν θρόνον τῆς καὶ τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας. Προπίνων ἐπὶ παρουσίᾳ των, ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Ναυαρχίδος ἐν τῷ λιμένι τοῦ Χερβούργου, λογιζομαι εὐτυχῆς νὰ τοῖς ἀποδείξω τὰ αἰσθήματα, τὰ ὅποια πρὸς αὐτοὺς τρέφομεν. Καὶ ἀληθῶς τὰ πράγματα ὁμιλοῦν μόνα, ἀποδεικνύοντα ὅτι τὰ πολέμια πάθη καίτοι βοηθούμενα ἀπὸ δυστυχῆ τινὰ περιστατικά, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀλλοιώσουν οὔτε τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῶν δύο στεμμάτων φιλίαν, οὔτε τὴν ἐπιθυμίαν τῶν δύο λαῶν νὰ διατελοῦν ἐν εἰρήνῃ. Ἔχω ὅθεν ἀκλόνητον ἐλπίδα ὅτι ἐὰν ἤθελον νὰ ἐξεγείρουν τὰς μνησικαχίας καὶ τὰ πάθη ἄλλης ἐποχῆς θέλουν ἐξωκείλει ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὡς τὰ κύματα ῥήγνυνται ἀπέναντι τοῦ φραγμοῦ ὅστις ταύτην τὴν στιγμήν προφυλάττει τοὺς στόλους τῶν δύο Κρατῶν ἀπὸ τὴν δρμὴν τῆς θαλάσσης. »

Τότε ὁ Πρίγκιψ Ἀλβέρτος ἐγερθεὶς ἀπεκρίθη.

« Μεγαλειότατε! ἡ Βασίλισσα ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκφράσω εἰς τὴν Μεγαλειότητά σου πόσον συναισθάνεται τὰς ἐνδείξεις τῆς φιλίας σου κατὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς πρόποσίν σου διὰ τῆς ἀπαγγελίας λόγων οἵτινες θὰ τῆ εἶναι ἀείποτε προσφιλεῖς. Ἡ Μεγαλειότης σου γνωρίζει τὰ αἰσθήματα τῆς φιλίας ἅτινα ἡ Βασίλισσα τρέφει πρὸς σὲ Μεγαλειότατε, καὶ πρὸς τὴν Αὐτοκρατείραν καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ σοὶ τὰ ἀναμνήσω.

» Γνωρίζεις ἐπίσης ὅτι ἡ πλήρης ἀρμονία καὶ συνεννόησις μεταξὺ τῶν δύο τόπων εἶναι τὸ σταθερὸν ἀντικείμενον τῆς ἐπιθυμίας τῆς ὡς καὶ τῆς ὑμετέρας. Ἡ βασίλισσα ὅθεν εἶναι διττῶς εὐτυχῆς διότι ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν διὰ τῆς ἐνταῦθα παρουσίας τῆς κατὰ ταύτην τὴν στιγμήν ὄχι μόνον νὰ ἦναι σύμμαχος σου Μεγαλειότατε, ἀλλὰ νὰ συνδέσῃ ἔτι μᾶλλον τοὺς δεσμοὺς τῆς φιλίας τῶν δύο ἐθνῶν μας.

Ἡ φιλία αὕτη εἶναι ἡ βᾶσις τῆς ἀμοιβαίας εὐδαιμονίας των καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ λείψῃ. Ἡ βασίλισσα προπίνει ὑπὲρ τῆς ὑγείας τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς Αὐτοκρατείας. »

Μετὰ τὸ δεῖπνον ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τοῦ κατα-

στρωματος δπως ἴδωσι θέαμα μεγαλοπρεπέστατον, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ὅτε τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐκάλυψε τὸν ὄρμον, ἐπανηγυρίσθη ἡ συνέντευξις τῶν Μοναρχῶν διὰ θαυμασίως ἐορτῆς. Τὰ πλοῖα τεταγμένα κατὰ σειρὰν ἔμπροσθεν τοῦ φραγμοῦ κατεφωτίσθησαν δι' ἀπείρων πυρσῶν καὶ βεγγαλικῶν φωτῶν παριστάνοντα ἐκ τοῦ μακρόθεν σκιαγραφίαν σειρᾶς φλογῶν ἐξερχομένων ἀπὸ τὰ βάθη τῆς θαλάσσης. Κατόπιν ἐπὶ δοθέντος σημείου τῆς Ναυαρχίδος ὁ ὄρμος τοῦ Χερβούργου πάραυτα μετεσχηματίσθη εἰς ποταμὸν φλογῶν καὶ ἄπειρα πυροτεχνήματα ῥιπτόμενα ἐξ ἑνὸς τῶν φρουρίων ἐφαίνοντο ὡς ἀνερχόμενα ἐκ μέσου τῶν κυμάτων καὶ ὡς εἰ ὁ ὀρίζων ἐφλογίζετο ἀπὸ μεγίστην πυρκαϊάν.

Ἀλλ' ἴδου τὸ κατασκοπικὸν ἀτμόπλοιοι *Ακτίφ* διέρχεται μεταξὺ τῶν πλοίων καὶ φρεγατῶν φέρον τὰ μέλη τῆς ἑταιρίας τῆς Ἁγίας Σιλεσίας τοῦ Χερβούργου. Ἀμέσως σιγὴ γίνεται ἐπὶ τῶν κυμάτων καὶ ὁ χορὸς ψάλλει « *God save the queen* » ὁ Θεὸς σώζοι τὴν Βασίλισσαν. » Λί φωναὶ παύουσι καὶ ἡ μουσικὴ ἄρχεται, ἀκολούθως αἱ φωναὶ ψάλλουσι ὕμνον πρὸς τιμὴν τῆς Αὐτοκρατείας. Καὶ ἐπὶ τέλους κραυγαί, Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ! Ζήτω ἡ Αὐτοκράτειρα! Ζήτω ἡ Βασίλισσα! ἐκρήγνυνται πανταχόθεν.

Τὸ σκότος καὶ ἡ σιγὴ ἐξαπλοῦνται αὐθις ἐπὶ τοῦ ὄρμου, ἔπειτα αἴφνης ὡς ἐκ μαγείας ἡ νύξ διαλύεται. Ἡ *Βρετανία* γίνεται πυριφλεγῆς καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς συνοδείας του ἴσταται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φωτὸς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κλίμακος τῆς τιμῆς, τὰ τηλεβόλα τότε κροτοῦν καὶ οἱ παρεσῶτες πληροῦσι τὴν ἀτυοσφαίραν δι' ἀνευφημιῶν.

Ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας ἀνεχώρησε τὴν Παρασκευὴν 6 Αὐγούστου. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐγένετο ἐν τῷ νέῳ ἐπινείῳ Ναπολέοντος τῷ εὐρυχωροτέρῳ τῆς οἰκουμένης ἢ κατὰδυσις τῶν ὑδάτων. Τὸ ἐπίνειον συγκοινωνεὶ μετὰ τῆς θαλάσσης διὰ δύο ὑδροφράκτων στηρίζομένων ἐξ ἰκριωμάτων ἅτινα ἔμελλον νὰ καταπέτουν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐγκαινιάσεως. Ὁ ἐπίσκοπος Κουτάνσης πύλογησε τὰς γιγαντιαίας ταύτας ἐργασίας, ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς Αὐτοκρατείας κατέβησαν μέχρι τοῦ βάθους τοῦ ἐπινείου, ὅθεν ἀνέβησαν ταχέως καὶ ἐκαθέσθησαν εἰς τὸν παρασκευασθέντα θρόνον. Τότε μέγας κρότος ἐγένετο, οἱ φραγμοὶ διερράγησαν, καὶ τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης εἰσέδυσαν ὀρμητικῶς καὶ ἐπλήρωσαν τὸ ἐπίνειον, τὸ θαυμάσιον τοῦτο ἔργον τῆς ὑδραυλικῆς τέχνης, ἐν ᾧ ἀμέσως εἰσῆλθε τὸ πλοῖον ἡ *Πόλις Νάρτη*.

Ἡ 8η Αὐγούστου ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους ὤρισθη διὰ τὴν ἐγκαινίαν ἀνδριάντος Ναπολέοντος τοῦ Αου. Μετὰ εὐφραδέστατον λόγον τοῦ Αὐτοκράτορος, τὸ καλύπτρον τὸν ἀνδριάντα

κάλυμμα ἀφηρέθη, καὶ αἱ ἀνευφημίαι ἀνσιμύχθησαν εἰς τὰς ἐκπυροσκοπο-
τήσεις τοῦ πυροβολικοῦ.

Σακηνὴ τότε θελξικάρδιος παρίστατο, οἱ παρασημαφόροι τῆς Ἁγίας
Ἑλένης προσήλθον μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους, ὁ δὲ
ἀνεψιὸς τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τοῦ ὀδηγήσαντος αὐτοῦς πρὸς τὴν δόξαν
τοὺς πλησιάζει καὶ μειδιῶν τοῖς ὁμιλεῖ. Ἄλλ' εἷς ἐξ αὐτῶν μένει μεμα-
κρυσμένος διότι εἶναι ἀνάπηρος καὶ ἡ γηραιὰ σύζυγός του ἤτις τὸν ἔλκει
ἐπὶ μικρᾶς τινοῦ ἀμαξίας μάτην προσπαθεῖ νὰ πλησιάσῃ. Τότε ἡ Αὐτο-
κράτειρα προσέρχεται χαριέντως πρὸς αὐτὸν, ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς
χύνουν δάκρυα συγκινησῶς βλέποντες τὴν Σεπτὴν Ἄνασσαν καταβάσαν
τοῦ θρόνου, καὶ κλίνουσιν πρὸς τὴν μικρὰν ἀμαξίαν τοῦ γηραιοῦ γεν-
ναίου νὰ τῷ ὁμιλῇ μετ' ἀγαθότητος καὶ νὰ τῷ προσφέρῃ κύλινδρον ἐμ-
περιέχοντα χρυσὸν ὀλιγότερον πολύτιμον δι' ἐκείνον ἀπὸ τοὺς γλυκεῖς
λόγους οἵτινες τῷ ἀπηυθύνοντο.

Μετὰ ταῦτα ὁ δήμαρχος Χερβούργου ἐν μέσῳ βαθυτάτης σιωπῆς
προσεφώνησε τὰ ἀκόλουθα.

« Μεγαλειότατε ! Τὸ Χερβούργον χρεωσθεῖ πλέον τῶν ἄλλων πόλεων
πρὸς τὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Α' ἡς Αὐτοκρατορίας χρο-
νολογεῖται ἡ καταπληκτικὴ ὥθησις εἰς ταύτας τὰς τεραστίους ἐργασίας,
ἐνώπιον τῶν ὁποίωι ἡ φαντασία συγχέεται, καὶ τῶν ὁποίων ἡ σπου-
δαιότης δὲν ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ εἰμὴ διὰ τῶν ἀξιωματημονεῦτων
ἐκείνων λόγων. » Ἀπεφάσισα νὰ ἀνακαινίσω ἐν Χερβούργῳ τὰ θαυμάσια
τῆς Αἰγύπτου. Ἰψώσα ἤδη ἐν τῇ θαλάσῃ τὴν πυραμίδα μου, ἤθελον
νὰ ἔχω ἐπίσης καὶ τὴν λίμνην μου Μερόην. » Εἰς τὰ ἄκρα τοῦ ὀρί-
ζοντος ὑψοῦται μεγαλοπρεπῶς ἡ πυραμὶς αὕτη τεθειμένη ἐπὶ τῆς εὐ-
ρείας βάσεώς της ἐν τῷ μέσῳ τῶν κυμάτων τῶν ὁποίων ἡ ὀρμὴ ἐκ-
πνέει πρὸ τῶν ποδῶν της. Πρόσκοπος προηγούμενος κλείει καὶ ὑπερα-
σπίζει τὸν μεγαλοπρεπῆ τοῦτον ὄρμον, ἐν ᾧ τὰ πλοῖα μας εὐρίσκουν
ἐν παντὶ καιρῷ σκέπην καὶ ἄσυλον. Χάρις τῇ Μεγαλειότητί σου ἡ λί-
μνη Μερόη ὑπάρχει ἐπίσης σήμερον. Πρὸ τινων ὥρῶν πρὸ τῶν ὀφθαλ-
μῶν τῆς Μεγαλειότητός σου ἡ θάλασσα ὑπὸ τὰς χειροκροτήσεις ὀλο-
κλήρου τῆς Γαλλίας, εἰσῆρχετο ἐν τῷ εὐρουχῶρῳ τούτῳ ἐπινεῖω, σκα-
φέντι ἐντὸς τῶν βράχων οἵτινες ἐφαίνοντο διαψεύδοντες πᾶσαν ἀνθρώ-
πινον ἐπιμονὴν καὶ καρτερίαν. Ἀλλὰ δέδοται σοι Μεγαλειότατε νὰ συμ-
πληρώσῃς τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ ἰσχυροῦ θεμελιωτοῦ τῆς δυναστείας
σου, δέδοται ἐπίσης τῇ πόλει Χερβούργου, ἡ τιμὴ τὴν ὁποίαν ἡ Με-
γαλειότης σου τῇ ἐπέτρεψε νὰ διεκδικήσῃ, ἐγείρουσα πρὸς μνήμην αἰ-

διον τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ἀνδριάντα τοῦ ἀθανάτου εὐεργέτου τῆς. Εἰς τὸ ἐξῆς δυνάμεθα ὄθεν νὰ δεικνύωμεν ὑπερηφάνως, ἐνταῦθα ἡ σεβαστὴ εἰκὼν τοῦ ἥρωος, ἐκεῖ τὸ πλέον γιγάντειον ἔργον τῶν ἀρχαίων καὶ νέων χρόνων ἐπιδιωχθὲν καὶ ἐκτελεσθὲν ὑπὸ τὰς ἐνδόξους βασιλείας Ναπολέοντος τοῦ Λου καὶ Ναπολέοντος τοῦ Γου. Ὅθεν ἐνόησαν ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ διαλογισμῷ καὶ τὰς ἀναμνήσεις μας καὶ τὰς ἐντυπώσεις τῶν θαυμασίων τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν αὐτόπται μάρτυρες, συγκεφαλαιούμεν τὰ αἰσθήματά μας εἰς τὴν ἐνθουσιώδη ἐθνικὴν κραυγὴν· « Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ! »

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπήντησε.

« Κύριοι! εὐχαριστῶν σας κατὰ τὴν ἀφιξίν μου εἰς Χερβοῦργον διὰ τὰς εὐγενεῖς δεξιώσεις σας, σὰς ἔλεγον ὅτι ἐφαίνετο νὰ μοὶ ἦτον πέπρωμένον νὰ ἶδω ἐκτελούμενα διὰ τῆς εἰρήνης τὰ μεγάλα σχέδια τὰ ὁποῖα ὁ Αὐτοκράτωρ συνέλαβεν ἐν χειρῷ πολέμου. Καὶ πραγματικῶς, ὄχι μόνον τὰ γιγάντεια ἔργα τὰ ὁποῖα διελογίσθη ἐκτελοῦνται, ἀλλὰ προσέτι καὶ ὑπὸ ἠθικὴν ἐποψιν αἱ ἀρχαὶ τὰς ὁποίας διὰ τῶν ὄπλων ἠθέλησε νὰ ὑπερισχύτουν, θριαμβεύουν σήμερον διὰ τοῦ ἀπλοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Κατὰ συνέπειαν ἐν τῶν ζητημάτων ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἠγωνίσθη ἐνεργητικώτατα, ἤγουν ἡ ἐλευθερία τῶν θαλασσῶν ἡ καθιερούσα τὸ δίκαιον τῶν οὐδετέρων, ἀπεφασίσθη ἤδη διὰ γενικῆς ὁμοφωνίας, ὥστε εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ ἰδέαι ἐνὸς μεγάλου ἀνδρὸς πραγματοποιοῦνται πάντοτε ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους. Ἀλλ' ἀποδίδοντες ἔπαινον πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα δὲν ὀφείλομεν νὰ λησμονήσωμεν τὰς ἐπιμόνους προσπάθειάς τῶν Κυβερνήσεων αἵτινες τὸν προηγέθησαν καὶ αἵτινες τὸν διεδέχθησαν. Ἡ πρώτη ἰδέα κατασκευῆς λιμένος ἐν Χερβοῦργῳ, γνωρίζετε, ὅτι χρεωστεῖται εἰς τὸν Λουδοβίκον Δον τὸν φροντίσαντα τὴν κατασκευὴν τῶν στρατιωτικῶν λιμένων μας καὶ τῶν ὀχυρῶν θέσεών μας. Λουδοβίκος ὁ ἸΣΤὸς ἐξηκολούθησε δραστηρίως τὰς ἐργασίας ταύτας. Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας μου ἔδωσεν εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας ὄθρσιν ἀποτελεσματικωτέραν τὴν ὁποίαν ἀκολουθῶς πᾶσα Κυβέρνησις ἐθεώρησε χρέος τῆς νὰ ἀκολουθήσῃ. Εὐχαριστῶ τὴν πόλιν Χερβοῦργου τὴν ἐγείρασαν ἀνδριάντα τοῦ Αὐτοκράτορος ἐν τόπῳ ὑπὲρ τοῦ ὁποίου πολλὰ ἐμερίμνησεν, ἠθελήσατε νὰ ἀνεγείρητε μνημεῖον πρὸς ἐκεῖνον ὅστις ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐν τῇ Ἰπείρῳ πολέμων, δὲν ἐλησμόνησε τὴν σπουδαιότητα τοῦ ναυτικοῦ. Ἐν τούτοις ὅτε σήμερον ἐγκαινιάζονται ταυτόχροτως ὁ ἀνδριὰς τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ καὶ ἡ τελειοποίησις τοῦ ναυτικοῦ τούτου λιμένος, ἡ κοινὴ γνώμη δὲν

θορυβεῖται. Πλέον ἓν ἔθνος εἶναι ἰσχυρὸν καὶ πλέον εἶναι σεβαστόν. Πλέον μία Κυβέρνησις εἶναι ἰσχυρά καὶ πλέον ἔχει μετριότητα εἰς τὰς θελήσεις της, καὶ δικαιοσύνην εἰς τὰς ἀποφάσεις της. Καὶ οὕτως δὲν ριψοκινδυνεύουν τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου διὰ νὰ εὐχαριστήσουν μίαν ματαιαὴν ὑπεροφίαν ἢ διὰ νὰ ἀπολαύσουν ἐφήμερον δημοτικότητα. Κυβέρνησις ἣτις στηρίζεται ἐπὶ τῆς θελήσεως τῶν λαῶν δὲν εἶναι αἰχμάλωτος οὐδενὸς κόμματος, δὲν ἐπιχειρεῖ τὸν πόλεμον ἢ ὅτε ἀναγκάζεται νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἐθνικὴν τιμὴν ἢ τὰ μέγιστα συμφέροντα τῶν λαῶν, ἃς ἐξακολουθήσωμεν λοιπὸν ἐν εἰρήνῃ νὰ ἀναπτύξωμεν τοὺς διαφόρους πόρους τῆς Γαλλίας, ἃς προσκαλέσωμεν τοὺς ξένους νὰ παρίστανται εἰς τὰς ἐργασίας μας ἐρχομένους ὡς φίλους καὶ ὄχι ὡς ἀντιζήλους, ἃς δεῖξωμεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἓν ἔθνος ἐν ᾧ ἐπικρατεῖ ἡ ἐνότης ἢ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ ἔνωσις ἀνθίσταται εἰς τὰς παρεκτροπὰς μιᾶς ἡμέρας, καὶ ὅτι δεσπόζον ἑαυτοῦ δὲν ὑποτάσσεται ἢ εἰς τὴν τιμὴν καὶ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον. »

Τὴν ἐπιούσαν ἢ Βρετανία φέρουσα τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος προσωμίση ἀπὸ πρωῒας εἰς τὸν λιμένα τῆς Βρέστης ἐν μέσῳ τῶν ἐκπυροσκοροτήσεων τοῦ φρουρίου καὶ τοῦ στόλου. Τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ἀκροασάμενον τὰς προσφωνήσεις τοῦ Δημάρχου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου ἀπῆλθεν εἰς τὸ ναυτικὸν Δημαρχεῖον, ὅθεν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ ἀνδῆρου τοῦ κήπου, ἔθεᾶτο τὴν παρέλασιν τῶν Βρετανικῶν πρεσβεῖων ὀδηγούμενων παρὰ τῶν Δημάρχων καὶ τῶν Ἐφημερίων.

Οἱ Βρετανοὶ οἵτινες ἀπὸ τὰ 1789 ἐφάνησαν πολέμιοι, πρὸς πάσας τὰς δυναστείας, ἐκτὸς τῆς πρεσβυτέρας γεννεᾶς τῶν Βουρβόνων, ἔδειξαν ἤδη διὰ τῆς ἐνθουσιώδους συμπεριφορᾶς των, καὶ διὰ τῆς προθυμίας των πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Αὐτοκρατοικοῦ ζεύγους, κατὰ τὴν διάβασίν του, ὅτι οἱ καιροὶ ἠλλαξαν, καὶ ὅτι εἰς τὸ ἔξῃς δὲν ἤθελον ἔχει ἀφοσίωσιν, εἰμὴ εἰς τούτους τοὺς δημοφιλεῖς Μονάρχας τοὺς ὑπερασπίζοντας τὴν θρησκείαν των, καὶ διὰ τῆς εὐσεβείας των ἐφελκύνοντας τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς Γαλλίας καὶ ἐπὶ τῶν Γάλλων.

Τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ἐγκαταλείπον τὴν Βρέστην ὅπως ἀπέλθη εἰς Λωριάν ἀπῆντησεν κατὰ τὴν ἀπὸ τὴν πόλιν ἐξοδὸν του πλείστους Βρετανοὺς ἐπίππους, οἵτινες πρὸς τιμὴν παρηκολούθησαν μέχρι ἱκανοῦ διαστήματος. Ἐν Φαούτ κόραι χωρικαὶ προσέφερον ἄνθη εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν, ἐν Κιμπέρ αἱ ὁδοὶ ἦσαν ἀνθόστρωτοι. Ἐπὶ τέλους δὲν ἤξευρον πῶς νὰ ἐκφράσουν πρὸς τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος τὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν των.

Ὁ Δήμαρχος τοῦ Κιμπέρ προσεφώνησε ταῦτα. « Μεγαλειότατε, ἐπειδὴ μοι ἐπετράπη νὰ ὀμιλήσω πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, ἐν ὀνόματι τῶν κατοίκων τῆς πικῆς σου πόλεως Κιμπέρ, τῷ ἐκφράζω μετὰ Βρετανικῆς ἐλευθεριότητος τὰ αἰσθήματα τῶν καρδιῶν μας. Εἴμεθα ὑπερήφανοι καὶ εὐγνώμονες δι' ὅπερ ἐπορεύσασθε ὑπὲρ τῆς Γαλλίας. Ἐν τῷ πολέμῳ τῆ ἔδωκας τὴν ἰσχύν καὶ τὴν δόξαν της, ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆ ἐπιδαφιλεύεις τὰ πλούτη τὰ παραγόμενα ἀπὸ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν συνετῶς βελτιωθείσας. Σήμερον Μεγαλειότατε! λογιζόμεθα εὐτυχεῖς βλέποντές σε διατρέχοντα τὰς πεδιάδας καὶ τὰς πόλεις τῆς ἀγαπητῆς μας Βρετανίας. Εἴμεθα εὐτυχεῖς βλέποντες πλησίον σου τὴν Σεπτὴν Μητέρα τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα εἶναι σεβαστὸν παρὰ πᾶσι. Ἡ διάβασις τῆς Μεγαλειότητός σου ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς Βρετανίας, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς Μονάρχης τῆς Γαλλίας ἐπεσκέφθη, θ' ἀφήσῃ ἀνεξίτηλον ἐντύπωσιν. Ποτὲ οἱ Βρετανοὶ δὲν θὰ λησμονήσουν ὅτι ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ χαιρετήσωσιν ἅπαντες τὸν Αὐτοκράτορά των, ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσουν τοὺς ὄρκους τῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως, τοὺς ὁποίους αἱ καρδίαι ἅπασαι ἀνανεοῦν σήμερον. »

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους ἀπὸ τὸ μέγαρον τοῦ Δημαρχείου τὸ πλῆθος λαθὼν τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῷ, συνωθεῖτο πρὸς τὸ μέρος ὅπου ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα ἐκάθισαν, ἔθιγε διὰ τῶν χειρῶν του τὰ ἐπιπλα ἅτινα αἱ χεῖρες των ἔθιξαν, καὶ αἱ Μητέρες ἐτέρποντο θέτουσαι ἐπὶ μίαν μόνην στιγμὴν τὰ τέκνα των ἐπὶ τῆς κλίνης ἐφ' ἧς ἐκοιμήθη ἡ Αὐτοκράτειρα. Γραῖα τις ὀγδοήκοντούτης, χήρα στρατιώτου τοῦ Βυτερλώ καὶ μάμμη στρατιώτου ἀποθανόντος ἐν Κριμαίᾳ, τυφλὴ καὶ ὀδηγουμένη παρὰ τῆς δωδεκαετοῦς ἐγγόνης της ἦλθε περὶ μακρόθεν, διὰ τὰ ἴδη, ὡς ἔλεγε τὰ δωμάτια εἰς τὰ ὁποῖα τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος κατέλυσεν. « Ἀλλὰ δὲν θὰ ἴδῃς τίποτε τῆ ἀντέτεινον. Ἀδιόφορον ἀπεκρίθη, ἡ μικρὰ μου Ἰβόνη θὰ μὲ ἐξιτορήσῃ πῶς εἶνε! Εἰσέρχεται ἐν τῷ δωματίῳ καὶ γονυπετήσασα ἀπυγγέλλει μετὰ δακρύων πρὸς τῆς Αὐτοκρατορικῆς κλίνης, τὸ « Πάτερ ἡμῶν της. »

Τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ἀφίχθῃ ἐν Λωριᾷ ἐπεσκέφθη τὴν ἐνορικὴν Ἐκκλησίαν ὅπου ὁ ἐρημίτης ἀπήγγειλε ταῦτα.

« Μεγαλειότατε! ἡ ἀρχαία μας Ἀσσορική σκιρτᾷ θεωμένη σε. Ἀγαπᾷ τὰς ἰσχυρὰς καὶ γενναίας καρδίας, διότι καὶ αὕτη ἡ ἰδίξι ἔχει ἀρρηνωπὸν μεγαλεῖον τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ὡς τὴν Μεγαλειότητά σου δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ. Ἡ χριστιανικὴ Βρετανία Μεγαλειότατε! σὲ εὐγνωμονεῖ δι' ὅσα

ἔπραξες ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος. Πρὸ δέκα ἐτῶν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἐκκλησία ἦσαν εἰς τὸ χάος τῆς Ἀβύσσου, διὰ σοῦ δὲ ἡ Θεία Πρόνοια ἔσωσεν αὐτὰς ὀλεθρίου μέλλοντος!

» Ἡ κοινωνία ἐξησφαλίσθη, ἡ ἐξουσία ἐντίμως ἀπεκατεστάθη, ὁ πατήρ τῶν πιστῶν ἐπανήλθεν εἰς τὰ Κράτη του, εἰρήνη ἔνδοξος διεδέξατο λαμπρὰς νίκας, εὐεργετήματα διὰ τὰ ὅποια πᾶσα καρδιά χριστιανῆ, πᾶσα καρδιά Γαλλικὴ σὲ εὐγνωμονεῖ.

» Λυπούμεθα μόνον Μεγαλειότατε! διότι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ σὲ δεχθῶμεν εἰς περιβόλον ἀνάλογον τῆς χριστιανικῆς πόλεώς μας. Ἡ ἀβροφροσύνη μὲ ἐμποδίζει νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν μεγαλοδωρίαν σου, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ λησμονήσω τοὺς καλοὺς λόγους τῆς Α. Α. Υ. τοῦ Πρίγκιπος Ἰερωνύμου Ναπολέοντος κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του ἣτις ἦτο τὸ προοίμιον τῆς ὑμετέρας. « Ὅταν ὁ Αὐτοκράτωρ ἔλθῃ μὴ λείψετε νὰ τὸν ζητήσητε Ἐκκλησίαν. » Σὲ προηγούμεθα πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου, θὰ ἐνώσωμεν ἐν ταῖς εὐχαῖς μας τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Μεγαλειότητά σου, τὴν εὐγενῆ σύντροφον τοῦ θρόνου σου, τῆς ὁποίας ἡ σεβαστὴ παρουσία διπλασιάζει τὰς ἀγαλλιᾶσεις μας καὶ τὸν Αὐτοκρατορικὸν Πρίγκιπα τὸν γεννηθέντα ἐν μέσῳ δόξης, ἐν μέσῳ τῶν λαμπροτήτων τῆς πατρίδος καὶ τὸν ὅποιον μεγάλαί τύχαι ἀναμένουν! »

Ἐκ Λωριᾶν ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπῆλθεν εἰς Πὸρ Λουί, ὅπου ἠθέλησε νὰ δεῖξῃ εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ εἶχε κατοικήσει ἐπὶ τινα καιρὸν ἐν τῇ Ἀκροπόλει πρὶν ἐπιβιβασθῆ διὰ τὴν Ἀμερικὴν μετὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ Στρασβούργου.

Καὶ ἐκεῖ ἐπίσης σκηνὴ θελκτικωτάτη ἐγένετο μεταξὺ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς Κ. Περὼ χήρας ἀρχαίου μηχανικοῦ ἣτις κατὰ τὴν διαμονὴν τοῦ Αὐτοκράτορος ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῷ ἐπεδωψίλευσε φιλοφρονεστάτας περιποιήσεις. « Κάλλιστα σὲ ἀναγνωρίζω, ἔλεγεν ἡ ἀγαθὴ γραῖα διόλου δὲν μετεβλήθης, τὸ ἦθός σου εἶναι ὡς καὶ τότε ἀγαθώτατον, διότι ἦσουν κάλλιστος καὶ ἀγαθώτατος νέος. » Ἐδειξεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα διάφορα ἀντικείμενα τῶν ὁποίων ἔκαμε χρῆσιν, τὸ παλαιὸν γραφεῖον ἐφ' οὗ ἔγραφε, τὸ φαβεντειανὸν δοχεῖον ἐν ᾧ ἔπινε τὸ τεῖόν του, τὴν Περθένον τὴν λεγομένην *Μασσαλιώτισσαν*, τὴν εἰκόνα τοῦ Ἐρρίκου Δου, καὶ διάφορα ἄλλα ἐπιπλα κείμενα εἰσέτι εἰς τὰς θέσεις των. « Ἐνθυμεῖσαι τῷ λέγει ὅτι ἡμέραν τινα ἀνέβην ἐπὶ τῆς σκευοθήκης ταύτης πρὸς ζήτησιν σινδόνων καὶ ὅτι μοὶ ἔδωκες τὴν χεῖρά σου ὅπως καταβῶ;—Θὰ σὲ δώσω τὴν χεῖρά μου ἀκόμη καὶ σήμερον, ἀγαθὴ μου Μήτηρ, » εἶπεν ὁ Αὐτοκράτωρ τείνων τὴν χεῖρά του πρὸς τὴν Κ. Περὼ.

Τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος παρεστάθη εἰς τὴν καθολικὴν τοῦ Καλιβάδος. Ἡ Αὐτοκράτειρα ἀποσπάσασα ἕν ἄνθος ἐκ τῆς ἀνθοδέσμης διὰ τῆς ὁποίας οἱ τέκτονες ἐκόσμησαν τὴν Αὐτοκρατορικὴν σκηνὴν καὶ δεικνύον αὐτὸ πρὸς τοὺς ἐργάτας εἶπε, « Τὸ φυλάττω ὡς ἐνθύμιον. »

Τὴν 15ην Αὐγούστου τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ἐπεσκέφθη τὴν ταπεινὴν Ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τῆς Ἐλπίδος.

Κατόπιν δὲ μετέβη εἰς τὸ θαυματουργὸν παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Ἄννης Ὡρέη, ὅπερ εἶναι σεβαστότατον ἐν Βρετανίᾳ. Ὁ ἐπίσκοπος περιστοιχούμενος ἀπὸ τὸν κληρὸν ὑπεδέξατο τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ περιβόλου, ὁ Σεβάσμιος Ἱεράρχης μολονότι ἡλικίας προβεβηκυίας καὶ πασχούσης τῆς ὑγείας του ἠθέλησε νὰ ὑποδεχθῆ ὁ ἴδιος τοὺς Σεπτοὺς ὄδοιπόρους, καὶ προχωρήσας πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, ἀπήγγειλε ταῦτα.

« Μεγαλειότατε! Λογίζομαι εὐτυχῆς ἐρχόμενος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς σου νὰ θέσω πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Μεγαλειότητός σου τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης μας τῆς ἀφοσιώσεώς μας καὶ τοῦ βαθυτάτου σεβασμοῦ μας. Ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ μου, τῇ ὄλως Καθολικῇ καὶ καθαρῶς Γαλλικῇ ἐγεννήθησαν ἐν ταῖς καρδίαις μας ἀνεξίτηλα αἰσθήματα δι' ὅσα ἡ Μεγαλειότης σου δὲν παύει πράττουσα ὑπὲρ τοῦ ἄκρου Ἀρχιερέως καὶ ὑπὲρ τῆς Γαλλίας. Εὐμενῶς δέχθητι τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην. Εἰδικώτερον δὲ δέχθητι τὰς ἀναπεμπομένας εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εὐημερίας σου, γέροντος ἐπισκόπου ὅστις δὲν λησμονεῖ ὅτι ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα Λον. ὁ πατήρ σου ἐπανῆλθεν τῇ πατρίδι του καὶ ἀνεῦρε τὸν ἄρτον του.

Εἶθε ὁ Ἰψίος Μεγαλειότατε! νὰ ἐπαγρυπνῆ ἐπὶ τῶν πολυτίμων καὶ τοσοῦτον ἀναγκαίων ἡμερῶν σου! Εἶθε ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀκόμη νὰ σέ σκέπῃ ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τῶν εὐλογιῶν του! Εἶθε νὰ ἐπιδαψιλεύῃ τὰς εὐλογίας του ἐπὶ τοῦ νέου Πρίγκιπος εἰς τὸν ὁποῖον ἀτενίζουν τσαῦται ἐλπίδες! Εἶθε νὰ τὰς ἐπιχέῃ ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατείας τῆς ὁποίας ἡ γενναιότης καὶ ἡ ἀγαθότης εἶναι ἐγκεχαρᾶγμένα εἰς τὰ πνεύματα καὶ εἰς τὰς καρδίας! »

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπήντησε,

« Πανιερώτατε! Συγκινοῦμαι πολὺ ἀπὸ τοὺς λόγους μοι ἀπκίθουνας. Ἰπάρχουν ἡμέραι καθ' ἃς οἱ Μονάρχαι ὀφείλουν νὰ δίδουν τὸ παράδειγμα, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἡμέραι καθ' ἃς πρέπει νὰ ἀκολουθοῦν τὰ παραδείγματα ἄλλων. Καὶ διὰ τοῦτο ἦλθον κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν τοῦ τόπου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς μου νὰ ζητήσω ἀπὸ

τὸν Θεὸν τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐλπίδων καὶ προσπαθειῶν μου, ἤγουν τὴν εὐτυχίαν τοῦ λαοῦ τὸν ὁποῖον μ' ἐκάλεσε νὰ κυβερνῶ. Λογίζομαι εὐτυχῆς φιλοφρονούμενος ἀπὸ Ἱεράρχην τοσοῦτον Σεβάσμιον καὶ ἐλπίζω διὰ τῶν εὐχῶν σου νὰ ἐφελκύσω ἐπ' ἐμὲ τὴν θείαν εὐλογίαν καὶ ἀντίληψιν. » Ἀμέσως μετὰ τὴν προσλαλίαν ταύτην ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐπληρώθη ζητωκραυγῶν ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκράτορος! ὑπὲρ τῆς Αὐτοκρατείας! ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος! παρὰ τοῦ συρρέουσαντος πλήθους ἕνεκα τῆς ἐπισημότητος τῆς ἡμέρας.

Ἐν Ναπολεονουπόλει ἐπιτροπὴ νεανίδων προσφέρει τῇ Αὐτοκρατείᾳ κἀνίστρον μὲ ἄνθη. Ἀκολουθῶς ἐπὶ ἐδωλίου κομψῶς κεκοσμημένου τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος βλέπει τὴν παρέλασιν πλεόν τῶν χιλίων πεντακοσίων Βρετανῶν ἐφίππων ἐχόντων εἰς τὰ ὀπίσθιά των τὰς συζύγους των μὲ ἐσθῆτας ἐρυθράς, καὶ αὐτῶν ἐνδεδυμένων μακρὰ λευκὰ ἐνδύματα μὲ κράσπεδα, καὶ φερόντων πῖλους μεγίστους καὶ στρογγύλους τοὺς ὁποίους ἔσειον ἐν ταῖς χερσὶ των.

Ἐν Σὲν Βριὰν ἡ ὄρμη τῶν λαῶν καταντᾷ μανιώδης. Κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους εἰς τὸν ἐξώστην τοῦ Δημαρχείου, ἡ ἀτμοσφαῖρα πληροῦται ἀνευφημιῶν. Ἀλλὰ μετὰ τῆς πλατείας καὶ τοῦ ἐξώστου ὑπῆρχε τὸ προκύλιον τοῦ Μεγάρου, τὸ ὁποῖον τὸ πλῆθος εὐρίσκει ἀρκετὰ εὐρύχωρον. Τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος καταβαίνει εἰς τὸ προκύλιον τοῦ μεγάρου, καὶ τότε τὸ πλῆθος τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὸν Αὐτοκράτορά του κυμαίνεται ὡς ἡ θάλασσα, καὶ ἐναντίον τῶν φυλάκων καὶ τῶν κιγκλίδων, εἰσέρχεται ἐν τῷ προκυλίῳ μετ' ἀνεκφράστου ὄρμης. Ὁ Αὐτοκράτωρ μειδιῶν ἀφίνει τὸ κῦμα τοῦ λαοῦ νὰ τὸν προσπελάξῃ. Ἡ Αὐτοκρατεία εὐρίσκετο ὑπὸ τὸ κράτος ὀρατῆς συγκινήσεως, καὶ οἱ μάρτυρες τῆς θελκτικῆς σκηνῆς ταύτης ἔχον δάκρυα συναισθήσεως. Ὁ Δήμαρχος τοῦ Ζουγὸν ἐζήτησε παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ὡς μόνην χάριν νὰ σφίγῃ τὴν χεῖρά του.

Τὴν 18ην Αὐγούστου σεβάσμιός τις ἐφημέριος ἐν Σὲρ Πιερ Πλεγμα προσαγορεύει τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ὡς ἐφεξῆς. « Μεγαλειότατε! λογίζομαι εὐτυχῆς, ἐν ἡλικίᾳ ὀγδοήκοντα ἐνὸς ἐτῶν καὶ πενήκοντα ἐνὸς ἱερατείας καὶ τεσσαράκοντα ἕξ ἐφημερίας εἰς τὴν συνοικίαν ταύτην, ἀξιούμενος παρὰ τῆς θείας Προνοίας τῆς ὑπερτάτης χάριτος νὰ ἴδω τὰς Μεγαλειότητάς σας καὶ νὰ ταῖς προσφέρω τὰ βαθύτατα σεβάσματά μου καὶ τὴν ὀλοσχερῆ ἀφοσίωσιν ἀρχαίου ὑπηρετοῦ τοῦ αἰεποτε ἐνδόξου θεμελιωτοῦ τῆς δυναστείας σου! » Ὁ ἄξιος οὗτος ἱερεὺς φέρων τὸ παράσημον τῆς Ἁγίας Ἐλένης ἦτον ἀρχαῖος στρατιώτης τοῦ

στρατοπέδου Βουλώνης, λείψανον ἔνδοξον τῆς πρώτης Αὐτοκρατορίας.

Ὀλίγον παρέκει παρρησιάζουσι τῷ Αὐτοκράτορι παιδίον γεννηθὲν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ὥραν καθ' ἣν ἐγεννήθη ὁ Αὐτοκρατορικὸς Πρίγκιψ. Ὁ Αὐτοκράτωρ λαμβάνει τὸ παιδίον ἐν ταῖς ἀγκάλαις του καὶ τὸ περιπτύσσεται μετ' ἀγαθότητος. Αἱ ἀδελφαὶ τῆς Συνέσεως προσφέρουν ὀπώρας πρὸς τὴν Αὐτοκράτειραν, ἧτις λαμβάνουσα ῥοδάκινον θέτει ἐν τῷ κανίστρῳ σημαντικὸν δῶρον διὰ τοὺς ἔνδεεις.

Εἰς Τιντινιακ τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος διέρχεται ὑπὸ ἀψίδα τραπαιοῦχον φέρουσαν τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν. « Ὁ Ἀρχαῖος στρατιώτης τῆς Ἑλλάδος τῷ Μεγαλειοτάτῳ Ναπολέοντι Γῳ. » Καὶ πραγματικῶς ἡ ἀψὶς αὕτη ἀνηγέρθη ἀπὸ στρατιώτην ἀκολουθήσαντα τὸν Αὐτοκράτορα εἰς τὴν νῆσον Ἐλβαν..

Ἐπὶ τέλους τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος εἰσέρχεται εἰς Ρένκν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τῆς Βρετανίας ἧτις μεγαλοπρεπῶς παρεσκευάσθη πρὸς ὑποδοχὴν του, μέγα συμπόσιον τῷ προσηνέχθη ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ μὲν γάρῳ τῆς Δικαιοσύνης, κατὰ δὲ τὰ ἐπιδόρπια ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπήγγειλε ταῦτα. « Ἦλθον ἐν Βρετανίᾳ καὶ κατὰ καθῆκον καὶ κατὰ συμπάθειαν. Ἦτο καθῆκόν μου νὰ γνωρίσω μέρος τῆς Γαλλίας τὸ ὁποῖον εἰσέτι δὲν ἐπεσκέφθην, εἶχον δὲ συμπάθειαν νὰ εὐρεθῶ ἐν μέσῳ τοῦ Βρετανικοῦ λαοῦ, ὅστις πρὸ πάντων εἶναι μοναρχικὸς, καθολικὸς καὶ στρατιώτης. Ἠθέλησεν συνεχῶς νὰ παρεστήσουν τὰς Δυτικὰς ἐπαρχίας ὡς ἐχούσας διάφορα αἰσθήματα τοῦ λοιποῦ ἔθνους. Αἱ διαρκεῖς ὁμοῦς ἀνευφημίαι δι' ὧν ὁ λαὸς ὑπεδέχθη ἐμὲ καὶ τὴν Αὐτοκράτειραν καθ' ἅπασαν τὴν περιοδεῖάν μας διαψεύδει τὴν φήμην ταύτην. Ἐὰν ἡ Γαλλία δὲν εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ὁμογενὴς κατὰ τὴν φύσιν, εἶναι ὅμοιος ὁμόθυμος κατὰ τὰ αἰσθήματα. Θέλει Κυβέρνησιν στερεὰν ἐξαίρουσαν πᾶσαν ὑποψίαν ἀνατροπῆς, ἀρκούντως φωτισμένην καὶ ὀξυδερκῆ ὅπως περιθάλη τὴν ἀληθῆ πρόοδον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων, ἀρκούντως δικαίαν ὅπως προσκαλέσῃ παρ' αὐτῆ πάντας τοὺς τιμίους ἀνθρώπους, ὅποια καὶ ἂν ᾧσι τὰ πολιτικὰ προηγούμενά των, ἀρκούντως εὐσυνείδητον ὅπως διαδηλώσῃ ὅτι ἰσχυρῶς προστατεύει τὸ καθολικὸν δόγμα, ἀνεχομένη τὴν ἐλευθέρην ἐξάσκησιν τῶν λοιπῶν δογμάτων. Τέλος Κυβέρνησιν ἰσχυράν διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ συνασπισμοῦ ὅπως εἶναι σεβαστὴ ὡς ἀρμόζει ἐν τοῖς ἀνακτοβουλίαις τῆς Εὐρώπης. Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ λαοῦ ἐκπροσωπῶ τὰς ἰδέας ταύτας διὰ τοῦτο εἶδον τοὺς λαοὺς ἀκολουθοῦντάς τὰ βήματά μου καὶ ἐνθάρρυνοντάς με διὰ τῶν ἐπιδείξεών των. Πιστεύσατε Κύριοι ὅτι ἡ ἀνάμνησις

τῆς ἐν Βρετανίᾳ περιόδου μας θὰ μὲν βαθέως ἐγκεχαραγμένη ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὡς καὶ ἐν τῇ τῆς Αὐτοκρατείας. Δὲν θὰ λησμονήσωμεν τὴν θελκτικὴν μέριμναν τοῦ λαοῦ ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος περὶ τοῦ ὁποίου ἐπληροφοροῦντο τὰ καθέκαστα ὡς ὄντος τὸ ἐχέγγυον τοῦ μέλλοντός των. Σᾶς εὐχαριστῶ Κύριοι διότι ὠργανίσατε τὴν ὁμήγυριν ταύτην ἣτις μ' ἐπέτρεψε νὰ σᾶς ἐκφράσω τοὺς διαλογισμούς μου, τελευτῶν δὲ τὸν λόγον προπίνω ὑπὲρ τῆς τοσοῦτον ἐντίμως ἀντιπροσωπευομένης παρ' ὑμῶν Βρετανίας. Εἴθε ἐντὸς ὀλίγου ἢ γεωργία της ν' ἀναπτυχθῇ, εἴθε αἱ ὁδοὶ τῆς συγκοινωνίας ν' ἀποπερατωθοῦν, εἴθε οἱ λιμένες της νὰ βελτιωθοῦν, καὶ ἡ βιομηχανία της καὶ τὸ ἐμπόριόν της νὰ θάλλουν, εἴθε αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι νὰ ἀκμαίζουσιν, ἢ δὲ ὑποστήριξις μου δὲν θὰ τῇ λείψῃ. Ἀλλὰ καίτοι σπεύδουσα πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ ἃς διατηροῖ ἀδιάφθορον τὴν παράδοσιν τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων ἅτινα πρὸ αἰώνων τὴν ἐχαρακτήρισαν, ἃς διατηροῖ τὴν ἀπλότητα τῶν ἠθῶν, τὴν παροιμιώδη ἐλευθεριότητα, τὴν ὁμοθεῖσαν πρὸς τὴν θρησκείαν πίστιν της, τὴν ἐγκαρτέρησίν της πρὸς τὸ καθῆκον, τὴν ὑποταγὴν της εἰς τὴν θεῖαν Βουλὴν τὴν ἐπαγρυπνοῦσαν ἐπὶ τῆς ταπεινοτέρας ἐστίας ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς τύχης τῶν Κρατῶν. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἐγκάρδιοι εὐχαί μου διὰ τὸν λαὸν τῆς Βρετανίας, πρὸς τὸν ὁποῖον γίνετε Κύριοι ἄξιοι διερμηνεῖς μου. »

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπρόφερε τὸν λόγον τοῦτον διὰ φωνῆς σταθερᾶς καὶ σοβαρᾶς. Οἱ συνδαιτημῶνες ὄρθιοι καὶ ἐστραμμένοι πρὸς αὐτὸν ἠτένιζον τὰ χεῖλη του, καὶ ὅτε ἔπαυσεν ὁμιλῶν ἄπειροι ἀνευφημίαι ἐκλόνησαν τὴν αἴθουσαν.

Κατόπιν ἐγένετο ἐπιθεώρησις ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως. Κατὰ τὴν περὶ τὴν ἡμετέραν ἢ Αὐτοκράτειρα ἰδοῦσα μεταξὺ τῶν παρασημοφόρων τῆς Κριμαίας πολλοὺς νέους ἐνδόξως ἀκρωτηριασμένους, εἶπε πρὸς τὸν Δῆμαρχον τῆς Ρένης. « Ἴδου οἱ ἀπόστρατοι τοῦ υἱοῦ μου. » Ὁ λόγος οὗτος ἀμέσως ἐγνώσθη ἀπὸ τοὺς παρισταμένους, οἵτινες τὸν ἐπανελάμβανον μετὰ δακρύων.

Ἐδέξσε τέλος πάντων νὰ χωρισθῶσιν. Ὁ λαὸς σύμπας συνώδευσε τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεύγος μέχρι τοῦ σταθμοῦ. Ὁ ἀτμὸς ἐμελλε νὰ μεταφέρῃ τὸ σεπτὸν ζεύγος· Ἄπαν τὸ πλῆθος ὑπὸ τὸ κράτος μεγίστης συγκινήσεως ἐσιώπα, ὅτε φωνὴ τις ἠκούσθη ἐκ μέρους τῶν τοῦ ὄχλου κράζουσα « Εἰς τὸ ξαναἰδεῖν. » « Ἐλπίζω νὰ μὴν ἦναι ἡ τελευταία φορά » ἀπεκρίθη ὁ Αὐτοκράτωρ. Τὰ πλῆθη ἐξηκολούθησαν νὰ σχηματίζουσιν στοίχους καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σιδηροδρόμου κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ

Αυτοκρατορικού ζεύγους. « Ἐμπροσθεν τῶν ἀπώτατων καλυβῶν, λέγει αὐτόπτης μάρτυς, γέροντες ἀνάπηροι ὕψωνον ἐν ταῖς χερσὶ των ἀγαλμάτια καὶ προτομὰς Ναπολέοντος τοῦ Αου, σιωπηλὴν καὶ εὐφραδῆ ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων των. »

Τὴν 21ην Αὐγούστου κατὰ τὰς ἑπτὰ ὥρας καὶ τρία τέταρτα τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος εἰσῆρχετο εἰς τὰ ἀνάκτορα Σαιν Κλού. Μετὰ πόσης ἄραγε συγκινήσεως ἐνηγκαλίσθησαν τὸν Αὐτοκρατορικὸν Πρίγκιπα, ὅστις τοσοῦτον μέρος ἔσχεν ἐν ταῖς εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις τῶν λαῶν τοὺς ὁποίους ἐπεσκέφθησαν ! Ὅταν μίαν ἡμέραν ὁ Πρίγκιψ ἀναγνώσει τὴν ἱστορίαν τοῦ πατρὸς του, ἢ διήγησις τῆς εἰς Βρετανίαν περιοδείας του ὅλ τὸν συγκινήσῃ ἀφύκτως βαθυτάτα καὶ ὅλ τὸν διδάξῃ ταυτοχρόνως διὰ τίνων μέσων κερδίζονται αἱ καρδίαι.

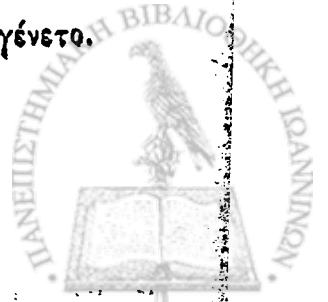

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Πόλεμος τῆς Ἰταλίας.

Μεταξὺ τῶν πληρεξουσίων τῶν μεγάλων Δυνάμεων εἶχε παρῆσαχθῆ ἐν τῇ Συνόδῳ τῶν Παρισίων πληρεξούσιος μικροῦ τινος Κράτους μὴ καθέξαντος ἄλλοτε θέσιν ἐν τοιαύταις συνδιασκέψεσι. Ἀλλ' ἤδη τὸ Κράτος τοῦτο εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κατέχη μίαν τῶν πρωτίστων θέσεων ἐν τοῖς συμβουλίαις τῆς διπλωματίας, ὡς βοηθῆσαν, καθόσον αἱ δυνάμεις του τῷ ἐπέτρεπον, τὴν Γαλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον. Τὸ μικρὸν τοῦτο Κράτος, τὸ ὁποῖον μετ' οὐ πολὺ ἐμελλε νὰ γείνη μέγα ἦτο τὸ Πεδεμόντιον, ὁ πληρεξούσιος τοῦ ὠνομάζετο Κόμης Καβούρ ὄνομα τὸ ὁποῖον ἡ Εὐρώπη ἐμελλε νὰ γνωρίσῃ χωρὶς πλέον νὰ τὸ λησμονήσῃ. Οὗτος ἐξέθεσεν εἰς τὴν Σύνοδον τὴν θέσιν τῆς Ἰταλίας, ἐν ἧ ἡ Αὐστριακὴ κυριαρχία ἐπεκτείνετο ὀσμήραι. Οἱ λόγοι του ἀντήχησαν καθ' ὅλην τὴν Χερσόνησον, καὶ ὁ ἔνεμος τῆς ἐλευθερίας ἐξηγέρθη λάβρος, ὡς κατὰ τὴν παρχαμονὴν τῆς τρικυμίας.

Τὸ Πεδεμόντιον αἰσθανόμενον ἐπαπειλουμένην τὴν ἀνεξαρτησίαν του ἐξηγέρθη, ἀλλ' ἡ Αὐστρία ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐσταμάτησε τὴν κατακτητικὴν πορείαν της. Τὰ Κράτη τῆς Ἰταλίας, ὑπὸ τὴν ἐπιρροήν της ἐλάμβανον τ' ἀρμοδιώτερα μέτρα πρὸς διαφθορὰν τῶν πνευμάτων. Τὸ Πεδεμόντιον μόνον χάρις εἰς τὸ ἐλευθέριον σύνταγμά του, εἰς τὸ βῆμά του, εἰς τὸν τύπον καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν του, ἅτινα ἦσαν ἡ ἠχὴ τῶν πόθων τῆς Ἰταλικῆς πατρίδος, ἔφερε προσκόμματα εἰς τὰ φιλόδοξα σχέδια τοῦ ξένου. Τρία ἔτη μετὰ τὴν εἰρήνην τῶν Παρισίων ἡ θέσις τῶν πραγμάτων ἐφάνετο μὴ μεταβληθεῖσα, ἀλλὰ τὸ οἰκοδόμημα ὑπεσκάπτετο μία σύγκρουσις καὶ κατέρρεεν. Ἡ σύγκρουσις δὲ αὕτη ἐγένετο.

Κατά τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1859 εἰς λόγος τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γου κατετάραξε καὶ ἐπτόησεν ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. « Λυποῦμαι εἶπε, τῇ ἀφ. Ἰανουαρίου ὁμιλῶν πρὸς τὸ διπλωματικὸν σῶμα, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Αὐστρίας, λυποῦμαι διότι αἱ σχέσεις μας μετὰ τῆς Κυβερνήσεώς σου δὲν εἶναι ἐν ἀρμονίᾳ ὡς προλαβόντως, ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ νὰ διαβιβάσῃς εἰς τὸν Αὐτοκράτορά σου ὅτι τὰ πρὸς αὐτὸν ἀτομικὰ μου αἰσθήματα οὐδόλως ἐχαλαρώθησαν.

Ἡ Ἰταλία δὲν ἠδύνατο ἄνευ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς Γαλλίας νὰ κατακτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἀφ' ἑτέρου ἡ πατροπαράδοτος πολιτικὴ τοῦ τόπου μας μᾶς ὑπεχρέωνε νὰ ἀσφαλίσωμεν τὰ μεσημβρινὰ σύνορά μας καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέψωμεν εἰς τὴν Αὐστρίαν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Πεδεμοντίου. Τὸ συνοικέσιον τοῦ Πρίγκιπος Ναπολέοντος ἐξαδέλφου τοῦ Αὐτοκράτορος μετὰ τῆς Πριγκιπίσσης Κλωτίλδης θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Βίκτορος Ἐμμανουὴλ συνέσφιγγεν ἔτι μᾶλλον τοὺς συνδέοντας δεσμοὺς τοῦ Πεδεμοντίου μετὰ τῆς Γαλλίας. Τῆς Αὐστρίας ἐξακολουθοῦσης νὰ ἐπισωρεύῃ προσκόμματα καὶ δυσκολίας, ἡ καταγιγίς δὲν ἠδύνατο νὰ βραδύνῃ ἵνα ἐκραγῇ. Ὁ Ναπολέων Γος μετεχειρίσθη πᾶν μέσον ὅπως συμβιβάσῃ τὸ πρᾶγμα ἄνευ πολέμου, καὶ ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἅπασαι αἱ δυσκολίαι εἶχον ἐξομαλυνθῆ, καὶ σύνοδος τῇ συγκαταθέσει τῆς Αὐστρίας ἐμελλε νὰ συγκροτηθῇ, ὅτε αἴφνης τὴν 22 Ἀπριλίου τὸ ἀνακτοβούλιον τῆς Βιέννης ἐπέμψε *τελεσίγραφον* εἰς Τουρίνον ἀπαιτοῦν τὸν ἀφοπλισμὸν τοῦ Πεδεμοντίου. Φωνὴ τότε ἀγανακτήσεως ἐξηγέρθη παρὰ πάσης τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς Αὐστρίας τῆς ὁποίας ὁ στρατὸς διέβη τὸν Τεσσίνον τὴν 29 Ἀπριλίου.

Ἡ Γαλλία ἐκ νέου ἀνέσπασε τὸ ξίφος πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ἀδυνάτου ἐναντίον τοῦ ἰσχυροῦ.

Τὴν 4ην Μαΐου ὁ Ναπολέων Γ'. θέλων νὰ ἐκφράσῃ εἰς τὸν Γαλλικὸν λαὸν τὰ αἷτια τῆς σπουδαίας ταύτης ἀποφάσεως ἀπῆύθυνε τὴν ἀκλόουθον προκήρυξιν. « Ἡ Αὐστρία εἰσβάλλουσα τὸν στρατὸν της ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ συμμάχου μας βασιλέως τῆς Σαρδηνίας μᾶς κηρύττει τὸν πόλεμον. Παραβιάζει τὰς συνθήκας, τὸ δίκαιον, καὶ ἐπαπειλεῖ τὰ σύνορά μας. Αἱ μεγάλαι Δυνάμεις διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς εἰσβολῆς ταύτης, διότι ἀφοῦ τὸ Πεδεμόντιον παρεδέχθη τοὺς ὄρους τοὺς ἀσφαλίζοντας τὴν εἰρήνην, ἤδη εἶναι δυσεξήγητον ποία ἀφορμὴ ὤθησε τὴν Αὐστρίαν εἰς τὸ αἰφνῆδιον διάβημα τοῦτο. Ἡ Αὐστρία ὤθησε τὰ πράγματα πρὸς τοιοῦτον σημείον, ὥστε ἡ αὐτὴ πρέπει νὰ δεσπόζῃ μέχρι τῶν Ἄλπεων, ἢ ἡ Ἰταλία νὰ γείνη ἐλευθέρα μέχρι τοῦ Ἀδριατικοῦ,

διότι ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ πᾶσα γωνία γῆς μένουσα ἀνεξάρτητος εἶνε κίνδυνος διὰ τὴν κυβέρνησίν του. Μέχρι τοῦδε ἡ μετριοφροσύνη ἐγένετο ὁ κανὼν τῆς διαγωγῆς μου, ἀλλ' ἤδη ἡ ἐνέργεια γίνεται πρῶτιστον καθήκον μου. Ἡ Γαλλία ὄθεν ἄς ἐξοπλισθῆ καὶ ἄς εἴπῃ σταθερῶς πρὸς τὴν Εὐρώπην. « Δὲν θέλω κατακτήσεις ἀλλὰ θέλω ἄνευ ἀδυναμίας νὰ συντηρήσω τὴν πατροπαράδοτον ἐθνικὴν πολιτικὴν μου, διατηρῶ τὰς συνθήκας ἐφ' ὅσον δὲν τὰς παραβιάζουν ἐναντίον μου, σέβομαι τὸ ἔδαφος καὶ τὰ δικαιώματα τῶν οὐδετέρων κρατῶν ἀλλ' ὁμολογῶ προδήλως τὴν συμπάθειάν μου πρὸς λαὸν οὐ τινος ἢ ἱστορία συνδέεται μετὰ τῆς ἐμῆς καὶ ὅστις στενάζει ὑπὸ ξένην δυναστείαν. » Ἡ Γαλλία ἐπεδειξάτο τὴν ἀντιπάθειάν της πρὸς τὴν ἀναρχίαν, ἠθέλησε νὰ μοὶ δώσῃ δύναμιν τοσοῦτον ἰσχυράν, ὅπως καταστήσω ἀνικάνους τοὺς συνεργοὺς τῆς ἀταξίας καὶ τοὺς ἀδιορθώτους ἀνθρώπους τῶν ἀρχαίων κομμάτων, ἅτινα ὁσημέρσι συμβιβάζονται μετὰ τῶν πολεμίων μας. Ἀλλ' ὡς ἐκ τούτου δὲν παρητήθη τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ σκοποῦ της, οἱ φυσικοὶ σύμμαχοί της ἦσαν πάντοτε οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν βελτίωσιν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ὅταν ἡ Γαλλία ἀνασπᾷ τὸ ξίφος δὲν τὸ ἀνασπᾷ διὰ νὰ δεσπόζη, ἀλλὰ διὰ ν' ἀπελευθερώνη. Σκοπὸς ὄθεν τοῦ πολέμου τούτου εἶνε ν' ἀποδώσωμεν τὴν Ἰταλίαν εἰς ἑαυτὴν καὶ ὄχι νὰ τῇ ἀλλάξωμεν Κύριον, ἔχοντες εἰς τὰ σύνορά μας λαὸν φίλον ὅστις εἰς ἡμᾶς θὰ ὀφείλῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Δὲν ἀπερχόμεθα εἰς Ἰταλίαν ὅπως ὑποθάψωμεν ἀταξίαν οὔτε νὰ κλονήσωμεν τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἁγίου Πατρὸς τὸν ὁποῖον ἐπανεθέσαμεν εἰς τὸν θρόνον του, ἀλλ' ὅπως τὴν ἀπαλλάξωμεν τῆς ξένης καταπίεσεως τῆς καταδυναστευούσης τὴν χερσόνησον ἅπασαν, καὶ ὅπως συντελέσωμεν νὰ θεμελιώσωμεν τάξιν ἐπὶ νομίμων συμφερόντων ἱκανοποιηθέντων ἀπερχόμεθα τέλος εἰς τὴν κλασικὴν ἐκείνην γῆν τὴν δοξασθεῖσαν παρὰ τοσούτων θριάμβων νὰ εὐρωμεν τὰ ἴχνη τῶν πατέρων μας. Δάοι ὁ Κύριος νὰ φανῶμεν ἄξιοι αὐτῶν! Ἐντὸς ὀλίγου τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ ἐγκαταλείπω ἐν Γαλλίᾳ τὴν Αὐτοκράτειραν καὶ τὸν υἱὸν μου· ἡ Αὐτοκράτειρα βοηθουμένη ἀπὸ τὴν πείραν καὶ τὰ φῶτα τοῦ τελευταίου ἀδελφοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος * θὰ δυνθῆ νὰ φανῆ ἄξια τῆς ἐντολῆς της, τὴν ἐμπι-

* Σ. ε. Ὁ Ἱερώνυμος Ναπολέον τελευταῖος ἀδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος τοῦ Ασο ἐγεννήθη ἐν Αἰακίῳ τὴν 15 40βρίου 1784. Ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν προώρισεν εἰς τὸ ναυτικὸν στάδιον κατὰ τὸ ὅποιον ἔκαμε] μεγίστας ἀνδραγαθίας, κυριωτέρα τῶν ὁποίων εἶνε ἡ μετὰ πεισματώδη ναυμαχίαν σύ-

στεύομαι εἰς τὴν ἀνδρείαν τοῦ ἐν Γαλλίᾳ διαμένοντος στρατοῦ ὅπως ἐπαγρυπνῆ τὰ σύνορα καὶ προστατεύῃ τὴν οἰκιακὴν ἐστίαν. Ἐμπιστεύομαι ἀμφοτέρους εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῆς ἐθνοφυλακῆς, τοὺς ἐμπιστεύομαι ἐπὶ τέλους εἰς ὀλόκληρον τὸν λαὸν, ὅστις θὰ τοὺς περιφρουρήσῃ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως τῶν ὁποίων ὁσημέραι μοὶ παρέχει τεκμήρια, θάρρος ὅθεν καὶ ἔνωσις! Ἡ πατρίς μας ἔτι ἄπαξ θὰ δείξῃ εἰς τὸν κόσμον ὅτι δὲν ἐξεφυλλίσθη. Ἡ θεία πρόνοια θὰ εὐλογήσῃ τὰς προσπάθειάς μας διότι ἀγὼν στηριζόμενος καὶ βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ δικαίου, τῆς φιλανθρωπίας, τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας εἶνε ἅγιος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ. »

Ἐκ τῶν Ἀνακτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ Ματοῦ 3 1859.

« ΝΑΠΟΛΕΩΝ. »

λησις ὀλοκλήρου Ἀγγλικοῦ στολισκοῦ. Μετὰ τὴν εἰς Γαλλίαν ἐπάνοδόν του, ὁ Αὐτοκράτωρ πρὸς ἀνταμοιβὴν τῶν ἐκδουλεύσεών του τὸν προῆξεν εἰς βαθμὸν ἀντιναυάρχου, Γαλλικοῦ Πρίγκιπος, καὶ παρατημοφόρου τοῦ Μεγαλοσταύρου τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς.

Ἐνταῦθα ἔληξε τὸ ναυτικὸν στάδιόν του. Κατὰ τὰ 1806 ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τῆς Πρωσίας διοικῶν μοιραρχίαν τινὰ προσέβαλε τοὺς Πρώσσους ἐπανειλημμένους καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Σιλεσίαν, καὶ συνετέλεσε πολὺ διὰ τοῦ θάρρους καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ πνεύματος τοῦ εἰς τὴν ἔνδοξον εἰρήνην τοῦ Τιλσίτ.

Ὁ Ναπολεὼν τῇ ἔδωκε τὸν ὀρόνον τῆς Βεσφαλίας, τὸ δὲ ἴδιον ἔτος ἐνυμφεύθη τὴν Πριγκίπισσαν Φρειδερίκην θυγατέρα τοῦ Βασιλέως Βιρτεμβέργης.

Ἐπὶ τοῦ ὀρόνου ἐφάνη γενναῖος καὶ μεγαλόψυχος ἐπιδεικνύων ὅλα τὰ πλεονεκτήματα ἐνός Μονάρχου. Κατὰ τὰ 1814 μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Αὐτοκρατορίας, συνεμερίσθη τῆς ἐξουρίας τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅπου ἡ εὐγενής σύζυγός του τὸν ἠκολούθησε παρηγοροῦσά τον διὰ τῆς τρυφερότητος καὶ περιποιήσεώς της ἐν τῇ δυσπραγίᾳ του.

Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν ἅμα τῇ θριαμβευτικῇ ἀφίξει τοῦ Αὐτοκράτορος ἀπὸ τῆς νήσου Ἐλβαν, ἔλαβε τὴν διοίκησιν μοιραρχίας τινός· εἰς Βατερλώ ἔνθα ἡ διαγωγή του ἐξάθη ἠρωϊκωτάτη. « Ἐδῶ ἔλεγε πρέπει νὰ ἀποθάνουν ὅσοι φέρουν ὄνομα Βοναπάρτου. » Μετὰ τὴν ἐξουρίαν τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς Ἀγίαν Ἐλένην, ὁ Περώνουμος διέμενε εἰς Βιρτεμβέργην Τεργέστην καὶ Φλωρεντίαν.

Κατὰ τὰ 1817 ἔλαβε τὸ ἐλεύθερον νὰ εἰσέλθῃ ἐν Γαλλίᾳ. Ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους καὶ ὅτε ἠρέπανάστασις ἐξεβράχῃ συνετέλεσε πρὸς τὴν ὑψώσιν τοῦ Λουδοβίκου Ναπολεόντος, καὶ ἐστάθη εὐτυχῆς νὰ ἴδῃ πρὸ τοῦ θανάτου του καθήμενον ἐπὶ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ὀρόνου τὸν περίδοξον ἀνεψιὸν του.

Ἀπέθανε δὲ τὴν 25 Ἰουνίου 1860.

Χάρης εἰς τὸν ἐξάριετον στρατιωτικὸν διοργανισμόν μας, τὰ στρατεύματά μας μετηνέχθησαν εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου μετ' ἐκπληκτικῆς ταχύτητος. Οἱ στρατιῶταί μας ἀνεχώρησαν ἐνθουσιῶδεις καὶ εὐθυμοὶ ὡς αἰετοτε δείκνυνται ὅταν ὀδηγῶνται πρὸς καλὸν τινα πόλεμον, ὁλόκληρος δὲ ὁ τόπος συνεμερίζετο τὴν ζέσιν των.

Ἐν Παρισίοις τὰ πλήθη συνώδευον τὸν στρατὸν μέχρι τοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Λουγδούνου κράζοντα· Ζήτω ἡ Γαλλία! Ζήτω ἡ Ἰταλία! Στρατιώτης δὲν ἔμεινε μὴ εὐρὼν φίλους ἀγνώστους δεξιούμενους αὐτὸν καὶ κάποτε μεθ' ὑπερβολῆς. Σκηναὶ διάφοροι ἔλαβον χώραν ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας κατὰ τοιαύτας περιστάσεις μόνον ἐν Γαλλίᾳ βλέπει τις. Τρεῖς στρατιῶται ἀπαντήσαντες πολλοὺς φίλους κοιμῶνται ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Μεγάρου τῆς πόλεως, καὶ ὁ σιδηρόδρομος βεβιαίως δὲν τοὺς ἀναμένει· « ἄγομεν κράζει ἐργάτης τις χρειάζεται ὄχημα διὰ τοὺς τρεῖς τούτους γενναίους, προτείνω συνεισφορὰν τριάκοντα σολδίων δι' ἓν ὄχημα. » Καὶ λέγων ταῦτα ἐκτείνει τὸν πῖλον του ἐν ᾧ ἐν ἀκαρεῖ συμπληροῦται ἡ ζητηθεῖσα ποσότης, παιδίον τι εὐρίσκει τὸ ὄχημα, ὁ ἠνίοχος βλέπων τοὺς τρεῖς στρατιωτικούς, λέγει, « ἀμισθὶ θὰ τοὺς μεταφέρω· ἄς κρύψουν τὰ χρήματα διὰ νὰ καταρδεύσουν τὴν νίκην. » Εὐγε! ἠνίοχε, Εὐγε! ἐφώναξε τὸ πλῆθος. Δύω ἄλλοι στρατιῶται ἐπιβαίνουσιν ὀχήματος ἐλαυνομένου ἀπὸ ἠνίοχον ἥττον νοήμονα. « Ποῦ θὰ πάμενε ἐρωτᾷ τοὺς στρατιώτας — « Πρὸς τὴν νίκην » κράζει εἰς ἐξ αὐτῶν. — « Ἐν γνωρίζω » λέγει ὁ ἠνίοχος, « εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Λουγδούνου ἀνόητε » τῷ λέγει παιδίον τι.

Ἡ ἀναχώρησις τοῦ στρατοῦ διὰ τὴν Ἰταλίαν.

Οὐδέποτε πόλεμος ὑπῆρξε δημοτικώτερος τούτου ἐν Γαλλίᾳ. Τὸ ἐκ 500 ἑκατομμυρίων ζήτηθὲν δάνειον ἐπεψηφίσθη δημοθύμως ὑπὸ τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος, καὶ οἱ μέτοχοι ὑπέγραψαν διὰ δύο διλιόνια καὶ πεντακόσια ἑκατομμύρια, τὸ πλῆθος συνωθεῖτο πρὸ τῶν Καταστημάτων ἐν οἷς ἐνεγράφοντο. « Τί τρέχει; ἐρωτᾷ Γερμανὸς τις, τὸν ὁποῖον ἡ συρρόη τοῦ πλήθους ἐμπόδιζε νὰ διέλθῃ.—Εἶναι κηδεῖα ἀπεκρίθη ἐργάτης τις.—Καὶ τίνας κηδεῖα; — Τῆς Αὐστρίας, καὶ ἰδοὺ ἐνταῦθα ἐξοφλοῦσι τὰ δικαιώματα τοῦ ἐνταφιασμοῦ.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐξήγγειλεν ἐν τῇ πρὸς τὸν Γαλλικὸν λαὸν προκηρῦξει του, ὅτι ὁ ἴδιος ἔμελλε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ. Καὶ πραγματικῶς τὴν 11ην Μαΐου περὶ τὰς ὥρας πέντε καὶ ἡμίσειαν Μ. Μ. ἀφῆκε τὸν Κερμαϊκὸν ἀπερχόμενος εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Λουγδούνου. Ἦτο ἐν ἀνοικτῷ ὀχήματι φέρων στολὴν στρατιωτικὴν. Τὸ πλῆθος σωρειδὸν ἔτρεχε κατὰ τὴν διάβασίν του καὶ τὸν ἐχαιρέτα πανταχοῦ δι' ἀνευφημιῶν αἵτινες τῷ ἀπεδείκνυον πόσον ὁ πόλεμος τὸν ὁποῖον ἐπεχειρεῖ ἦτο συμπαθὴς εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἀπὸ τοῦ Κερμαϊκοῦ μέχρι τοῦ σταθμοῦ συνεχῆς εὐασμὸς ἐπεκράτει. Τὸ πλῆθος ἀκόρεστον ἐν ταῖς προσφωνήσεσι τοῦ μέλλοντος ἐλευθερωτοῦ τῆς Ἰταλίας ἀνῆρχετο μέχρι τῶν στεγῶν τῶν οἰκιῶν, καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα ἀντήχει ζητωκραυγῶν. « Ἄπελθε Αὐτοκράτωρ, ἔλεγεν ἐργάτης τις, ἐκ μέσου ὀμίλου τινός, ἂν ἔχῃς ἀνάγκην στρατιωτῶν εἰπέ! » Ἐπὶ τῆς πλατείας Βασιλῆς ἡ ἄμαξα τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπεσχέθη ἐπὶ τινα λεπτά ὑπὸ τοῦ πλήθους, καὶ τότε θέαμα μέγα καὶ θελκτικὸν παρέστη. Ὁ Αὐτοκράτωρ γαλήνιος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ συνέσφιγγε τὰς πρὸς αὐτὸν τεινομένας χεῖρας. Πρὸς τὰ ἀντηχοῦντα ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ εὐγε ἐνώθησαν φωναὶ παράφοροι ἄδουσαι τὴν *Μασσαλιώτιδα*, ἣτις κατὰ ταύτην τὴν περίστασιν εἶχε τὴν ἀληθῆ σημασίαν ὕμνου ἔθνικοῦ τῆς Γαλλίας, καὶ ἐργάται τινες πλησιάσαντες τὸν Αὐτοκράτορα τῷ λέγουσιν « ὕπαγε Μεγαλειότατε ὁ τόπος σὲ ἀκολουθεῖ διὰ τῶν εὐχῶν καὶ συμπαθειῶν του, κατὰ τὴν ἀπουσίαν σου θὰ ἐπαγρυπνῶμεν ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατείας καὶ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος. Εἰς μάλιστα αὐτῶν ἀνεφώνησεν « Ἴδετε τὸν Αὐτοκράτορα πῶς ἔχει τὴν νίκην ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς. »

Τὴν 14ην Μαΐου ὁ Ναπολέων Γ'ος ἐστρατοπέδευεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. « Δὲν ἔχω ἀνάγκην ἔλεγεν εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ κεντήσω τὴν προθυμίαν σας, πᾶς σταθμὸς σὰς ἀναμιμνήσκει καὶ μίαν νίκην. Εἰς τὴν ἱεράν ὁδὸν τῆς ἀρχαίας Ῥώμης ἐπιγραφαὶ ἐξετίθοντο ἐπὶ μαρμάρου

ἀναμιμνήσκουσαι εἰς τὸν λαὸν τὰ ἀνδραγαθήματά του, καὶ ὑμεῖς σήμερον διαβαίνοντες διὰ τῆς Μοντόβης, Μαρένκο, Λόδη Καστιλιόνε, Ἀρκόλε, Ρίβολι, βαδίζετε ἐν ἄλλῃ τινὶ ἱερᾷ ὁδῷ ἐν μέσῳ τῶν ἐνδόξων ἐκείνων ἀναμνήσεων. Διατηρήσατε αὐστηρὰν πειθαρχίαν ἣτις εἶναι τιμὴ τοῦ στρατοῦ· ἐνταῦθα μὴ λησμονήσητε ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἐχθροὶ ἄλλοι ἢ οἱ πολεμοῦντές σας. Κατὰ τὴν μάχην ἐστὲ συμπαγεῖς καὶ μὴ ἐγκαταλείπετε τὰς τάξεις σας διὰ νὰ βαδίσητε ἐμπρός, μὴ ἀφίεσθε εἰς τὴν μεγάλην ὀρμὴν σας, ὅπερ μόνον φοβοῦμαι. »

Ἡ Γαλλικὴ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Φωρὲν δὲν ἐβράδυνε νὰ συναντήσῃ παρὰ τὸ Μοντεβέλλον δύο μεραρχίας Αὐστριακὰς, ἐνθα σπουδαία μάχη συνήφθη καθ' ἣν ὁ στρατηγὸς Φωρὲν ἐνίκησε δοξάσας καὶ δευτέρον τὸ ἥδη ἐνδοξὸν τοῦτο χωρίον. Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐφονεύθησαν 600, ἐκ δὲ τῶν Αὐστριακῶν 2000 ἐφονεύθησαν καὶ 250 ἠχμαλωτίσθησαν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι κατὰ τοὺς λόγους τοῦ ἀρχηγοῦ των ἀνέμενον τὸν διὰ τυφεκισμοῦ θάνατον, ἀλλὰ ποία ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς των ὅταν ἐκ διαταγῆς Ναπολέοντος τοῦ Γ'. ἔτυχον πλείστων ὄσων περιποιήσεων; ἕκαστος δ' ἔλαβε κατὰ τὸν βαθμὸν του ἀπὸ 10 μέχρι 100 φράνκων. Δὲν ἐλυποῦντο δὲ δι' ἄλλο τι ἢ διὰ τὴν ἐπάνοδόν των ὑπὸ τὴν Αὐστριακὴν σημαίαν, ὅπου δὲν ἐλάμβανον ἢ μαστιγώσεις καθ' ἐκάστην καὶ χεῖριστον κρέας ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος. Ἀκροβολισταὶ τινες τῆς Ἀφρικῆς εὔρον ἐντὸς ὑπογείου κρυπτόμενον ἐντὸς κάδου δυστυχῆ τινὰ πληγωμένον· ὁποία ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη του βλέπων τοὺς γενναίους μας τοὺς ὁποίους ἐφοβεῖτο νὰ τὸν θέσουν ἐπὶ φορείου καὶ νὰ τὸν μεταφέρουν ἐπὶ τῶν ὤμων των εἰς τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον!

Τὴν ἐπιούσαν τῆς μάχης, ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεσκέφθη τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ ἔδωκε τὸν τελευταῖον ἀποχαιρετισμὸν εἰς τοὺς ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Μοντεβέλλου ἐνταφιαζομένους νεκρούς. Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ εὐσεβοῦς τούτου καθήκοντος ἐπεσκέφθη τοὺς τραυματίας, ἀκολούθως ἔμπροσθεν τῶν στρατιωτῶν ἐνηγκαλίσθη τὸν στρατηγὸν Φωρὲν καὶ τὸν ἠὺχαρίστησεν ἐν ὀνόματι ὅλου τοῦ στρατοῦ.

Οἱ Αὐστριακοὶ ἔψαλον δοξολογίαν ἐν Βιέννῃ ἀλλ' ἔφευγον ἀπὸ προσώπου μας. Ὁ Ἀρχιστράτηγός των Γουηλάης δὲν ἐνόησε τὴν κίνησιν τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ διαβάνας ἀμαχητὶ τὸν Πῶ εἰς Κασάλην.

Δευτέραν φορὰν ἐνίκησμεν εἰς Παλέσρον, ὅπου ἡ ἐνθουσιώδης ὀρμὴ τῶν Ζουάβων ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοσοῦτον τρόμον ὥστε ἐφαίνοντο ὡς ζητοῦντες νὰ κρυφθῶσιν ἐν τοῖς τηλεβόλοις. Ἀλλὰ μετὰ τὴν μάχην οἱ λέοντες οὗτοι ἐφάνησαν πλήρεις φιλανθρωπίας μετερχό-

μενοι τὸν νοσοκόμον καὶ περιθάλλοντες τοὺς τραυματίας τῶν πολεμίων μετὰ τῆς αὐτῆς φροντίδος καὶ ζήλου ὡς καὶ τοὺς συμπτριώ-
τάς των.

Ἡ ἐν Παλέρμῳ μάχη πληροὶ ἴσως τὴν ὠραιότεραν σελίδα τῆς ἱστορίας τῶν Ζουάβων ἐμπλεων τοσοῦτων ὠραίων πράξεων καὶ ἀνδραγαθιμάτων. Ἡ βραδύτης τῶν Αὐστριακῶν δὲν συνεβιβάζετο μὲ τὴν ἀκάθεκτον ὀρμὴν πολεμίων ἐπιπιπτόντων ὡς κεραυνός.

Ἐν τούτοις ὁ Γουηλάης ἐννοήσας τὸ σχέδιον τοῦ στρατοῦ μας, ἔσπευσε νὰ πέμψῃ τὸ τάγμα του μεταξὺ Τεσσίνου καὶ Μιλάνου, ὅπου ἡ μάχη δὲν ἐβράδυνε νὰ συναφθῇ. Ὁ Αὐτοκράτωρ τὴν 2 Ἰουνίου εἶχε διατάξει τὸν Μάκ Μαὼν νὰ διαβῇ τὸν Τεσσίνον διευθυνόμενος εἰς Τούρβιγον καὶ νὰ στρατοπεδεύσῃ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ὁ ἴδιος δὲ ἐπὶ κεφαλῇ τῆς Αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς διέβη τὸν ποταμὸν διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου τὴν ὁποίαν οἱ Αὐστριακοὶ δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ καταστρέψουν, ἀντικρυ τοῦ χωρίου τούτου ἔκειτο ἡ Μαγέντα, ὅπου ἔπρεπε νὰ φθάσῃ ὁ Μάκ Μαὼν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχε μέγα διάστημα νὰ διατρέξῃ, ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἤρξατο τῆς προσβολῆς εἰμὴ ἀφοῦ ἤκουσε τὸ τηλεβόλον τοῦ Μάκ Μαὼν. Ἐκάλεσε τότε τοὺς ἐπιλέκτους τῆς φρουρᾶς πρὸς τὴν ὁδὸν Μαγέντας, ἀλλ' ἡ ὁδὸς αὕτη διεκόπτετο ὑπὸ διώρυγός τινος ἐπὶ τῆς ὁποίας διήρχετο σιδηρόδρομος καὶ τῆς ὁποίας τὰ προχώματα ἦσαν περιτειχισμένα. Ὁ Αὐτοκράτωρ γνωρίζων ὅτι οἱ Αὐστριακοὶ δύνανται νὰ προσβληθῶσιν ἐκ τῶν ὑπισθεν, παρορμᾷ τοὺς 6000 ἄνδρας του ὀρμήσαντας μετὰ τεραστίας γενναιότητος καὶ θριαμβεύσαντας κατ' ἀρχὰς καθ' ἀπάντων τῶν προσκομμάτων· ἀλλ' αἰφνης ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐχθρῶν αὐξάνει, ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἀκούει πλέον τὸ τηλεβόλον τοῦ Μάκ Μαὼν, καὶ ὅμως γαλήνιος ἀπτόητος καὶ ἀπαθὴς ἐν μέσῳ τῶν σφαιρῶν διατάττει τὴν ἐξακολούθησιν τῆς μάχης. « Οὐδεὶς εἰσέτι, λέγει πρὸς τὸν στρατηγὸν Ρενὸλ δὲ-Ζάν-Δ'-Ἀνζελή, ζητεῖ ἐπικουρίαν, διατηρήθητι » ἑξ̄ χιλιάδες ἄνδρες γενναίως ἀντέστησαν ἐπὶ τέσσαρας ὥρας πρὸς δεκαπλασίους δυνάμεις· ἐπὶ τέλους τὰ στρατεύματα τοῦ Κανροβὲρ καὶ τοῦ Νιέλ τρέχουν πρὸς τὴν συμπλοκὴν καὶ τὸ τηλεβόλον τοῦ Μάκ Μαὼν ἀκούεται, οἱ δὲ Αὐστριακοὶ διωκόμενοι ὑπ' αὐτοῦ καὶ προσβαλλόμενοι καὶ κατὰ μέτωπον καὶ κατὰ πλευρὰν ὑποχωροῦν, τὴν δὲ 7ην ὥραν τῆς ἐσπέρας ἤραμεν μεγίστην νίκην καθ' ἣν ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεδείξατο ὅλας τὰς ἀρετὰς στρατηγοῦ καὶ τὸ ἀτρόμητον στρατιώτου.

Κατὰ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ἡμέραν ἀπωλέσαμεν 4000 ἄνδρας φονευ.

θέντας και πληγωθέντας, ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς εἰς 20000 ἠρίθμει τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πεσόντας και ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν 7000 αἰχμαλώτους.

Ἡ ἐν Μαγέντα μάχη.

Τὸ ἐν Μαγέντα πεδῖον τῆς μάχης παρίστανε θέαμα ἀπερίγραπτον. Αἱ ὁδοὶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ διτρόχων ἀμαξῶν ἡμιόνων και φορειῶν, μετακομιζόντων τοὺς τραυματίας. Οἱ γενναῖοι οὗτοι συντριβέντες ὑπὸ τῶν μύδρων δὲν ἐγόγγυζον, ἄπειροι δὲ συγκινητικαὶ σκηναὶ συνέβησαν, φίλοι ἀμοιβαίως συσφίγγοντες τὰς χεῖρας ἐξέπνεον ψιθυρίζοντες, Ζήτω ἡ Γαλλία!

Ἰπασπιστὴς τις τοῦ Κανροβέρ λέγει ὅτι οἱ τραυματῖαι διὰ νὰ φθάνωσιν εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἔπρεπε νὰ διέρχωνται διὰ τοῦ μέρους ὅπου εὐρίσκετο ὁ Αὐτοκράτωρ. Ὅπως οἱ υἱοὶ τοῦ διαβοήτου ἐκείνου καταδίκου ἠναγκάσθησαν νὰ συνάζουν τὸ αἷμα τοῦ πατρός των ὑπὸ τὸ ἰκρίωμα, οὕτω και ὁ Αὐτοκράτωρ ἐκθέσας ὁ ἴδιος τὸ σῶμά του εἰς τὰς σφαίρας ἠσθάνετο νὰ πίπτῃ ἐπὶ τῆς καρδίας του σταγὼν πρὸς σταγόνα τὸ αἷμα τοῦ στρατοῦ του. Αἴφνης τὸ βλέμμα του προσηλώθη εἰς φορεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατέκειτο στρατιώτης μετὰ προσώπου ἰδιαιτέραν τινα ἐντύπωσιν ἐμποιοῦντος· αἱ κνῆμαί του ἦσαν κεκαλυμμέναι ἀπὸ τὴν τεφρόχρων ἐφεστρίδα του, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦσαν ἀκόμη ἐγκεκολλημέναι αἱ ἐξ ἐριούχου ἐπωμίδες του, χονδρὸς τις χιτῶν μόνος ἐσκέπαζε τὸ σῶμά του, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν κάτω μέρος ἦτο πλήρες καθημαγμένων

οὐλῶν, τὸ δ' ἄνωθεν παρίστανε θέαμα φρικῶδες. Σφαῖρα διαπεράσασα τὴν ὠμοπλάτην τοῦ τῷ ἀπέκοψε τὸν βραχίονα, τὸ προσβληθὲν ἀπὸ τὴν σφαῖραν μέρος ἐπαρουσίαζε πληγὴν ἀποτρόπαιον, κατὰ μεγάλην ἐπιφάνειαν ἐρυθρωμένης σαρκὸς ἐπὶ τῆς ὁποίας συνεστρίβοντο διεσπρηγμένα ἴνες. Καὶ ὁμοίως ὁ στρατιώτης οὗτος ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διαβαίνων πρὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος διὰ προσπαθείας ἀνηκούστου (διότι πλὴν τῆς ῥηθείσης πληγῆς εἶχε καὶ ἑτέραν ἐπὶ τῆς κοιλίας) κωλύθη νὰ ἀνεγερθῆ καὶ καθίσας ἐφώνησε πρὸς τὸν Ἀυτοκράτορα· « Μεγαλειότατε τὴν χεῖρά σου » μὲ τὸν παράξενον ὀρμητικὸν καὶ ὑπόκωφον τόνον ἠχοῦντα τὸ φοβερὸν καὶ τὸ ἀπεγνωκὸς ὅπερ προσλαμβάνει ὁ ἀνθρώπινος λόγος κυμαινόμενος ὡς ἔντρομον στρουθίον τῆς νυκτὸς μεταξύ τῶν τοίχων τῆς καλύβης ὅθεν τὸ διώκει ὁ θάνατος. Πρὸς ταύτην τὴν πρόσκλησιν ὁ Ἀυτοκράτωρ ὡς εἰ ὑπεράνθρωπος δύναμις ἐκάλει αὐτὸν, προσῆλθε βραδέως καὶ προσῆψε γυμνὴν τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὴν χεῖρα τοῦ ἀγωνιῶντος στρατιώτου τὴν τεινομένην ὑπὲρ τὸν ἐπενδύτην του, πλησίον τῆς χαινούσης πληγῆς ἣτις ἦτο ἡ αἰτία τῆς γενοχωρίας του, μετὰ τὴν δεξιῶσιν ταύτην τὸ φορεῖον ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Τὸ μέτωπον τοῦ στρατιώτου ἦτο φαιδρὸν, τὸ δὲ τοῦ Ἀυτοκράτορος συνωφρυσμένον. Ὁ Ἀυτοκράτωρ ἔδωκεν ἐπίσης τὴν χεῖρα πρὸς ἀξιωματικὸν πληγωμένον εἰς τὸ στῆθος, ὅστις παρερχόμενος ἔμπροσθέν του ἀνηγέρθη ἐπὶ τοῦ φορείου διὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ διὰ φωνῆς ἐχούσης τι νεάζον καὶ θελκτικόν. Ἐν τούτοις τὴν ζωηροτέραν ἀνάμνησιν κατέλιπε ἡ τοῦ ἠκρωτηριασμένου στρατιώτου δεξιῶσις ἐκείνη ἐπὶ φορείου κοσμημένου μ' ἐπωμίδας ἐξ ἐριούχου ἣτις βαθέως μὲ συνεκίνησε. »

Μυρία δείγματα γενναιοφροσύνης ἐξελάμπρυνον τὴν μεγάλην νίκην ἣν ὁ στρατὸς μας ἤρατο. Οἱ στρατιῶται μας ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς τῶν πολεμίων μετὰ τῆς αὐτῆς εὐλαβείας μεθ' ἧς καὶ τοὺς τῶν συμπατριωτῶν των θάπτοντες αὐτοὺς εἰς τοὺς ἰδίους λάκκους τοὺς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης σκαφέντας. « Διατί νὰ τοὺς χωρίσωμεν, ἔλεγον, φίλοι καὶ ἐχθροὶ ἅπαντες καλῶς ἐπολέμησαν. »

Ὁ στρατηγὸς Μὰκ Μαὼν καὶ Ρενὸλ δὲ Ζὰν Δ' Ἀνζελὴ τῶν ὁποίων ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ στρατηγικὴ ἐμπειρία ἐξησφάλισαν τὴν νίκην προύχθησαν εἰς βαθμὸν Στραταρχῶν. Ἀγγλικὴ τις ἐφημερὶς ἀναφέρει τα εἰς Μαγένταν γεγονότα ἔλεγεν· « ὁ Ἀυτοκράτωρ ἔδειξεν εἰς ταύτην τὴν πρώτην ἐκστρατείαν του, ὅτι ἦτο κάτοχος ὅλων τῶν πρὸς τὸν πόλεμον ἀναγκαίων προσόντων, εἶνε ἀνὴρ ἰκανὸς νὰ κυβερνᾷ ἄνδρας. »

Ἡ νίκη τῆς Μαγέντας ἤνοιξεν εἰς τὸν στρατὸν μας τὴν πρὸς τὸ Μι-

λάνον ὁδόν. Ὁ Μὰκ Μαὼν εἰσῆλθεν εἰς τὸ Μιλάνον τὴν 7ην ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Βου σώματος, ὁ λαὸς ἐμεθύσθη ὑπὸ χαρᾶς, ἡ ἀτμοσφαῖρα ἀντήχει ἀπὸ εὐγε, καὶ βροχὴ ἀνθέων ἐπιπτεν ἐπὶ τὸν στρατόν μας. Πενταετὲς κοράσιον μὲ λευκὴν ἐσθῆτα φέρον ἀνθοδέσμην πλησιάζει τὸν στρατάρχη· ὁ στρατάρχης τὸ λαμβάνει ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου του, τὸ δὲ κοράσιον περιστρέφον τὰς μικρὰς χεῖράς του περὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ νικητοῦ τὸν στέφει μὲ ἄνθη καὶ τὸν κατασπάζεται.

Τὴν 8ην ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ Βίκτορος Ἐμμανουὴλ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λομβαρδίας· « Ἰπόθεσόν τι, λέγει μάρτυς αὐτόπτης, μὴ ἔχον ὄνομα εἰς οὐδεμίαν γλῶσσαν, φρενίτιδα ἀπαράστατον, πολλαπλασίασον τὴν μέθην τῆς ἀγαλλιάσεως διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, πρόσθεσον τὴν φρενίτιδα εἰς τὴν ἕξαψιν, καὶ θὰ ἔχῃς ἀμυδράν τινα ἰδέαν τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν θεάματος ἐν Μιλάνῳ. Δὲν ἦτο πλέον πόλις ἦτο ἠφαίστειον, ὑπὸ καυστικὸν ἥλιον ὅλαι αἱ ὁδοὶ ἦσαν κεκοσμημέναι ἐκ τροπαίων σημαίων κυμαινομένων εἰς πᾶν παράθυρον καὶ πάντα ἐξώστην. Πανταχοῦ γυναῖκες κεκοσμημέναι ἐξαισίως ἐχειροκρότου, ἔσειον τὰ ρινόμακτρα, ἔρριπτον ἄνθη καὶ ἀσπασμοὺς κατὰ τὴν διάβασιν τῶν στρατηγῶν τῶν Γαλλικῶν καὶ Πεδεμοντίων ταγματῶν. Τὸ πλῆθος ὡς θάλασσα ἐκυμαίνετο ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἡ ἀτμοσφαῖρα ἀντήχει ὑπὸ ζητωκραυγῶν καὶ χειροκροτημάτων, ὁ ἐνθουσιασμός ἦτο μέγας. » Ἡ ἀγαλλίασις ἠϋξήσθη περισσότερο ἐπὶ τῇ εἰδήσει ὅτι ὁ στρατηγὸς Βαραγιέ Δ' Ἰλλιέ ἤρατο νίκην παρὰ τὴν κώμην Μαρρινιὰν ὀλίγας λεύγας τοῦ Μιλάνου ἀπέχουσας, καὶ ἤδη ἐνδοξὸν ἀπὸ λαμπροῦ ἀνδραγαθήματος τῶν ὀπλων τῆς Γαλλίας.

Ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ ἴστατο γαλήνιος καὶ σοβαρός. Ἡ πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς ἐπομένῃ προκήρυξις ἐξεθάμβησεν ἅπασαν τὴν Εὐρώπην.

« Ἰταλοὶ, τῆς τύχης τοῦ πολέμου ὀδηγησάσης ἡμᾶς σήμερον εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λομβαρδίας προάγομαι νὰ σᾶς εἶπω πῶς ἐνταῦθα εὐρίσκομαι.

» Ὅτε ἡ Αὐστρία προσέβαλεν ἀδίκως τὸ Πενδεμόντιον ἀπεφάσισα νὰ βοηθήσω τὸν σύμμαχόν μου βασιλέα τῆς Σαρδηνίας, ἡ τιμὴ καὶ τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας μοι ἐπέβαλλον τὸ καθῆκον τοῦτο. Οἱ ἐχθροὶ σας οἵτινες ἐπίσης εἶναι καὶ ἰδικοὶ μου ἀπεπειράθησαν νὰ ἐλαττώσουν τὴν παγκόσμιον πρὸς τὸν ἀγῶνά σας συμπάθειαν, διαδίδοντες ὅτι ἐπεχείρουν τὸν πόλεμον ἢ ἐξ ἀτομικῆς φιλοδοξίας ἢ διὰ νὰ ἐπεκτείνω τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας. Ἐὰν ὑπάρχουν ἀκόμη ἄνθρωποι μὴ κατανοοῦντες

τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ζῶσι, δὲν καταλογίζομαι μεταξὺ τούτων. Κατὰ τὴν πεφωτισμένην κατάστασιν τῆς κοινῆς γνώμης καθίσταται τις σημερον μέγας, μᾶλλον διὰ τῆς ἠθικῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ ἢ διὰ τῶν ἀνωφελῶν κατακτήσεων, καὶ ὑπερηφάνως ἐπιζητῶ τὴν ἠθικὴν ταύτην ἐπιρροὴν συντελῶν εἰς τὸ νὰ καταστήσω ἐλευθέραν μίαν τῶν ὠραιοτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ ὑποδοχὴ σας μὲ ὑποδεικνύει σαφέστατα ὅτι ἤδη μὲ ἐννοήσατε. Δὲν ἔρχομαι ἐνταῦθα μετὰ συστήματος προσχεδιασμένου διὰ νὰ στερήσω τι ἀπὸ τοὺς Μονάρχας, οὔτε νὰ σᾶς ἐπιβάλλω θέλησιν. Ὁ στρατός μου εἰς δύο τινα μόνον θὰ ἐνασχοληθῇ, νὰ πολεμήσῃ τοὺς ἐχθρούς σας καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν, οὐδαμῶς δὲ θὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν τῶν νομίμων πόθων σας. Ἡ θεία πρόνοια εὖνοεῖ ἐνίοτε τοὺς λαοὺς ὡς τὰ ἄτομα, παρέχουσα αὐτοῖς τὴν εὐκαιρίαν νὰ μεγαλυνθῶσιν ἐξ ἀπρόπτου, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ γνωρίζωσι νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς περιστάσεως ἐπωφελήθητε ὅθεν τῆς παρουσιζομένης σας τύχης. Ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀνεξαρτησίας σας τοσάκις ἐκφρασθεῖσα καὶ τοσάκις διαψευθεῖσα, θὰ πραγματοποιηθῇ ἂν φανήτε ἄξιοι. Συνχσπίσθητε ὅθεν ἅπαντες πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ τόπου σας. Ὄργανισθητε στρατιωτικῶς, σπεύσατε ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Βίκτορος Ἐμμανουήλ ὅστις τοσοῦτον εὐγενῶς σᾶς ἐδειξεν ἤδη τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς. Ἀναμνησθεσθε ὅτι ἄνευ πειθαρχίας δὲν ὑπάρχει στρατός καὶ καταφλεγόμενοι ἀπὸ τὸ ἱερόν πυρ τῆς πατρίδος ἐστὲ σήμερον ἅπαντες στρατιῶται, ὅπως αὔριον γείνητε πολῖται ἐλεύθεροι χώρας μεγάλης. »

Ἐν τούτοις οἱ Αὐστριακοὶ διέβησαν τὸν Μίνσιον προσποιούμενοι ὅτι μᾶς ἐγκαταλείπουν τὴν Λομβαρδίαν. Ὁ Αὐτοκράτωρ τοὺς κατεδίωξε τάξας τὰ στρατευτικὰ σώματα κλιμακῆδὸν εἰς ὀλίγην ἀπ' ἀλλήλων ἀπόσχαιν· τὰ δὲ συνετὰ ταῦτα μέτρα μᾶς ἀπέφερον περιφανεστάτην νίκην.

Τὴν 24ην Ἰουνίου τὰ τάγματά μας ἐβάδιζον μεταξὺ τῶν δύο καὶ τριῶν ὥρων τῆς πρωῆς. Αἴφνης προβάλλουσι τάγματα Αὐστριακῶν καὶ τὰ ὕψη γέμουσι πυκνοῦ πλήθους. Τοῦ πολεμίου στρατοῦ παλινδρομήσαντος ἡ μάχη ἀμέσως ἤρξατο.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐκ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς Καστιλιῶνης παρατηρεῖ τὸ εὐρὺ τοῦτο πεδῖον τῆς μάχης ἐκτεινόμενον ἐπὶ πλάτους πέντε λευγῶν. Ἀφοῦ συνεπλήρωσε διὰ τῆς φρουρᾶς του τὰ διαστήματα τὰ χωρίζοντα τὰ σώματα τοῦ στρατοῦ ἀπ' ἀλλήλων, προσβάλλει τὸ κέντρον, μετὰ σφοδροτάτην δὲ καὶ ἐνδοξον προσβολὴν τὰ στρατεύματά μας κατάρθωσαν ν' ἀποδιώξουν τοὺς Αὐστριακοὺς ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ Σόλφερινου.

Τὸ ὄροπέδιον τοῦ Σολφερίου.

Ἐπὶ τέλους τὰ πάντα ὑποκύπτουν ἀπέναντι τῆς ἀδαμάστου Γαλιλικῆς ὀρμῆς. Περὶ τὴν ἕνῃ ὥραν τῆς ἑσπέρας ὁ ἐχθρὸς ἔφευγε πανταχόθεν καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν, καὶ ἤθελε παντάπασι καταστραφῆ ἄνευ τῆς ἐξεγερθείσης σφοδρᾶς καταιγίδος ἣτις ἐμποδίζουσα τὴν ὄψιν τοῦ πεδίου τῆς μάχης τοῖς ἐπέτρεψε νὰ διαβῶσιν αὐτὴς τὸν Μίνσιον ἐν ἀταξία.

Οἱ Γάλλοι ἐφόνευσαν καὶ ἐπλήγωσαν τριάκοντα χιλιάδας Αὐστριακούς, ἔλαβον τρεῖς σημαίας καὶ τριάκοντα τηλεβόλα καὶ ἠχμαλώτισαν ἑπτὰ χιλιάδας, ὥστε ἐγένετο θανάσιμον τραῦμα διὰ τὴν Αὐστρίαν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ τοῦ θριάμβου πρὸς τὸν ὁποῖον συνετέλεσεν ἔγραφε πρὸς τὴν Αὐτοκράτειραν. « Μεγίστη μάχη! μεγίστη νίκη! ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς στρατιώτας. » Ἡ μάχη αὕτη ὑπερβαίνει τὰς λαμπρὰς ἀναμνήσεις τοῦ Λονάτου! καὶ Κασσιλιόνε! Ἐπὶ δέκα ἕξ ὥρας ἀπωθήσαντες τὰς προσβολὰς διακοσίων πενήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν ἡ ὀρμὴ σας δὲν ἐπεσχέθη οὔτε ὑπὸ τοῦ πολυαριθμοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ἐχθροῦ οὔτε ὑπὸ τῶν ὀχυρῶν θέσεών του.

Πρὸ τῆς ἀξιομνημονεύτου ταύτης ἐκστρατείας ὁ Ναπολέων Γος ἐφαίνετο εἰς τὴν Γαλλίαν ὡς μέγας κυβερνήτης καὶ βαθὺς πολιτικός. Τὰ δ' ἐν Ἰταλία ἀνδραγαθήματά του προσέθεσαν λίθον πολύτιμον εἰς

τὸ λαμπρὸν διάδημά του, καὶ ἐπέσυρον τὸν θαυμασμὸν καὶ τῶν πολεμίων του καὶ ὡς στρατηγοῦ καὶ ὡς στρατιώτου.

Ὁ Ναπολέον διήλθε τὴν νύκτα ἐν τῷ θαλάμῳ ἐν ᾧ τὴν πρῶταν κατώκει ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, ὅστις ὡς φαίνεται κατὰ τὴν ὑστάτην πλέον ὥραν ἐγκατέλειψε τὴν οἰκίαν ταύτην κειμένην παρὰ τῷ γενικῷ στρατοπέδῳ καὶ μικροῦ ἐδέησε νὰ ζωγρηθῆ παρὰ τῶν στρατιωτῶν μας. Τὸ πρῶτον εἰσελθὼν εἰς Καβριάνην τάγμα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν αἰχμαλώτου τινος Λομβαρδοῦ ὤρμησε πρὸς τὴν οἰκίαν ταύτην, ἐν τῷ διαρρήγνυειν δὲ τὴν θύραν Ἰταλὸς παρουσιασθεὶς πρὸ τῆς φλοιᾶς. « Μὴ προχωρῆτε ἀπωτέρω λέγει πρὸς τὸν ἀντισυνταγματάρχην, ὁ Αὐτοκράτωρ ἐντεῦθεν ἔφυγεν, λάβετε τὴν συντομωτέραν ταύτην ὁδὸν καὶ θὰ τὸν αἰχμαλωτίσητε. » Οἱ γενναῖοι οὗτοι ἄνδρες ἐπίστευσαν εἰς τὸ σεβάσμιον τοῦ χαρακτήρος τοῦ Ἰταλοῦ καὶ ὑπέπεσαν εἰς ἔνεδρὰν τινα Τυρωλίων.

Ἡ Εὐρώπη ἀνέμενεν ἀκόμη νὰ μάθῃ τὰς λεπτομερείας τῆς μεγάλης ἡμέρας τοῦ Σολφερίνου, ὅτε ἡ εἰδήσις διεδόθη ὅτι οἱ δύο Μονάρχαι συνελθόντες ἐν Βιλλαφράνκα συνυπέγραψαν τὴν 11ην Ἰουλίου τοὺς προκαταρκτικοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης διὰ τῆς ὁποίας ὁ Αὐτοκράτωρ ἰωσὴφ μετεβίβαζε τὰ ἐπὶ τῆς Λομβαρδίας δικαιώματά του εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Ναπολέοντα, ὅπως οὗτος διαβιβάσῃ αὐτὰ εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Σαρδηνίας. Ἡ Ἀγγλία διανοουμένη νὰ προτείνῃ τὴν μεσολάβησίν της καὶ ἡ Πρωσσία ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐπέμβῃ ἔμειναν ἐμβρόντητοι, ἡ δὲ λοιπὴ Εὐρώπη ἐξεπλάγη πρὸς τὸ ἄκουσμα. Πολλοὶ κατηγόρησαν τὸν Ναπολέοντα Γον, διότι δὲν ἐπωφελήθη τῆς νίκης, ἀλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ εἶχε λόγους ἰσχυροὺς διὰ νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τῆς Βιλλαφράνκας, τοὺς ὁποίους ἐξέθεσε πρὸς τὰ Κυβερνητικὰ σώματα τοῦ Κράτους ἅμα ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν διὰ τοῦ ἐπομένου λόγου.

» Ἐπανερχόμενος ἐν μέσῳ ὑμῶν, οἵτινες κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου περιεφρουρήσατε τὴν Αὐτοκράτειραν καὶ τὸν υἱὸν μου μετὰ τοσαύτης ἀφοσιώσεως, καθῆκόν μου πρῶτον θεωρῶ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω, εἶτα δὲ νὰ σᾶς διαφωτίσω περὶ τῆς ἀφετηρίας τῆς διαγωγῆς μου.

» Ὅτε μετὰ εὐτυχῆ δίμηνον ἐκστρατείαν, ὁ Γαλλικὸς καὶ Σαρδικὸς στρατὸς ἐφθασαν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Βερόνης, ἡ πάλῃ ἐμελλεν ἀφεύκτως ν' ἀλλάξῃ φάσιν στρατιωτικῶς τε καὶ πολιτικῶς. Διότι δυστυχῶς ἤμην ἀναγκασμένος νὰ προσβάλλω κατὰ μέτωπον ἐχθρὸν ὀπισθεν μὲν ὠχυρωμένον, ἐκ πλαγίων δὲ φυλαττόμενον ἀπὸ τὴν οὐδετερότητα τῶν περικυκλούντων αὐτὸν κρατῶν, ὥστε ἐπιχειρῶν μακρὸν καὶ μά-

ταϊὸν πολιορκητικὸν πόλεμον, ἤθελον ἔχει ἀπέναντί μου τὴν Εὐρώ-
πην ὠπλισμένην καὶ ἐτοίμην ἢ νὰ διαφιλονεικῆσῃ τὰς ἐπιτυχίας μας,
ἢ νὰ καταστήσῃ σοβχωτέρας τὰς ἀτυχίας μας.

» Καὶ ὁμως ἡ δυσχέρεια τῆς ἐπιχειρήσεως οὔτε τὴν ἀπόφασίν μου
ἤθελε κλονήσῃ, οὔτε τὴν ἀνδρείαν τῶν στρατιωτῶν μας ἤθελεν ἀνα-
στείλει, ἐὰν αἱ θυσίαι δὲν ἦσαν ὅλως δυσχνάλογοι πρὸς τὰ προσδοκώ-
μενα ἀποτελέσματα, διότι ἔπρεπε ν' ἀποφασίσωμεν νὰ συντρίψωμεν
ἀναφανδὸν τὰ παρεμβαλλόμενα προσκόμματα τῶν οὐδετέρων κρατῶν,
κηρύττοντες τὸν πόλεμον ἐπὶ τοῦ Ῥήνου καὶ Ἀδρίγου, νὰ ἐνισχύωμεν
παρρησία τὰς ἐπαναστάσεις, καὶ νὰ χύσωμεν εἰσέτι αἷμα πολύτιμον
οὔτως ἀφθόνως ἤδη χυθὲν, καὶ ἐπὶ τέλους διότι ἔπρεπε νὰ ἀναλάβω-
μεν κίνδυνον μὴ ἐπιτρεπόμενον εἰς μονάρχην, εἰμὴ μόνον ὅταν πρό-
κηται περὶ ἐλευθερίας τοῦ Κράτους αὐτοῦ.

» Ὅθεν οὔτε ἀκηδία ἢ χαυνότης, οὔτε ἐξασθένησις ἢ ἐξάντλησις,
οὔτε ἰδέα ἐγκαταλείψεως τοῦ εὐγενοῦς ἀγῶνος τὸν ὁποῖον ἠθέλησα νὰ
ὑπηρετήσω μὲ ὤθησαν εἰς τὴν ἀναστολὴν τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἡ μόνη
ἀπηχοῦσα ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὑψηλοτάτη φωνὴ τοῦ μόνου καὶ ἀπολύτου
συμφέροντος τῆς Γαλλίας.

» Καὶ νομίζετε ὅτι ὀλίγον ἐμόχθησα ὅπως θέσω χαλινὸν εἰς τὴν
ὄρμην καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν γενναίων στρατιωτῶν μας, οἵτινες ἐπι-
μόνως ἀπήτουν νὰ χωρήσωσιν εἰς τὰ ἐμπρός;

» Νομίζετε ὅτι ἐθεώρησα μικροῦ λόγου ἄξιον ν' ἀφαιρέσω ἀπροκα-
λύπτως ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸ πρόγραμμα μου τὴν ἀπὸ τὸν
Μίνσιον μέχρι τοῦ Ἀδριατικοῦ ἐκτεινομένην χώραν;

• » Νομίζετε ὅτι ἐκποδῶν ἐποησάμην τὴν ἀπώλειαν τοσούτων προσ-
δοκιῶν καὶ τοσούτων στρατιωτικῶν ἐλπίδων καρδιῶν ἐντίμων;

» Ὅπως ὑπηρετήσω τὴν Ἰταλικὴν ἐλευθερίαν ἐπεχείρησα τὸν πόλε-
μον παρὰ τὴν θέλησιν τῆς Εὐρώπης, ἅμα δὲ αἱ τύχαι τῆς πατρίδος
μου διέτρεχον κίνδυνον ἐκλείσῃ τὴν εἰρήνην.

» Ἀλλὰ μήπως οἱ μόχθοι μας καὶ αἱ θυσίαι μας εἶνε παντάπασιν
ἀπώλεια; οὐχὶ βεβαίως. Ὡς εἶπον καὶ πρὸς τοὺς στρατιώτας μου ἀνα-
χωρῶν, δικαιοῦμεθα νὰ ἡμεθα ὑπερήφανοι διὰ τὰύτην τὴν βραχυχρό-
νιον ἐκστρατείαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν τέσσαρσι μάχαις καὶ δυσὶν ἀ-
ψιμαχίαις πολυάριθμος στρατὸς καλῶς ὀργανισμένος καὶ γενναῖος ὑπέ-
στη τρομερὰν ἦτταν. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Πεδεμοντίου πρὸ μικροῦ ὀνομα-
ζόμενος φύλαξ τῶν Ἄλπεων, εἶδε τὴν χώραν του ἀπηλλαγμένην εἰς-
βολῶν, τὰ δὲ ὄρια τοῦ Κράτους του ἐκτεινόμενα ἀπὸ Τεσσίνου μέχρι

Μινσίου. Τὴν ἰδέαν ἰταλικῆς ἐθνότητος παρεδέχθησαν ἀκόμη καὶ οἱ προφανέστεροι πολέμοί της. Ἄπαντες τέλος οἱ μονάρχαι τῆς Χερσονήσου ἐνόησαν τὴν ἀνάγκην σωτηρίων μεταρρυθμίσεων.

»Ὡστε ἀφοῦ ἔδωκα νέον δείγμα τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος τῆς Γαλλίας, ἡ εἰρήνη τὴν ὁποίαν ἔκλεισα θὰ ἦνε γόνιμος εὐτυχῶν ἀποτελεσμάτων, ἅτινα ἐν τῷ μέλλοντι καθ' ἑκάστην θ' ἀποκαλύπτωνται πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Στρατάρχης Καρροβιέρ.

ἵνα βεβαιωθῇ ἰδίους ὄμμασι περὶ τῆς καλῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἰδεῶν του ἀνερευνῶν νεώτερόν τι ὠφέλιμον νὰ πράξῃ καὶ πληροφορούμενος περὶ παντός συντείνοντος πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς χώρας. Οὐδέποτε μονάρχης ἐγένετο προσφιλέστερος τῷ λαῷ αὐτοῦ, οὔτε λαὸς συνέδραμεν ἐπὶ τοσοῦτον τὸν Μονάρχην του πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων τούτων ἔργων. Ἀλλὰ καὶ ἡ θεία Πρόνοια ἔγεινεν ἄρωγός τῶν θαυμασίων προσπαθειῶν του, εὐδοκήσασα ἵνα ἐπὶ πολὺ παραμείνῃ ἡ Αὐτοκρατορία αὐτοῦ, παρσχοῦσα αὐτῷ τὴν θαυμαστοτάτην ἐν ἀνθρώποις σύζυγον, δωρησαμένη αὐτῷ τέκνον θελκτικώτατον, καὶ ἐν τῇ ἀπειρῷ αὐτῆς ἀγαθότητι καὶ αἰωνίῳ δικαιοσύνῃ ἐπιδαψιλεύσασα αὐτῷ τὴν γλυκεῖαν ταύτην ἀμοιβὴν τῶν πικρῶν τῆς ἐξουσίας.

Ἡ συνθήκη τῆς Ζουρίχης ἥτις ἀπλῶς ἦτο ἡ ἐπανάληψις τῶν προκαταρκτικῶν ὄρων τῆς Βιλλαφράνκας ἐκάνομιζεν ὀριστικῶς μόνον τὴν παρχώρησιν τῆς Λομβαρδίας, ὁ δὲ ὄργανισμός τῆς Ἰταλίας ἐμελλε νὰ γείνῃ ἔργον συνεδρίου ἀλλ' ἐγένετο ἔργον τῶν γεγονότων.

Παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ναπολέοντος ὅστις ὑπεστήριζε πάντοτε τὸ πρόγραμμά του ὑπὲρ Ἰταλικῆς Ὁμοσπονδίας, ἅπαντα τὰ κράτη τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας προσηρτήθησαν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸ Πεδεμόντιον. Ὁ Αὐτοκράτωρ διεκήρυξε τότε, ὅτι δὲν ἀντίστατο μὲν πρὸς τὴν Ἰταλικὴν θέλησιν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀνευ ἀνησυχίας δὲν ἠδύνατο νὰ βλεπῇ σχηματιζόμενον ἰσχυρὸν βασιλεῖον παρὰ τὰ μεσημβρινὰ σύνορά του καὶ ἐζήτησε τὰς ἐπὶ τῶν Γαλλικῶν πλευρῶν τῶν Ἄλπεων ἐπαρχίας τὴν Νίκαιαν καὶ Σαβοῦαν. Τοῦ δὲ Πεδεμοντιῦ ὑποχωρήσαντο, εἰς τὸ δίκαιον τῆς αἰτήσεως ταύτης, ἡ Νίκαια καὶ Σαβοῦα προσηρτήθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ γενικῆς ψηφοφορίας τῶν κατοίκων ἀποφανθέντων ὑπὲρ τῆς προσάρτησεως, καὶ οὕτως ἡ Γαλλία προσεκτήσατο τὰς δύο ταύτας ἐπαρχίας, αἵτινες διηρέθησαν εἰς τρεῖς νομαρχίας.

Μετ' οὐ πολὺ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως κατὰ μίμησιν τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας προσηρτήθη εἰς τὸ Πεδεμόντιον, ὅπερ πράγματι ἐγένετο πλέον ἐπαρχία τοῦ Ἰταλικοῦ βασιλείου. Ἄπασαι αἱ δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας καὶ Ρώμης ἀνεγνώρισαν τὸ νέον Ἰταλικὸν Βασίλειον. Μέγα δὲ μέρος τοῦ Ποντιφικοῦ Κράτους εἶχε προσάρτηθῆ ἤδη, ἀλλὰ διὰ τῆς συμβάσεως τῶν 15 Σεπτεμβρίου 1864, ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ ὑπεχρεώθη ν' ἀφήσῃ εἰς τὸν Ἅγιον Πατέρα τὴν Ρώμην καὶ ὅσα ἄλλα μέρη κατέχει σήμερον.

Τὸ ἔτος 1860 καθ' ὃ ἐγένετο ἡ προσάρτησις τῆς Νικαίας καὶ Σαβοῦας εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐστάθη ἐκ τῶν γονιμωτέρων πρὸς συμβάματα

τῆς Βασιλείας Ναπολέοντος τοῦ Γου, διότι ἐκτὸς τῆς ἐνώσεως τῆς Ἰταλίας, τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Σικελίας, τῆς πτώσεως τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, τῆς εἰσβολῆς εἰς τὰ κράτη τῆς Ἐκκλησίας, αἱ δύο ἐκστρατεῖαι τῆς Κίνας καὶ τῆς Συρίας προεπησχόλησαν τὰ πνεύματα.

Καὶ σκοπὸς μὲν τῆς ἐκστρατείας τῆς Κίνας ἦτο ἡ κοινὴ μετὰ τῆς Ἀγγλίας κατανάγκασις τοῦ Αὐτοκράτορος τοῦ Οὐρανίου Κράτους, ὅπως σεβασθῆ καὶ τηρήσῃ τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συναφθεῖσαν συνθήκην μετὰ τῆς Γαλλίας, καὶ ὑποσχεθῆ προστασίαν τῶν Εὐρωπαϊῶν καὶ Χριστιανῶν καὶ τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων μας. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐπέτυχε καὶ τὰ στρατεύματά μας ἡρωϊκῶς πολεμήσαντα ἀπῆλαυσαν τῶν ζητουμένων.

Ἡ δ' ἐπέμβασις τῆς Γαλλίας εἰς Συρίαν ὅπου χιλιάδες χριστιανῶν εἶχον σφαγῆ γενικῶς ἐπεδοκιμάσθη. « Στρατιῶται, εἶπεν ὁ Αὐτοκράτωρ πρὸς τὸ εἰς Ἀνατολὴν ἀπερχόμενον στράτευμα, δὲν εἰσθε πολυάριθμοι ἀλλ' ἡ γενναιότης καὶ ἡ γοητεία σας θ' ἀναπληρώσωσι τὸν ἀριθμὸν, διότι πανταχοῦ ὅθεν σήμερον διέρχεται ἡ γαλλικὴ σημαία, τὰ ἔθνη γνωρίζουν ὅτι μεγάλη τις αἰτία προηγεῖται καὶ ὅτι μέγας λαὸς τὴν ἀκολουθεῖ. » Ὁ Ναπολέων Γος δίδων τὴν ἐλευθερίαν πρὸς τὸν Ἀβδ-ελ-Καδὲρ εἶπεν ὅτι ἡ γενναιοψυχία εἶναι ὁ ἄριστος τῶν συμβούλων καὶ δὲν ἠπατήθη. Ὁ ἀρχαῖος πολέμιός μας ὅστις ἦτο ἐγκαταστημένος ἐν Συρίᾳ, κατὰ τὰς σφαγὰς τῶν 1860 διέσωσε τὴν ζωὴν χιλιάδων χριστιανῶν περιθάψας αὐτοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ του.

Κατὰ τὰ 1860 ἐξεδόθη ἐπίσης τὸ ψήφισμα τῶν 24 Νοεμβρίου τὸ χορηγοῦν εἰς τὰς Βουλὰς πλείονα ἐλευθερίαν καὶ μετοχὴν εἰς τὰ κοινά.

Κατὰ τὸ 1862 ἤρξατο ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μεξικοῦ καὶ ἐτελείωσε τὸ 1864. Ἔσχε δ' ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Μεξικοῦ τοῦ ἀρχιδουκὸς Μαξιμιλιανοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Αὐτοκράτορος.

Τὸ ἔτος 1865 ἐγένετο ἐπίσημον διὰ μακρᾶς ἀποδημίας τοῦ Ναπολέοντος Γου εἰς Ἀλγερίαν. Αἱ ἐπαναστάσεις τῶν Ἰθαγενῶν κατέστησαν αἰσθητὴν τὴν ἀνάγκην τοῦ ὀριστικοῦ διοργανισμοῦ τῆς νέας Γαλλίας, καὶ ἤρξαντο ἀσχολούμενοι περὶ τοῦτο ὅτε μέγιστα ἐν Εὐρώπῃ πράγματα παρέστησαν.

Αἱ διενέξεις Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας περὶ Σλέσβικ καὶ Χολστέην συντάρακτον ἄπασαν τὴν Γερμανίαν, ἡ ταραχὴ δ' αὕτη δὲν ἐβράδυνε νὰ διαδοθῆ. Ἡ Ἰταλία θέλουσα νὰ προσκιτήσῃ τὴν Βενετιάν, συνεμάχησε τῇ Πρωσίᾳ καὶ πόλεμος εὐρωπαϊκὸς ἐξεβράγη. Ὅποιαν ὁδὸν ἡ Γαλλία ἐμελλε νὰ βαδίσῃ κατὰ τὰς ταραχὰς ταύτας; Ὁ Αὐτοκράτωρ σαφῶς

ἐκφράζει ταύτην διὰ τῆς πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπιστο-
λῆς του ὑπὸ ἡμερομηνίαν 11 Ἰουνίου.

« Κύριε Ὑπουργέ! ἀποβαλὼν ἤδη πᾶσαν ἐλπίδα τῆς διὰ συνεδρίου εἰρηνεύσεως τῶν πραγμάτων, θεωρῶ οὐσιῶδες νὰ ἐκθέσω πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διπλωματικοῦς πράκτορας ἡμῶν τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας ἡ Κυβέρνησίς μου προϋτίθετο νὰ καθυποβάλλῃ εἰς τὰ Συμβούλια τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν διαγωγὴν ἣν διανοεῖται νὰ τηρήσῃ ἀπέναντι τῶν παρασκευαζομένων συμβαμάτων.

» Ἡ διακοίνωσις αὕτη θὰ ἐξενέγκῃ εἰς φῶς τὴν πολιτικὴν ἡμῶν.

» Ἐὰν τὸ Συνέδριον συνεχροτεῖτο οἱ λόγοι σου ἔμελλον νὰ ᾤσιν εὐκρινέστατοι ὡς γνωρίζεις. Ἔφειλες νὰ διακηρύξῃς ἐν ὀνόματί μου ὅτι ἀπέκρουον πᾶσαν ἰδέαν ἐπεκτάσεως ὀρίων ἐν ὧσιν ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἰσορροπία δὲν διερρήγνυτο. Καὶ πραγματικῶς δὲν δυνάμεθα νὰ σκεπτόμεθα περὶ εὐρύνσεως τῶν ὀρίων μας, εἰμὴ ὅτε ὁ χάρτης τῆς Εὐρώπης ἐτροποποιεῖτο πρὸς ἀποκλειστικὸν ὄφελος μεγάλης τινὸς δυνάμεως, ἢ ἀνὰ αἰ ὄμοροι ἐπαρχίαι ἀπήτουν δι' εὐχῶν ἐλευθέρως ἐκφραζομένων, τὴν εἰς τὴν Γαλλίαν προσάρτησίν των.

» Ἐν πάσῃ ἄλλῃ περιπτώσει νομίζω ἀξιοπρεπέστερον διὰ τὴν ἡμετέραν χώραν νὰ προτιμήσωμεν ἀντὶ εὐρύνσεως ὀρίων, τὸ ἀνεκτίμητον ὠφέλημα τῶν ἐν ἀρμονίᾳ σχέσεων ἡμῶν πρὸς τοὺς γείτονάς μας σεβομένων τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐθνότητα αὐτῶν. Ἐκ τοιούτων αἰσθημάτων ἐμπνεόμενος καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο βλέπων ἢ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης, προσεκάλεσα τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ῥωσσίαν ὅπως ἀπευθύνωμεν ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὰ διαφερόμενα μέρη προτάσεις διαλλαγῆς.

» Ἡ ὁμοφωνία τῶν οὐδετέρων κρατῶν ἔσεται τὸ ἐχέγγυον ἀσφαλείας διὰ τὴν Εὐρώπην, ἅτινα ἀπέδειξαν τὸ ἀμερόληπτον αὐτῶν ἀποφασίσαντα νὰ περιορίσωσι τὴν ἐν τῷ Συνεδρίῳ συζήτησιν μόνον περὶ τὰ ἐκκρεμῆ ζητήματα. Καὶ κατ' ἐμὴν γνώμην ἤθελον ἐπιτύχει τοῦ σκοπομένου ἐὰν ἤθελον ἀπτησθαι τῆς συζητήσεως καὶ λύσεως αὐτῶν εἰλικρινῶς, ἀφαιροῦντα τὸ διπλωματικὸν κάλυμμά των καὶ λαμβάνοντα ὑπὸ σπουδαίαν σκέψιν τοὺς νομίμους πόθους τῶν τε μοναρχῶν καὶ τῶν λαῶν.

» Τρία τινὰ ὑπεκίνησαν τὴν διένεξιν ταύτην.

» Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Πρωσσίας κακῶς ὀροθετημένης.

» Ὁ πόθος τῆς Γερμανίας ἀπαιτούσης πολιτικὴν τινα μεταρρύθμισιν συμφωνοτέρην πρὸς τὰς γενικὰς ἀνάγκας.

» Ἡ ἀνάγκη τῆς Ἰταλίας τοῦ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν αὐτῆς ἐλευθερίαν.

» Αί οὐδέτεροι δυνάμεις δὲν ἠδύνατο ν' ἀναμιχθῶσιν εἰς τὰς ἐσωτερικάς; ὑποθέσεις ξένων κρατῶν, ἀλλ' αἱ κυβερνήσεις αἱ λαβοῦσαι μέρος εἰς τὰ συστατικά πρακτικά τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας ἐδικαιούντο νὰ ἐρευνήσωσιν ἂν αἱ ζητούμεναι μεταβολαὶ δὲν ἦσαν τοιαῦται ὥστε νὰ διακινδυνεύσωσι τὴν ἐν Εὐρώπῃ καθεστῶσαν τάξιν.

» Ὅσον τὸ κατ' ἡμᾶς ἠθέλομεν ἐπιθυμήσει ὑπὲρ μὲν τῶν δευτερευόντων κρατῶν τῆς Ὁμοσπονδίας εἰλικρινετέραν ἔνωσιν, ἰσχυρότερον διοργανισμὸν καὶ μείζονα σημασίαν ὑπάρξεως ὑπὲρ δὲ τῆς Πρωσσίας στενωτέραν τῶν μερῶν σύναψιν, πλείονα ὁμοιογένειαν καὶ ἰσχὺν κατ' ἄρκτον ὑπὲρ δὲ τῆς Αὐστρίας τὴν διάσωσιν τῆς μεγάλης αὐτῆς θέσεως ἐν Γερμανίᾳ, ἠθέλομεν ἐπιθυμήσει πρὸς τούτοις ὅπως ἀντὶ δικαίας τιμῆς ἀμοιβῆς ἡ Αὐστρία παραχωρήσῃ τὴν Βενετίαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπειδὴ αὕτη κοινῇ μετὰ τῆς Πρωσσίας μὴ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν συνθήκην τῶν 1852 ἐποίησατο κατὰ τῆς Δανιμαρκίας πόλεμον ἐν ὄνοματι τῆς Γερμανικῆς ἐθνότητος μοὶ ἐφαίνετο δίκαιον νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐν Ἰταλίᾳ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν συμπληροῦσαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Χερσονήσου.

» Τοιαῦται εἶναι αἱ ἰδέαι αἵτινες ἔπρεπε νὰ ὑπερισχύσωσιν ὑπὲρ τῆς ἡσυχίας τῆς Εὐρώπης. Σήμερον ὅμως φοβοῦμαι μὴ ἡ τύχη τῶν ὅπλων μόνη δύναιται ν' ἀποφασίσῃ περὶ τούτων.

» Πρὸς τοιαῦτα ἐνδεχόμενα τίς ἡ προσήκουσα τῇ Γαλλίᾳ θέσις; Ὁφείλομεν νὰ διαδηλώσωμεν τὴν δυσαρέσκειάν μας, διότι ἡ Γερμανία θεωρεῖ τὰς συνθήκας τῶν 1815 ἀνεπαρκεῖς πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν τάσεων αὐτῆς καὶ διατήρησιν τῆς ἡσυχίας αὐτῆς;

» Ἐν τῇ ἐξεγερθησομένῃ πάλῃ δύο μόνον ἔχομεν συμφέροντα, τὴν διατήρησιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας καὶ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἔργου πρὸς ἴδρυσιν τοῦ ὁποίου συνετελέσαμεν. Πρὸς ὑπεράσπισιν δὲ τῶν δύο τούτων συμφερόντων ἡ ἠθικὴ ἰσχὺς τῆς Γαλλίας δὲν ἀρκεῖ; ὅπως δὲ εἰσακουσθῆ δέον ἄρα γε νὰ ἀνασπάσῃ τὸ ζῆφος; Δὲν ἔχω τοιαύτην γνώμη.

» Ἐὰν παρὰ τὰς προσπαθείας καὶ ἐλπίδας ἡμῶν ἡ τῆς εἰρήνης σύναψις δὲν πραγματοποιηθῆ εἴμεθα τοῦλάχιστον ἠσφαλισμένοι τῶν ἐξαγγελιῶν τῶν διαφερομένων Κυβερνήσεων, ὅτι ὅποιά τινα καὶ ἂν ᾧσι τ' ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου, οὐδὲν ἐκ τῶν ἀφορώντων ἡμῖν ζητημάτων δὲν θὰ λυθῆ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Γαλλίας.

» Διαμείνωμεν λοιπὸν ἐν ἐπιφυλακτικῇ οὐδετερότητι καὶ ἰσχυροὶ ὡς ἐκ τῆς ἀφιλοκερδείας ἡμῶν, καὶ εἰλικρινῶς ἐπιθυμοῦντες νὰ ἴδωμεν τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης λησιμονοῦντας τὰς ἐριδας καὶ ἐνοουμένους πρὸς τὸν

σκοπὸν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς προόδου, ἐσόμεθα πεποιθότες ἐν τῷ δικαίῳ μας καὶ γαλήνιοι ἐν τῇ ἰσχύϊ μας.

» Δέομαι δὲ τοῦ Θεοῦ κύριε ὑπουργέ νὰ σᾶς ἔχη ὑπὸ τὴν σκέπην του.»

Ἡ πολιτικὴ αὕτη ὡς πρὸς τὰ Ναπολεόνεια συμφέροντα ἔσχεν ὠραίους καρπούς. Ἡ Βενετία παρεχωρήθη παρὰ τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν Γαλλίαν ὡς ἐγένετο καὶ διὰ τὴν Λομβαρδίαν, καὶ ἡ Γαλλία τὴν διεβίβασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ ἔγεινε διαιτητὴς τῶν πολεμίων Δυναμέων.

Τί ἐκ τούτου θέλει ἀποβῆ; Ἡ σελὶς αὕτη δέον νὰ καταλεχθῆ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας, καὶ ὅχι εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Μονάρχου.

Ἰστε ὑπολείπεται ἡμῖν ἤδη μόνον νὰ ἐξιζορήσωμεν τὸν Ναπολέοντα Γου, ὡς συγγραφέα καὶ ὡς φιλόσοφον.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι πλὴν ἑπολλῶν πραγματειῶν περὶ εἰδικῶν τιμῶν ἀντικειμένων ὁ Αὐτοκράτωρ ἐδημοσίευσεν σπουδαῖα πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ συγγράμματα, ἐν οἷς τὰς *Ναπολεονείους ἰδέας* ἐνθα ἐκτίθενται αἱ κυβερνητικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Πρίγκιπος Λουδοβίκου, τοὺς *Στουάρτας*, τὸν *Γουλιέλμον Γου*, ἐρεῦνας ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν 1688, τὸ σύγγραμμα τοῦ *παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ πυροβολικοῦ*, καὶ ἐπὶ τέλους τὴν *Ἱστορίαν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος* τὴν περίφημον ταύτην διατριβὴν, ἐν ᾗ ἡ ἱστορία ἢ φιλοσοφία καὶ ἡ κοινωνιολογία καὶ περ ἀναγραφόμεναι ἐν τῷ πίνακι τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, οὐχ ἥττον ὅμως εἶνε σύγχρονοι καὶ Γαλλικαί.

Ὁ Κ. Νισάρδος ἐκ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ὁ γνωστὸς διευθυντὴς τοῦ ἀνωτάτου φροντιστηρίου, ἰδοὺ πῶς κρίνει ἐν τῷ *Μηνύτορι* τὸ σύγγραμμα τοῦ Ναπολέοντος Γου.

« Ὁ συγγραφεὺς πρὶν ἄψηται τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος ἀνέρχεται ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ ὑπὸ τὸν τίτλον *προγετέστερα ἔτη τοῦ Καίσαρος* εἰς τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ἱστορίας τῆς Ῥώμης. Ἐρευνᾷ καὶ παρίσχησιν, ἀνευρίσκει καὶ διαγράφει ἐκ τοῦ παρελθόντος τὰ γεγονότα ἅπαντα ἄτινα περιήγαγον τὴν Ῥώμην ἀπὸ βασιλείαν εἰς δημοκρατίαν, ἀπὸ δημοκρατίαν εἰς αὐτοκρατορίαν, καὶ κατέστησαν ἐπὶ τέλους ἀναγκαῖον τὸν Καίσαρα.

Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀνέδραμεν εἰς τὸ παρελθὸν ὅπως μεταχειρισθῆ τοὺς πρώτους ἐξ αἰῶνας κρηπίδα τοῦ ἥρωός του, ἀλλὰ διότι ἀληθῶς (καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἀρχέτυπον καλλονὴν τοῦ συγγράμματος) ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς Ῥώμης, καθ' ὅλην τὴν συνέχειαν τῆς ἱστορίας τῆς κατὰ τε τὰς ὠραιότερας ἐποχὰς τῆς δημοκρα-

τίας καὶ κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς ἀναδείκνυται ἐπισθητότερος ὁ νόμος ὁ ὠθὼν τὴν Ῥωμαϊκὴν τύχην ἢ ἀσπασθῆ κυβέρνησιν ἑνὸς καὶ μόνου.

« Ὁ ἱστοριογράφος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ἐν τούτῳ τῷ πρώτῳ μέρει εἶναι μαθητὴς καὶ τρέφειμος τοῦ κορυφαίου ἐν τοῖς ἱστορικοῖς Μοντεσκιῶ, ὥστε δὲν πρέπει νὰ θαυμάζωμεν ἐὰν τὰ πλεῖστα τῶν γεγονότων ἐξηγοῦνται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπ' ἀμφοτέρων. » Τὸ μέσον λέγει δι' οὗ δύναται τις νὰ προσπελάσῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν συγγράφων ἱστορίαν, συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀκολουθῆ τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς! » Ἐὰν καλῶς ἐννοῶ τὴν λέξιν διὰ τῆς λογικῆς ἐνταῦθα ὑπαινίττεται τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπειδὴ οἱ δύο ἱστοριογράφοι τῶν Ῥωμαϊκῶν γεγονότων εἶναι κάτοχοι τῆς γνώσεως τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, διὰ τοῦτο καὶ ὁμοφωνοῦσι πρὸς τὴν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων.

» Ὁ Μοντεσκιῶ κατέχει τὴν γνώσιν αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐξ ἀντιλήψεως καὶ ὑπὸ τὸ δέλεαρ τῆς θεωρίας ὡς ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς εὐρείας καὶ βαθείας πολυμαθείας τῆς ἐποχῆς του, ἣτις ὁμολογητέον ὅτι ἦτο ἐλλειπεστάτη. Ὁ ἱστοριογράφος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος προσθέτει τὰ φῶτα καὶ τὰς γνώσεις τοῦ αἰῶνός του καὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεώς του, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ μέρος τῆς καθόλου ἐπιστήμης τὴν ὅποιαν μᾶς ἐδίδαξαν τοσοῦτον βαρυτίμως αἱ ἐπαναστάσεις μας καὶ τὴν ἀτομικὴν του πείραν ἐπὶ τῶν ἐλαττηρίων των. Ἡ καθαρὰ καὶ ψιλὴ θεωρία ἔχει τὰς λεπτομερείας τῆς καὶ ὑπόκειται εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς ἐπινοήσεως, καὶ ἰδοὺ τὸ ἐπισφαλὲς τοῦ Μοντεσκιῶ ὅστις ἐνίοτε ἐπιχαίρει τῷ πνεύματι αὐτοῦ καὶ ταῖς παιδικαῖς τῆς διανοίας του. Ἀλλ' ὁ ἱστοριογράφος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος σταθμίζει καὶ ἀντιπαραβάλλει.

» Δὲν πρόκειται ἤδη περὶ τοῦ προσαρτήματος τῶν γνώσεων τὰς ὁποίας ἐπιδεικνύει σήμερον ὁ ἱστοριογράφος τῶν Ῥωμαϊκῶν γεγονότων, ὡς ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μοντεσκιῶ ἀναπτύξεως τῶν βοθητικῶν ἐπιστημῶν, τῆς ἱστορίας, τῆς φιλολογίας, τῆς ἀρχαιολογίας, γεωγραφίας καὶ ἐπογραφίας. Τὸν ἱστοριογράφον τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος μνηθέντα τούτων τῶν μυστηρίων δὲν ὀφείλομεν νὰ ἐπαινέσωμεν διὰ τὸ πλεονέκτημα τοῦτο, ὀφείλομεν ὅμως νὰ ἐπαινέσωμεν αὐτὸν ἂν ὄχι διότι ἠδυνήθη νὰ πράξῃ ὅπερ ἔπραξε, τοῦλάχιστον διότι τὸ ἠθέλησεν.

» Ἐκ τῆς πληρεστέρας ταύτης γνώσεως τῶν γεγονότων τὰ ὁποία μετὸν αὐτὸν τρόπον ἐξιστοροῦσιν ὅ,τε Μοντεσκιῶ καὶ ὁ ἱστοριογράφος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος παρίσταται βαθμὸς τις πρὸς μείζονα ἀκρίθειαν ἐν τῇ παρὰ τοῦ τελευταίου ἐξιστορήσει. Οὗτος διὰ διηγήσεων ταχέως ἀπολογουσῶν εἰς τελικὰ συμπεράσματα ὅπερ εἶναι ἴδιον καὶ πρωτό-

τυπον τοῦ συγγραφέως προσόν, διὰ ἐναργεστάτης ἐξηγήσεως τῶν αἰτιῶν τῶν γεγονότων, δι' ἀντιπαραβολῆς τῶν νεωτέρων χρόνων ἐπιδεικνύει εὐχέρειαν ἀπροσδόκητον.

» Οὐτε ἐκ τῆς ἀποταμιεύσεως τῶν γνώσεων οὔτε ἐκ τῆς διηγήσεως καθ' ἣν οὕτω δεξιῶς ἡ ἱστορία συμπληροῦται διὰ τῆς βιογραφίας, οὔτε ἐκ τοῦ ὕφους τοῦ ὁποίου ἡ νευρώδης ἀφέλεια κεῖται ὡς καλὸν παράδειγμα ἐν χρόνοις καθ' οὓς οἱ συγγραφεῖς χαίρουσιν εἰς μεταφοράς, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ἰδίου προσώπου τοῦ Καίσαρος τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀποβαίνει ἡ κορωνὶς τῆς ἱστοριογραφίας.

» Ἐκ τῶν δύο ἐπόψεων καθ' ἃς δύναται νὰ ἐξιστορηθῇ ὁ βίος τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, εἶναι ὠραῖον νὰ βλέπη τις ὅτι ἡ μάλλον αὐτοῦ τὸν ἠθικὸν χαρακτήρα τιμῶσκα ἔχει ὑπέρμαχον, ἀρχηγὸν κράτους. Μόνος ὁ ἐμπνεόμενος ὑπὸ ἀποστολῆς τινος γινώσκει ὁποῖον τι ἐπείσρχεται εἰς τὸν ἔχοντα ἐμπνεύσεις προορισμοῦ, καὶ εἶνε μεγάλθυμον τὸ νὰ πιστεύῃ τις ὅτι οὐδὲν ταπεινὸν ὑπείσρχεται. Καὶ συχαίρω τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις καὶ τῇ ἐμῇ χώρᾳ καθορῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας ἱστοριογράφον ἀναγνωρίζοντα ὅτι τὰ μεγάλα ἔργα ἐκτελοῦνται μόνον δι' εὐρείας τῶν πραγμάτων ἐπόψεως καὶ διὰ μεγάλων αἰσθημάτων.

» Ὅτε μονάρχης τις γίνεται συγγραφεὺς καὶ συγγράφει βιβλίον διὰ τοὺς συγχρόνους καὶ μάρτυρας τῆς βασιλείας του, προσδοκᾶται ὁ συγγραφεὺς νὰ φαίνηται ὑψόμενος ὑπὲρ τὸν μονάρχην καὶ ὁ μονάρχης ὑπὲρ τὸν ἄνθρωπον. *Ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος* ὅπερ ἀναφαίνεται μάλιστα εἶνε ὁ ἄνθρωπος ὑπὲρ δ' ἥκιστα ὁ συγγραφεὺς. Ὁ Μονάρχης ὀμιλεῖ πρὸς τὴν χώραν του ὡς πρὸς ὀμότυχον καὶ φίλον, τὸ σύγγραμμα του εἶναι ἐμπλεον ὀμολογιῶν αἰτινες τιμῶσι καὶ αὐτὸν καὶ τὴν χώραν αὐτοῦ. Σπάνιον εἶνε τὸ παράδειγμα Μονάρχου χρησιμοποιοῦντος τὰς ὄρας τῆς σχολῆς του εἰς ταμίευσιν γνώσεων καὶ πράσασιν λεκτικοῦ ἐν συγγράμματι, σπανιώτερον δὲ ἂν ὄχι μοναδικόν, εἰς Πρίγκιψ ἐν πλήρει τῇ βασιλείᾳ καὶ ἰσχύϊ αὐτοῦ, ἐν συγγράμματι προωρισμένῳ ὡς ἐκ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς περιωπῆς τοῦ συγγραφέως νὰ διαμένη κτῆμα ἔσσει, νὰ διδάσκη διὰ τίνων μέσων αἱ ἐξουσίαι προσελκύουσι τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑποταγὴν, καὶ νὰ ὑποχρεοῦται διὰ τῶν ἐξιστορουμένων παραδειγμαμάτων παρελθουσῶν ἐξουσιῶν ἀπέναντι τοῦ λαοῦ πρὸς πάσας τὰς ἀληθεῖς ἰδέας πρὸς πάσας τὰς εὐλόγους ἐλπίδας καὶ πρὸς πάντα τὰ θεραπευτὰ δεινά. Ἀνεγίνωσκον ἐν τινι Ἀγγλικῇ ἔφημερίδι, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀνέμενε *τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἰουλίου*

Καίσαρος ὅπως ζητήσῃ τὴν κλεῖδα τῆς μελλούσης πολιτικῆς Ναπο-
λέοντος τοῦ Γου. Ἡ κλεῖς αὕτη εὐρίσκεται ἐν πάσῃ σελίδι καὶ ἡ Γαλ-
λία οὐδὲν ἄλλο ζητεῖ παρά τῆς Ἀγγλίας, ἢ νὰ θελήσῃ εἰλικρινῶς νὰ
εὔρη τὴν κλεῖδα ταύτην.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.*

Κατὰ τὴν ἡμέραν Ἰανουαρίου 1867, ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέον Γος ἀπαντῶν πρὸς τὴν προσφώνησιν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος εἶχεν ἐξαγγεῖλαι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἀκόλουθα. » Κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ νέου ἔτους λαμβάνω ἀφορμὴν νὰ ἐκφράσω τὰς ἐνδομύχους εὐχὰς μου ὑπὲρ τῆς ἐδραιώσεως τῶν θρόνων καὶ τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν. Ἐλπίζω ὅτι εἰς τὴν ἐπιχρόμεθα εἰς νέαν ἐποχὴν εἰρήνης καὶ συνδιαλλαγῆς καὶ ὅτι ἡ παγκόσμιος ἐκθεσις θὰ συντελέσῃ πρὸς τὴν κατεύνασιν τῶν παθῶν καὶ τὴν προσέγγισιν τῶν συμφερόντων. »

Ἀλλὰ τὸ ἀναφύεν ζήτημα τοῦ Λουξεμβούργου κατεχομένου ὑπὸ τῶν Πρώσων καὶ διχοφρονεομένου παρὰ τῶν ὀλλανδῶν, μικροῦ ἐδέησε νὰ ματαιώσῃ τὰς εὐχὰς καὶ ἐλπίδας τοῦ Αὐτοκράτορος, διότι τῆς Γαλλίας μὴ στεργούσης τὴν παρὰ τῶν Πρώσων κατοχὴν τῆς παρὰ τὰ σύνορα αὐτῆς ὀχυρᾶς ταύτης θέσεως καὶ διαπραγματευομένης μετὰ τῆς ὀλλανδίας τὴν τοῦ Λουξεμβούργου αὐτῆ παρχώρησιν, πόλεμος ἦτο ἐν τῷ ἐκρήγυσθαι τοῦ ὁποίου συνέδριον συγκροτηθὲν ἐν Λονδίῳ ἐπρόλαβε τὴν ῥῆξιν, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας ὑπέγραψαν τὴν 11ην Μαΐου συνθήκην δι' ἧς ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ὑπεχρεῖτο νὰ ἐκκενώσῃ τὸ Λουξεμβούργον κηρυττόμενον οὐδέτερον ὑπὸ τῶν Δούκα Λουξεμβούργου διατηροῦντα τὰ δικαιώματά του, χωρὶς οὐδέποτε νὰ ὀχυρωθῆ ἀλλὰ νὰ διαμείνῃ πόλις ἐλευθέρη, καὶ οὕτως ἡ εἰρήνη τῆς Εὐρώπης πάλιν ἐξασφαλίσθη, καὶ τὰ πρὸς ἄρκτον

* Διὰ τοῦ παρόντος Κεφαλαίου συνεπληρώθη παρὰ τοῦ ἐκδότου ἡ Βιογραφία Ναπολιόντος τοῦ Γου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν.

σύνορα τῆς Γαλλίας ἔμειναν ἐλεύθερα μὴ παρέχοντα πλέον αἰτίας συμπλοκῶν, καὶ πρῶτον ἤδη Εὐρωπαϊκὸν συνέδριον δὲν ἀπέληξεν εἰς πόλεμον, ἀλλὰ τὸναντίον προέλαβεν αὐτὸν παρασχὸν προφανὲς δεῖγμα τῶν νέων τάσεων ἐφ' αἷς οἱ φίλοι τῆς προόδου λογιζόμενοι εὐτυχεῖς.

Ὁ Αὐτοκράτωρ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πλὴν σπουδαίων περὶ τὴν ἐλευθεριωτέραν διοίκησιν μεταρρυθμίσεων ἐχορήγησε καὶ πλείονα ἐλευθερίαν εἰς τὸν τύπον, καὶ προέτεινε νὰ καταργηθῇ ἡ προσωπικὴ κράτησις ἐπὶ ἐμπορικῶν καὶ ἀστυκῶν ὑποθέσεων. Τὰ νομοσχέδια ταῦτα ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος πρὸς θρίαμβον τῶν ἐλευθέρων ἰδεῶν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ τὴν 4ην Ἀπριλίου ἐνεκαινίασε τὴν παγκόσμιον Ἐκθεσιν ἄνευ πομπῆς καὶ τελετῆς ὡς προακηγγέλθη, ἐκοινοποίησε δὲ πρὸς τοὺς σεπτοὺς προσκεκλημένους ὅτι ἡ πανήγυρις αὕτη ἔμελλε νὰ γείνη κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ἀριστείων.

Ἢδη ἀπὸ τῆς 4ης Ἀπριλίου, οἱ Παρίσιοι ἦσαν εἰς κίνησιν καὶ τὰ πλήθη συνέρρον εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Κεραμεικοῦ εἰς τὴν πλατεῖαν Ὀμοιοῦσας εἰς τὰ παρόχθια τοῦ Σηκουάνα καὶ ἔμπροσθεν τοῦ μεγάρου τῆς Ἐκθέσεως.

Ἀπὸ τὴν γέφυραν Ἰένης μέχρι τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ μεγάρου τῆς Ἐκθέσεως ἐξετείνετο ἐπὶ μῆκος τριακοσίων μέτρων ἐπιπέτασμα ἐκ βελούδου πρασίνου κεκοσμημένον διὰ χρυσοκεντήτων μελισσῶν, καὶ ἀντητημένον ἐπὶ ἰστῶν τὸ Αὐτοκρατορικὸν μονόγραμμα καὶ τὰ σήματα τῆς Γαλλίας φερόντων. Τὸ ὑπὸ τῆς αὐρᾶς κυμαινόμενον τοῦτο καταπέτασμα ὑπεράνω τῆς οὕτως εἰπεῖν θριαμβευτικῆς ὁδοῦ παρεῖχεν ὠραϊότατον καὶ μεγαλοπρεπέστατον θέαμα. Ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα ἔφθασαν περὶ τὰς 2 ὥρας Μ. Μ. εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ἐκθέσεως, ὁ μὲν φέρων τὴν ταινίαν τοῦ λεγεῶνος τῆς τιμῆς, ἡ δὲ ἐσθῆτα ἐκ βελούδου ἰοχρώου. Κατὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν εἰς τὸ μέγαρον οἱ ὑπουργοὶ οἱ μεγιστάνες μετὰ τῆς Γαλλικῆς καὶ τῶν ξένων ἐπὶ τῆς Ἐκθέσεως Ἐπιτροπῆς ὑπεδέξαντο τὸ σεπτὸν ζεῦγος, ὅπερ μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν εἰθισμένων φιλοφρονήσεων ἤρξατο ἐπισκεπτόμενον τὴν Ἐκθεσιν.

Τὸ ἀπέραντον μέγαρον τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως ἦν στρογγύλον τὸ σχῆμα, περὶ αὐτὸ ἤροντο ἐν εἴδει δενδροστοιχιῶν οἰκοδομικῆς παντοειδεῖς, ὡς πρότυπα οἰκιῶν, σκιαδῶν, περιπτέρων, κισκίων, βρύσειων, προαυλιῶν ἀρχαϊκῶν, ἐκκλησιῶν Γοθικῶν, κλυβῶν Ῥωσικῶν, τεμενῶν καὶ λουτρῶν Ὄθωμανικῶν, ναῶν Αἰγυπτιακῶν, ναῶν Ἰνδικῶν κτλ. Ἐν δὲ μεγάλῃ τινὶ λίμνῃ ἐπέπλεον πλοίαρια τῶν διαφόρων ἐθνῶν ἐν οἷς

διεκρίνοντο και καθήκια Ὀθωμανικά. Διαδοχικὰ δὲ τινες σκηνογραφίαι συνδυάζονσι τοὺς ἀρίστους χαρακτηῆρας τῆς τέχνης και τῆς φύσεως, παρίστανον παρὰ τὴν Γερμανίαν τὸ Μαρόκον, παρὰ τὴν Αἴγυπτον τὴν Σουηδίαν, παρὰ τὸ Βέλγιον τὴν Ῥωσσίαν, παρὰ τὰς Ἰνδίας τὴν Ἑλβετίαν, παρὰ τὴν Τουρκίαν τὸ Καναδά· ἐπὶ δὲ στοᾶς τινος φωτιζομένης τὴν νύκτα δι' ἀερίου μεταδιδόμενου ἐξ ἀψίδος εἰς ἀψίδα παρὰ φανοῦ μεγίστου κειμένου ἐν τῷ κέντρῳ ὑπῆρχον καταστήματα διάφορα ὡς ἐστιατορία, καφενεῖα, ζυθοπωλεῖα, γραφεῖα ἀργυραμειβῶν, και ἐπὶ τέλους ὅλοι οἱ ἀνθρώπιοι τύποι ἐξετίθεντο κατὰ τὴν σειρὰν ταύτην τῶν ἐργαστηρίων τῶν πολυτελέστατα κεκοσμημένων. Τὸ μέγαρον τῆς ἐκθέσεως συνίστατο ἐκ πολλῶν ὁμοκέντρων ἀκτίνων συγκλινοῦσῶν και τέλος συνεργομένων εἰς τὸ κέντρον ὅπερ ἀπετέλει περίφρακτος κῆπος και δεξιαμενὴν πίδακοφόρος. Τὰ ὁμοιογενῆ προϊόντα πάσης χώρας ἦσαν περὶ ἀλλήλους τεταγμένα, ὥστε ὁ ἐπισκεπτόμενος νὰ δύναται νὰ κάμῃ σύγκρισιν αὐτῶν και παραβολὴν. Ἐνταῦθα μὲν ἔκειντο παντοῖαι μηχαναὶ, ἐκεῖ δὲ ποικίλα βιομηχανικά προϊόντα, ἀλλαχῶ παντοδαπὰ τεχνουργήματα, και τέλος ὅλη ἐκείνη ἡ πληθὺς τῶν ἐφευρημάτων τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν ἱστορίαν τῆς ἐργασίας. Ἐνδον τοῦ μεγάρου πᾶσα ἐπικράτεια εἶχεν οἰκίον τμημα μετ' ἐκτάσεως ἀναλόγου τῆς πληθύος τῶν ἐαυτῆς προϊόντων, πᾶν δὲ τμημα εἶχεν ἰδιαιτέρον καλλωπισμὸν συνάδοντα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ τὴν ἐκθεσιν ποιουμένου ἔθνους. Τὸ ἔσω τοῦ μεγάρου ἦτο διχορμημένον δι' ὁδῶν εἰς κοινωμίαν φερουσῶν τὰς κυρίας και δευτερευούσας πασαῖδας. Μετὰ ταύτας τὰς γενικὰς διακρίσεις ἐπήρχετο ἡ εἰδικωτέρα διακρίσεις και ἡ ταξινομήσεις τῶν ἐκτιθεμένων, φερόντων τακτὸν ἀριθμὸν και χάρτην ὀρίζοντα τὸ μέρος τῆς ἐξαγωγῆς των και τὸ ὄνομα τοῦ ἐκθέτου.

Περὶ τὴν ὥραν τρίτην και ἡμίσειαν τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ἐκφράσεν τὴν εὐχαρίστησίν του ἀπεχώρησε. Τὴν δὲ νύκτα ἐκείνην ἡ πόλις ἅπασα τῶν Παρισίων κατεφωτίσθη.

Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ διάστημός τις Ἰταλὸς καλλιτέχνης ἐξέθετο ἀνδριάντα τοῦ Μεγάλου Αὐτοκράτορος, τὸ ἄγαλμα τοῦτο παριστάνον τὸν Ναπολέοντα Α' ὡς πνέοντα τὰ λοισθια, ἐκαλύφθη ἅπαν ἐξ ἀνθέων και στεφάνων κατὰ τὴν ἡμέραν Ματου ἡμέραν ἐπέτειον τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Αὐτοκράτορος, καθ' ἣν ἀρχαῖοι στρατιῶται, ἡρωικὰ λείψανα μεμαρκασμένα και κεκυφῶτα ὑπὸ τοῦ χρόνου, συνέρρεον πανταχόθεν φέροντες τὰς στολὰς τῶν μεγάλων πολέμων ὑπὸ τὴν μηλωτὴν τοῦ Οὐσάρου και τὸ τρίκορον τῶν Εὐζώνων ὅπως ἀναρτήσωσι τὸν στέφα-

νον τῶν ἀθανάτων ἐπὶ τῆς στήλης τῆς πλατείας Βανδώμης καὶ τοῦ ῥηθέντος ἀνδριάντος. Ὁ Μέγας Αὐτοκράτωρ εἶναι αἰείποτε δημοφιλὴς ἐν Γαλλίᾳ, καὶ συμβαίνει ὅτε ἡ λατρεία δι' ἧς τιμᾶται ἡ μνήμη του πολλαπλασιάζει τὰς τοῦ λαοῦ ἐπιδείξεις.

Ἐκ τῶν ἐστεμμένων κεφαλῶν ὁ Γεώργιος Ἄος βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν τίτλον Δουξ τῆς Σπάρτης πρῶτος ἐπεσκέφη τὴν Ἐκθεσιν, ἀκολούθως ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα τοῦ Βελγίου, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας μετὰ τῶν δύο υἱῶν του καὶ πολλοὶ ἄλλοι Πρίγκιπες καὶ Πριγκιπέσσαι, Δούκες καὶ Δούκισσαι τοὺς ὁποίους ἅπαντας ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων ὑπεδέχθη μετὰ ἐξαιρέτων τιμῶν καὶ περιποιήσεων.

Τῇ 6ῃ Ἰουνίου μετὰ γενικὴν τινα ἐπιθεώρησιν τοῦ στρατοῦ ἐν τῷ πεδίῳ Βουλώνης, γενομένην πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, ὅτε οἱ δύο Αὐτοκράτορες ἐπιβάντες μεγαλοπρεποῦς ἀμάξης ἐπωχοῦντο πρὸς τὴν πόλιν, Πολωνός τις εἰκοσαετής ἐπυροβόλησεν ἐξ ἀποστάσεως δέκα πέντε βημάτων κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. Ἡ πρώτη βολὴ διαπεράσασα τοὺς ῥόθωνας τοῦ ἐτέρου τῶν ἵππων διήλθεν ἀνά μέσον τῶν δύο Αὐτοκρατόρων, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν βολὴν τὸ πολύκροτον εὐτυχῶς θραυσθὲν ἐπλήγωσε τὴν χεῖρα τοῦ δολοφόνου ὃν παραχρῆμα ἡ Ἀστυνομία συλλαβοῦσα μετὰ δυσκολίας ἔσωσεν ἐκ τῆς ἀγανακτήσεως καὶ ὀργῆς τοῦ λαοῦ κρᾶζοντος. Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ! Ζήτω ὁ Τζάρος! Μακαρίζομεν ἡμᾶς αὐτοῦς διότι ὁ δολοφόνος δὲν εἶναι Γάλλος. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων εἶπε τότε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας μειδιῶν. » Μεγαλειότατε ἀμφότεροι εὐρέθημεν ἀπέναντι τοῦ πυρός! « Ὁ δ' Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἀπήντησεν » Αἱ τύχαι καὶ ἡ ζωὴ τῶν βασιλέων εἰσὶν ἐν ταῖς χερσὶ τῆς Θεῆς Προνοίας. » Τὸ συμβῆν τοῦτο χαρακτηρίζει ἱκανῶς τὴν εὐγενῆ συνείδησιν τῶν καθυκόντων τοῦ ξενίζοντος Ἡγεμόνος καὶ λαοῦ.

Ἐπὶ τῶν κολακευτικῶν τούτων διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ διὰ τὸν μονάρχην αὐτῆς ἐπισκέψεων, ἡ κοινὴ γνώμη δὲν βλέπει μόνον σειρὰν ἐορτῶν καὶ πανηγύρεων, ἀλλ' εὐρίσκει καὶ ἐγγύησιν διαρκοῦς εἰρήνης, καὶ ἐπαγγελίαν γενικοῦ ἐν τῷ μέλλοντι ἐκπολιτισμοῦ, καὶ καθιέρωσιν τῶν ἰδεῶν τῆς προόδου καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, ἅπαντα ταῦτα περιποιοῦντα τιμὴν εἰς τὸν ἡμέτερον αἰῶνα.

Τὴν 29ην Ἰουνίου ὁ Αὐτοκράτωρ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Πρίγκιπος Ναπολέοντος ἀπῆλθεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Λουγδούνου, ὅπως δεξιωθῆ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Δύσεως τὸν ἐστεμμένον ἀναμωρ-

φωτὴν τῆς Τουρκικῆς Ἀνατολῆς τὸν Σουλτάνον Ἀπουλ Ἀζίζ Χάν, καὶ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς Πρίγκιπας.

Ὁ Πρίγκιψ Ἰωάννης Μουράτ, οἱ ὑπουργοί, ὁ στρατάρχης τῶν Παρισίων, ὁ στρατηγὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς, ὁ δήμαρχος τοῦ Σηκουάνα καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ἀπῆλθον ὁμοίως εἰς τὸν σταθμόν.

Τὸν Σουλτάνον προσερχόμενον ὑπεδέχθησαν διὰ ζωηροτάτων ἀνευφημιῶν.

Τάγμα πεζικοῦ ἦτο τεταγμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τοῦ διαφράγματος τοῦ σταθμοῦ.

Ἡ Αὐτοκρατορικὴ πομπὴ συνίστατο ἐκ δέκα ἀμαξῶν τῆς αὐλῆς, περιστοιχουμένη ἐξ οὐλαμοῦ ἐθνοφυλάκων καὶ ἐξ ἱλῆς λογχοφόρων τῆς Αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς.

« Ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ ἀμάξῃ ἐπέβησαν ὁ Σουλτάνος ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἀπέναντι αὐτῶν ὁ Πρίγκιψ Ναπολέων καὶ ὁ Φουάτ πασᾶς, ἐν τῇ δευτέρᾳ οἱ τρεῖς Ὀθωμανοὶ Πρίγκιπες· μετὰ τοῦ Πρίγκιπος Μουράτ, ἐν δὲ τῇ λοιπῇ αἱ συνοδίχι τῶν δύο Αὐτοκρατόρων.

Ἀπὸ τῆς αὐλῆς τῶν Ἀνγκτόρων Λούδρου μέχρι τοῦ Κεραμεικοῦ δύο τάγματα δραγόνων ἦσαν παρατεταγμένα, ἀπὸ δὲ τῆς αὐλῆς τοῦ Κεραμεικοῦ μέχρι τῆς σκιάδος τοῦ ὠρολογίου ἦσαν παρατεταγμένα δύο τάγματα ψιλῶν τῆς Αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς.

Κατὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν Αὐτοκρατόρων ἐν τῷ Κεραμεικῷ, τὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν κρότον τῶν τυμβάνων παρουσίασαν τὰ ὄπλα.

Ἡ Αὐτοκράτειρα προσῆλθε πρὸς προῦπάντησιν τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος μέχρι τῆς πρώτης βηθείδος τῆς κλίμακος.

Οἱ Αὐτοκράτορες καὶ οἱ Πρίγκιπες διχμείναντες ἐπὶ τινα λεπτὰ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ἀπόλλωνος μετέβησαν ἀκολούθως εἰς τὴν αἰθουσαν τοῦ Πρωθυπάτου ὅπου ἐγένοντο αἱ συνήθεις παρουσιάσεις ἀμφοτέρωθεν, μετὰ τὰς ὁποίας ὁ Αὐτοκράτωρ ὠδήγησε τὸν Σουλτάνον καὶ τοὺς Πρίγκιπας εἰς τὰ Ἀνάκτορα τῶν Ἰλυσείων μετὰ τῆς αὐτῆς πομπῆς καὶ παρατάξεως. Πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἀπερχόμενον ἀπὸ τῶν Ἰλυσείων ὁ Σουλτάνος εἶπεν. » Ὁ Σουλτάνος σήμερον ἐπισκέπτεται τὸν Αὐτοκράτορα, ἢ Τουρκία τὴν Γαλλίαν, καὶ ὁ Ἰσλαμισμὸς τὸν Χριστιανισμὸν. »

Μετὰ δὲ μεσημβρίαν ἐγένετο ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς Βιομηχανίας ἡ διανομὴ τῶν ἀριστείων τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως.

Τὸ μέγαρον μετετμηματίσθη διὰ ταύτην τὴν τελετὴν εἰς εὐρύχωρον ἀμφιθέτρον, τοῦ ὁποίου τὰ διάφορα περιστύλια ἦσαν κεκοσμημένα διὰ βελούδου μετὰ κροσσῶν παγγυρῶν καὶ τροπαίων ἐκ σημαίων.

Ἐν τῷ κέντρῳ ἐφ' ὑψηλοῦ διέπρεπε ζεῦγος θρόνων μεγαλοπρεπεστάτων, περὶ οὓς ἦσαν τεταγμένα πολυτελῆ ἔδρανα διὰ τοὺς προσκληθέντας εἰς τὴν τελετὴν Πρίγκιπες καὶ Πριγκιπέσσαι.

Περὶ τὴν 2αν ὥραν ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς Αὐτοκρατείρας καὶ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος ἐποχοῦμενοι, ὁ Σουλτάνος μετὰ τῶν ἀνεψιῶν του καὶ τοῦ υἱοῦ του ἐπὶ μεγαλοπρεπεστάτης ὀχθίππου ἀμάξης καὶ ἀπειροάριθμοι θεραπεία ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει ἔφθασαν εἰς τὸ μέγαρον.

Ἡ εἰς τὸ Μέγαρον ἀφίξις.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐκθέσθη ἔχων ἐκ δεξιῶν του τὸν Σουλτάνον, τὸν Πρίγκιπα Γάλλης, τὸν Πρίγκιπα Ὁράνγης, τὸν Πρίγκιπα Σάξης, τὸν Αὐτοκρατορικὸν Πρίγκιπα, τὴν μεγάλην δούκισσαν Μαρίαν, τὸν Δοῦκα Ἀώστης, τὸν Δοῦκα Καμβρίγης, τὴν Πριγκιπέσσαν Ματθίλδην, τὸν Πρίγκιπα Τεκ, ἐξ ἀριστερῶν δὲ τῆς Αὐτοκρατείρας ἦσαν ὁ Πρίγκιψ τῆς Πρωσσίας, ἡ Πριγκιπέσσα Σάξης, ὁ Πρίγκιψ Οὐμβέρτος, ἡ Πριγκιπέσσα Κλοτίλδην, ὁ Πριγκιψ Μεχμέτ Μουράτ Ἐφέντης ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ θρόνου τῆς Τουρκίας, ἡ Δούκισσα Ἀώστης, ὁ Δοῦξ Λευτεμβέργης, ὁ Πρίγκιψ Ναπολέων, ὁ Πρίγκιψ τῆς Σάξης καὶ ὁ Πρίγκιψ Ἀβδ' οὐλ Χαμίτ.

Ὅπισθεν τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς Αὐτοκρατείρας ἦσαν ὁ Πρίγκιψ Γιουτούφ Ἴζεδιν υἱὸς τοῦ Σουλτάνου, ὁ Πρίγκιψ τοῦ Κουνγάβα, ὁ Πρίγκιψ Λουκιανὸς Μουράτ, ὁ Πρίγκιψ Ἰωακείμ Μουράτ, ὁ Πρίγκιψ καὶ

ἡ Πριγκιπέσσα Μουράτ, ὁ Πρίγκιψ καὶ ἡ Πριγκιπέσσα Ναπολέων Κάρολος Βοναπάρτης καὶ ὁ Πρίγκιψ Ἀχιλλεὺς Μουράτ.

Ὅπισθεν δὲ τούτων οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἐν τέλει.

Καθεζομένων δὲ τῶν Αὐτοκρατόρων ἡ ὀρχήστρα συγχειμένη ἐκ 1200 μουσικῶν ὀργάνων ἐπαιάνισεν ὕμνον τοῦ Αὐτοκράτορος τονισθέντα ὑπὸ τοῦ Ροσσίνη ἐπίτηδες διὰ τὴν τελετὴν ταύτην.

Ἡ μελωδία τῆς ὀρχήστρας ἠλέκτρισε τὸ ἀκροατήριον εἰς ἐκθύμους χειροκροτήσεις ἐπὶ τῷ ὕμνῳ τούτῳ τῇ ἄλλῃ Μασσαλιώτιδι τῆς δόξης.

Ἀκολουθῶς ὁ Κ. Ρουὲ ὡς ἀντιπρόεδρος τῆς Αὐτοκρατορικῆς ἐπιτροπῆς ἀνέγνω τὴν ἐπὶ τῶν ἀριστείων ἐκθεσιν, μεθ' ἧς ὁ Αὐτοκράτωρ λαβὼν τὸν λόγον ὠμίλησε τ' ἀκόλουθα δισκοπτόμενος ὑπὸ ζωηροτάτων χειροκροτήσεων.

Κύριοι!

» Δεύτερον ἤδη ἐν διαστήματι δώδεκα ἐτῶν διανέμω ἀριστεία πρὸς τοὺς μᾶλλον διαπρέψαντας ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πλουτίζουσι τὰ ἔθνη. καὶ κοσμοῦσι τὸν βίον καὶ ἐξημεροῦσι τὰ ἥθη. Οἱ ποιηταὶ τῆς ἀρχαιότητος ἐξύμουν τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, ἐν οἷς τὰ διάφορα φύλα τῆς Ἑλλάδος ἤγοντο νὰ ἀμιλληθῶσι περὶ τῶν βραβείων τῶν ἀγῶνων. Τὶ δὲ ἤθελον εἶπει σήμερον ἐὰν περὶσταντο εἰς τοὺς Ὀλυμπίους τούτους ἀγῶνας ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου, ἐν οἷς ἅπαντες οἱ λαοὶ ἀγωνιζόμενοι διὰ τῆς διανοίας φαίνονται πάντες ἅμα ὁρμῶντες πρὸς τὸ ἄπειρον γάδιον τῆς προόδου, πρὸς ἰδχνικότητα τὴν ὁποίαν προσεγγίζουσιν ἀπαύστως χωρὶς ποτὲ νὰ φθάσωσιν αὐτήν.

» Πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπιστημῶν τῶν τεχνῶν καὶ τῆς βιομηχανίας ἔδραμον ἀμιλλώμενοι, καὶ δύνασθε τις νὰ εἴπῃ ὅτι λαοὶ καὶ βασιλεῖς συνῆλθον ἵνα τιμήσωσι τοὺς ἀγῶνας τῆς ἐργασίας καὶ διὰ τῆς παρουσίας των νὰ ἐπιστέψωσιν αὐτοῦς διὰ τῆς ἰδέας συνδιαλλαγῆς καὶ εἰρήνης.

» Τῷ ὄντι ἐν τοιαύταις μεγάλας πανηγύρεσι αἵτινες φαίνονται οὐδὲν ἄλλο σκοποῦσαι ἢ ὑλικά συμφέροντα, ὑπάρχει πάντοτε ἠθικὴ τις ἰδέα ἐγειρομένη ἐκ τῆς συρροῆς τῆς νοημοσύνης, ἡ ἰδέα ὁμοιοῦς καὶ ἐκπολιτισμοῦ. Τὰ ἔθνη προσεγγίζοντα ἀλλήλοις, γνωρίζουσιν ἄλλα καὶ διδάσκονται τὸν ἀμοιβαίον τερασμὸν, τὰ μίσση σβέννυνται, καὶ ἡ ἀλήθειαι ὅτι ἡ εὐδαιμονία ἐκάστης χώρας συντελεῖ εἰς τὴν γενικὴν εὐδαιμονίαν πλειότερον κατακυροῦται.

» Ἡ ἐκθεσις τῶν 1869 δικαίως δύναται νὰ ὀνομασθῇ Παγκόσμιος διότι περιλαμβάνει πάντα τὰ πλουτολογικὰ στοιχεῖα τῆς οἰκουμένης.

Παρά ταῖς τελευταίας τελειοποιήσεις τῶν νέων τεχνῶν παράκεινται τὰ προϊόντα τῶν νεωτέρων χρόνων ὥστε ταυτοχρόνως παρίστησι τὴν εὐφυῆς ἀπάντων τῶν αἰῶνων καὶ ἀπάντων τῶν ἐθνῶν. Εἶναι παγκόσμιος διότι παρά τοῖς θαυμασίαις προϊῦσι τῆς πολυτελείας τῆς διατινας μόνον προωρισμένη, ὑπάρχουσι τὰ ἔργα τὰ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν πολλῶν ἀποβλέποντα. Οὐδεπώποτε τὰ συμφέροντα τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἐφειλκύναντο ζωηρότερην μέριμναν.

» Οὕτως πᾶσαι αἱ βελτιώσεις χωροῦσιν ἐπὶ τὰ πρόσω, ἐὰν ἡ ἐπιστήμη ὑποδουλοῦσα τὴν ὕλην ἐλευθεροῖ τὴν ἐργασίαν, ἡ καλλιέργεια τῆς ψυχῆς δαμάζουσα τὰ ἐλαττώματα τὰς προλήψεις καὶ τὰ ἀγροῖκα πάθη, ἀπελευθεροῖ τὴν ἀνθρωπότητα.

» Εὐδαίμονες εἴμεθα Κύριοι, διότι ἔσχομεν μεταξὺ ἡμῶν τοὺς πλειότερους Μονάρχας καὶ Πρίγκιπας τῆς Εὐρώπης καὶ τοσοῦτους ἄλλους προθυμηθέντας νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν ἔλθεσιν. Ἐσόμεθα ὑπερήφανοι διότι τοῖς εἰδείξαμεν τὴν Γαλλίαν τοιαύτην οἷα εἶνε, μεγάλην εὐδαίμονα καὶ ἐλευθέραν.

» Μόνος ὁ σερούμενος παντὸς πατριωτικοῦ αἰσθήματος δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τοῦ μεγάλειου τῆς, μόνος ὁ τυφλώτων πρὸς τὴν ἐνέργειαν δύναται νὰ ἀρνηται τὴν εὐδαίμονίαν τῆς, μόνος ὁ πρᾶγινωσίζων τὴν μέχρι ἀκολασίας ἀνεχομένην θεσμοθεσίαν δύναται νὰ μὴ καθορᾷ τὴν ἐλευθερίαν.

» Οἱ ξένοι, τὴν Γαλλίαν ταύτην τὴν ἄλλοτε τοσοῦτον ταραχώδη καὶ μεταδίδουσαν τὰς ταραχὰς πέραν τῶν ὁρίων τῆς, τὴν σήμερον ἐξετίμησαν ἐργατικὴν καὶ γαλήνιον, γόνιμον πρὸς γενναίους ἰδέας, ἐφραμύζουσαν τὸ πνεῦμά τῆς εἰς τὰ ποικιλώτερα τῶν θαυμασίων καὶ μὴ ἐκνευρίζομένην ὑπὸ τῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων.

» Τὰ παρατηρητικὰ πνεύματα ἤα κατενόησαν εὐκόλως ὅτι πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πλούτου, παρά τὸ ἐπαγωγὸν τῆς εὐημερίας, τὸ ἐθνικὸν αἰσθημα εἶναι πάντοτε πρόθυμον νὰ ἀναπάλληται, προκειμένου ὑπὲρ τιμῆς καὶ ὑπὲρ πατρίδος· ἀλλ' ἡ εὐγενὴς αὕτη διάθεσις δὲν δύναται νὰ ᾔηται ἐπίφοβος διὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ κόσμου.

» Οἱ ἐπὶ χρόνον τινα πρὸ ἡμῶν ἐπιδημήσαντες ἄς ἐπανέλθωσιν οἰκαδε φέροντες δικίαν γνώμην περὶ τῆς χώρας ἡμῶν, ἄς πεισθῶσι περὶ τῶν αἰσθημάτων σεβασμοῦ καὶ συμπαθειῶν ἅτινα τρέφομεν πρὸς τὰ ξένα ἔθνη καὶ περὶ τῆς εἰλικρινοῦς ἐπιθυμίας ἡμῶν τοῦ νὰ διὰγωμεν ἐν εἰρήνῃ πρὸς αὐτούς.

» Εὐχαριστῶ τὴν Αὐτοκρατορικὴν Ἐπιτροπὴν ὧς καὶ τὰς λοιπὰς διὰ

τὸν συνετὸν ζῆλον ὃν ἐπέδειξαντο πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς των. Τοὺς εὐχαριστῶ ἐπίσης ἐν ὀνόματι τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος ὃν ἠτύχησα παρὰ τὴν νεαράν του ἡλικίαν νὰ συνάψω εἰς τὸν σύλλογον τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἔργον ὅπερ θέλει διαμνημονεύει.

» Ἡ Ἐκθεσις τῶν 1867 θέλει ἐγχαράξει ἐλπίζω νέαν ἐποχὴν ἁρμονίας καὶ προόδου. Βέβαιος δὲ ὢν ὅτι ἡ Θεία Πρόνοια εὐλογεῖ τὰς προσπάθειας πάντων ὅσοι ὡς ἡμεῖς θέλουσι τὸ καλὸν πιστεύω εἰς τὸν ὀριστικὸν θρίαμβον τῶν μεγάλων ἀρχῶν τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης, αἵτινες ἱκανοποιοῦσαι πάσας τὰς νομίμους τάσεις δύνανται μόναι νὰ παγιώσουν τοὺς θρόνους νὰ ὑψώσουν τοὺς λαοὺς καὶ νὰ ἐξευγενίσουν τὴν ἀνθρωπότητα. »

Τὸ Μέγαρον τῆς Ἐκθέσεως.

Μετὰ ταῦτα ὁ Αὐτοκράτωρ διένειμε διὰ τῆς ἰδίας χειρὸς του τὰ βραβεῖα καὶ τὰ διπλώματα.

Συμβάν τότε θελξικάρδιον συνεκίνησε τὴν δημόγιον. Τὸ ὀρισθὲν διὰ τὸν Αὐτοκράτορα βραβεῖον δι' ἔργον τι ἀγροτικόν, ἐπειδὴ ὁ Αὐτοκράτωρ ἰδίᾳ χειρὶ διένειμε τὰ ἀριστεῖα δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τῷ ἀπονεμηθῇ, εἰάν μὴ ἐπῆρχετο αὐτοῖς ἡ εὐτυχῆς ἐμπνευσις τοῦ νὰ προσενεχθῇ τῷ Αὐτοκράτορι τὸ βραβεῖον καταλλήλως παρὰ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς διανομῆς τῶν βραβείων, ὁ Αὐτοκράτωρ ἡ Αὐτοκράτειρα καὶ ὁ Σουλτάνος συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν Πριγκίπων περιήλθον τὸ μέγαρον. Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα οἱ ἐθνικοὶ ὕμνοι τῆς ὀρχήστρας συνηνοῦντο μετὰ τῶν ἀνευφημιῶν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων κρατῶν.

Ἐν τούτῳ γνωσθέντος ἐν Παρισίοις τοῦ θανάτου τοῦ Αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ ὁ Σουλτάνος ἔσπευσε νὰ παρακαλέσῃ τὸν Αὐτοκράτορα ὅπως ἀναστείλῃ ἐπὶ πινὰς ἡμέρας τὰς πρὸς τιμὴν του τελετάς. Εἰσακουσθείσης δὲ τῆς εὐγενοῦς παρακλήσεως ταύτης τοῦ Σουλτάνου, αἱ τελεταὶ βραδύτερον ἐπανελήφθησαν ὡς σπουδαιοτάτη ἐγένετο ἢ ἐν τοῖς Ἡλυτείοις πεδίοις στρατιωτικῆ ἐπιθεώρησις. Τῇ 11ῃ δὲ Ἰουλίου ὁ Αὐτοκράτωρ προσήνεγκε μέγα συμπόσιον ἀποχαιρετισμοῦ τῷ Σουλτάνῳ μεθ' ὃ κατὰ τὴν 7ην ὥραν οἱ δύο Μονάρχαι συσφίγγαντες εἰλικρινῶς τὰς δεξιὰς των ἐχωρίσθησαν καὶ ὁ Σουλτάνος ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν.

Τῇ 18ῃ Αὐγούστου ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα ἀνεχώρησαν εἰς Σλασβοῦργον ὅπως συναντήσωσι τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας καὶ τῷ ἐκφράσωσι τὰ συλλυπητήριά των διὰ τὴν σκληρὰν πληγὴν τὴν κατενεχθεῖσαν ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ οἰκογενείᾳ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωσήφ.

Τῇ 19ῃ ἐπισκεφθέντες τὸν Αὐτοκράτορα Ἰωσήφ τῇ δὲ 20ῃ τὸν γηραιὸν βασιλέα Βαυαρίας ἐπανῆλθον εἰς τὸ στρατόπεδον Σιαλόν.

Διαβαίνων ὁ Αὐτοκράτωρ διὰ τῆς Ἀρβῆς ἔνθα ἐπικνηγυρίζετο ἡ ἑκατονταετηρὶς τῆς προσαρτήσεως τῆς Φλάνδρας εἰς τὴν Γαλλίαν, οὕτως ἀντεφώνησε πρὸς τὴν προσφώνησιν τοῦ Δημάρχου.

» Δικαιοῦσθε νὰ ἔχητε πεποιθήσιν εἰς τὸ μέλλον διότι αἱ ἀνίσχυροὶ κυβερνήσεις ζητοῦσι κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς περιπλοκάς ἐσωτερικὰς διαφορίας καὶ προσκόμματα, ἀλλ' ὅταν ἀρύηται τις τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς μάζης τοῦ ἔθνους οὐδὲν ἄλλο ὀφείλει νὰ κάμῃ, ἢ νὰ ἐκτελῇ τὸ καθήκον του εὐχαριστῶν τὰ διαρκῆ συμφέροντα τοῦ τόπου καὶ διατηρῶν ἐφ' ὑψηλοῦ τὴν ἐθνικὴν σημαίαν καὶ μὴ ἀφίνων τὴν χώραν εἰς ἀκαίρους παρεκτροπὰς ὅσον πατριωτικαὶ καὶ ἀν ὧσι. »

Διερχόμενος δὲ δι' Ἀμιένης ἀπήντησεν εἰς τὸν Δήμαρχον.

» Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν ὑποδοχὴν σας. Ἡ πολιτικὴ ἀποτυχία μας ἐν Ἀμερικῇ δὲν ἠλάττωσε τὴν ἀξίαν τῶν ὅπλων μας, τὰ ἐν Γερμανίᾳ συμβάντα δὲν ἐξήγαγον τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὴν ἀξιοπρεπῆ καὶ γαλήνιον θέσιν της, οἱ ἐρεθισμοὶ τινῶν δὲν ἠφάνισαν τὴν ἐλπίδα ἐλευθέρων θεσμοθεσιῶν. Ἐπανευρίσκω αἰσθήματα ἐμπιστοσύνης καὶ ἀφοσιώσεως ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ τῆς Σώμης, ἐν ἣ ἐξαετῆς διαμονὴ μὲ ἀπέδειξεν ὅτι ἡ δυσπραγία εἶναι ἄριστον σχολεῖον διδάσκον νὰ ὑπομένῃ τις τὸ φορτίον τῆς κυβερνήσεως καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τοὺς σκοπέλους τῆς τύχης. »

Ἐν δὲ Λίλλῃ ἀπήγγειλε ταῦτα. « Ἡγωνίσθη ἐπιμόνως νὰ καταστήσῃ τὴν Γαλλίαν εὐδαίμονα καὶ σεβαστὴν. Ἐὰν μέλανά τινα στίγματα ἐνε-

τρίβησαν εἰς αὐτήν, ἐπανελάβεν αὐτὴ τὴν θέσιν τῆς ἐν Εὐρώπῃ, ἔχω ἐλπίδα εἰς τὴν συνδρομὴν ἀπάντων ὅπως παγιώσω τὸ ἔργον ὅπερ ἐπέχειρῃσα. » Πρὸς δὲ τὸν προεστῶτα τοῦ ἐμπορικοῦ σώματος εἶπεν· ὅτι αἱ ὑποθέσεις ἠδύναντο νὰ βαδίσωσι καλῆτερον, ὅτι [ἐφημερίδες τινὲς κάμνουσιν ὑπερβολὰς τῆς ἐμπορικῆς κρίσεως καὶ ὅτι ἠλπίζεν ὅτι τὸ ἐμπόριον θ' ἀναλάβῃ καὶ ὅτι μετὰ τῆς εἰρήνης θὰ παγιωθῇ καὶ ἡ πίσις.

Τῇ δὲ αἷ 7 Ἰουλίου ἐπέστρεφεν εἰς Παρισίους.

Τελευταῖος πάντων τῶν Ἡγεμόνων ἐφθασεν εἰς Παρισίους τὴν 23ην Ὀκτωβρίου ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας μετὰ πλείσσης συνοδίας. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέον συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀρχισταυλάρχου καὶ τοῦ στρατηγοῦ Καστελνὴ ὑπασπιστοῦ τοῦ ὑπεδέχθη αὐτὸν ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ σιδηροδρόμου ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ἦτο τεταγμένος στρατός. Τὴν Αὐτοκρατορικὴν συνοδίαν ἀπετέλουν ὀκτὼ ἄμαξαι, ἐπὶ τῆς πρώτης τῶν ὁποίων ἐπέβησαν οἱ Αὐτοκράτορες.

Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας διηυθύνθη πρὸς τὰ Ἀνάκτορα τῶν Ἡλυσείων ἅτινα ὠρίσθησαν πρὸς διαμονὴν του καὶ ἔνθα τὸν ὑπεδέχθη ἡ Αὐτοκράτειρα μετὰ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος· ἀκολούθως δὲ μετὰ τὰς ἀμειβιὰς παρουσιάσεις, ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα ἐπανῆλθον εἰς τὰ Ἀνάκτορα Σαιν Κλου.

Τὴν ἐπιούσαν ὁ Αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος Ἰωσήφ ἐπεσκέψατο τὴν διεθνῆ ἐκθεσιν.

Τῇ 28ῃ Ἰουλίου προσηνέχθη τῷ Αὐτοκράτορι τῆς Αὐστρίας μέγα συμπόσιον ἐν τῷ Δημαρχείῳ, καθ' ὃ ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέον ἐποίησατο τὴν ἀκόλουθον πρόποσιν.

» Προπίνω εἰς ὑγείαν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Αὐτοκράτειρας Ἐλισάβετ, ἧς ἡ ἀπουσία μεγάλως μὲ λυπεῖ. Παρακαλῶ τὴν Υ. Μ. ὅπως δεχθῆτε τὴν πρόποσιν ταύτην ὡς ἔκφρασιν τῆς βαθυτάτης συμπαθείας πρὸς τὸ πρόσωπον τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν χώραν αὐτῆς. »

Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἀπήντησε·

« Μεγαλειότατε, ἡ ὑπὲρ ἐμοῦ πρόποσις τῆς Υ. Μ. μὲ συγκινεῖ βαθύως· ὅτε πρό τινων ἡμερῶν ἐπεσκέφθην ἐν Νανσὴ τοὺς τάφους τῶν προγόνων μου ἐσχημάτισα τὴν εὐχὴν ταύτην. Εἴθε εἶπον κατ' ἐμαυτὸν νὰ θάψωμεν ἐντὸς τῶν τάφων τούτων τῶν διαπεπιστευμένων εἰς τὴν ἐπιτήρησιν ἐνὸς γενναίου ἔθνους πάσας τὰς διχονοίας αἵτινες διαχωρίζουν δύο χώρας προωρισμένας νὰ συμβαδίζωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Εἴθε διὰ τῆς ἐνώσεως ἡμῶν νὰ προσενέγκωμεν νέον ἐχέγγυον τῆς εἰρήνης, ἄνευ τῆς ὁποίας τὰ ἔθνη ἀδύνατον νὰ εὐημερήσωσιν.

» Ὁμολογῶ χάριτας εἰς τὴν πόλιν τῶν Παρισίων ἐπὶ τῇ γενομένῃ μοι ὑπ' αὐτῆς ὑποδοχῇ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν μας αἰ μεταξὺ τῶν Ἡγεμόνων φιλικαὶ σχέσεις ἔχουσι νέαν ἀξίαν, καθόσον ἐπερείδονται ἐπὶ τῶν συμπαθειῶν καὶ τῶν πόθων τῶν λαῶν.

» Προπίνω ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκράτορος ὑπὲρ τῆς Αὐτοκρατείας ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος ὑπὲρ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς πόλεως τῶν Παρισίων.

Ἐν τούτῳ ταραχῇ ἐν Ἰταλίᾳ ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γαριβαλδινῶν εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν κράτος ἠνάγκασαν τὸν Αὐτοκράτορα νὰ ἀποποστείλῃ ἐκ νέου στρατεύματα εἰς Ῥώμην, ὅπως δι' αὐτῶν καταστήσῃ σεβαστὴν παρὰ τῇ Ἰταλικῇ Κυβερνήσει τὴν Σεπτεμβριανὴν σύμβασιν.

Τῇ 17ῃ Νοεμβρίου ὁ Αὐτοκράτωρ ἐκήρυξε τὸ τέλος τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως, τῇ δὲ 19ῃ ἠνέωξε τὰς βουλὰς καὶ ἐξεφώνησε τὸν ἐπόμενον λόγον.

Κύριοι Γερουσιασταί!

Κύριοι Βουλευταί!

« Ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν διακοπεῖσαν σύσκεψιν τῶν κατεπειγόντων νόμων μὲ ἠνάγκασε νὰ σᾶς συγκαλέσω τάχιον τοῦ συνήθους.

Πρὸς δὲ τούτοις τὰ πρόσφατα γεγονότα μὲ ἤγαγον ὥστε νὰ ἐπιθυμήσω τὴν διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς φρονήσεως ἡμῶν περιφρούρησίν μου.

» Μετὰ τὴν ἀποχώρησίν σας ἀνησυχίαι ἀόριστοι προσέβαλον τὸ δημόσιον πνεῦμα τῆς Εὐρώπης, καὶ περιώρισαν πανταχοῦ τὴν κίνησιν τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Παρὰ τὴν διακήρυξιν τῆς ἐμῆς κυβερνήσεως οὐδέποτε παρεκκλίνας τῶν εἰρηνικῶν προθέσεων τῆς διεδόθη ἢ πεποιθήσις ὅτι πᾶσα τροποποίησις τοῦ ἐσωτερικοῦ πολιτεύματος τῆς Γερμανίας ἐμελλε νὰ ᾔνε αἰτία συμπλοκῆς. Ἡ κατάστασις αὕτη τῆς ἀβεβαιότητος δὲν ἠδύνατο νὰ διχρέσῃ ἐπὶ πλέον. Ἔδει νὰ δεχθῶμεν ἐλευθέρως τὰς γενομένας μεταβολὰς εἰς τὸ πέραν τοῦ Ῥήνου, νὰ διακηρύξωμεν δὲ ὅτι ἐφ' ὅσον τὰ συμφέροντα καὶ ἡ ἀξιοπρέπειά μας δὲν ἐπαπειληθῶσι δὲν θ' ἀναμιχθῶμεν εἰς μεταβολὰς γιγνομένας ὑπὸ τῶν εὐχῶν τῶν λαῶν.

» Αἰ ἐκδηλωθεῖσαι ἀνισυχίαι δυσκόλως ἐξηγοῦνται κατ' ἐποχὴν μάλιστα καθ' ἣν ἡ Γαλλία παρέσχεν εἰς τὸν κόσμον τὸ σπουδαιότερον θέαμα συνδιαλλαγῆς καὶ εἰρήνης.

» Ἡ παγκόσμιος ἔκθεσις συνέσφιγξε τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀδελφότητος μεταξὺ τῶν ἔθνων· ἂν ἤδη τὸ μέγαρον ἐξέλειπεν ἢ ἐντύπωσίς της ὁμοῦς θέλει ἀφίσει ἀνεξίτηλα σημεῖα ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων, διότι εἰ καὶ μετὰ τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτῆς ἔγερσιν στιγμιαίαν μόνον λάμψιν διέχυσεν, ἀλλ' ὁμοῦς ἠφάνισθη διὰ παντὸς παρελθὸν προλήψεων καὶ πλανῶν, πᾶν πρόσκομμα πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν εὐφυΐαν, πᾶν διεθνὲς μῖσος μεταξὺ τῶν λαῶν.

» Μ' ὅλα ταῦτα τ' ἀδιαφιλονείκητα ἐχέγγυα τῆς εἰρήνης, εἶναι καθῆκον κατεπεῖγον πάσης κυβερνήσεως νὰ ἐπιδιώκῃ ἀνεξαρτήτως τῶν περιστάσεων τὴν πρὸδον ὅλων τῶν στοιχείων τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν ἰσχὺν τῆς χώρας, κατὰ συνέπειαν ἔχομεν καὶ ἡμεῖς νὰ βελτιώσωμεν τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν τῆς Γαλλίας καὶ νὰ τελειοποιήσωμεν τὸν στρατιωτικὸν ὀργανισμόν μας τὰ ὄπλα μας καὶ τὸ ναυτικόν μας.

» Ἡ δὲ ἐξωτερικὴ ἡμῶν πολιτικὴ ἐπιτρέπει νὰ καθιερώσωμεν πᾶσαν μέριμναν εἰς τὰς ἐσωτερικὰς βελτιώσεις.

» Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ἐγένετο ἤδη ἀντικείμενον ἀσχολήσεως τῶν δυνάμεων ὡς ἐκ τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως, ἣτις ὁμοῦς οὐδένα χαρακτηριστῆρα ἐπιφοβὸν φέρει, διότι εἰ καὶ ὑπῆρξαν διαφωνίαι τινὲς μεταξὺ τῶν δυνάμεων ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς εἰρηνοποιήσεως τῆς νήσου, ἀλλ' ὁμοῦς κατὰ τὴν βᾶσιν πᾶσαι ἐφάνησαν ὁμοφρονούσαι ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν Χριστιανῶν.

» Ἡ μετὰ τῆς Αὐτοκρατείας περιοδεία μου ἐν ταῖς δυτικαῖς καὶ ἀρκτώαις ἐπαρχίαις τοῦ κράτους ἐγένετο ἀφορμὴ συμπαθητικῶν ἐπιδείξεων ἱκανῶς ἐμὲ συγκινησασῶν. Ἐντεῦθεν ἠδυνήθην ἐδραίαν νὰ σχηματίσω πεποιθήσιν περὶ τῆς ἀσχελεύτου ἐμπιστοσύνης, ἣν ὁ λαὸς τρέφει πρὸς ἐμὲ καὶ περὶ τῆς εἰς τὴν δυναστείαν μου ἀφοσιώσεως αὐτοῦ· τὸ κατ' ἐμὲ προσπαθῶ ἀπαύστως νὰ προλαμβάνω τοὺς πόθους του.

» Λάβωμεν Κύριοι πάντα τὰ μέτρα τὰ δυνάμενα νὰ καταστήσουν εὐδαίμονα τὴν τύχην τῶν πολλῶν διὰ τῆς τελειοποιήσεως τῆς συγκοινωνίας, διὰ τῆς πολλαπλασιάσεως τῶν μέσων τῆς ἐκπαιδεύσεως, διὰ τῆς ἀπλοποιήσεως τῆς δικονομίας καὶ τῶν λοιπῶν κοινωφελῶν μεταρρυθμίσεων. Ἐὰν ὡς ἐγὼ εἶσθε πεπεισμένοι ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη εἶνε ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθοῦς προόδου καὶ πολιτισμοῦ, ἐξακολουθήσωμεν αὐτὴν ἐν ὁμονοίᾳ καὶ πατριωτικῇ προθυμίᾳ. »

Τὰ μᾶλλον ἀξιοσημεῖωτα κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἔτους 1868 συγκεφαλαιοῦνται εἰς ταραχὰς τινὰς ἐν Τουλούζῃ καὶ ἄλλαις πόλεισι τα-

χέως κατευνασθείσας, εἰς τὴν διακοπὴν τῶν σχέσεων μετὰ τῆς Τύνιδος δι' ἀπαιτήσεις οἰκονομολογικὰς τὰς ὁποίας ὁ Βέης τῆς Τύνιδος ἔσπευσε νὰ ἱκανοποιήσῃ, εἰς σιτοδείαν ἐν Ἀλγερίᾳ ὑπὲρ ἧς ἐζητήθη καὶ ἐπετεύχθη πίστωσις, καὶ εἰς πρότασιν ἐκ μέρους τοῦ Αὐτοκράτορος γενικοῦ συνεδρίου ἐξετάσοντος ἅπαντα τὰ ἐκκρεμῆ παγκόσμια ζητήματα, τὴν ὁποίαν αἱ πλεῖσται τῶν Δυνάμεων δὲν ἠσπάσθησαν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος ἐπεχείρησε διαφόρους περιοδείας καὶ ἀληθῶς τὸ θαυμαστότερον τῆς βασιλείας του εἶνε ἡ εὐεργετικὴ καὶ ἐνδεδεχῆς αὐτῆς μέριμνα, ἥτις φεύγει τὴν τρυφὴν τῆς αὐλῆς καὶ καταφρονοῦσα τοὺς κόπους καὶ τοὺς καμάτους ὅπως ἐνασχοληθῆ διὰ τὴν χώραν καὶ ἀναζητήσῃ πᾶσαν εὐκαιρίαν δυναμένην νὰ προσθέσῃ τι εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ εὐημερίαν της. Ἴδου κατὰ τὴν γνώμην μας τὶ καθιστᾷ τὴν πατρίδα ὡραίαν καὶ τὸν μονάρχην δημοφιλῆ ἅπασαι αὗται αἱ εἰρηνικαὶ τελεταὶ θέλγουσι πλέον ἢ μία νίκη, διότι εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς ταύτας τελετὰς ἡ χαρὰ δὲν παρίσταται ἐν πένθει.

Πρὸς τὴν προσφώνησιν τοῦ δημάρχου Αὐρηλίας ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπήντησεν.

» Ἡθέλησα νὰ καταδείξω τὰς προόδους ἡμῶν καὶ νὰ τὰς ἐνθαρρύνω πεπεισμένος ὅτι ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἡσυχίας τῆς Εὐρώπης δύνανται ν' ἀναπτυχθῶσι.

Ἄπαντῶν δὲ πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον ἀναμιμνήσκει τὴν ἰσχὺν ἣν ἔχουσι πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους καὶ τῆς χώρας ἡ θρησκευτικὴ πίστις καὶ ἡ ἀληθὴς φιλοπατρία. » Ἢλθομεν ἐν πρώτοις νὰ κλίνωμεν τὸ γόνυ ἐν τῷ ναῷ ὑμῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγάλων ἀναμνήσεων τοῦ παρελθόντος καὶ ἐξαιτησώμεθα παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν εἰς τὸ μέλλον ἀρωγὴν αὐτοῦ. »

Πρὸς ἀπάντησιν τοῦ δημάρχου Ρουὲν ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα ὅτι θέλει καταπαύσει ἡ βιομηχανικὴ καὶ ἀγροτικὴ κρίσις, πρὸς δὲ τὸν Καρδινάλιον, « Μὴ χωρίζομεν ποτὲ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην ἀπὸ τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα. »

Ἡμέραν τινὰ λόγος ἐγένετο ἐν Φοντενεβλὼ περὶ τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ Πρίγκιπος Μιχαήλ Ὁβρένοβιτς τῆς Σερβίας καὶ ἐξεφράζετο ὁ φόβος μήπως τοιαῦτα παραδείγματα ἐπιφέρουν ἀπόπειράν τινα κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους ὁ Αὐτοκράτωρ ἀκροασθεὶς τὸν διάλογον ἐξέφρασεν ἰδέαν ὅλως ἀντίθετον, καὶ ἐπειδὴ ὅλων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐζήτουν νὰ μάθουν ποῦ ἔγκειται τὸ μυστικὸν τῆς τσαύτης πεποιθήσεώς του, ὁ Αὐτοκράτωρ λαβὼν τὸν λόγον εἶπεν.

« Ἐν τῇ θέσει ἣν κατέχω ἡ ζωὴ ἐν και μόνον θέλητρον ἔχει δι' ἐμέ
να συντελέσω ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Γαλλίας.
Ἐνόσω ζωὴ δὲν θὰ ἐπιδιώξω ἄλλον σκόπον καὶ ἡ θεία Πρόνοια ἥτις ἄ-
χρι τοῦδε προφανῶς μ' ἐπροσάτευσε δὲν θὰ μ' ἐγκαταλείψῃ, ἐν τούτοις
ἡ τύχη μου εἶναι ἐν ταῖς χερσὶ τῆς. Αὕτη θ' ἀποφασίση ἂν ὁ θάνατός
μου ἢ ἡ ζωὴ μου δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ κάλλιον τὰ συμφέροντα τῆς
Γαλλίας.

» Ἀπέναντι τοσοῦτων πατριῶν ἐμπνεομένων ἐξ ἀντιζήλων φιλοδοξιδῶν
καὶ ἀνατρεπτικῶν παθῶν, ἡ μόνη σωτηρία τῆς Γαλλίας ἔγκειται εἰς
τὴν πρὸς τὴν δυναστείαν μου εἰλικρινῆ ἀφοσίωσίν τῆς, ἥτις εἶνε τὸ σύμ-
βουλον τάξεως καὶ προόδου, καὶ πιθανὸν αἰφνῆδιδός τις θάνατός μου νὰ
συντελέσῃ μᾶλλον πρὸς τὴν παγίωσιν τῆς δυναστείας μου ἢ ἡ παρά-
τασις τῆς ζωῆς μου. Παρατηρήσατε πραγματικῶς, ὅτι ὁ ὑποκινῶν ἢ
διαπράττων πολιτικὴν δολοφονίαν, γινόμενος ταύτοχρόνως καὶ δικαστῆς
καὶ δῆμιος παράγει πάντοτε ἀποτέλεσμα ἀντίθετον τοῦ σκοποῦ του,
καὶ τοῦτο εἶναι ἡ ἀναπόφευκτος τοῦ ἐγκλήματός του τιμωρία. Ὅ,τι ἐν
Σερβία ἐγένετο εἶναι ἀπόδειξις πασιφανῆς τῶν λόγων μου. Οἱ συνω-
μῶται ἠλπίζον φονεύοντες τὸν Πρίγκιπα Μιχαῆλ νὰ ἐγκαταστήσωσιν
ἄλλην δυναστείαν, ἀλλ' ἐπαγίωσαν διὰ πολὺν καιρὸν τὸν οἶκον Ὀ-
βρένοβιτζ.

» Παρ' ἡμῖν ἐὰν μία τῶν κατὰ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου ἀποπειρῶν
δολοφονίας ἐπετύγχανεν, εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι ὁ οἶκος Ὀρλεᾶν ἤθελε
βασιλεύει ἀκόμη ἐν Γαλλία. Σήμερον, αὔριον, ἂν ἐπιπτον ἐγὼ ὑπὸ δολο-
φόνον χεῖρα, ὁ λαὸς ἐν μιᾷ φωνῇ ἤθελεν ἀναγορεύσει τὸν υἱόν μου,
ἀκόμη καὶ ἂν ἄπασα ἡ οἰκογένειά μου ἐξωλοθρευέτο ἤθελον τρέξει ὡς
ἐν Σερβία ἐγένετο πρὸς ἀναζήτησιν μικρανεψιοῦ τινος κληρονόμου τοῦ
ὀνόματός μου, Μιλάνου τινος οἰουδήποτε, ἵνα ἀναπετάσῃ τὴν σημαίαν
τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐκδικήσῃ τὸν φόνον κατακυροῦντες ἔτι ἄπαξ
τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὅτι ἡ πατρίδα ἢ βιάπτουσα εἰς αἷμα τὴν χεῖρα
οὐδέποτε ἐπωφελεῖται τοῦ ἐγκλήματός τῆς. Οὕτως ἀτενίζω ἄφοβος
πρὸς τὸ μέλλον. Εἴτε ζήσω εἴτε ἀποθάνω, ἡ ζωὴ μου ἢ ὁ θάνατός μου
θὰ ἦνε ἐπίσης ὠφέλιμος πρὸς τὴν Γαλλίαν, καθόσον ἡ ἀνατεθεισά μοι
ἀποστολὴ θὰ ἐκπληρωθῇ εἴτε παρ' ἐμοῦ εἴτε παρὰ τῶν ἐμῶν.

Κατὰ τὰ 1869, ἡ Τουρκία διέκοψε τὰς μετὰ τῆς Ἑλλάδος σχέσεις
τῆς συνεπειᾶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Κρήτης τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς ὑπέ-
θαλπε, καὶ πόλεμος ἄμεσος μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ἦτο ἐν τῷ ἐκ-
ρήγνυσθαι, ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ συνεκάλεσεν ἐν Παρισίοις συνέδριον ὅπερ

ἐξωμάλυνε τὴν διαφορὰν καὶ οὕτως ἡ γενικὴ εἰρήνη αὖθις δὲν διαταράχθη.

Τῇ δὲ 18ῃ Ἰανουαρίου ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπηύθυνε λόγον πρὸς τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἐν ᾧ ἀπήγγειλε καὶ τὰ ἐπόμενα ἀξιοσημείωτα.

» Ὁ μόνος σκοπός μου ἐπετεύχθη ἡ στρατιωτικὴ δύναμίς μας ἐφθασεν εἰς τὴν τελειοτέραν καὶ ὑψηλοτέραν θέσιν, ὥστε δυνάμεθα νὰ διακηρύξωμεν ὑψηλῶς τὴν ἐπιθυμίαν μας περὶ διατηρήσεως τῆς εἰρήνης, ὅπερ δὲν δεικνύει τὴν ἐλαχίστην ἀδυναμίαν ὅταν ἡμεθα ἔτοιμοι νὰ ὑπερασπίσωμεν τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ τόπου.

» Αἱ σχέσεις μας μετὰ τῶν λοιπῶν Κυβερνήσεων εἶνε ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ. Ἡ ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις πέραν τῶν Πυρρηναίων δὲν ἠλλοίωσε τὰς μετὰ τῆς Ἰσπανίας σχέσεις μας, καὶ τὸ Συνέδριον ὅπερ ἐγένετο ὅπως καταπνίξῃ ἐπικειμένην συμπλοκὴν ἐν Ἀνατολῇ εἶναι πρᾶξις μεγίστη τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν ἀξίαν. Πλησιάζει εἰς τὸ τέλος τῆς καὶ ἅπαντες οἱ πληρεξούσιοι συνεφώνησαν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν δυναμένων νὰ συνδιαλλάξουν τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Τουρκίας.

Ἡ στιγμὴ πλησιάζει καθ' ἣν τρίτην φοράν ἤδη ἀπὸ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἀνακαινίζεται δι' ἐκλογῶν, καὶ πρᾶγμα ἄγνωστον ἄχρι τοῦδε πάντοτε φθάνει τὰ νόμιμα ὅρια τῆς ἐντολῆς του.

» Τὸ Εὐαγγέλιον λέγει· « ἕκαστον δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. » Ὅθεν ἐὰν ἀνέλθωμεν εἰς τὸ παρελθὸν ποῖον εἶνε τὸ πολιτευμα ὅπερ παρέσχεν εἰς τὴν Γαλλίαν δεκαεπταετῆ ἡσυχίαν καὶ εὐημερίαν ἐσαεὶ αὐξοῦσαν. Βεβαίως πᾶσα Κυβέρνησις ὑπόκειται εἰς λάθη καὶ ἡ τύχη δὲν μειδιᾷ πρὸς πᾶσαν ἐπιχείρησιν, ἀλλ' ὅπερ ἐμποιεῖ τὴν ἰσχύν μου εἶνε ὅτι τὸ ἔθνος δὲν ἀγνοεῖ, ὅτι ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη δὲν ἐπραξά τι ὅπερ νὰ μὴ ἔχη ἐλατήριον τὰ συμφέροντα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Γαλλίας. Δὲν ἀγνοεῖ ἐπίσης ὅτι πρῶτος ἐζήτησα ἔλεγχον αὐστηρὸν τῆς διαχειρήσεως τῶν ὑποθέσεων.

» Ἡ βουλευτικὴ αὕτη περίοδος θὰ προσθήσῃ νέας ὑπηρεσίας εἰς ὅσας ἄχρι τοῦδε προσήνεγκεν.

» Ἐντὸς ὀλίγου τὸ ἔθνος συγκαλούμενον εἰς ἀρχαιρεσίας, θὰ κατακυρώσῃ τὴν πολιτικὴν ἣν ἠκολουθήσαμεν, θὰ ἀνακηρύξῃ ἔτι ἅπαξ ὅτι δὲν θέλει ἐπαναστάσεις, ἀλλὰ τὴν παγίωσιν τῶν τυχῶν τῆς Γαλλίας διὰ τῆς εἰλικρινοῦς συμμαχίας τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐλευθερίας. »

Καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος ἐγένοντο ταραχαὶ καὶ συλλήψεις ἐνιαχοῦ, ἀλλ' εὐκόλως αἱ ταραχαὶ κατηνύσθησαν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐπεχείρησε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διαφόρους περιοδείας καθ' ἃς τῷ ἐγένοντο ἐνθουσιωδέσταται ὑποδοχαί.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος δύο ἔθνη ἄνισα τὴν δύνάμιν καὶ διαφέροντα κατὰ τὸ εἶδος τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ἀδελφὰ καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεως καὶ ὡς ἐκ τῶν τάσεων τῆς θρησκείας καὶ τῆς γλώσσης, καὶ τὰ ὁποῖα ἐπὶ ἡμισυ αἰῶνα διεβίωσαν ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ καὶ διετήρησαν φιλικωτάτας σχέσεις χωρὶς μηδέποτε ἀντιζηλία τις νὰ διαταράξῃ τὴν ἀρμονίαν ταύτην, μικροῦ ἐδέησε νὰ συμπλακῶσι ἕνεκα ἀσημάντου τινος ζητήματος σιδηροδρόμων ὅπερ ἐπηπείλησε αἰφνυδίαν διχκοπήν τῶν σχέσεων καὶ ἔφοδον ἀδελφοκτόνου πολέμου.

Διαφορὰ τις ἀνεφύη μεταξὺ Βελγίου καὶ Γαλλίας περὶ τῶν διακλαδώσεων τῶν σιδηροδρόμων, καὶ ἡ σταγὼν αὕτη τοῦ ὕδατος ἤθελεν ἀποβῆ ὠκεανός, τὸ μικρὸν τοῦτο νέφος ἤθελε μετασχηματισθῆ εἰς καταιγίδα ἄνευ τῆς συνετῆς πολιτικῆς τῶν ἀνακτοβουλιῶν καὶ τῆς προσπαθείας τῆς Διπλωματείας.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ Γαλλία εὐγενέστατα ἐποίησατο χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἰσχυροτέρου, μετὰ πολυμήνους διαπραγματεύσεις ἀγόνους παρῆρσι· ασε σχέδιον ἢ μάλλον πρότασιν διὰ τῆς ὁποίας διατηροῦσα ἄθικτον ὅπερ ἐνόμιζε δίκαιόν της, παρητεῖτο πολλῶν ἀξιώσεων της καὶ παρεδέχετό τινας τὰς ὁποίας ἀπῆτει τὸ Βέλγιον.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐναπέκειτο εἰς τὴν Γαλλίαν μόνην νὰ λάβῃ ἄνευ ταπεινώσεως τὴν πρωτοβουλίαν συνετῆς τινος συνδιαλλαγῆς. Διότι οὐδεμία παραχώρησις γινομένη παρ' αὐτῆς εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς γείτονός της δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῆ ὡς ἀδυναμία ἢ ὡς μικροψυχία, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἦτον ἐλευθέρᾳ νὰ ὑποχωρήσῃ.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους προκειμένου περὶ ἐκλογῶν τῶν μελῶν τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος, ἡ Κυβέρνησις Ναπολέοντος τοῦ Γου ὄχι μόνον δὲν ἀνεμίχθη εἰς αὐτάς ἀλλὰ παρεχώρησε καὶ τὸ ἐλεύθερον εἰς πολλοὺς διασήμεους ἀντιπάλους ἐξορίστους νὰ διαμείνωσιν ἐν τῷ Γαλλικῷ ἐδάφει κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐκλογῶν, ὥστε ἡ ἀντιπολίτευσις ἔλαβε διαστάσεις εὐρυτέρας καὶ πολλοὶ τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐξελέχθησαν μέλη τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος, καθυπέβαλλε μάλιστα ἡ ἀντιπολίτευσις πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὄρους καὶ σχέδια παραχωρήσεων ἀνεφίκτων.

Ἀλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ αὐθορμήτως παραχωρῶν ὅσας φιλελευθέρους μεταρρυθμίσεις ἐνόμιζεν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκούσας, ἀξιοπρεπῶς

καὶ ἀτρομήτως ἀπηύθυνε πρὸς τὰ Νομοθετικά Σώματα διάγγελμα τοῦ ὁποίου ἰδοὺ τὰ κυριώτερα μέρη.

« Ἡ Κυβέρνησίς μου διὰ τῆς προκηρύξεώς της τῆς 18ης Ἰουνίου σὰς ἐγνωστοποίησεν ὅτι ἐμελλε νὰ καθυποβάλλῃ εἰς τὴν ὑψηλὴν ἔγκρισιν τῶν κοινῶν ἐξουσιῶν τὰς ἀποφάσεις καὶ τὰ σχέδια ἅτινα ἤθελον τῆ φανῇ ἀρμόδια πρὸς πραγματοποιήσιν τῶν εὐχῶν τῆς χώρας.

» Ἡ σταθερὰ πρόθεσίς μου εἶνε, καὶ τὰ νομοθετικά σώματα πρέπει νὰ ἦναι πεπεισμένα περὶ τούτου, νὰ ἐπεκτείνω τὸ φιλελεύθερον τῶν μεταρρυθμίσεων συνδυαζομένων μὲ τὰς θεμελιώδεις βάσεις τοῦ Συντάγματος.

» Θὰ καθυποβάλλω ἐνώπιον τῆς Γερουσίας συγκαλεσθησομένης ὅσον οὐπὼ ζητήματα ἀποκαθιστῶντα τὴν πραγματικὴν ἀλληλεγγύην μεταξὺ τῶν Βουλῶν καὶ τῆς Κυβερνήσεως, εἰλικρινῆ συνενόησιν μετὰ τῆς πλειονοψηφίας καὶ σχέσεις παρεχούσας τῆ χώρᾳ ἅπαντα τὰ ἐχέγκυα ἅτινα ὁμοφώνως ἀναζητοῦμεν ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν μερίμνῃ.

» Ἐδειξα ἤδη πολλάκις πῶς διάκειμαι πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον κλίνων νὰ ἐγκαταλείπω καὶ τὰ δικαιώματά μου ὑπὲρ αὐτοῦ. Αἱ τροποποιήσεις καὶ μεταρρυθμίσεις αὗται εἶναι εὐρύταται καὶ δὲν δύνανται νὰ προβῶσι περαιτέρω διότι τὰ δικαιώματα ἅτινα ὁ λαὸς ῥητῶς μοὶ ἐνεπιστεύθη καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι ὁ οὐσιώδης ὅρος ἐξουσίας φύλακος τῆς τάξεως τῆς κοινωνίας πρέπει νὰ μείνωσιν ἀνέπαφα. »

Κατὰ τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος ἀπένευμεν ἀμνηστείαν εἰς πλείστους διὰ τὴν ὁποίαν ἄπασα ἡ Γαλλία μὴδ' αὐτῆς τῆς σφοδρᾶς ἀντιπολιτεύσεως ἐξαιρουμένης ἐχειροκρότησαν. Ἄπας δὲ ὁ λαὸς ἐκράξεν ἰδοὺ ἡ Αὐτοκρατορία γινομένη μεγάλη, καὶ ἡ ἀμνηστεία αὕτη μετὰ τοῦ νέου ἅμα γερουσιαστικοῦ δόγματος τῶν ἐλευθέρων μεταρρυθμίσεων ἐνεποίησαν μεγάλην αἴσθησιν.

Καθ' ὅλον τὸν μῆνα Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον, ὁ Αὐτοκράτωρ ἔπασχε ἐκ τῶν συνήθων ρευματισμῶν αὐτοῦ καὶ πολλαὶ ἀπαίσεις φῆμαι διεδόθησαν. Ἡ Αὐτοκράτειρα Εὐγενία μέλλουσα νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπῆλθε πρῶτον μετὰ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος εἰς Κορσικὴν ὅθεν ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, τὴν δὲ 30ην 7βρίου ἀνεχώρησε διὰ Κωνσταντινούπολιν ἔνθα ἔφθασε τῇ 13ῃ Ὀκτωβρίου.

Τὴν Αὐτοκράτειραν Εὐγενίαν προσορμίσασαν τὴν θαλαμηγὸν Ἀμφιτρίτην πρὸ τῶν Ἀνακτόρων Βεηλέρβησιν ὑπεδέχθη ὁ Σουλτάνος φέρων τὴν ταινίαν τοῦ λεγεῶνος τῆς τιμῆς καὶ ἐπιβαίνων μεγαλοπρεπεστάτου ἀκατίου. Ἄμα τοῦ Σουλτάνου προσεγγίσαντος εἰς τὴν θαλαμηγὸν ἀντί

της Γαλλικής σημαίας ανεπετέσθη επί του μεγάλου ίσου ή οθωμανική, και τον Σουλτάνον αναβαίνοντα εδέχθη ή Αυτοκράτειρα πρό της κλίμακος, οί δύο Μονάρχαι συνέσφιγξαν τας χειράς των και ό Σουλτάνος παραλαβών τήν Αυτοκράτειραν εν τῷ άκατίῳ του τήν ώδήγησεν εις τὰ Άνάκτορα Βεηλέρβη εφ' ὧν ύψώθη ή Γαλλική σημαία. *

Μεγαλοπρεπις έορται και πανηγύρεις έγένοντο εν Κωνσταντινουπόλει κατά τήν ύποδοχήν της Αυτοκρατειρας και στρατιωτικαι έπιθεωρήσεις προς τιμήν αὐτης. Τη δε 18η το έσπέρας ό Σουλτάνος τη προσήνεγκεν μεγαλοπρεπές συμπόσιον, καθ' ό ή Αυτοκράτειρα έφερε στολήν λευκήν και επί κεφαλής τιμαλφέστατον διάδημα εξ άδαμάντων και άλλων πολυτίμων λίθων, τη δε 19η ανεχώρησε δι' Αίγυπτον άφιχθεΐσα εις τήν έγκαινίαν της διώρυγος του Σουέζ όθεν έπανήλθεν εις Παρισίους τη 8η Νοεμβρίου.

Η έπίσκεψις της Αυτοκρατειρας δέν ήτο μόνον ανταπόδοσις της έπισκέψεως του Σουλτάνου, αλλά ταύτοχρόνως ειχεν εύρυτέραν σημασίαν και μεγαλύτερον ένδιαφέρον, διότι έσχόπει να εξαφανίση τας προλήψεις του παρελθόντος και να έπιδείξη τεκμήριον έπιφανέστατον τών τάσεων της Γαλλικής πολιτικής προς τήν άδελφοποίησιν τών λαών, ήτις μόνη δύναται να λύση το πρόβλημα της άνθρωπίνου ένότητος.

Εν τούτοις εν Παρισίοις μεθ' όλας τας έλευθέρους μεταρρυθμίσεις αι ταραχαι εξακολούθουν και ή αντιπολίτευσις έζητείτο εύρυτέρας έλευθερίας, άλλ' ό Αυτοκράτωρ άτρόμητος και άπτόητος βέβαιος εν τη συνειδήσει του ότι παρεχώρησε τὰ δυνατά, απήγγειλε λόγον εις το νομοθετικόν σώμα του όποιου έπονται περικοπαί τινες.

α Δέν εινε εύχερες ν' άποκαταστήση τις εν Γαλλία χρήσιν κανονικής και ειρηνικής έλευθερίας. Πρό τινων μηνών ή κοινωνία έφαινέτο έπαπειλουμένη υπό παθών άνατρεπτικών. Η έλευθερία διεκινδύνευεν εκ της άκολασίας του τύπου και τών δημοσίων συναθροίσεων, και εκαστος διεπυθάνετο μέχρι τίνος ή Κυβέρνησις ήθελεν άνέχεσθαι ταύτα δια μακροθυμίας, άλλ' ήδη ή κοινή γνώμη ήρξατο να επιδρά επί τών ύπερβολών και παρεκτροπών. Η Γαλλία θέλει τήν έλευθερίαν αλλά δια της τάξεως, όθεν συνδράμετέ με όπως σώσω τήν έλευθερίαν.

* Η Αυτοκράτειρα Εύγενία έγεννήθη εν Γρενάδη τη 3η Μαΐου 1826 άνήκουσα εις άρχαιοτάτην και εύγενεστάτην οίκογένειαν τών Μοντίγω τήν δώσαν βασίλισσας εις Νεάπολιν, Πορτογαλλίαν Καστίλην και Άραγώνα, διηλθε δε τὰ πρώτα έτη της ηλικίας της εν Μαδρίτη.

» Οποίους ψόγους και αν αποδίδουν εις την εποχήν μας, εν τούτοις έχομεν λόγους να ήμεθα υπερήφανοι. Ο νέος κόσμος ανήρσεν την δουλείαν, ή Ρωσσία απελευθεροί τους δούλους, ή Άγγλία απονέμει δικαιοσύνην εις την Ιρλανδίαν, και ή δεξαμενή τής Μεσογείου φαίνεται αναμιμνησκομένη τής αρχαίας λαμπρότητός της, εκ δὲ τοῦ ἐν Ρώμῃ Συνεδρίου απάντων τῶν ἐπισκόπων τοῦ καθολικισμοῦ, δυνάμεθα να αναμένωμεν ἔργον συνέσεως και συνδιαλλαγῆς. *

» Τὰ ὕδατα τής Μεσογείου και τής Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐνόνονται ἤδη διὰ τής διώρυγος τοῦ Σουέζ, σύμπασα ή Εὐρώπη ἀντεπροσωπεύθη ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὴν ἐγκαινίαν τής γιγαντείου ἐπιχειρήσεως ταύτης και σήμερον ή Αὐτοκράτειρα δὲν παρίσταται εις τὴν ἑναρξιν τής Βουλῆς διότι ήθέλησα διὰ τής παρουσίας της ἐν χώρᾳ ἐν ἣ τὰ ὄπλα μας ἄλλοτε ἐδοξάσθησαν να μαρτυρήσῃ τὴν συμπάθειαν τής Γαλλίας δι' ἔργον ὀφειλόμενον εις τὴν καρτερίαν και εὐφυίαν ἐνὸς Γάλλου. »

Και μολαταῦτα ή ἀρχαία πλειοψηφία τὸ ἔρεισμα τής Αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, ήτις ἐπὶ δεκαεπταετίαν ἐπιψήφιζε πάντα τὰ προτεινόμενα νομοσχέδια και ἀντέταπτεν ἐλευθέραν θέλησιν μόνον ἐπὶ τῶν ζήτημάτων τῶν ἀπορρέοντων ἐκ τής φιλελευθέρου προθέσεως τοῦ Αὐτοκράτορος διεσπάσθη, διότι πλείστα μέλη αὐτῆς ἀποχωρισθέντα ἀπετέλεσαν τὸ δεξιὸν τής βουλῆς κέντρον ὅπερ διέγραψε πρόγραμμα πολιτικοῦ συστήματος ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τεσσαράκοντα τριῶν μελῶν τῶν μάλα διακεκριμένων ἐν τῇ βουλῇ και ἐπιδοκιμασθὲν ὑπὸ μερίδος τινὸς τοῦ νομοθετικοῦ σώματος τοῦ ἀπαρτίζοντος τὴν πλειοψηφίαν τοῦ ἀριστεροῦ κέντρου.

Ἐκ τούτων τὸ ὑπουργεῖον παρητήθη και ὁ Αὐτοκράτωρ ἔγραψε πρὸς

(*) Ἀντὶ κατὰ τὰς εὐχὰς και ἐλπίδας τοῦ Αὐτοκράτορος τὸ συνέδριον τοῦτο να παρασκευάσῃ ἔργον συνέσεως και συνδιαλλαγῆς ἀντὶ να προσεγγίσῃ ὅσον ἔνεστι τὰς διαφορούς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, ἀπ' ἐναντίας ἐναντίον τῶν παραστάσεων τῶν Χριστιανικῶν Κυβερνήσεων ἐναντίον τῶν διαμαρτυρήσεων τοῦ φιλελευθέρου και νοήμονος κλήρου ἠνέωξε χάσμα μέγα ἀνυψώσαν τὸν Πάπαν εις ὑπεράνθρωπον ἀποκηρύξαν αὐτόν Ἄ λάνθαστον! Ὅποια αὕτη τερατώδης και καταχθόνιος και ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν και ὑπὸ τὴν λογικὴν ἔποψιν πρὸς ἐδραΐωσιν τής ἰσχύος τοῦ Πάπα σατανικὴ ἐπινόησις τῶν Ἰησουιτῶν ἄς ἐλπίσωμεν ὁμως ὅτι οἱ φιλελεύθεροι λαοὶ και αἱ Κυβερνήσεις δὲν θὰ κηλιδώσωσι τὰ ἀγνὰ τής θρησκείας δόγματα διὰ τής ἀντιχριστιανικωτάτης ἀνθρωπίνου οἰήσεως, τόσοσιν περισσότερον ὅπου οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι τής τυφλώσεως παρῆλθον ἀνεπιστρεπτί.

τὸν ἀρχηγὸν τοῦ δεξιοῦ κέντρου νὰ σχηματίσῃ ὑπουργεῖον ἐφαρμόσον τὸ γερούσιαστικὸν δόγμα.

Τῆ ἀη Ἰανουαρίου 1870 ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπαντῶν εἰς τὰ συγχαρητήρια τοῦ διπλωματικοῦ σώματος εἶπεν ὅτι ἡ παρουσία των ἐνδεικνύει τὰς ἀρίστας σχέσεις αὐτοῦ μεθ' ἀπασῶν τῶν Δυνάμεων, πρὸς δὲ τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἀποτεινόμενος· « Οὐδέποτε, εἶπε, πλήρης ἄρμονία μεταξὺ τῶν ἀρχῶν ἐγένετο ἀναγκαιοτέρα, ἢ τὴν σήμερον καθ' ἣν νέαι μεταρρυθμίσεις κῆξῃσαν τὰ προνόμια τοῦ νομοθετικοῦ σώματος ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἐλαττώσεως τῆς ἐξουσίας, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ λαοῦ. »

Ἐν τούτοις μολονότι τὸ ὑπουργεῖον συνίστατο ἤδη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ μελῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, μολονότι αἱ τάσεις τοῦ τε Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ ὑπουργείου ὑπέσχοντο ἔτι ἐλευθεριωτέρας μεταρρυθμίσεις, στασιασταὶ τινες κομματάρχαι ἐξηκολούθουν νὰ ἐνσπείρουν εἰς τὸν λαὸν ζιζάνια ταραχῶν.

Οἱ κατὰ συνέπειαν τῆς ἀμνηστίας ἐν Γαλλίᾳ ἐπανελθόντες καὶ τινες μάλιστα αὐτῶν ἐκλεχθέντες μέλη τοῦ νομοθετικοῦ σώματος, ἀντὶ νὰ συνεισφέρωσι τὸ ἐπ' αὐτοῖς πρὸς τὴν τακτικὴν καὶ ἅμα ἐλευθερίον πορείαν τῆς κυβερνήσεως, πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν καὶ εὐημερίαν τῆς πατρίδος, ἀπ' ἐναντίας δι' ἐπιδείξεων στασιαστικῶν καὶ διὰ διατριβῶν ὅλως ἀπρεπῶν ἐν ταῖς ἐφημερίσιν ἐπροσπάθουν νὰ ἐρεθίζωσι τὰ πνεύματα.

Προεξῆρχεν ἀπάντων ὁ Ροσεφόρ ὅστις καὶ περ ἀμνηστειῶν καὶ περ ἀποτελῶν μέλος τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος ἐξηκολούθει πρωταγωνιστῶν καὶ ἐκτυπῶν ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ ἐκδιδομένη ἐφημερίδι *Μασσαλιώτιδι* διατριβὰς καὶ λιβέλλους κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν καθεστώτων.

Ὁ Πρίγκκιψ Πέτρος Βοναπάρτης* ἐξάδελφος τοῦ Αὐτοκράτορος ἀνεσκέυασε μίαν τῶν τῆς Μασσαλιώτιδος διατριβῶν, ἀλλὰ τὴν ἐπιούσῃν ὁ Ροσεφόρ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ του τὸν Νουὰρ καὶ Φωβιέλ, δύο ἐκ τῶν συνεργατῶν τῆς Μασσαλιώτιδος ὧν ὁ πρῶτος ζητῶν ἐξηγήσεις παρὰ τοῦ Πέτρου Βοναπάρτου διὰ τὴν ἀνασκευὴν ἐτόλμησε καὶ νὰ τὸν βράπισῃ, ἀλλ' ὁ Πρίγκκιψ ἀμέσως μετὰ τὸ βράπισμα ἀνασύρας τὸ πολὺκροτὸν του τὸν μὲν Νουὰρ ἐφόνευσε τὸν δὲ Φωβιέλ ἐπλήγωσε.

* Ὁ Πέτρος Βοναπάρτης ἐγεννήθη τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1815 ἐκ δευτέρων γάμων τοῦ Λουκιανοῦ Βοναπάρτου μετὰ τῆς Ἀλεξανδρίνας Βισάμπης. Εἶνε ἰσχυ-

Νέαι ὄθεν αἰτίαι ρασιασικῶν κινημάτων καὶ ὀχλαγωγῶν πανταχοῦ.

Ὁ Πέτρος Βοναπάρτης αὐθορμητῶς προσῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς δικαιοσύνης πρὶν ἔτι ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης ψηφίσει τὴν προσωπικὴν κράτησίν του τὴν ἑποίαν ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεδοκίμασε καὶ διώρισεν ἕκτατον δικαστήριον ὅπως τὸν δικάσῃ ὡς ἀπλοῦν ἰδιώτην. Κατεδικάσθη δὲ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς δίκης καὶ εἰς 25,000 φράγκων πρόστιμον καὶ διετάχθη παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ν' ἀπέλθῃ εἰς ἔξορίαν.

Ἄλλ' ὁ Ρόσεφόρ ὄχι μόνον ἐξηκολούθει νὰ γράφῃ ἐν τῇ ἐφημερίδι του μυρία ἕσα προσβλητικὰ κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ ἀτομικῶς κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ νομοθετικῷ σώματι ἐχαρακτήρισεν τὴν οἰκογένειαν Ναπολέοντος ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν Βοργίων. Τότε ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης ἀποδοκιμάζων πληρέστατα τὴν διαγωγὴν τοῦ Ρόσεφόρ εἶπε « Βλέπομεν ταῦτα πάντα ἄνευ φόβου, εἴμεθα ἡ δικαιοσύνη καὶ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἂν μᾶς ἀναγκάσητε θὰ γείνωμεν ἡ ἰσχύς. » ἀκολουθῶς εἰπὼν ὅτι ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου εἶνε ἐπιθυμητὴ ἀλλὰ δὲν ἀνέχεται τὴν πρὸς τὸν μονάρχην ὕβριν ἐζήτησε τὴν νόμιμον καταδίωξιν τοῦ Ρόσεφόρ ἣτις ἐγένετο παραδεκτὴ διὰ 226 ψήφων κατὰ 34, καὶ ὅστις κατεδικάσθη εἰς ἑξάμηνον κάθειρξιν καὶ εἰς τρισχιλίων φράγκων πρόστιμον, ἀλλὰ καὶ τοὶ καταδικασθεῖς δὲν συνήνεσεν αὐθορμητῶς νὰ παραδοθῇ εἰς τὰς χεῖρας τῆς δικαιοσύνης, ἀλλ' ἐξακολουθῶν νὰ παρeurίσκηται εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα οἴωνει ἀψηφῶν τὴν κυριότητα τῶν νόμων ἠνάγκασε τὴν κυβέρνησιν νὰ τὸν συλλάβῃ.

Ἐκ τούτων ταραχαί, φόνοι, συνωμοσίαι ἐτεκταίνοντο, καὶ ὁδοφράγματα ἀνηγείροντο, ἅτινα ὅμως ἡ κυβέρνησις δεξιῶς διεσκέδαζε.

Τῇ 28ῃ Μαρτίου ὁ πρωθυπουργὸς παρουσίασεν εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα συγκλητικὸν δόγμα διαμερίζον τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν μεταξὺ τῆς Γερουσίας καὶ τῆς Βουλῆς καὶ καταργοῦν διάφορα ἄρθρα τοῦ συντάγματος κυρίως τὰ ἄρθρα 33 καὶ 57. Εἶπε δὲ, « Θὰ ἐλαττώσητε τὴν ὑμετέραν ἐξουσίαν, ἀλλὰ θὰ συνδράμητε ὡσαύτως τὸν Ἡγεμόνα ὑμῶν ὅπως δώσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῇ Γαλλίᾳ. »

μᾶς κράσεως καὶ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἐνεργητικώτατος καὶ εὐτολμος. Κατὰ τὰ 1848 ἐγένετο ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Κορσικῆς εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, ἀλλὰ κατὰ τὰ 1852 ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἐν Ἐπιεῖ ὑποστατικά του, ἐνθα ἔζη ἰδιωτεύων κατὰ δὲ τὰ 1868 ἐνυμφεύθη θυγατέρα ἀπλοῦ τινος ἐργάτου καὶ εἶχεν ἔλθει εἰς Παρισίους μετὰ τῆς συζύγου του ὅπως ὁ Αὐτοκράτωρ ἐξάδελφός του ἀναγνωρίσῃ τοὺς γάμους του.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀντιπολίτευσις ἔφερε προσκόμματα ἐδέησε νὰ γείνη ἑκκλησις εἰς τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν τοῦ λαοῦ καὶ κατὰ ταύτην τὴν περίστασιν ὁ Κ. Λαγερονιέρος εἶπεν· « Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ψηφίσματος τοῦ λαοῦ θέλει καταδείξει εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν ἡμετέραν ἰσχὺν καὶ θὰ διασκεδάσῃ τὰς φαντασιοκοπίας ἐκείνων οἵτινες φρονοῦσιν ὅτι ἡ Γαλλία ἐξησθένησεν ἐκ τῆς φιλελευθέρας κινήσεως. »

Ἴδου δὲ ἡ προκήρυξις τοῦ Αὐτοκράτορος.

Γάλλοι,

» Τὸ σύνταγμα τοῦ 1852, συνταχθὲν δυνάμει τῆς ἐξουσίας ἣν μοὶ εἶχετε δώσει καὶ ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τῶν 8 ἑκατομμυρίων ψήφων αἵτινες ἀπεκατέστησαν τὴν αὐτοκρατορίαν, παρέσχε τῇ Γαλλίᾳ 18 ἔτη γαλήνης καὶ εὐημερίας, ἅτινα δὲν ὑπῆρξαν ἄδοξα· ἐξησφάλισε τὴν τάξιν καὶ ἀφῆκεν ἀνοικτὴν τὴν ὁδὸν εἰς ἀπάσας τὰς βελτιώσεις. Οὕτως, ὕψω πλειότερον ἢ ἰσφάλεια ἐπαγιώθη τοσοῦτῳ μέγα μέρος ἐλευθερίας παρεχωρήθη.

» Ἀλλ' αἱ ἀλλεπάλληλοι μεταβολαὶ ἠλλοίωσαν τὰς τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας βάσεις αἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ τροποποιηθῶσιν ἄνευ ἐκκλήσεως πρὸς τὸν λαόν. Ἀπαραίτητον λοιπὸν καθίσταται ὅπως τὸ νέον συνταγματικὸν πολίτευμα ἐπιδοκιμασθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ἄλλοτε ἐπεδοκιμάσθησαν τὰ συντάγματα τῆς δημοκρατίας καὶ αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὰς δύο ἐκείνας ἐποχὰς ἐπιστεύετο, ὡς πιστεύω καὶ ἐγὼ αὐτὸς σήμερον, ὅτι πᾶν τὸ γινόμενον ἄνευ ἡμῶν εἶναι ἄνομον.

» Τὸ σύνταγμα τῆς αὐτοκρατορικῆς καὶ δημοκρατικῆς Γαλλίας συνοψισθὲν εἰς ὀλιγαριθμοὺς τινὰς θεμελιώδεις διατάξεις αἵτινες δὲν δύνανται νὰ μεταβληθῶσιν ἄνευ τῆς ὑμετέρας συγκαταθέσεως, ἔξει τὸ πλεονέκτημα τοῦ καταστῆσαι ὀριστικὰς τὰς ἐκπληρωθείσας προόδους καὶ προφυλάξει ἀπὸ τῶν πολιτικῶν διακυμάνσεων τὰς ἀρχὰς τῆς κυβερνήσεως. Ὁ χρόνος ὅστις συχνάκις κατατρίβεται εἰς ἀγόνους καὶ ἐμπαθεῖς ἀντιλογίας δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ διατεθῇ ἐπωφελέστερον πρὸς ἀναζήτησιν τῶν μέσων τῆς ἐπαυξήσεως τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς εὐημερίας τοῦ πλείστου μέρους.

» Ἀπευθύνομαι πρὸς ὑμᾶς, ἅπαντας, οἵτινες ἀπὸ τῆς 10 δεκεμβρίου 1848 ὑπερεπηδήσατε ἅπαντα τὰ προσκόμματα ὅπως μὲ καταστήσητε ὑμέτερον ἡγεμόνα· πρὸς ὑμᾶς, οἵτινες ἀπὸ εἴκοσι δύο ἡδὴ ἔτων μ' ἐμεγαλύνετε ἀδιακόπως διὰ τῆς ψηφοφορίας ὑμῶν, μὲ ἐστηρίξατε διὰ τῆς ὑμετέρας συνδρομῆς καὶ μὲ ἀντημεΐψατε διὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης. Δότε μοι νέαν ἐνδειξὴν ἐμπιστοσύνης. Φέροντες εἰς τὴν κάλπην

καταφατικὴν ψήφον, ἀποσοβεῖτε τὰς ἀπειλὰς τῆς ἐπαναστάσεως, ἐγκαθιδρύετε ἐπὶ ἐδραίας βάσεως τὴν τάξιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ καθιστᾶτε εὐχερεστέραν ἐν τῷ μέλλοντι τὴν μεταβίβασιν τοῦ στέμματος πρὸς τὸν υἱὸν μου.

» Πρὸ δεκαοκταετίας δημοθύμως σχεδὸν μὲ περιεβάλετε δι' εὐρυτάτης ἐξουσίας· ἔστε τοσοῦτον πολυάριθμοι καὶ σήμερον εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς μεταμορφώσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πολιτεύματος. Μέγα τι ἔθνος δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ἀπάσης τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ μὴ ἐπειρηδόμενον ἐπὶ θεσμῶν ἐξασφαλιζόντων συνάμα καὶ τὴν μονιμότητα καὶ τὴν πρόοδον.

» Εἰς τὴν αἴτησιν, ἣν ἀπευθύνω ὑμῖν, τοῦ νὰ ἐπικυρώσητε τὰς πραγματοποιηθείσας κατὰ τὰ ἕξ τελευταῖα ταῦτα ἔτη φιλελευθέρως μεταρρυθμίσεις, ἀπαντήσατε : ΝΑΙ. Τὸ ἐπ' ἐμοί, πιστὸς εἰς τὴν καταγωγὴν μου, θὰ ἐμφορῶμαι ἐκ τῶν ὑμετέρων φρονημάτων, θὰ ἐνισχύωμαι διὰ τῆς ὑμετέρας θελήσεως καὶ πεποιθὼς ἐπὶ τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν, δὲν θὰ παύσω ἐργαζόμενος ἐνδελεχῶς ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Γαλλίας.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ. »

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο συνωμοσία ἀνεκαλύφθη κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ συνελήφθησαν πολλοὶ τῶν ἐνόχων, ταραχαὶ δὲ καὶ στάσεις ἐγένοντο εἰς διάφορα μέρη δι' ἐπιδείξεων καὶ ὁδοφραγμάτων, ἀλλ' ὁ στρατὸς τὰ πάντα κατέστειλε.

Τὸ συγκλητικὸν δόγμα κατεκυρώθη ὑπὸ 7,257,379 ψήφων, καὶ τὸ Γαλλικὸν ἔθνος ἀπέδειξε καὶ αὖθις τὴν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἐμπιστοσύνην του.

Ὁ Αὐτοκράτωρ λαμβάνων παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας ἀπήγγειλε τὸν ἀκόλουθον λόγον.

» Λαμβάνων ἐκ τῶν ὑμετέρων χειρῶν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας τῶν 8 μαίτου, ἐκφράζω κατὰ πρῶτον τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὸ ἔθνος ὅπερ ἀπὸ εἰκοσαετίας τετάρτην ἤδη φορὰν παρέχει μοι πάνδημον ἐνδειξὴν τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία, ἥς τὰ στοιχεῖα ἀνανεοῦνται ἀκαταπαύστως, διατηρεῖ οὐχ ἥττον ἐν τῇ κινήσει αὐτῆς ἐνδελεχῆ θέλησιν, ἔχουσα ὡς ὁδηγὸν τὴν παράδοσιν αὐτῆς, τὴν βεβαιότητα τῶν ἐνστίκτων της καὶ τὴν πίστιν τῶν συμπαθειῶν της.

» Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀπέβλεπεν ἢ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐπικύρωσιν συνταγματικῆς τινος μεταρρυθμίσεως, ἀλλ' ἐν τῷ

μέσω τῆς συγκρούσεως τῶν φρονημάτων καὶ τῆς ὀρμῆς τῆς πάλης, ἡ συζήτησις ἀνῆλθεν ὑψηλότερον. Μὴ λυπώμεθα διὰ τοῦτο· οἱ ἀντίπαλοι τῶν ἡμετέρων θεσμῶν ἔθεντο τὸ ζήτημα μεταξύ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ τόπος ἔλυσε αὐτὸ ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος ἐκείνου, ὅπερ ἀσφαλίζει τὴν τάξιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν· σήμερον ἡ αὐτοκρατορία ἐπαγιώθη ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς, θὰ δεῖξη δὲ τὴν ἰσχύν της διὰ τῆς μετριοπαθείας της· ἡ κυβέρνησις μου θὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων ἄνευ μεροληψίας καθὼς καὶ ἄνευ ἀδυναμίας, δὲν θὰ παρεκκλίνῃ δὲ τῆς φιλελευθέρας πορείας ἣν διεχαράξατο· εὐλαβουμένη ἅπαντα τὰ δικαιώματα, θὰ προστατεύσῃ ἅπάντων τὰ συμφέροντα χωρὶς νὰ ἀναμνησθῇ τοὺς δόντας διχοστατούσας ψήφους ἢ τοὺς διενεργήσαντας ἐχθρικὰς σκευωρίας, ἀλλὰ συνάμ.χ θὰ δυνηθῇ νὰ καταστήσῃ σεβαστὴν τὴν τοσοῦτον πανδήμω· ἐκδηλωθεῖσαν ἐθνικὴν θέλησιν καὶ θὰ διατηρήσῃ αὐτὴν τοῦ λοιποῦ ἀνωτέραν πάσης λογομαχίας.

» Ἀπηλλαγμένοι τῶν συνταγματικῶν ζητημάτων ἄτινα διαιροῦσι καὶ τοὺς μᾶλλον διακεκριμένους νόας, εἰς ἓνα μόνον ὀφείλομεν νὰ ἀφορῶμεν σκοπὸν: τουτέστι εἰς τὸ νὰ συναθροίσωμεν περὶ τὸ σύνταγμα, ὅπερ ἀρτίως ἐπεκύρωσεν ὁ λαὸς, τοὺς τιμίους ἄνδρας πάσης μερίδος, νὰ παγιώσωμεν τὴν ἀσφάλειαν, νὰ κατευνάσωμεν τὰ πάθη, νὰ προφυλάξωμεν τὰ κοινωνικὰ συμφέροντα κατὰ τῶν μiasματικῶν καὶ σφαλερῶν δογμάτων, νὰ ἀναζητήσωμεν τῇ συνδρομῇ ἅπάντων τὰ μέσα τῆς ἐπαυξήσεως τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς εὐημερίας τῆς Γαλλίας. Ὀφείλομεν νὰ διαδώσωμεν πανταχοῦ τὴν ἐκπαίδευσιν, νὰ ἀπλοποιήσωμεν τὰς διοικητικὰς μηχανὰς καὶ μετενέγκωμεν τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ κέντρου, ἐν ᾧ ὑπεραφθονεῖ, εἰς τὰ ἄκρα ἀφ' ὧν ἐλλείπει. Ὀφείλομεν νὰ εἰσάγῃωμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους κώδικας, οἵτινές εἰσι μνημεῖα, τὰς ὑπὸ τοῦ χρόνου δικαιολογουμένας βελτιώσεις, νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὰ γενικὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ πλούτου, νὰ ἐμψυχώσωμεν τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δημοσίων ἔργων, νὰ ἀφιερῶσωμεν τέλος τὰς προσπάθειάς ἡμῶν εἰς τὸ πρόβλημα ἐκεῖνο τὸ πάντοτε λυόμενον καὶ πάντοτε ἀναγεννώμενον, τῆς κρείττονος διανομῆς τῶν ὑποχρεώσεων αἵτινες ἐπιβαρύνουσι τοὺς φορολογουμένους· τοιοῦτόν ἐστι τὸ ἡμέτερον πρόγραμμα. Πραγματοποιουμένου τούτου, τὸ ἔθνος ἡμῶν διὰ τῆς ἐλευθέρας ἀναπτύξεως τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, θὰ ἀνυψώσῃ ἔτι μᾶλλον τὰς προόδους τοῦ πολιτισμοῦ. Εὐχαριστῶ ὑμῖν, κύριοι, ἐπὶ τῇ συνδρομῇ ἣν μοι παρέσχετε ἐν τῇ ἐπισήμῳ ταύτῃ περιστάσει. Αἱ καταφατικαὶ ψήφοι, αἱ ἐπικυροῦσαι τὰ τοῦ 1848, καὶ τοῦ 1852 παγιοῦσιν

ὡσαύτως τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν καὶ παρέχουσιν ὑμῖν τε καὶ ἐμοὶ νέαν ἰσχὺν ὅπως ἐργασθῶμεν ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ τόπου. Ὄφειλομεν εἰπερ ποτε σήμερον νὰ ἐνατενίζωμεν ἀφόβως πρὸς τὸ μέλλον, διότι τῶντι τίς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ εἰς τὴν προοδευτικὴν πορείαν πολιτεύματος ὅπερ μέγας λαὸς ἐθεμελίωσεν ἐν τῷ μέσῳ πολιτικῶν σάλων καὶ ἐνισχύει ἐν τοῖς κόλποις τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐλευθερίας; »

Τῇ 30 Ἰουνίου ἐγένετο συζήτησις ἐν τῷ νομοθετικῷ σώματι περὶ ἐλαττώσεως τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ὁ Κ. Θιέρσος, ὑποσηρίζων τὴν ἐναντίαν γνώμην τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ πολέμου, εἶπεν, ὅτι πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης ἡ Γαλλία πρέπει νὰ ᾔηνε ἰσχυρὰ, ὁ δὲ πρωθυπουργὸς Κ. Ὀλιβιὲ προσέθηκεν ὅτι ἡ τήρησις τῆς εἰρήνης εἰς οὐδεμίαν ἐποχὴν ἦτο πλέον ἐξησφαλισμένη, καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἀνακτοβούλια ἐνόησαν ὅτι αἱ συνθήκαι τῶν 1856 καὶ τῆς Πράγας ἐπρεπε νὰ τηρηθῶσιν.

Ἐν ᾧ τοιαῦτα ἐλέγοντο ἐν τῷ νομοθετικῷ σώματι, ἐν ᾧ λαὸς καὶ κυβερνήσεις ἐνεφοροῦντο πρὸ τινων ἡμερῶν ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς ἐπιθυμίας νὰ συντηρήσωσι τὴν εἰρήνην, καὶ ἐπεδίωκον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πάντα τὰ μέσχα, ἐν ᾧ οὐδ' ἐλάχιστον νέφος ἐν τῷ πολιτικῷ ὀρίζοντι προεμήνυε καταγίδα τινα, αἴφνης σπινθήρ τις ἀπειλεῖ νὰ ἐξάψη ἀπεραντον πολεμικὴν πυρκαϊάν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Ἡ ὑποψηφιότης τοῦ Πρίγκιπος Ὀενζόλερν συγγενοῦς τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας εἰς τὸν ἐπὶ διετίαν χηρεύοντα θρόνον τῆς Ἰσπανίας, ἐγένετο ἀφορμὴ ὅπως ἡ Γαλλία αἰσθανομένη ἐκτιθέμενα τὰ ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ αὐτῆς συμφέροντα ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς Πρωσσίας τὴν ἐκ τῆς ὑποψηφιότητος παραιτήσιν τοῦ Πρίγκιπος Ὀενζόλερν. Μετελθοῦσα δὲ ἅπαντα τὰ συνδιαλλακτικὰ μέσα πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου καὶ μὴ τυχοῦσα ὀριστικῆς καὶ ἐν τῷ μέλλοντι παραιτήσεως τοῦ Πρίγκιπος ὑπεχρεώθη νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πρωσσίας· τὴν δὲ 13ην ἰουλίου ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Δουξ Γραμῶν, ἀναβάς ἐπὶ τοῦ βήματος ἀπήγγειλεν τὴν ἐπομένην διακήρυξιν τοῦ πολέμου πρὸς τὴν γερουσίαν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὁποίας εἶχε συρρέυσει ἄπειρον πλῆθος.

« Ἀφοῦ ὁ τόπος, διὰ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὑπεδέξατο τὴν ἡμετέραν διακήρυξιν τῶν 6 ἰουλίου, παρέσχεν ἡμῖν τὴν βεβαιότητα ὅτι ἐπιδοκιμάζετε τὴν πολιτικὴν ἡμῶν καὶ ὅτι ἠδυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ὑποσηρίζειν, ἤρχισαμεν πάραυτα διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν ζένων δυνάμεων ὅπως τύχωμεν τῆς μεσολαβήσεως αὐτῶν παρὰ τῆ Πρωσσία καὶ οὕτως αὕτη ἀναγνωρίσῃ τὴν νομιμότητα τῶν ἡμετέρων αἰτιάσεων.

α Ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσι ταύταις οὐδὲν ἐζητήσαμεν παρά τῆς Ἰσπανίας, ἧς δὲν ἐπεθυμοῦμεν οὔτε νὰ θίξωμεν τὴν φιλοτιμίαν οὔτε νὰ προσβάλωμεν τὴν ἀνεξαρτησίαν. Δὲν ἐνηργήσαμεν παρά τῷ πρίγκιπι Ὄενζόλερν, ὃν ἐθεωροῦμεν ὡς ἐπισκιαζόμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ὡσαύτως ἀπεφύγομεν ὅπως ἀναμιξώμεν εἰς τὴν συζήτησιν ἡμῶν ἐγκλησίαν τινα, ἢ ἐξαγάγωμεν αὐτὴν ἐκ τοῦ θέματος ἐν ᾧ περιεκλείσαμεν αὐτὴν ἀπ' ἀρχῆς. Αἱ πλείσται τῶν δυνάμεων μετὰ προθυμίας ἀπήντησαν ἡμῖν καὶ ἀπεδέξαντο κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐνθέρμως τὸ δίκαιον τῶν ἡμετέρων ἀξιώσεων.

α Ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Πρωσσίας ἀντέταξεν ἡμῖν λόγους ὑπεκφυγῆς, διίσχυρισθεις ὅτι ἠγνόει τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ὅτι τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Βερολίνου εἶχε διατελέσει ξένον πρὸς αὐτὴν.

α Ἐδέησε τότε ν' ἀποταθῶμεν πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ διατάξαμεν τὸν ἡμέτερον πρεσβευτὴν ὅπως μεταβῆ εἰς Ἐμς ἐνθα ἡ Α. Μ. διέτριβεν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, καίτοι ὁμολογήσας ὅτι εἶχεν ἐπιτρέψει τῷ πρίγκιπι Ὄενζόλερν, ὅπως δεχθῆ τὴν εἰς αὐτὸν προσενεχθεῖσαν ὑποψηφιότητα, ἀπεφάνθη ὁμως ὅτι εἶχε διαμείνει ξένος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις, αἵτινες εἶχον ἐνεργηθῆ μετὰ τῆς Ἰσπανικῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ πρίγκιπος Ὄενζόλερν, καὶ ὅτι ἀνεμίχθη ὡς ἀπλοῦς ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, οὐδαμῶς δὲ ὡς μονάρχης, καθ' ὅσον οὔτε συνεκάλεσεν οὔτε συνεβουλεύθη τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ ἐπὶ τούτῳ· καὶ ὅτι ἀπλῶς μόνον ἐπληροφόρησε τὸν κόμητα Βίσμαρκ περὶ τῶν διατρεχόντων.

α Δὲν ἠδυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὰς ἀπαντήσεις ταύτας ὡς ἱκανοποιούσας ἡμᾶς· δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἀποδεχθῶμεν τὴν λεπτὴν ταύτην διάκρισιν μετὰ τὸν μονάρχου καὶ ἀρχηγῶ οἰκογενείας, καὶ ἐπεμείναμεν ὅπως ὁ βασιλεὺς συμβουλευθῆ ἢ ἐπιβάλλῃ ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὸν πρίγκιπα Λεοπόλδον τὴν ἀπὸ τῆς ὑποψηφιότητος παραίτησιν του.

α Ἐνῶ συνεζητοῦμεν ταῦτα μετὰ τῆς Πρωσσίας, ἡ παραίτησις τοῦ πρίγκιπος Λεοπόλδου διεκοινώθη ἡμῖν ἐκ μέρους ὅθεν δὲν ἀνεμένομεν αὐτὴν καὶ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἰσπανίας ἐγνωστοποίησεν ἡμῖν αὐτὴν τὴν 2 ἰουλίου.

» Ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ μείνῃ εἰς αὐτὴν ξένος, ἐζητήσαμεν παρ' αὐτοῦ ὅπως συμμετάσχῃ εἰς αὐτὴν καὶ διακηρύξῃ ὅτι, ἐὰν ἐκ τινος μετατροπῆς ἐνδεχομένης ἐν χώρᾳ ἐξερχομένη ἐπαναστάσεως, τὸ στέμμα προσεφέρετο ἐκ νέου ὑπὸ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὸν πρίγκιπα Λεοπόλδον δὲν ἠθέλεν ἐπιτρέψει αὐτῷ πλέον ὅπως τὸ ἀποδεχθῆ ἵνα ἡ συζήτησις θεωρηθῆ οὕτως ὡς ὀριστικῶς περαιωθεῖσα.

» Η ἀπαίτησις ἡμῶν ἦτο μετριοπαθής, οὐχ ἦττον δὲ καὶ αἱ ἐκφράσεις δι' ὧν διευτυπούμεν αὐτήν: «Εἶπατε τῷ βασιλεῖ, ἐγράφομεν πρὸς τὸν κόμητα Βενεδέτην τὴν 12 ἰουλίου περὶ τὸ μεσονύκτιον, εἶπατε τῷ βασιλεῖ ὅτι οὐδεμίαν ἔχομεν ὀπισθοβουλίαν, ὅτι δὲν ζητοῦμεν πρόφασιν πολέμου καὶ ὅτι οὐδὲν ἄλλο ζητοῦμεν εἰμὴ μόνον ὅπως ἐξομαλύνωμεν ἐντίμως δυσχέρειαν ἣν ἡμεῖς δὲν προῦκαλέσαμεν. »

» Ὁ βασιλεὺς συγκατένευσε νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὴν παραίτησιν τοῦ Πρίγκιπος Λεοπόλδου, ἀλλ' ἠρνήθη νὰ διακηρύξῃ ὅτι δὲν θὰ ἐπέτρεπε πλέον ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἀνανέωσιν τῆς ὑποψηφιότητος ταύτης.

» Ἐζήτησα παρὰ τοῦ βασιλέως ἔγραφεν ἡμῖν τὴν 13 ἰουλίου ὁ Κ. Βενεδέτης, ὅπως εὐαρεστηθῆ νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃ ἵνα ἀναγγείλω ὑμῖν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ ὅτι, ἐὰν ὁ πρίγκιψ Λεοπόλδος, Ὁενζόλερν ἐπανήρχετο εἰς τὸ σχέδιον αὐτοῦ, ἡ Α. Μ. ἤθελε θέσει φραγμὸν τὴν κυριότητά του καὶ ἤθελε παρακωλύσει τοῦτο. Ὁ βασιλεὺς ἠρνήθη καθ' ὀλοκληρίαν νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃ ὅπως διαβιβάσω ὑμῖν παραπλησίαν διακήρυξιν. Ἐντόπως ἐπέμεινα, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον νὰ τροποποιήσω τὰς διαθέσεις τῆς Α. Μ. Ὁ βασιλεὺς ἐπέρανε τὴν συνδιάλεξιν ἡμῶν, εἰπὼν μοι ὅτι δὲν ἠδύνατο οὐδὲ ἤθελε νὰ λάβῃ ὑποχρέωσιν τινά, καὶ ὅτι ὤφειλε κατὰ τοιαύτην περίπτωσιν, καθὼς καὶ κατὰ πᾶσαν ἄλλην, ὅπως ἐπιφυλάσσεται εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ συμβουλευθῆ τὰς περιστάσεις.

» Καί τοι ἡ ἄρνησις αὕτη ἐφάνη ἡμῖν ἀδικαιολόγητος, τοσαύτην ὁμως εἶχομεν ἐπιθυμίαν ὅπως δικτηρήσωμεν ἐν Εὐρώπῃ τὰ εὐεργετήματα τῆς εἰρήνης, ὥστε δὲν διεκόψαμεν τὰς διαπραγματεύσεις, καὶ μεθ' ὅλην τὴν εὐλογον ἀνυπομονησίαν ἡμῶν, φοβούμενοι μὴ συζητήσις τις παρακωλύσῃ αὐτάς, ἐζητήσαμεν ὅπως ἀναβάλωμεν τὰς ἡμετέρας ἐξηγήσεις ἄχρι σήμερον. Ἀλλ' ἡ ἐκπληξίς ἡμῶν ὑπῆρξε μεγίστη ὅτε χθὲς ἐμάθομεν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας εἶχε κοινοποιήσει δι' ἐνὸς ὑπασπιστοῦ του εἰς τὸν ἡμέτερον πρεσβευτὴν ὅτι τοῦ λοιποῦ δὲν ἤθελε δεχθῆ αὐτὸν καὶ ὅπως δώσῃ εἰς τὴν ἄρνησιν ταύτην χαρακτῆρα οὐχὶ διαφορούμενον, ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ διεκοίνωσεν αὐτὴν ἐπισήμως εἰς τὰ ἀνακτοβούλια τῆς Εὐρώπης.

» Ταύτοχρόνως δὲ ἐπληροφορούμεθα ὅτι ὁ κ. Βέρθερ εἶχε διαταχθῆ νὰ ζητήσῃ τὰ διαπιστευτηριά του καὶ ὅτι ἐξοπλισμοὶ ἐνηργούντο ἐν Πρωσίᾳ.

» Οὕτως ἡ περαιτέρω περὶ συνδιαλλαγῆς προσπάθεια ἤθελεν εἶσθαι ἀναξιοπρεπὴς ἡμῖν καὶ ἀσύνητος.

» Οὐδενὸς ὀλιγωρήσαμεν ὅπως ἀποσοδήσωμεν τὸν πόλεμον πρόκει-

ται λοιπόν νὰ παρασκευασθῶμεν ὄπως ὑποστηρίξωμεν αὐτὸν εἰς ὃν προκαλοῦσιν ἡμᾶς, ἐγκαταλείποντες εἰς ἕκαστον τὸ μέρος τῆς εὐθύνης ἧτις ἐπιβαρύνει αὐτόν. Ἀπὸ τῆς χθὲς προτεκαλέσαμεν τὰς στρατιωτικὰς ἐφεδρείας ἡμῶν καὶ διὰ τῆς ὑμετέρας συνδρομῆς, μέλλομεν νὰ λάβωμεν ἀμέσως τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα ὄπως περιφρουρήσωμεν τὰ συμφέροντα, τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν τιμὴν τῆς Γαλλίας. »

Τὴν διακήρυξιν ταύτην ἐπηκολούθησαν ζωνρόταται χειροκροτήσεις καὶ ἐπευφημῖαι.

Μετὰ τὸν κ. Γραμμῶν ὁ πρόεδρος τῆς Γερουσίας ἀπήγγειλε τοὺς ἑξῆς λόγους:

» Διὰ τῶν ἐνθουσιωδῶν τούτων ἀνευφημιῶν, ἡ γερουσία παρέσχε τὴν ὑψηλὴν αὐτῆς ἔγκρισιν εἰς τὴν διαγωγὴν τῆς κυβερνήσεως καὶ διὰ τῆς ζωνρᾶς αὐτῆς συγκινήσεως ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῶν αἰσθημάτων τοῦ τόπου. Ἢδὴ οὐδὲν ἕτερον ἔχομεν πλέον νὰ πραξώμεν εἰμὴ τὸ νὰ ἀναμείνωμεν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἡμετέρου θάρρους τὸν θρίαμβον τοῦ ξίφους τῆς Γαλλίας.

» Προτείνω τὴν διάλυσιν τῆς συνεδριάσεως ὡς ἔνδειξιν ὑψηλῆς συμπαθείας.

Τοὺς λόγους τούτους αὖθις ζωνρόταται ἀνευφημῖαι ἠκολούθησαν, τὸν δὲ δοῦκα Γραμμῶν καταβαίνοντα τοῦ βήματος ἅπαντες κυκλώσαντες συνέσφιγγον τὴν χεῖρα καὶ τῷ ἀπῆύθυνον τὰ συγχαρητήριά των.

Τὴν δ' ἐπιούσαν ἡ Γερουσία μετέβη ἐν σώματι εἰς τὰ ἀνάκτορα Σαὶν Κλοῦ ὅπου ὁ Αὐτοκράτωρ ὑπεδέξατο αὐτὴν παρούσης τῆς Αὐτοκρατείας καὶ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος.

Ὁ δὲ πρόεδρος Κ. Ρουὲ ἀπῆύθυνε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τὸν ἐπόμενον λόγον:

« Μεγαλειότατε, ἡ γερουσία εὐχαριστεῖ τὸν αὐτοκράτορα ἐπιτρέψντα αὐτῇ ὄπως ἔλθῃ καὶ καταθέσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ θρόνου τὴν ἐκφρασιν τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων μεθ' ὧν ὑπεδέξατο τὰς διακοινώσεις αἵτινες ἐγένοντο αὐτῇ ἐν τῇ χθεσινῇ συνεδριάσει.

» Μοναρχικός τις συνδυασμὸς ἐπιβλαβὴς εἰς τὸ γόητρον καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Γαλλίας εἶχε μυστικῶς ὑποστηριχθῆ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας.

» Ἀναμφιβόλως δὲ, μετὰ τὴν ἡμετέραν διαμαρτύρησιν ὁ Πρίγκιψ Λεοπόλδος ἀπέσυρε τὴν παραίτησιν αὐτοῦ· ἡ Ἰσπανία, τὸ ἔθνος τοῦτο τὸ γινώσκον καὶ ἀποδίδον ἡμῖν τὰ φιλικὰ αἰσθήματα ἅπερ τρέφομεν πρὸς αὐτὸ, παρήτησε τὴν προσβάλλουσαν ἡμᾶς ὑποψηφιότητα.

» Αναμφισβότως ὁ ἄμεσος κίνδυνος εἶχεν ἀποσοβηθῆ, ἀλλ' ἄρά γε ἡ νόμιμος ἀπαιτήσις ἡμῶν δὲν ὑφίστατο ὀλόκληρος; Δὲν εἶνε προφανὲς ὅτι μίᾳ ξένη δύναμις, ἐπ' ὠφελείᾳ μὲν τῆς ἐπιρροῆς καὶ τῆς δεσποτείας αὐτῆς, πρὸς βλάβην δὲ τῆς ἡμετέρας τιμῆς καὶ τῶν συμφερόντων ἡμῶν, ἠθέλησε νὰ διαταράξῃ ἔτι ἅπαξ τῆς ἰσορροπίαν τῆς Εὐρώπης;

» Δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσωμεν παρὰ τῆς Πρωσσίας ἐχέγγυα κατὰ τῆς πιθανῆς ἐπαναλήψεως τοιούτων ἀποπειρῶν;

» Τὰ ἐχέγγυα ταῦτα ἠρνήθησαν νὰ δώσωσιν ἡμῖν ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς Γαλλίας προσεβλήθη. Ἡ ἡμετέρα Μεγαλειότης ἀνασπᾷ τὸ ξίφος ἡ πατρὶς εἶνε μεθ' ὑμῶν, φρίσσουσα ἐξ ἀγανακτήσεως καὶ ὑπερηφανίας.

» Αἱ παρνομίαι φιλοδοξίας διεγερθείσης ἔκ τινος μεγάλης ἐπιτυχίας, ἐμελλον τάχιον ἢ βράδιον νὰ ἀναφανῶσι.

» Μὴ παρασυρθεῖς ὑπὸ ἀνυπομόνου σπουδῆς καὶ ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς γαληνιαίας ἐκείνης ἐγκαρτερήσεως, ἣτις ἐστὶν ἡ ἀληθὴς δύναμις, ὁ αὐτοκράτωρ ἠδυνήθη νὰ ἀναμείνῃ, ἀλλ' ἀπὸ τετραετίας ἀνύψωσεν εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν τῆς τελειότητος τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν καὶ ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ δυνάμει τὸν διοργανισμὸν τῶν στρατιωτικῶν ἡμῶν δυνάμεων.

» Χάρις εἰς τὰς ὑμετέρας μερίμνας, Μεγαλειότατε, ἡ Γαλλία εἶνε ἐτοιμῆ, καὶ διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ αὐτῆς ἀποδεικνύει ὅτι, καθὼς ὑμεῖς, καὶ αὕτη ἔχει ἀπόφασιν νὰ μὴ ἀνεχθῆ οὐδεμίαν παράτολμον ἐπιχείρησιν.

» Ὁ σεβαστὸς ἡμῶν μονάρχης ἃς κατασταθῆ ὁ θεματοφύλαξ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας τὰ μεγάλα σώματα τοῦ κράτους περιβάλλουσιν αὐτὸν διὰ τῆς εὐλαβοῦς αὐτῶν ἀγάπης, διὰ τῆς ἀπολύτου αὐτῶν ἀφοσιώσεως. Τὸ ἔθνος γινώσκει τὴν ὑψηλόφρονα αὐτοῦ καρδίαν καὶ τὴν σταθερότητα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ἔχει πεποιθήσιν εἰς τὴν φρόνησιν καὶ εἰς τὴν ἐνεργητικότητά του.

» Ἄς ἀναλάβῃ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ δικαίας ὑπερηφανίας καὶ μετ' εὐγενοῦς ἐμπιστοσύνης τὴν ἀρχηγίαν τῶν μεγεθυθεισῶν αὐτοῦ λεγεῶνων τῆς Μαγέντης καὶ τοῦ Σολφερίνου, καὶ ἃς ὀδηγήσῃ ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς μάχης τὸ ἐκλεκτότερον μέρος τοῦ ἔθνους τούτου.

» Ἐὰν ἡ ὥρα τῶν κινδύνων ἐπῆλθε καὶ ἡ ὥρα τῆς νίκης ἐστὶν ἐγγύς.

» Μετ' οὐ πολὺ ἡ πατρὶς εὐγνωμονοῦσα θὰ περιβάλλῃ τὰ τέκνα αὐτῆς διὰ τῶν τιμῶν τοῦ θριάμβου μετ' οὐ πολὺ τῆς Γερμανίας ἀπαλλαγείσης τῆς καταπιεζούσης αὐτὴν δεσποτείας καὶ τῆς εἰρήνης ἀποδοθείσης εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῆς δόξης τῶν ἡμετέρων ὀπλων, ἡ ἡμετέρα Μεγαλειότης, ἣτις πρὸ δύο μηνῶν ἐλάμβανε δι' αὐτὴν καὶ τὴν

δυναστείαν αὐτῆς νέαν ἰσχυρὴν ἐκ τῆς ἰθνηκῆς θελήσει, ἡ ἑμετέρα Μεγαλειότης θὰ ἀφοσιωθῆ ἐκ νέου εἰς τὸ μέγα ἔργον τῶν βελτιώσεων καὶ μεταρρυθμίσεων, ὧν ἡ πραγματοποίησις—ἡ Γαλλία γινώσκει τοῦτο καὶ ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ αὐτοκράτορος ἐγγυᾶται εἰς αὐτὴν περὶ τοῦτου—οὐδεμίαν ἄλλην θὰ ὑποστῆ βραδύτητα εἰμὴ τὸν χρόνον ὃν θὰ διαθέσητε ὅπως νικήσητε ».

Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπήντησε τὰ ἑξῆς :

« Κύριοι γερουσιασταί, εὐτυχῆς ἐλογίσθην μαθὼν μετὰ πόσου ζωηροῦ ἐνθουσιασμοῦ ἡ γερουσία ἐδέξατο τὴν διακήρυξιν ἣν ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς ἐπιφορτίσθη ὅπως γνωστοποιήσῃ αὐτῇ. Καθ' ὅλας τὰς περιπτώσεις καθ' αἷς πρόκειται περὶ μεγάλων συμφερόντων καὶ τῆς τιμῆς τῆς Γαλλίας, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ εὐρίσκω ἐν τῇ γερουσίᾳ ἐνεργητικὴν ὑποστήριξιν. Ἡ Γαλλία ἔχει ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς ἀπάντων τῶν τέκνων αὐτῆς. Χαίρω λίαν διότι ἡ πρώτη πατριωτικὴ κραυγὴ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς γερουσίας· ἡ κραυγὴ αὕτη θέλει μεγάλως ἀντιχῆσαι ἐν τῷ τόπῳ. »

Ὁ αὐτοκράτωρ δεχόμενος τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἀνήγγειλε τὴν προσεχῆ ἀναχώρησίν του διὰ τὸ πεδίον τῆς μάχης μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Πρίγκιπος εἰπὼν· « ἀπεφάσισα νὰ ἐπιδιώξω μετ' ἐνεργητικότητος τὸ μέγα ἔργον ὅπερ ἡ Γαλλία μοὶ ἐνεπιστεύθη, γνωρίζω ὅτι ἡ Γαλλία εἶνε ὀρθία ὀπισθὲν μου καὶ ὅτι ὁ θεὸς τὴν προστατεύει. »

Τοιαῦτα γεγονότα κατέλαβον ἡμᾶς κατακλείοντας ἤδη τὴν βιογραφίαν Ναπολέοντος τοῦ Γου, γεγονότα ὧν τὴν μὲν τύχην παντοίαι περιστάσεις δύνανται νὰ διαρρυθμίσωσιν οὕτως ἢ ἄλλως, τὴν δὲ πραγματικὴν αἰτίαν καὶ ἀφορμὴν δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ εὕρῃ μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ ἄριστα εἰκονίζοντι τὰς προθέσεις τοῦ αὐτοκράτορος ἀποσπάσματι τῆς πρὸς τὸν Γαλλικὸν λαὸν προκηρύξεως αὐτοῦ, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον δὲ μεθ' ἡμῶν θέλει ἀμφιβάλλει ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης ὅτι καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ τὸ αὐτὸ γενναῖον πνεῦμα καὶ ἡ αὐτὴ πρὸς τὰ ὑψηλὰ τάσις διήκει ἅπαντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.

» Δὲν ἐπιχειροῦμεν λέγει ὁ αὐτοκράτωρ ἐν τῇ προκηρύξει του, πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας τῆς ὁποίας σεβόμεθα τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἀλλὰ ζητοῦμεν νὰ ἐγκαθιδρύσωμεν κατάστασιν πραγμάτων ἐγγυουμένην τὴν ἡμετέραν ἀσφάλειαν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ κατορθώσωμεν εἰρήνην διαρκῆ τεθεμελιωμένην ἐπὶ τῶν ἀληθινῶν συμφερόντων τῶν λαῶν καὶ νὰ καταπαύσωμεν τὴν ἀβέβαιον ταύτην κατάστασιν, ἕνεκα τῆς ὁποίας τὰ ἔθνη καταφεύγουσιν εἰς τὰ

κατ' ἀλλήλων ὄπλα' ἔθνος μέγα ὑπερμαχοῦν ὑπὲρ τοῦ δικαίου εἶνε ἀήττητον. »

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων Γος, γεννηθεὶς ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου διέρχεται τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἐν μέσῳ τῆς αὐτοκρατορικῆς δόξης. Ἀπελαθεὶς δὲ εἰς ἐξορίαν ὡς ἐκ τῆς πτώσεως τῆς Ναπολεονείου δυναστείας τῷ 1815 καταφεύγει μετὰ τῆς μητρὸς του εἰς τὸ ἄσυλον τῆς Ἀρενενβέργης, ἔνθα ἐνασχολεῖται εἰς πνευματικὰς μελέτας καὶ σωματικὰς ἀσκήσεις. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ἰουλίου ἐξεγείρει τὰ αἰσθήματά του, ζητεῖ κίνησιν, ἐνεργητικότητα, κινδύνους καὶ δόξαν. Τάττεται εἰς τὰς τάξεις τῶν Ῥωμάνων προσπαθούτων ν' ἀποσείσωσι τὸν Αὐστριακὸν ζυγὸν, ἠττάται, καταδιώκεται καὶ ἰχνηλατεῖται. Ἡ μήτηρ του κατορθώνει νὰ τὸν φυγαδεύσῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸν ἀπάγει εἰς Παρισίους, ὅθεν τὸν ἀναγκάζουν ἀμέσως νὰ φύγῃ. Ἀρνεῖται ν' ἀναβῆ ἐπὶ θρόνων ἀλλοτρίων προτιμῶν νὰ διαχθένῃ Γάλλος ἄγνωστος καὶ ἀφανής. Γίνεται κληρονόμος τῆς Αὐτοκρατορικῆς δυναστείας ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως τῆς Ῥώμης υἱοῦ τοῦ Λου Ναπολέοντος. Σπεύδει ν' ἀνακτήσῃ τὸν κληρονομικὸν θρόνον του καὶ ἀναφαίνεται πρὸς τοῦτο εἰς Στρασβοῦργον, ἀλλ' αἰχμαλωτίζεται καὶ ἀπελαύνεται ἄνευ δίκης εἰς Ἀμερικὴν, ὅθεν ἐπανερχεται εἰς Εὐρώπην ὅπως αὐθις ἀποτύχη ἐν Βουλώνῃ. Δικάζεται ἤδη ὑπὸ ἐκτάκτου καὶ ἐξαιρετικοῦ δικαστηρίου καὶ καταδικάζεται εἰς ἰσόβιον κάθειρξιν ἐν τῷ φρουρίῳ Χάμ, ἀλλ' ἀτρομήτως βλέπει τὰς θύρας τοῦ δεσμοτηρίσου κλειομένας ὀπισθὲν του. Μετὰ ἐξαιετῆ κάθειρξιν δραπετεύει ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν 1848 ἐπανερχεται εἰς Γαλίαν. Γίνεται ταχέως λαοφιλής, ὡν ὡς φαίνεται ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ θεοῦ καὶ ἐξ ἑκατομμύρια ψήφων ἀναγορεύουσιν αὐτὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας. Διὰ τοῦ πολιτικοῦ πραξικοπήματος τῶν 2 Δεκεμβρίου ὑπερισχύει καὶ καταβάλλει τὰς κατ' αὐτοῦ πατριασικὰς ἀντιπολιτεῦσεις καὶ ἑπτὰ καὶ ἡμισυ ἑκατομμύρια ψήφων τὸν ὑψόνουν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα διακηρύττουσαι αὐτὸν σωτῆρα τῆς Γαλλίας.

Αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, ὑψώνει τὴν ἐθνικὴν σημαίαν ἐπὶ πολλὰ ταπεινωθείσαν, θριαμβεύει κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, θριαμβεύει κατὰ τὸν Αὐστριακόν. Ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς ἐνισχύει τὴν Γαλίαν, καλλωπίζει πόλεις δλοκλήρους, ἐκτελεῖ τεράστια ναυτικὰ ἔργα, ἐπὶ τέλος πανταχοῦ τῆς Γαλλίας φέρει τὴν εὐημερίαν καὶ εὐδαιμονίαν διώκων τὸ μορμολύκειον τῆς ἐνδείας καὶ τὴν ὑδραν τῆς ἀναρχίας! Ἴδου δράμα! Ἴδου ἥρωες!

Ὁ Κ. Δὲ Λά Γερονιέρος * ἰδοὺ πῶς χαρακτηρίζει τὸν ἥρωα τοῦτον.

» Ἡ κατ' ἐπίφασιν ἀδρανῆς καὶ ἀπαθῆς αὕτη μορφή, εἶνε τὸ προ-
σωπεῖον ἐσωτερικῆς ζωῆς καὶ ἀκμαίας ζωῆς. Οἱ οἷον ἐσβεσμένοι ὀ-
φθαλμοὶ τοῦ εἶνε βαθύτατοι ὡς οἱ διαλογισμοὶ ἐν οἷς βυθίζονται ἀνερ-
χόμενοι κατὰ δοθεῖσαν στιγμὴν εἰς τὰ κοιλὰ των, ὡς ἡ φλόξ ἀνέρ-
χεται ἐκ τῆς ἐστίας ὅθεν ἀνάπτει. Τὸ μέτωπόν του εἶνε σκυθρωπὸν
ὡς εἰκὼν ἀπαισιότητος ἀλλ' εἶνε εὐρὺ ὡς ἡ ἀντίληψις. Τὰ χεῖλη του
εἶνε ὑπωχρα, ἀλλ' εἶνε ἀβρὰ, λεπτὰ, διασταλτικά, ἡμικανονομήματα μό-
λις ὅπως ἀφήσουν διόδον εἰς βραχεῖαν καὶ εὐκρινῆ τινα θέλησιν περι-
σκεμμένην καὶ ὠρισμένην. Τὸ ἐκφραστικόν του εἶνε ράθυμον καὶ μονό-
τονον, ἀλλ' εἶνε βέβαιον ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἡ φαινομένη ἀδιαφορία του
προέρχεται ἐξ ὑπερβαλλούσης πεποιθήσεως. Ἡ τόλμη καλυπτομένη ὑπὸ
τὴν συστολήν, ἡ εὐστάθεια ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς ἠπιότητος τὸ ἀκαμ-
πτον ἀντισταθμώμενον διὰ τῆς ἀγαθότητος, ἡ πανοῦργος δεξιότης
κρυπτομένη ὑπὸ τὴν ἀφέλειαν. Ἡ ζωὴ τέλος ὑπὸ τὸ μάρμαρον, τὸ πῦρ
ὑπὸ τὴν τέφραν. Μετέχει πως τοῦ Λυγούστου καὶ τοῦ Τίτου ὑπὸ τὰ
χαρακτηριστικὰ τοῦ Βέρδη τοῦ τύπου τοῦτου τῆς Γερμανικῆς σοβα-
ρότητος. »

Κατὰ τὰ 1804 ὅτε τὰ μέλη τῆς Γερουσίας προσῆλθον ὅπως δώ-
σωσι τὸν ὄρκον τῆς πίστεως πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ὁ πρόεδρος προσ-
φωνήσας λόγον εἶπε πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τ' ἀκόλουθα.

« Μεγαλειότατε ὅταν ἐν μέλλοντι ἀπωτάτῳ τὰ τέκνα τῶν τέκνων
ἡμῶν θέλουσι μεταβαίνειν ἐν τῇ αὐτῇ πομπῇ πρὸς ἀναγνώρισιν ὡς Αὐ-
τοκράτορος ἐγγόνου τινος ἢ δισεγγόνου ὑμῶν δεχομένου τὸν ὄρκον
τῆς πίστεως των, ἵνα ζωγραφίσωσιν αὐτῷ τὰ καθήκοντά του οὐδὲν
ἄλλο ἔχουσι νὰ εἴπωσιν ἢ « Καλεῖσαι Βοναπάρτης εἶσαι ὁ ἀνὴρ τῆς
Γαλλίας, Πρίγκιψ, ἀναμνησκου τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. »

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέον Γος ἀνεμνήσθη τοῦ μεγάλου Ναπολέον-
τος. Μέγας ἐν τῷ πολέμῳ, μέγας ἐν τῇ εἰρήνῃ, προσέθηκε πλείστα
ἐνδόξους σελίδας εἰς τὸ ὑψηλὸν ἔπος τοῦ Ἰθου αἰῶνος τὸ καλούμενον
Αὐτοκρατορία.

* Ὁ ἤδη ἐρχόμενος πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας παρὰ τῆ Ἰψ. Πύλῃ.

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΤΩΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ.

Σελ.	19	Στίχ.	1	ανάγνωθι Βοναπαρτῶν
»	43	»	13	ἀντίπαλοί τινες τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἰουλίου
»	73	»	33	» συναδέλφων
»	82	»	49	» συνέσφιγξε
»	87	»	47	» ἀπηυδηκῶς
»	96	»	27	» ὑμεῖς δὲ δὲν σέβεσθε
»	129	»	1	» τῆς Ανατολῆς
»	135	»	4 (*)	» Βον διερμηνέα
»	187	»	32	» Ναπολέοντα
»	191	»		» 1867
»	192	»	5	» προωρισμένης
»	192	»	27	» παρατηρητικὰ
»	198	»	10	» (χωρὶς τοῦ καὶ) καταφρονούσα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Είχομεν ἤδη περάνει τὸ ἔργον ἡμῶν, ὅτε ἀλλεπάλληλα τηλεγραφήματα ἀστραπιαίως διαβιβαζόμενα μετέδιδον ἡμῖν εἰδήσεις περὶ τῆς τύχης τοῦ βιογραφουμένου ἀνδρὸς, οἷας ἀνθρώπινος νοῦς δὲν ἠδύνατο νὰ περιμένῃ. Ποία μεταβολὴ ἀληθῶς παρὰ τῆς Θεῆς Προνοίας! Νὰ σπεύσωμεν εἰς ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου ἐν τοιαύταις ἀπροσδοκῆτοις περιστάσεσιν ἄνευ τοῦ τελευταίου ἐπισφραγίσματος αὐτοῦ, μᾶς ἐφάνη λίαν ἄτοπον· ὅθεν ἐδέησεν ἐνώπιον τοιούτων ἐκπληκτικῶν γεγονότων, καθ' ἃ σιγᾶ πᾶσα φωνὴ καὶ μόνον φθόγγοι ἀκούονται ἄναρθροι, ν' ἀναμένωμεν ὅπως συνεχίσωμεν τὸ ἔργον ἡμῶν τὴν μετὰ τὴν πρώτην φοβερὰν ἐντύπωσιν γαλήνην καὶ αἰθρίαν καὶ ἐν τῇ γαλήνῃ ταύτῃ ν' ἀναλάβωμεν καὶ πάλιν τὸν κάλαμον.

Δὲν ἠθελήσαμεν ὀπισθοδρομοῦντες ἐκ τῶν μεταβολῶν τούτων ν' ἀφήσωμεν ἀνεξέλεγκτα τὰ τελευταία ταῦτα γεγονότα καὶ εἰς τὴν παρακολουθοῦσαν αὐτὰ ὁρμὴν ἐπαναπαυόμενοι νὰ δεχθῶμεν τὰς χαιρεκάκους κρίσεις τῶν πολιτικίζόντων. Ἐνορῶμεν ὅτι ἀτυχεῖς εὐρέθημεν, διότι τελευταῖοι ἡμεῖς ἀνελάβομεν νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸν βίον Ναπολέοντος τοῦ Γ' ου, καὶ ἐτι ἀτυχέστεροι εἴμεθα διότι πρῶτοι ἐν τῇ παραζάλῃ ταύτῃ τῶν γνωμῶν καὶ πρὶν ἢ ἀνακαλυφθῶσι μυστήρια ἐξηγοῦντα τὰ ἀνερμήνευτα, ἐπιχειροῦμεν νὰ ρίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν τελευταίων γεγονότων. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡτύχη ἢ τυφλὴ αὕτη Θεὰ περιήγαγεν ἡμᾶς, καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος δι' ὃν τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος ἰδιαιτέραν μορφήν φέρον περιλαμβάνει κρίσεις τινὰς ἐπὶ τῆς τελευταίας περιπετείας τοῦ Ναπολέοντος Γ' ου.

“Οτε τὸ πρῶτον Ναπολέον ὁ Γ’ος ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ πολέμου ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Πρωσίας, πάντες τῶν Γάλλων οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἐστραμμένοι πρὸς τὸν ἀετὸν τοῦτον τῆς Γαλλίας καὶ περιέμενον ἵνα ἴδωσι τὴν γαλλικὴν σημαίαν θριαμβεύουσαν. Ἄπας ὁ κόσμος περίτρομος περιέμενε τ’ἀποθησόμενα καὶ μία μόνη πανταχόθεν ἠκούετο φωνή. Τίς ὁ νικήσων, ποῖον δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου; ὁ Ναπολέον Γ’ος διὰ τῆς προκηρύξεως αὐτοῦ ἐδήλου τὴν πρόθεσίν του· ἡ *ισορροπία τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐπικρεμαμένου κινδύνου ἢ ἀποσόδῃσι*. Τῶν πολλῶν ἡ διάνοια δὲν ἠδύνατο νὰ νοήσῃ τὸ τοιοῦτον· φοβεραὶ ἀραὶ κατὰ τοῦ ἡμετέρου ἥρωος ἠκούοντο καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐνώσεως τῆς Γερμανίας πανταχοῦ ἐφέρετο. Ἡ κοινὴ γνώμη διεβουκολήθη ἐπιτηδεῖως καὶ φάσμα τι πανλατινισμοῦ παρίστατο ἐνώπιον τῶν ἐν ἐγρηγόρσει ὑπνούντων. Ἀλλ’ ὁ μέγας ἀνὴρ δὲν ἐδειλίασεν, ἔδραμε πρῶτος εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ περὶ αὐτὸν θέμενος τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις ἐζήτησε νὰ διδάξῃ τοὺς Πρώσους ὅτι νοήσας τὸ σχέδιον αὐτῶν δὲν ἐπιτρέπει ἐκουσίως καὶ ἄνευ θυσίας νὰ παίζηται τοιοῦτον δράμα ἐν τῇ ἀνθρωπότητι. Ἄν ἡ τύχη τῶν ὄπλων φανῇ κλίνουσα ὑπὲρ τῶν Πρώσων, τοῦλάχιστον ἄς δειχθῇ ἐν τῷ κόσμῳ τὸ ἀληθές, καὶ ἄς ἀπορρίφθῃ τὸ προσωπεῖον. Ἰδοὺ αἱ τὸν Ναπολέοντα εἰς πόλεμον ἀναγκάσασαι σκέψεις.

Ὅταν δ’ ἀφ’ ἐτέρου ἐν πολέμῳ τινὶ ἀνολογισθῶμεν τ’ ἀληθῆ αἷτια αὐτοῦ ὁμολογοῦμεν ὅτι δυσκόλως δυνάμεθα ν’ ἀπαλλάξωμεν τοῦ φόγου τὸ ἐν τῶν διαμαχομένων μερῶν καὶ ν’ ἀποδώσωμεν τῷ ἐτέρῳ ἄπασαν τὴν εὐθύνην. Ἔτι δ’ ἐκ τῶν πολέμων κρίνοντες δὲν λησμονοῦμεν ὅτι ὀλίγιστοι πόλεμοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐγένοντο.

Πάντες σχεδὸν προκληθέντες ὑπὸ λόγων ἀγενῶν καὶ ἀποτροπαίων, ἀλλὰ τῷ λόγῳ καὶ τοῖς διπλωματικοῖς ἐγγράφοις παραστάντες ὡς ὑπὲρ ἀρχῆς τινὸς γινόμενοι φέρουσι τὴν ψευδῆ ἐκείνην χροιάν, ἣτις ὑπὸ τῶν συμπαθούντων ἢ ἀντιπαθούντων μεταβάλλεται κατὰ τὸ δοκοῦν εἰς ἔπαινον ἢ φόγον, εἰς κατὰκρισιν ἢ ἐπιδοκιμασίαν.

Ἄτυχῶς καὶ ὁ παρῶν πόλεμος δὲν εἶνε καθόλου ἐξ ἐκείνων, οἵτινες τὸ δίκαιον ὑπὲρ αὐτῶν ἔχοντες ὠθοῦσι τὴν ἀνθρωπότητα εἰς σημεῖόν τι εἰς ὃ μάτην δι’ εἰρηνικῶν μέσων ἠδύνατο νὰ φθάσῃ. Ἀμφότερα τὰ ἔθνη τότε Γαλλικὸν καὶ τὸ Γερμανικὸν κεκρυμμένην τινὰ ζηλοτυπίαν ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα, καὶ τὸν τῆς κατὰ τὴν Εὐρώπην ὑπερτερήσεως ἀγῶνα ἀγωνιζόμενα κατῆλθον εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως, ἵνα κορέσωσι καὶ κορεσθῶσι τοῦ αἰμοδιψοῦς πάθους αὐτῶν καὶ ἐπενέγκωσι πληγὰς δυ-

σεπουλώτους. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ πολλάκις ἀναμιμνήσκόμεθα τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, τοῦ ὁποίου τὴν πιστὴν καὶ εἰλικρινῆ ἀφήγησιν ὁ ἡμέτερος Θουκυδίδης ἐποίησατο. Οἱ ἀναγνόντες αὐτὸν ἐνθυμοῦνται τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἀθηναίων πρὸς οὓς παραλληλίζομεν τοὺς Γάλλους καὶ τὸν τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς οὓς τοὺς Γερμανούς. Αἱ αὐταὶ τοῦ δικαίου βεβηλώσεις καὶ καταστροφαι, αἱ αὐταὶ φοβεραὶ σκηναὶ τοῦ ἀγῶνος παρίστανται ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν. Ἀλλ' ὅχι εὐτυχέστεροι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι χρόνοι, εἰλικρινέστεροι οἱ εἰς τὸν πόλεμον κατερχόμενοι.

Ἐλλειπον τότε αἱ φοβεραὶ μηχανικαὶ μάστιγες, τῶν ὁποίων ἡ ἀνακάλυψις ὀφείλεται εἰς τὸ ταλαίπωρον ἀνθρώπινον πνεῦμα, τὸ ἀγωνιζόμενον πάντῃ ἀφρόνως πρὸς ἐφεύρεσιν οἰουδήποτε καταστρεπτικοῦ μέσου τῆς ἀνθρωπότητος ἀντὶ τῆς δι' ἄλλων ἐφικτῶν μέσων βελτιώσεως τῆς τύχης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἡ τοῦ πολέμου τούτου ἐπιχείρησις δὲν εἶχε σκοπὸν τὴν ὑποστήριξιν τῆς δυναστείας τοῦ Ναπολέοντος ὡς κακῶς μέχρι τοῦδε ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τινῶν. Τὸ δημοτικὸν ψήφισμα τῆς 8ης Μαΐου παρὰ τὰς προσδοκίας τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀποβάν, ἐδήλου ποίας ἐμπιστοσύνης καὶ ὑποστηρίξεως ἀπελάμβανεν ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων παρὰ τοῦ ἔθνους τὸ ὅποιον κατέστησε μέγα καὶ ἐνδοξον, ἡ δὲ μετὰ τὰ πρῶτα ἀτυχήματα τοῦ πολέμου σιωπηλὴ ἐπιδοκιμασία τῶν περισσοτέρων ὑπὲρ τοῦ Ναπολέοντος, καὶ αἱ συνεχεῖς διακηρύξεις τῆς συμπολιτεύσεως καὶ τῶν δημοτῶν μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν, εἰσὶν ἀλάνθαστα τεκμήρια τῆς σταθερότητος τῆς δυναστείας αὐτοῦ παρὰ τῷ Γαλλικῷ λαῷ. Ὅθεν οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς δυναστείας του δὲν κατῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν δυναστείαν χάριν τοῦ γαλλικοῦ φρονήματος καὶ τῆς γαλλικῆς τιμῆς εἰς τὴν τύχην τῶν ὄπλων ἀνέθετο, ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυροῦσι.

Τοιαύτην ἰδέαν περὶ τοῦ πολέμου τούτου ἔχομεν. Οἱ ἀναλαβόντες αὐτὸν Βασιλεὺς καὶ Αὐτοκράτωρ εἰσὶ τυφλὰ ὄργανα τοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν λαῶν ἐμφωλεύοντος πάθους, διότι ἄλλως οἱ ἀντιπρόσωποι ἀμφοτέρων τῶν ἔθνῶν ἠδύναντο νὰ τὸν ἀναχαιτίσωσι κατὰ ταύτην πρὸ πάντων τὴν πεφωτισμένην ἐποχὴν· οἱ δὲ Βασιλεὺς καὶ Αὐτοκράτωρ κατὰ τοῦτο μόνον εἶνε ἀξιοκατάκριτοι, διότι δὲν κατώρθωσαν ν' ἀναβάλωσιν αὐτὸν ἐπ' ἀόριστον. Τίς ἄρα ὁ αἴτιος ἀνακρυγάζουσιν ἅπαντες; ἀγενεὶς συμπάθειαι καὶ ἀντιπάθειαι καὶ πολλάκις τυφλαὶ πεποιθήσεις προσεπάθησαν καὶ προσπαθοῦσι νὰ ἐπιρρίψωσι τὴν αἰτίαν τῷ Ναπο-

λέοντι. Καὶ ἂν μὲν πρὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ πολέμου ἡ τοιαύτη κρίσις ἐγένετο, ἐδικαιοῦτο πᾶς τις νὰ ἐπιρρίπτῃ αὐτῷ τὴν αἰτίαν, ἀλλ' ἤδη ὅτε ἡλίου φαινότερον ἐδείχθη τίνι τρόπῳ ἠγωνίζοντο οἱ Γερμανοὶ πρότερον καὶ ἐπὶ μακρὸν ἵνα παρασκευάσωσι τὸν πόλεμον, εἶνε φοβερὰ ἀπάτη καὶ ἀσυγχώρητος. Ἦδη ἀμβλυοπῖαν δεινὴν ἤθελε πᾶς τις ἐπιρρίπτων τὴν εὐθύνην τῆς προκλήσεως τοῦ πολέμου εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅτε βλέπει ὅτι οἱ Πρωσσοὶ ἐπωφεληθέντες τῶν εἰρηνικῶν προθέσεων τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ κρύψαντες ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπάσης τῆς Εὐρώπης τὰς πελωρίους καὶ τεραστίας πολεμικὰς προπαρασκευὰς αὐτῶν ὅπως ταπεινώσωσι τὸ Γαλλικὸν ἔθνος, ἐνήργησαν πλαγίως καὶ ἐπιτηδεῖως τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Πρίγκιπος Ὄενζόλερν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἰσπανίας, προῖδόντες ὅτι ὁ ἀνὴρ, ὅστις ἐπὶ τοσοῦτον ὑψώθη ὑπεράνω τῆς ἀρχαίας καὶ νέας δόξης καὶ ταυτοχρόνως ὕψωσε καὶ τὸ Γαλλικὸν ἔθνος, δὲν ἤθελε συγκατανεύσει οὔτε αὐτὸς οὔτε τὸ ἔθνος του νὰ καταβῶσιν ἐκ τοῦ ὕψους εἰς ὃ ἀνῆλθον καὶ νὰ ταπεινωθῶσι, καὶ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ προκειμένου περὶ τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Γαλλίας, θὰ ἐπρωτίμα νὰ ἐκτεθῇ εἰς τὰς συνεπείας τοῦ πολέμου καὶ νὰ παραιτηθῇ ἐν ἀνάγκῃ τοῦ θρόνου. Πρὸ πάντων δ' ἐνισχύει τὴν πεποίθησιν ταύτην ἡ κατὰ τὴν διαπραγματεύσειν τοῦ ζητήματος κατανάγκαις τοῦ πρέσβευστῆς Γαλλίας ἐν Πρωσσίᾳ Κ. Βενεδέτη ν' ἀποτάνθῃ, παρὰ τὰς διπλωματικὰς διατυπώσεις, ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν βασιλέα παρ' οὗ ὑπέστη καὶ τὴν προσβολὴν, ἧτις ἐγένετο τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου, τοῦ Κ. Βίσμαρκ ἐκ προθέσεως ἀπουσιάζοντος. Δὲν τυφλούμεθα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥς νὰ παραστήσωμεν τὸν ἡμέτερον ἄνδρα ὅλως ἀθῶον ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, θέλομεν μόνον τοῦ δικαίου ἕνεκεν ν' ἀπαλλάξωμεν αὐτὸν τῆς ὀφθῆς εὐθύνης, ἀφίνοντες ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἰστορίᾳ, ἵνα ἐκφράσῃ τὴν ἀδέκαστον κρίσιν τῆς. Ἄλλ' ἂν ὁ πόλεμος δὲν προεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, φαίνεται ὅμως ὅτι ἀποτέλεσμα ἔσχεν αὐτὸν τὸν Ναπολέοντα. Ἀποτυχίαί ἀνεξάρτητοι τῆς θελήσεως τῶν ἀνθρώπων μετακινουσι τὸ εὐμετάβλητον πνεῦμα τῶν Γάλλων ὡς ἄλλοτε τὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐπιρρίπτουσι τὴν αἰτίαν νῦν μὲν τῷ Ναπολέοντι, τότε δὲ τῷ Ἀλκιβιάδῃ ἢ ἄλλῳ στρατηγῷ. Ποσάκις ὅμως τὸ ἔθνος τὸ ὁποῖον παραγνωρίζει τοὺς ἥρωάς του χύνει πικρὰ δάκρυα μετανόιας καὶ πρὸ τῶν ποδῶν ρίπτεται τοῦ φυγάδος, ὅπως ἐκπλύνῃ τὴν μομφὴν ἣν ἡ ἱστορία δικαίως ἐπιρρίπτει αὐτῷ; Ταλαίπωρα ἔθνη οὕτω καὶ πρότερον καὶ νῦν ἀγνοεῖτε τὴν ἀληθῆ θέσιν σας καὶ γίνεσθε αἰτία τῆς ἀπωλείας σας. Ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς θάνατον καταδικασθεὶς φεύγων τῶν Ἀθηναίων ἔλεγεν « ἀ.λ.ρ

ἐγὼ δείξω αὐτοῖς ὅτι ζῶ». Ὁ δὲ Δημοσθένης ἤθελε ἵνα μὴ ἀναγκασθῆ ἢ πατρίς του νὰ τὸν προσκαλέσῃ πάλιν. Τοῦτο τὸ τελευταῖον εὐχόμεθα τῷ Ναπολέοντι· ἀλλὰ χάριν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, ὅπερ ἀγαπῶμεν πλεῖστον τοῦ ἀτόμου, δὲν θέλομεν ἵνα παθῶν τὰ χεῖρω ἔχῃ ἀνάγκην πάλιν τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἀνεβίβασεν αὐτὸ εἰς περιωπὴν εἰς οἷαν ἦσαν αἱ Ἀθηναίαι ἐπὶ τοῦ Περικλέους.

Τὸν παραλληλισμὸν τοῦτον τῶν Γάλλων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τῶν Γερμανῶν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐποιησάμεθα, ὅπως πολλοῖς τῶν ὁμογενῶν ἐκ τῆς οἰκείας ἱστορίας ὑποδείξωμεν κατὰ πόσον οἱ Γάλλοι ἐξομοιοῦνται τοῖς Ἀθηναίοις καὶ οἱ Γερμανοὶ τοῖς Πελοποννησίοις, καὶ ὅτι δὲν ὀφείλομεν οὔτε δικαιούμεθα ἐλαφρῶς καὶ ἐπιπολαίως ἀντιλαμβάνομενοι παντὸς ζητήματος, νὰ ἐπιφέρωμεν κρίσεις σθεναρὰς ὡς ἀδέκαστοι, ἀλλὰ μάλλον νὰ ἤμεθα εἰλικρινεῖς, ἀναλογιζόμενοι ὅτι πᾶς ὁ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους του ἀγωνιζόμενος πρῶτην μέριμναν ποιεῖται τὴν εὐημερίαν καὶ δόξαν τοῦ ἑαυτοῦ ἔθνους ὑπὸ πάσας γενικῶς τὰς ἐπόψεις. Τούτοις τῶν ὁμογενῶν ἀναμιμνήσκομεν πρὸς τούτοις οἷαν παρέσχον τοῖς Ἕλλησι καὶ τῇ ἀνθρωπότητι ὑπηρεσίαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ποῖαν οἱ Σπαρτιᾶται· πῶς ὑπὲρ πᾶν ἕτερον συμφέρον τὸ ἑαυτῶν ἐπεδίωκον οἱ τελευταῖοι, καὶ πῶς ἠγωνίσθησαν μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων χρόνων ὑπὲρ τοῦ καθολικοῦ καλοῦ οἱ πρῶτοι. Καὶ ταύτην τὴν βᾶσιν ὡς κρηπίδα τῶν σκέψεών μας θέμενοι ἅς ἐκφέρωμεν ἀμερολήπτως γνώμην καὶ περὶ τοῦ ἀνδρός καὶ περὶ τοῦ ἔθνους, καὶ μὴ ἐφαρμόζωμεν τὸ « ὀρυκτοῦ πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται. »

Ἡ πρώτη πόλις ἧτις εἰς τὸ πῦρ τῶν Γάλλων ὑπέπεσεν ἦτο ἡ Σααρβρούκη. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀγῶνες ἀλλεπάλληλοι διὰ φοβερᾶς γερμανικῆς ἐπιδρομῆς ἤρξαντο νὰ προοδοποιῶσι τὰ μετὰ ταῦτα συμβάντα. Ἡ πρώτη ἐπιδρομὴ ἀνελπίστως καὶ διὰ τηλικούτου σμήνους γενομένη ἔφερε τὴν πρῶτην ἀποτυχίαν, ἧτις ἠνάγκασε τὸν Αὐτοκράτορα νὰ σπεύσῃ πρὸς κατασίγησιν τῶν ἐν Γαλλίᾳ πνευμάτων διὰ προκηρύξεων πανδήμων εἰλικρινεστάτων καὶ πατριωτικωτάτων. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐν τῷ ἐθνικῷ αὐτοῦ αἰσθήματι καταμετρεῖ ἀμέσως τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, καὶ ἐπικαλεῖται τὴν σύμπραξιν σύμπαντος τοῦ ἔθνους ὅπως ἀποσοβῆσθ τὴν ἐπιδρομὴν. Ἀλλὰ δυστυχῶς εἶχε νὰ παλαίσῃ καὶ ἐναντίον ἐσωτερικῆς καταδρομῆς. Ὁ εὐερέθιστος παρισινὸς λαὸς ὑπὸ τῶν ἰδεολόγων καὶ τῶν φαντασιοκοποῦντων δημοκρατῶν πρὸς οὐδὲν λογισχένων τὴν τύχην τῆς Γαλλίας οἰστρηλατούμενος, λησμονεῖ καὶ αὐτὸς τὸ παρελθόν του καὶ ἀντὶ νὰ δώσῃ ἀναψυχὴν καὶ ζωὴν εἰς τὸν στρατὸν, προ-

σπαθει νὰ παραλύσῃ αὐτὸν ἀποδίδους τὰ πάντα τῷ Αὐτοκράτορι. Οὕτω καὶ οἱ Ἀθηναῖοι λησμονοῦντες τὰ πάντα ἠρέσκοντο εἰς τοιαύτας μεταβολὰς ἀδιαφοροῦντες περὶ τῆς τύχης των. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἔδει νὰ ἀναθέσῃ ἑτέρῳ τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Τοιαύτη ἄραγε ἡ τύχη τῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς ἀνωτάτην περιωπὴν ἀναχθέντων ἀνδρῶν καὶ τοιοῦτον τὸ μέλλον τῆς ὑπὸ τοῦ κόσμου θεοποιουμένης δημοκρατικῆς ἀρχῆς *ἔλέω λαοῦ καὶ οὐχὶ ἔλέω Θεοῦ*; Ἰδοὺ τὸ μέγιστον σφάλμα, ὅπερ βαθύτατον ῥῆγμα ἀνοίγει εἰς τὰ τῆς Γαλλίας. Ἐὰν μέχρι χθὲς ἡ εὐθύνη ἅπασα τῷ Ναπολέοντι ἀπεδίδετο, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ Ναπολέων εἶνε ἀπλοῦς πολίτης. Δὲν ἀνθίσταται τὸ παράπαν καὶ σύννους ἀναμένει τὰ βουλευμάτα τῆς θείας Προνοίας. Ἐπρεπε στάσις ἐσωτερικὴ νὰ παραστῆ, οἱ δὲ Πρῶσσοι οὕτω βοηθούμενοι νὰ ἐπιπέσωσι τὴν ταχίστην οὐ μόνον κατὰ ὀλιγαρίθμων, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀφρόνων; Ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν δὲν τὸ ἐδέχοντο. Δὲν εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα μετὰ τινα ἦτταν κρυπτὸν καὶ ἄδηλον· πολλοὶ τὸ προέβλεπον, πάντων δὲ αὐτὸς ὁ Ναπολέων. Ἄλλ' ἐν τῇ ἀτυχίᾳ ἐκείνῃ ἐπίστευσεν ὅτι ἡ Γαλλία ἤθελέ πως μεταβληθῆ, ἐξήνεγκε τὰς πλέον συγκινητικὰς λέξεις ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἐζήτησε νὰ θίξῃ οὕτω τὰ μυχαίτατα τῶν καρδιῶν τῶν συμπολιτῶν του.

Ὁ ὄχλος κατὰ δυστυχίαν δὲν ἀκούει ἐν τῇ ἐξάψει του τὰς ἐξομολογήσεις ταύτας, ἀρέσκεται εἰς μεταβολὰς καὶ δὲν μεριμνᾷ περὶ τῆς αὔριον· ἔστω· ἡ μεταβολὴ ἐγένετο· ἡ εἰς τὰς χεῖρας τῆς τύχης κατάρριψις τῶν πάντων. Νέα κυβέρνησις, νέος ἀρχιστράτηγος διευθύνουσι τὰ τοῦ πολέμου· ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπλοῦς πολίτης καὶ στρατιώτης τῆς πατρίδος μένει ἐν τῷ ἀγῶνι ἵνα πολεμήσῃ καὶ οὕτω, καὶ δείξῃ τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ ὅτι ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν πατρίδα μᾶλλον ἠγάπησε. Θαυμαστοτάτη ὑπομονὴ καὶ μεγαλεῖον ψυχῆς ἐξαισίον! Αὐτὸς ὁ ἐπὶ τόσα ἔτη κυριαρχήσας σχεδὸν τοῦ κόσμου, ἤδη ἐν ταῖς τοῦ στρατοῦ τάξεσιν εὐρίσκεται· ἢ τε ἡ ἀρχαία καὶ νέα ἱστορία δὲν παρέχει ἡμῖν ὅμοιον παράδειγμα.

Ἐπέρχονται ἀτυχῶς αἱ ἀλεπάλληλοι μάχαι, εἰς αἷς οἱ Γάλλοι γενναίως καὶ ἥρωϊκῶς πολλακίς εἰς πρὸς δέκα ἀγωνισθέντες ἀναγκάζονται νὰ ὑποχωρήσωσιν ὡς ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐναντίων. Τελευταῖον δὲ ἐν τῶν σπουδαιοτέρων σωματῶν πρὸ τοῦ Μὲτς πολεμοῦν παρακωλύεται τῆς πρὸ τὰ πρόσω πορείας του ἀφίνον οὕτω ἀσφαλῆ τὴν ὁδὸν τοῖς εἰς Παρισίους ἐπερχομένοις· ἀλλ' ὑπῆρχεν ἐν τῇ πορείᾳ τῶν Πρῶσσων καὶ ἑτέρα δύναμις, ἡ τοῦ Μάκ-Μαῶν. Ὁ στρατιώτης Αὐτοκράτωρ κα-

τιδών τὸ ἀδύνατον τῆς ἐνώσεως τοῦ Βαζαίν μετὰ τοῦ Μάκ Μαών, ὡς σταθμίσας τὰς τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις τρέχει, ἐν μέσῳ μυρίων κινδύνων, ὅπως ἐνωθῆ μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Μάκ-Μαών καὶ ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης πολεμήσῃ, καὶ μικροῦ δεῖν ἠχμαλωτίζετο ἔκτοτε. Ὁ Μάκ-Μαών νὰ παραμείνῃ εἰς Σιαλὸν καὶ ἀγωνισθῆ, ἤθελεν εἶσθαι δευτέρα ἀτυχῆς ἀπόπειρα ἐναντίον τοῦ μεσαιωνικοῦ στίφους τῶν Γερμανῶν· νὰ ὀπισθοδρομήσῃ εἰς Παρισίους καὶ ἐκεῖ ἐνωθεῖς μετὰ τῶν ἄλλων ν' ἀγωνισθῆ τὸν ἔσχατον τῶν ἀγώνων, ἤθελεν ἐπιταχύνει τὴν καταστροφὴν τοῦ δράματος· ὄχι, εἰς κρίσιμους στιγμὰς τὸ τολμηρὸν καὶ παρακεινδυνευμένον ἐπιτρέπεται· ὤφειλε τὴν πρὸς τὰ βόρεια πορείαν νὰ τραπῆ καὶ διαλαθῶν τοὺς ἐχθροὺς νὰ συνενωθῆ μετὰ τοῦ Βαζαίν ὅπως μεταξὺ δύο πυρῶν εὔρεθῆ ὁ ἐχθρὸς. Καὶ ἀληθῶς τὸ πρᾶγμα ἐγένετο μετὰ πολλῆς τῆς ταχύτητος, ἀλλὰ δὲν διέφυγε καὶ τὴν προσοχὴν τῶν πολεμίων. Ὁ σκοπὸς ἐματαιώθη, καὶ ὁ ἀγὼν ἐμελλε νὰ ὀρίσῃ τὴν τύχην τῶν περὶ τὸν Μάκ-Μαών στρατιωτῶν.

Πρὸ τοῦ φρουρίου Σεδάν στρατὸς γαλλικὸς ἐξ ἑκατὸν χιλιάδων ἀνδρῶν συγκείμενος ἀπέναντι στρατοῦ τριπλασίως ὑπερτέρου καὶ καθεκαστὴν ἀνανεουμένου μετὰ αἱματηρὰς μάχας ἐπὶ ἡμέρας καὶ ὥρας γενναίως καὶ ἥρωικῶς ἀντιστάς, ἐπὶ τέλος δὲ καὶ ἐκ προδοσίας ἴτως ἀπολέσας τὰ πρὸς αὐτὸν προορισμένα πολεμεφόδια, ἀναγκάζεται ἀντὶ προφανοῦς ἀνωφελοῦς σφαγῆς του, σχεδὸν καθ' ὀλοκληρίαν νὰ παραδοθῆ! Φεῦ! ὅποια σκληρὰ δοκιμασία! Ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ τὸν ὅποιον ἄχρι ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἐκ χαιρεκακίας οἱ μὲν ἐνόμιζον αἰσχρῶς φυγόντα εἰς Ἀμερικὴν, οἱ δὲ εἰς Ἀγγλίαν, ἐν τῇ παραζάλῃ ταύτῃ ὅτε μὲν πολεμῶν ὡς στρατιώτης, ὅτε δὲ ὀδηγῶν τοὺς ἔτι καρτεροῦντας, ῥίπτεται ἀπειράκις ἐντὸς τῶν φλογῶν καὶ σφαιρῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐφηρμύσθη καὶ δι' αὐτὸν τὸ λόγιον τοῦ Α' οὐ Ναπολέοντος, ὅτι ἡ σφαῖρα ἣτις ἐμελλε νὰ διατρυπήσῃ τὸ στήθος του δὲν εἶχεν ἀκόμη χυθῆ, τὸ δὲ φρούριον Σεδάν γίνεται διὰ τὸν Ναπολέοντα Γ' ον καὶ τὸ Γαλλικὸν ἔθνος τὸ νέον Βατερλώ, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως καὶ σημεῖον πρωτοφανοῦς ἐν τῇ ἱστορίᾳ καταστροφῆς ἥρωικωτάτου στρατοῦ καὶ Αὐτοκράτορος περιζωσθέντος πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Τοιαῦτα τὰ ἀποτελέσματα τοῦ διὰ τῶν νέων καταστρεπτικῶν μηχανῶν βομβαρδισμοῦ τῶν φρουρίων καὶ πόλεων ἐνουμένου διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀριθμοῦ.

Ὅποια αὕτη τῆς τύχης δυσμένεια! Ἄλλ' ἀνεξερεινήτοι αἱ βουλαὶ τῆς Θεῆας Προνοίας! Ὁ πρὸ τινων μόνον ἡμερῶν μέγας ἐν τῇ ἠθικῇ καὶ ὑλικῇ δυνάμει τοῦ Ναπολέον ὁ Γ' ος ἤδη αἰχμάλωτος τοῦ βασιλέως

Γουλιέλμου! Ἄλλ' ἡ ἀόρατος χεὶρ τῆς Θείας Προνοίας ἤτις πύδωκε ν' ἀναβιβάσῃ τὸν Ναπολέοντα Γ' οὐ εἰς τὸ ὑψιστὸν ἐκεῖνο σημεῖον τῆς περιωπῆς καὶ δόξης, ἤδη δι' ὁδοῦ τῆς ὁποίας μόνη γνωρίζει τὰς ἐξόδους ἐνισχύει τὴν ἐπιδρομὴν *κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος*.

Ἄλλ' ὅχι, λέγουσι πολλοὶ τῶν ἀνά τὴν μνήμην ἐχόντων τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαιῶνος τὰς φοβερὰς σκηνὰς τῶν αὐτοκτονούντων. Ὁ Ναπολέων Γ' οὐκ ὤφειλεν ἐν τῇ ἀποτυχίᾳ ταύτῃ διὰ τοῦ ξίφους ὅπερ αὐτῷ ἐδώρησατο ἡ πατρὶς νὰ ἀποπλύνῃ τὰς μέχρῃ τοῦδε ἀποτυχίας, δεικνύων οὕτω ὅτι πρὸς οὐδὲν λογίζεται τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν. Ἐὰν ἀληθῶς ἡμεθεὶ ποιηταὶ τραγικοῦ τινὸς δράματος ἢ ἀνετρεφόμεθα εἰς τὰ φάσματα τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαιῶνος, ἠθέλομεν ἐπιθυμῆσαι διὰ τοιοῦτου τέλους νὰ ἐπισφραγίσωμεν τὸν βίον τοῦ βιογραφουμένου ἀνδρὸς, δυστυχῶς πρὸ πολλοῦ ἀπέπτη ἀφ' ἡμῶν ἢ ἐξαλλοσφραντασίᾳ καὶ ἤδη ὑπὸ τῆς πραγματικότητος καὶ τῶν νεωτέρων ἰδεῶν ἐμφορούμενοι ἠθέλομεν θεωρήσει τοιαύτην τινα ἀνανδρον καὶ ἀγενῆ πράξιν, ὡς ἀνεξάλειπτον κηλίδα εἰς τὸν βίον τοῦ Ναπολέοντος. Ναι, ἐνθυμούμεθα ὅτι κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν ἐποχὴν ὑπῆρχε σχολὴ τις φιλοσόφων, οἵτινες τὰς τοῦ κόσμου περιπετείας ἀναμετροῦντες ἐθεώρουν τὴν αὐτοκτονίαν ὡς τὸ μόνον μέσον δι' οὗ ἀπηλάττοντο τῶν ἐκ τοῦ κόσμου· οἱ φιλόσοφοι οὗτοι ἐκλήθησαν δι' αὐτὸ τοῦτο πεισιθάνατοι, ἀλλὰ δὲν κατῴρθωσαν τοῦλάχιστον διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν παραδείγματος νὰ διδάξωσι τοὺς περὶ αὐτοὺς τὴν πρώτην αὐτῶν φιλοσοφικὴν ἀρχήν.

Ὁ Ναπολέων Γ' οὐκ πιστὸς εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ καὶ γνωρίζων εἴπερ τις καὶ ἄλλος οἷα ἡ Θεία Πρόνοια ἐπιφυλάττει διὰ τὸ ἀνθρώπινον μέλλον προετίμησε καὶ ζῶν νὰ ὑποστῇ πάσας τὰς δοκιμασίας. Παραδίδει τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ καὶ μακρὰν τῆς φίλης αὐτοῦ Γαλλίας, ἐν τῷ Γερμανικῷ δρίζοντι, ἀναμένει αἰχμάλωτος τὴν τοῦ πολέμου ἔκβασιν, καὶ ἀποπτύει πᾶσαν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἢ ἡ Γαλλία διὰ τοῦ συντάγματος παρεχώρησεν αὐτῷ, καὶ ὡς ἀπλοῦς αἰχμάλωτος πολέμου περιμένει τὸ ἀποθνήσκον.

Τὰ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν γενόμενα ἐν Παρισίοις προεῖδε πᾶς τις καὶ ἀνελογίσασατο, ἀλλ' ἐπρεπεν ἐν τῇ φορᾷ τῶν πραγμάτων πᾶσα περὶ αὐτοκρατορίας ἰδέα νὰ ἐκλείψῃ, καὶ μία μόνη φωνή, ἡ φωνὴ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης ἔστω καὶ κεκαλυμμένη ὑπὸ τύπον δημοκρατικὸν, νὰ ὀδηγῇ τοὺς Γάλλους πρὸς διεκπεραίωσιν τοῦ ἀγῶνος.

Δὲν ἀπόκειται ταῖς διαπραγματεύσεσι τῆς Αὐτοκρατορίας ἢ εἰρηνοποιήσεσι οὐδὲ ἡ ἀποσώβησις τοῦ κινδύνου αὐτῇ. Τὸ πρῶτον λάθος τῆς ἀ-

φαιρέσεως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ἐπέφερε τὸ τελευταῖον λάθος τῆς ἐν ταῖς κρίσεσιν στιγμαῖς ἐπαναστατικῆς καταιγίδος. Εἶνε ἄραγε ἀνάγκη νὰ ὑποτοπᾷ τις ὅτι ἡ τύχη τοῦ νέου τούτου πολιτικοῦ συστήματος θέλει ἐπιφέρει τὴν δυνατὴν ἐπούλωσιν τῶν ἀνοιχθειῶν πληγῶν; Δὲν θέλομεν νὰ γείνωμεν μάντις κακῶν . . . ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα καὶ νὰ κρύψωμεν τὴν πεποιθήσιν ἡμῶν ὅτι ἡ Γαλλία καὶ μετὰ τὰς δοκιμασίας ταύτης δὲν θὰ παύσῃ νὰ ᾔηε ἡ ἐξία τῶν τεχνῶν, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν μεγάλων ἰδεῶν καὶ τῆς προόδου· ὁ μέγας αὐτῆς λαὸς θὰ ἐκπληρώσῃ τὴν τοῦ πολιτισμοῦ εὐγενῆ ἐντολήν του, θὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἀναντίρρητον ἠθικὴν ὑπεροχὴν του, καὶ θὰ ἀποκρούσῃ ὑλικῶς τε καὶ ἠθικῶς τὸν δεσποτισμὸν καὶ ἂν εἰσέτι εἰς Παρισίους εἰσέλθῃ.

Ὁ δὲ μέγας ἀνὴρ καὶ μετὰ τὸ ἀτύχημα τοῦτο δὲν θὰ ἐκπέσῃ βεβαίως ἐκ τῆς ὑψηλῆς θέσεως εἰς ἣν ἀνεβίβασεν αὐτὸν ὀλόκληρος ὁ μέχρι τοῦδε βίος του. Ἄν πέσῃ τοῦ θρόνου, ἂν ἀπολέσῃ τὸ στέμμα, θὰ διατηρήσῃ ὅμως ἐν τῇ ἀμερολήπτῳ ἱστορίᾳ τὴν δόξαν, τὴν μεγαλοφυΐαν του, καὶ τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖόν του ὅπερ αὐτοκτονία ἀνανδρὸς ἠθέλην ἀμυρώσει διὰ παντός. Δὲν θέλει εἶσθαι μακρὰν ἢ στιγμὴ καθ' ἣν, ἐκλειπόντων τῶν περικαλυμμάτων τῶν σημερινῶν γεγονότων καὶ ἐλαττουμένης τῆς τῶν πνευμάτων ἐξάψεως, κρίσεις εἰλικρινέστεραι καὶ πραγματικώτεραι θέλουσιν ἐξενεχθῆ, τὸ δὲ ὄνομα τῆς οἰκογενείας τῶν Ναπολεόντων θέλει πάντοτε μνημονεύεσθαι ἐν τῇ ἱστορίᾳ μετὰ πολλῶν τῶν ἐγκωμίων καὶ κατολογίζεσθαι εἰς τὴν χορείαν τῶν ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Γαλλίας καὶ τῆς εὐδαιμονίας τῆς καθόλου ἀνθρωπότητος ἀγωνισαμένων.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 12. Σεπτεμβρίου 1870.

104 VINCENNA